

BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

4 / 2015

PUBLICAȚIE ȘTIINȚIFICĂ CU PRESTIGIU RECUNOSCUT DIN DOMENIUL „ȘTIINȚE MILITARE, INFORMAȚII ȘI ORDINE PUBLICĂ” AL CONSILIULUI NAȚIONAL DE ATESTARE A TITLURILOR, DIPLOMELOR ȘI CERTIFICATELOR UNIVERSITARE, INDEXATĂ ÎN BAZA DE DATE INTERNAȚIONALĂ CEEOL

PUBLICAȚIE FONDATĂ ÎN ANUL 1937

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI, 2015

Coperta: *Elena PLEȘANU*

(Gravură aquaforte 40 x30 Universitatea Națională de Apărare „Carol I”,
Eugen ILINA, Uniunea Artiștilor Plastici, România)

© Sunt autorizate orice reproduceri fără perceperea
taxelor aferente cu condiția precizării sursei.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor
revine în totalitate autorilor.

CUPRINS

- 5**   **Editorial – Evenimente în actualitatea națională și internațională**
Col.lect.univ.dr. Alexandru STOICA
-
- 7**   **Criza refugiaților din nordul Africii și Orientul Mijlociu – motiv de îngrijorare pentru țările europene?**
Lt.col.drd. Cezar CUCOȘ
-
- 13**   **Operațiile de securitate – componentă a operațiilor militare moderne**
Av. Alina Mihaela LEFTER
-
- 20**   **Legitimitatea prevenirii și etica intervenției euroatlantice în situații de criză și conflict**
Drd. Oana Mihaela VLADU
-
- 25**   **Influența tehnologiei și comerțului asupra vorbitorului român și german**
Lect.univ.dr. Andra Sybil ȘTEFAN
-
- 32**   **Unele considerații despre morală și dreptate în dreptul contemporan al afacerilor**
Av.lect.univ.dr. Valentin-Stelian BĂDESCU
-
- 46**   **NATO – Uniunea Africană, un parteneriat de succes?**
Cpt.drd. Marius-Iulian BADIU
-
- 54**   **Rolul României în proiectarea securității euroatlantice**
Drd. Cristian RUSU
-
- 64**   **Commando Solo și utilizarea operațiilor informaționale în conflictele armate: operații psihologice, război electronic, operații în rețelele de calculatoare**
Drd. Marius-Aurelian TOPOLNISKI

- 71** Corupția, vector de amplificare a crimei organizate transfrontaliere
Ec.drd. Virgil MANEA
-
- 77** Perfecționarea surselor de informații – element esențial în procesul de creștere a calității produselor informative
Col.dr. Ilie PĂUN
-
- 83** Determinări privind factorii economici și securitatea națională
Lt.col.ing.drd. Bebe I. DIACONU
-
- 90** Mecanisme mediatice ale acțiunilor teroriste
Lt.drd. Daniel PÎSLARIU
-
- 96** Intelligence-ul la nivelul NATO și avertizarea timpurie
Cdor.ing. (Av) Stelian TEODORESCU
-
- 104** Scurtă introducere în cultura afgană
Drd. Rita PALAGHIA

EDITORIAL

EVENIMENTE ÎN ACTUALITATEA NAȚIONALĂ ȘI INTERNAȚIONALĂ

Momentul la care apare acest număr al revistei nu este unul tocmai liniștit pentru națiunea română și pentru comunitatea internațională, comunitate lovită crunt de nenumărate acte de terorism, cărora li s-a opus neputința și incapacitatea sistemelor de prevenție din Europa, din Africa, din Asia și de oriunde au loc aceste barbarisme la adresa oamenilor nevinovați și lipsiți de apărare. Cauzele neliniștilor din sufletele oamenilor sunt diferite acolo unde viața multora dintre semenii noștri se sfârșește nemeritat într-o clipă de dezastru provocat cu bună știință de „neoameni” a căror singură credință o reprezintă teroarea sau inconștient de „oameni” care nu pot accepta un sistem cu reguli clare și de bun simț, un sistem în care corupția și hoția să nu-și mai dea mâna și să nu mai sălășluiască împreună într-o cetate a OAMENILOR.

Pentru români, incendiul de la clubul *Colectiv* din București, soldat cu zeci de răniți și cu mulți îngeri nevinovați plecați într-o altă călătorie, a adus doliu național în preajma Zilei Naționale a României și multe întrebări care așteaptă răspunsuri de la cei chemați și puși să gestioneze treburile cetății. Răspunsuri, soluții și fapte care să ducă cu adevărat la acea schimbare pe care românii și-o doresc și o cer, de fiecare dată, în momentele de tristețe sau de euforie, momente însoțite continuu de eterna flacără a speranței din inimile și din sufletele fiecăruia dintre noi că vom avea un sistem de apărare și siguranță performant, un sistem de educație care să asigure dezvoltarea de ansamblu a societății, un sistem de sănătate adecvat timpurilor prin care trecem și asemănător celui al lumii căreia ne-am realăturat, o justiție trainică și hotărâtă să împartă drept dreptatea și un sistem care să permită și să asigure transmiterea peste generații a tradițiilor, a datinilor și a valorilor culturale purtate prin veacuri de către înaintași care au pus mai presus de orice idealul național. Este mult să-ți dorești și să crezi că toate acestea pot fi reale pentru copiii sau pentru nepoții noștri?

La nivel internațional, sunt de remarcat câteva evenimente care fac o legătură aproape perfectă între cauzele și efectele care determină un anumit tip de funcționare a sistemului internațional actual. Atentate puse la cale și executate cu sânge rece de către adepții Statului Islamic, la mijlocul lunii noiembrie, în Franța, Nigeria și Camerun, soldate cu sute de victime nevinovate, au avut loc pe fondul problemei migrației masive din zonele de conflict către Uniunea Europeană, în special către țările bogate ale acesteia, dar și pe un fundal mai larg al acutizării conflictului din Siria, loc care începe să semene, păstrând proporțiile, cu tabloul războiului civil din Spania anilor '30.

Problematika Statului Islamic, lupta împotriva flagelului terorismului internațional și numărul mare de actori implicați în Siria, care au abordări diferite, în funcție de interese, în special din partea marilor puteri, pare a fi o cheie-pretext către chintesența jocului geopolitic actual. Pe fondul radicalizării multor entități statale sau nestatale, evenimentele geopolitice se derulează cu mare viteză, jucătorii importanți mutând continuu și chiar cu agresivitate, fără a fi calculate consecințele unui fapt precum doborârea de către aviația turcă a unui avion de bombardament al Rusiei la granița dintre Siria și Turcia, sub motivul/pretextul violării în nenumărate rânduri a spațiului aerian. Acest incident a generat răcirea fără precedent a relațiilor diplomatice dintre cele două țări, dar și o serie de sancțiuni economice luate de Moscova împotriva Ankarei. Mai mult decât atât, elemente de ultimă generație din arsenalul militar al statelor implicate în conflictul din Siria sunt scoase la iveală și folosite din ce în ce mai des în lovirea și în anihilarea țintelor inamice.

Un alt fapt relevant, care se manifestă de această dată în Europa, este reactivarea pregnantă a sentimentului național, care poate fi folosit, în urma atentatelor de la Paris, de formațiunile politice de extremă dreapta pentru a schimba cursul firesc în evoluția construcției europene.

Pe acest fundal internațional la care se adaugă conflictele din imediata vecinătate, cu precădere cel din Ucraina, România se află cu trei ani înainte de a sărbători centenarul Marii Uniri și cu speranța că a intrat într-o nouă etapă a istoriei sale milenare, care să aducă prosperitate, siguranță și încredere cetățenilor țării. Pentru aceasta, mai mult ca oricând, trebuie să dăm dovadă de voință națională și să fim uniți în jurul ideii că putem fi o națiune puternică și o țară pe măsură!

La mulți ani, România! La mulți ani, dragi români! La mulți ani, militari ai Armatei României!
Semper fidelis patriae!

Colonel lector univ.dr. Alexandru STOICA

CRIZA REFUGIAȚILOR DIN NORDUL AFRICII ȘI ORIENTUL MIJLOCIU – MOTIV DE ÎNGRIJORARE PENTRU ȚĂRILE EUROPENE?

THE CRISIS OF REFUGEES FROM NORTH AFRICA AND MIDDLE EAST – CONCERN FOR EUROPEAN COUNTRIES?

Lt.col.drd. Cezar CUCOȘ*

Conflictele izbucnite sau reactivate din ultimii ani, în absența unui efort concertat de eliminare a cauzelor acestora, au făcut ca Uniunea Europeană să se confrunte cu un val de refugiați fără precedent în istoria recentă. Într-o perioadă de creștere a radicalizării societății, a xenofobiei și a islamofobiei în multe state europene, această situație a ridicat numeroase întrebări cu privire la pericolul reprezentat de către aceștia la adresa securității și stabilității continentului european.

Articolul își propune o analiză a obiectivității și a temeiniciei acestor temeri atât cu privire la pericolul infiltrării de către grupările teroriste a propriilor membri, cât și cu privire la riscul unor atentate teroriste sau a creșterii infracționalității pe termen mediu și lung.

In the absence of a concerted effort to eliminate the causes, the conflicts strolling or reactivated in the last few years, have made the European Union confront with an unprecedented wave of refugees in recent history. During a period of society radicalization, xenophobia and islamophobia, in many European countries, this situation has raised numerous questions regarding the danger represented by them to the European continent security and stability.

The article proposes an analysis of the objectivity and the validity of these concerns, as regards both the danger that the terrorist groups infiltrated their members, as well as about the risk of terrorist attacks and the increasing crime rate in the medium and long term.

Cuvinte-cheie: refugiați; Uniunea Europeană; securitate; terorism; criminalitate.

Keywords: refugees; European Union; security; terrorism; criminality.

Problema refugiaților în date și în cifre

Din anul 2010 și până în prezent, pe glob, au izbucnit sau au fost reactivate cel puțin 15 conflicte cu caracter intern sau regional: opt în Africa (Coasta de Fildeș, Republica Centrafricană, Libia, Mali, partea de nord-est a Nigeriei, Republica Democrată Congo, Sudanul de Sud și, anul acesta, Burundi); trei în Orientul Mijlociu (Siria, Irak și Yemen); unul în Europa (Ucraina) și trei în Asia (Kîrgîzstan și în mai multe regiuni ale Myanmarului și ale Pakistanului), astfel că, în 2014, statisticile indicau numărul total de 19,5 milioane de refugiați, dintre care 14,4 milioane aflate sub mandat UNHCR (Înaltul Comisariat pentru Refugiați al Națiunilor Unite)¹.

Noțiunea de *refugiat* este folosită de UNHCR în accepțiunea Convenției din 1951 și a Protocolului din 1967, privind statutul refugiaților, conform căroră această noțiune definește orice persoană care „în urma unei temeri bine întemeiate de a fi persecutată din cauza rasei, religiei, naționalității, apartenenței la un anumit grup social sau opiniei politice; se află în afara țării a cărei cetățenie o are; și care nu poate sau, din cauza acestei temeri, nu dorește să se pună sub protecția acestei țări; sau care, neavând nicio cetățenie și găsindu-se în afara țării în care își avea reședința obișnuită, ca urmare a unor astfel de evenimente, nu poate sau, din cauza respectivei temeri, nu dorește să se reîntoarcă”².

Pe parcursul acestui an, conflictele și persecuțiile au forțat, în medie, 42.500 de persoane, pe zi, să își părăsească locuințele și să găsească protecție în

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: cezar_cucos@yahoo.com

alte părți fie în interiorul propriilor granițe, fie în alte state³. Statul sursă al celor mai mulți refugiați este Siria, care la sfârșitul anului 2014 a depășit Afganistanul – țară ce a deținut această poziție pentru mai mult de trei decenii⁴.

Luptele continue din Siria au adus numărul persoanelor strămutate intern (IDP) la 7,6 milioane. Ca rezultat al ofensivei grupării teroriste Statul Islamic din Irak și Levant (ISIL), statul irakian se confrunta, la sfârșitul anului 2014, cu 3,6 milioane IDP, iar în Afganistan, numărul acestora ajunsese la 805.000⁵.

Reluarea luptelor în interiorul Republicii Democratice Congo a făcut ca un milion de oameni să fie nevoiți să plece din zonele de origine din interiorul acestui stat, adăugându-se la cele 1,4 milioane care au făcut-o în anii trecuți. În Republica Centrafricană există aproximativ 438.000 de persoane strămutate, iar conflictul izbucnit în Sudanul de Sud, în anul 2013, a determinat 1,5 milioane de persoane să încerce să găsească zone mai liniștite în interiorul propriilor granițe⁶.

La nivel global, la sfârșitul anului 2014, numărul persoanelor strămutate din cauza conflictelor, a persecuțiilor ori a încălcării drepturilor omului a ajuns să se ridice la 59, 5 milioane⁷. După ani în care au trăit în corturi, în statele vecine, în condiții austere și insalubre, cu acces restricționat la angajare, cu acces limitat la îngrijire medicală sau educație. Neîntrezărindu-se posibilitatea ameliorării situației de securitate în țările de origine, o parte a acestora și-au îndreptat atenția asupra continentului european, văzut precum o cale salvatoare.

În încercarea de a traversa Marea Mediterană, aproximativ 3.500 de oameni și-au pierdut viața în 2014 și alți aproximativ 2.500 în prima jumătate a anului 2015⁸. Cei mai norocoși, având Grecia și Italia ca principale porți de pătrundere, au urmat așa-numitul „coridor balcanic” ce străbate Macedonia, Serbia, Croația, Ungaria și Austria, într-un efort disperat de a ajunge în Germania și în statele Europei de Nord. Statisticile indică faptul că, de la începutul lui 2015, aproape 350.000 de oameni au încercat să pătrundă în Uniunea Europeană, astfel că, după ce în primele patru luni ale acestui an, statele membre ale UE au primit 213.200 de solicitări pentru azil, în creștere cu 80 % față de aceeași perioadă din 2014⁹. Ungaria, statul în care imigranții ajung, de regulă, prin Turcia și prin statele balcanice, a cunoscut cea mai mare creștere de cereri de azil, de aproape 13 ori mai mult decât în anul precedent¹⁰.

Sosirea în Europa a câtorva sute de mii de refugiați a devenit rapid unul dintre cele mai provocatoare teste pe care aceasta le-a avut de înfruntat în ultimii ani. Echivalând cu un refugiat la fiecare 1.500 de cetățeni europeni (0,07% din totalul populației europene), numărul prezentat mai sus este considerat și prezentat de majoritatea presei și a politicianilor ca având asupra continentului un efect destabilizator¹¹.

Această percepție asupra fenomenului, regăsită în discursurile liderilor politici ai statelor Uniunii Europene, ar putea fi însă contrazisă de realitățile istoriei recente. În 1995, la sfârșitul războiului sârbo-croat, Serbia a primit, în doar 10 zile, în jur de 250.000 de refugiați sârbi de pe teritoriul Croației. Aceștia s-au alăturat celor aproximativ 350.000 de sârbi veniți din Bosnia, în timpul războiului din perioada 1992-1995. În anii 1998-1999, în Serbia și-au găsit refugiu și sârbii din Kosovo, totalizând astfel mai mult de 800.000 de persoane. În acest fel, un stat de 7,2 milioane de locuitori, sărăcit de două războaie, o țară aflată sub embargou economic în mare parte a perioadelor menționate, a fost nevoită și a reușit să gestioneze un flux de refugiați de trei ori mai mare decât cel cu care se confruntă acum întreaga Uniune Europeană. Continuând seria exemplelor, poate fi menționată Croația, care, în perioada 1991-1995, a primit până la 500.000 de persoane de pe teritoriul Bosniei-Herțegovina, iar Macedonia și Albania, în martie 1999, pe timpul bombardamentelor NATO asupra Serbiei, au adăpostit circa un milion de kosovari albanezi¹².

Fluxul migraționist și implicațiile sale în sfera securității statelor Uniunii Europene

Cu titluri ale editorialelor din cotidienele de largă circulație de tipul „Salvăm refugiații sau salvăm Uniunea Europeană?”, situația actuală pune la încercare conceptul de Europă fără granițe, limitele solidarității europene și ideea de politici europene comune, iar acordul Schengen se confruntă, în prezent, cu una dintre cele mai considerabile provocări a existenței sale.

Avându-se în vedere prea puțin latura umanitară a acestui fenomen fără precedent, problema persoanelor solicitante de azil în Europa aduce pe agendele politice și publice ale oficialilor și instituțiilor cheie ale acestui continent multe întrebări legate de amenințările la adresa securității. Într-o perioadă de creștere a radicalizării societății,

a xenofobiei și a islamofobiei, la nivelul unor state europene, în mod evident, apare întrebarea: Care sunt implicațiile în sfera securității acestui continent, generate de recentul și pregnantul flux migraționist? Integrarea graduală a refugiaților ar putea avea beneficii pe termen lung pentru unele state europene care se confruntă cu o demografie în declin (incluzând Germania și chiar Rusia), însă sosirea unui număr considerat prea mare, într-o perioadă prea scurtă, devine, cu certitudine, o provocare semnificativă a coeziunii sociale, în statele Uniunii Europene.

Fără a face o distincție între problema imigrației și cea a refugiaților, respectiv fără a încerca o analiză a fenomenelor și a impactului acestora asupra statelor gazdă, percepția socială este aceea că actualul flux migraționist cu care se confruntă mai ales statele Europei de Vest reprezintă o problemă de securitate. Iar termenul de securitate este folosit, în general, în sensul de absență a amenințărilor la adresa ordinii și siguranței interne a oricărui stat. Cele mai recente atentate, manifestate prin atacuri armate și acțiuni suicidare în „vinerea neagră” de 13 noiembrie 2015, în capitala Franței – simbol al democrației, libertății și egalității, vin să ridice din nou întrebarea: În ce măsură aceste atrocități au sau nu legătură cu imigranții din Orientul Mijlociu sau Nordul Africii?

Este firesc ca elementul inedit al confruntării cu acest număr mare de persoane străine, ce au religii și culturi diferite de cele ale majorității locuitorilor Europei să genereze neliniști și preocupări referitoare la securitatea și la viitorul acestui continent, însă întrebarea este dacă acestea îngrijorări sunt justificate de realitățile obiective.

Ideea că refugiații reprezintă o amenințare la adresa securității Europei este argumentată de către unii analiști fie prin exemple de grupări teroriste considerate a avea la origine comunități de refugiați, fie prin paralela cu fenomenul imigraționist, asociat la rândul lui cu terorismul și infraționalitatea.

În prima serie de argumente se pornește de la premisa că grupări teroriste importante, precum Fatah, Hamas și Frontul Popular pentru Eliberarea Palestinei (PFLP) au apărut în timpul crizei refugiaților palestinieni din 1948, ca răspuns la faptul că aceștia, frustrați și politizați, având puține oportunități de integrare în societățile gazdă, s-au alăturat grupurilor militante care le-au promis o șansă la eliberare. În aceeași manieră, comunitatea

refugiaților afgani din Pakistan este considerată a se afla la baza constituirii grupărilor talibane¹³.

Găsirea acestor exemple este însă una superficială. Fără a face o analiză a originii și a istoricului acestor grupări, nefiind subiectul articolului de față, în toate aceste cazuri, cauzele sunt mult mai profunde decât efectele neintegrării unei comunități de refugiați, iar contextul este, cu certitudine, diferit de cel actual.

Ca observații făcute asupra istoriei recente, se poate constata că refugiații nu au condus atentate împotriva țărilor gazdă: nici refugiații irakieni, nici cei afgani și nici cei sirieni nu au produs conflicte în Iordania, Liban și Turcia. Simpla prezență a refugiaților nu a creat ea însăși un risc de securitate. Cei care, în trecut, formaseră grupuri militante în statele gazdă au reușit să facă aceasta cu sprijin extern. Până în prezent, atacurile din vecinătățile Siriei au fost comise de către cetățeni ai statelor respective și nu de către refugiați. Astfel, doar anul acesta, un militant turc a fost în spatele exploziei revendicate de Statul Islamic, din Suruc, Turcia, în iulie, respectiv un militant libanez este responsabil de atacul din ianuarie, din Tripoli, iar Iordania, care adăpostește cel puțin 630.000 de refugiați sirieni, nu a fost victima nici unui atac¹⁴.

În aceeași manieră empirică este făcută și paralela între *refugiat-imigrant-terrorist*, respectiv *refugiat-imigrant-infractor*.

De la atacurile din 11 septembrie 2001, migrația a fost asociată cu activitățile teroriste, iar politicile imigraționiste au apărut astfel, în mod proeminent, pe agenda guvernelor ca luptă împotriva terorismului. Ca efect a acestor eronate asocieri, chiar în Statele Unite ale Americii, țară cu o largă viziune asupra acordării sprijinului și integrării populațiilor afectate dintr-un motiv sau altul în diferite zone ale Globului, includerea Agenției pentru Imigrație și Naturalizare în nou-creatul Departament pentru Securitatea de Stat, a definit și a catalogat, practic în mod indirect, fenomenul migraționist ca fiind o amenințare la adresa securității¹⁵.

Chiar și așa, asimilând refugiatul cu imigrantul, dincolo de isteria generală creată de aceste evenimente cu puternic impact emoțional, exploatăată și exagerată de presă, studiile conduse atât în statele europene, cât și în cele americane nu au găsit legături cauzale concrete între fenomenul imigraționist și cel terorist.

Într-un studiu făcut asupra imigrației și a terorismului în Spania, concluzia desprinsă a fost aceea că legătura dintre cele două este mai degrabă construită decât o realitate obiectivă. Folosind *Teoria Moral-Panică*, studiul explică faptul că pericolul de terorism pe care îl percep oamenii îi face să acuze un anumit grup social, considerându-l inamic și creând o diviziune între „noi” și „ei”, iar după evenimente, precum atacurile din 11 septembrie 2001, a celor din Madrid din 2004, a exploziilor din Londra din 2005 sau a atacurilor armate și suicidare din Paris, din 13 noiembrie 2015, imigranții au fost catalogați ca inamici. La formarea acestei percepții contribuie, în mare măsură, discursul politic și media, portretizând imigranții ca pericole la adresa securității sociale și economice și generând astfel o atitudine colectivă ostilă la adresa acestora. După atentatele de la 11 septembrie 2001 și a atacurilor teroriste din Madrid din 2004, în mod constant, ziarele spaniole au subliniat existența unei legături directe între imigranți și comportamentul criminal, influențând în acest fel deciziile politice și opiniile publice, iar conexiunea dintre imigranți și terorism a fost reiterată și a intrat în opinia publică prin practica discursului¹⁶.

În condițiile actuale, totuși, când organizații teroriste, precum ISIL comit atentate și amenință cu distrugerea culturii occidentale, numărul mare de solicitanți de azil veniți din regiuni în care aceste manifestări sunt dominante ridică, în mod justificat, întrebarea dacă printre aceștia se regăsesc infiltrați și membrii acestor grupări. Teama aceasta este alimentată și de declarații, precum cea a ministrului educației din Liban, Elias Bousaab, care a afirmat că militanții ISIL au infiltrat migranți radicali în Europa¹⁷ sau cea a lui Ahmed Gaddafi al-Dam, vărul fostului conducător al Libiei, Muammar Gaddafi, care susține că organizația a reușit, cu ajutorul unor membri considerați refugiați, să introducă în Europa gazul sarin¹⁸.

Deși este firesc ca această posibilitate să provoace teamă în privința siguranței statelor europene, informațiile media și ale liderilor partidelor naționaliste nu ar trebui preluate fără a fi analizate.

Modul în care au acționat până în prezent, precum și ideile promovate prin revista sa online - Dabiq și alte căi de propagandă, arată faptul că nu acestea sunt planurile ISIL. Gruparea se

adresează, în special, musulmanilor care se află deja pe teritoriile „infidelilor”: „să atace, omoare și terorizeze credincioșii de pe străzile și din casele lor”¹⁹, să-i țină permanent sub tensiune și teroare. Mai mult decât atât, ISIL militează ca „adevărații musulmani” să meargă în Irak și în Siria pentru a lupta alături de ei împotriva inamicilor locali, precum și în alte părți ale lumii. Organizația militează pentru lansarea unor atacuri în Occident, dar, în același timp, membrii săi își concentrează eforturile financiare, umane și logistice pentru a se apăra împotriva inamicilor aflați în Orientul Mijlociu, în special acum, când există un efort concertat de anihilare a sa.

În altă ordine de idei, în luna aprilie a acestui an, Comisarul UE pentru Justiție estima un număr cuprins între 5.000 și 6.000 de cetățeni europeni care au plecat în Siria pentru a se alătura grupării ISIL²⁰. Aceștia, în calitate de cetățeni ai statelor de origine, deținând documente legale, vor putea reveni în Europa pregătiți pentru comiterea de atentate, fără a-și risca viața în Marea Mediterană, fără a fi înregistrați și fără a trezi prea multe suspiciuni. Prin urmare, devine mai plauzibil ca gruparea să îi folosească pentru îndeplinirea scopurilor declarate împotriva acestui continent decât să încerce infiltrarea în masă a unor luptători despre care nu au certitudinea că vor ajunge la destinație și care vor fi în permanență monitorizați după solicitarea de azil pe teritoriul unui stat al Uniunii Europene.

În altă ordine de idei, similar modului în care imigrația a fost asociată cu terorismul, aceasta a fost conectată cu creșterea infraționalității, un alt tip de amenințare la adresa securității societale în Europa. Problema dacă imigranții influențează sau nu creșterea criminalității s-a dovedit a fi și ea un aspect de percepție versus realitate. În vreme ce publicul a devenit din ce în ce mai îngrijorat de creșterea ratei infraționalității de către imigranți și de pericolul pe care aceștia îl reprezintă la adresa ordinii publice, aceste temeri empirice s-au demonstrat că sunt nefondate. Contrar opiniei populare, câteva studii asupra unui număr de state arată că nu există o corelație puternică între imigrație și criminalitate. Unul dintre acestea, realizat în 2010, a investigat relația dintre imigrație și infraționalitate în două perioade mari de fluxuri imigraționiste în Marea Britanie: pe parcursul a două valuri de solicitanți de azil în anii '90 și începutul anilor 2000, respectiv influxul migranților economici ai statelor ce au

aderat în 2004 la Uniunea Europeană. Studiul arată că niciunul dintre acestea nu a avut un impact asupra ratei infracționalității și că rata imigranților arestați nu a fost mai mare decât cea a nativilor arestați²¹.

Prin urmare nu acest număr mare de solicitanți de azil ar trebui să reprezinte în sine o temere în privința ordinii și securității în interiorul Uniunii Europene. Pericolele vor putea apărea mai degrabă pe fondul respingerii și refuzului de integrare a acestora. Există riscul ca măsuri de securitate care lezează demnitatea să conducă spre extremism și tendințe violente.

În state, precum Franța, Germania și Marea Britanie, există deja sentimente naționaliste și anti-imigrante care ar putea crește pe măsură ce numărul refugiaților, care vor ajunge în Europa, va crește. Recentul atentat din capitala franceză, din seara zilei de 13 noiembrie 2015, soldat cu 129 de morți și 352 de răniți vor spori sentimentul antiimigranți, la scara bătrânului continent. Se constată, de asemenea, că în anumite zone din Europa partidele ultranaționaliste care încurajează astfel de sentimente devin tot mai populare.

Aceste reacții manifestate fac ca refugiații să devină ținte și mai atractive ale unor organizații precum Statul Islamic, care văd această criză ca fiind o oportunitate de degradare a unității statelor europene. De asemenea, există rapoarte care indică faptul că imami Salafisti, din Europa, încearcă cooptarea noilor sosiți pentru radicalizare, aceștia fiind un grup vulnerabil.

Dacă Europa va accepta doar un anumit număr de refugiați sau dacă îi va primi, dar fără a le putea oferi acces la servicii de bază (adăposturi, serviciu, educație), aceștia, care vor reuși să pătrundă în spațiul european evitând forțele de securitate, vor fi nevoiți să trăiască în ilegalitate și să ducă o viață precară. Neputând să lucreze legal, imigranții sosiți în Europa vor apela cel mai probabil la activități infracționale pentru a supraviețui.

Astfel că refugiații au nevoie de un set de măsuri de susținere pe termen lung care să includă drepturi politice, acces la educație și asistență economică, ca de altfel și asistență umanitară imediată. Dacă nu vor putea fi integrați în comunități locale, resentimentele existente dintre musulmani și non-musulmani se vor amplifica.

De asemenea, o măsură imediată a Europei ar trebui să se focalizeze asupra identificării fiecărui refugiat și a sporirii controlului tuturor călătoriilor

transfrontaliere. UE încearcă determinarea adoptării universale a Sistemului European de Informații cu privire la Cazierile Judiciare (ECRIS). Dacă forțele de la frontieră ar putea lua amprentele digitale ale fiecărui refugiat care intră în Europa și ar introduce aceste date într-un sistem, acțiunea ar putea permite, în viitor, cel puțin evidența cazierului personal, în interiorul continentului. Principala problemă a acestei măsuri, însă, este dată de aspectele privind legea europeană a azilului.

Concluzii

Uniunea Europeană se confruntă cu o criză a refugiaților fără precedent în istoria recentă. Acesta este motivul pentru care nu a fost niciodată o nevoie mai mare ca statele Uniunii Europene să aibă un răspuns comun urgent la o astfel de problemă. Acest răspuns însă trebuie să fie concomitent, în concordanță cu prevederile legilor internaționale cu privire la refugiați, cu drepturile omului, a celor comunitare și totodată să aibă în vedere pericolele la adresa mediului de securitate.

Deși riscurile actuale de securitate nu sunt scăzute, legătura refugiat-terrorism-infracționalitate este, mai degrabă, una de percepție socială decât una reală.

De asemenea, riscul ca gruparea teroristă Statul Islamic să folosească valorile de refugiați pentru a-și infiltra membri, cu scopul comiterii de atentate teroriste există, la fel de bine precum oricare altă metodă. Documentele, false sau reale, găsite asupra unuia dintre atacatorii sinucigași de la Stade de France, din 13 noiembrie 2015, arată că această posibilitate există sau că organizatorii carnagiului vor să demonstreze legătura imigrant-terrorist. Totodată însă, alt atacator este un tânăr cetățean francez, de 29 de ani, cunoscut chiar de către serviciile de securitate franceze. Așadar, în mod paradoxal, tineri născuți și educați pe teritoriul unui stat, precum Franța, au ajuns să îmbrățișeze ideologia djihadistă.

Amenințările la adresa securității statelor Uniunii Europene, venite din partea valurilor migraționiste, ar putea, însă, să apară într-un plan temporal mediu și lung, printr-o gestionare ineficientă a actualei situații. Pe fondul respingerii acestor persoane, precum și al confruntării cu xenofobia, cu dificultățile economice, cu restricții privind accesul la sistemele de sănătate și educație, radicalizarea acestui grup vulnerabil este posibilă.

Un răspuns potrivit pe un astfel de „curs al acțiunii”, care să contribuie la stabilitatea regională pe termen lung, prin vizarea atât a aspectelor umanitare, cât și celor legate de securitate, ar fi cel care, printr-un efort concertat, va asigura asistența umanitară imediată, precum și un set măsuri de susținere pe termen lung, care să includă drepturi politice, educație și asistență economică, coordonat cu acțiunea de integrare a acestora în comunitățile locale europene.

NOTE:

1 UNHCR *Global Trends Forced Displacement in 2014*, United Nations High Commissioner for Refugees, <http://www.unhcr.org/556725e69.html>, accesat la 20 octombrie 2015.

2 *Convenția privind statutul refugiaților*, semnată la Geneva la 28 iulie 1951 și *Protocolul privind statutul refugiaților*, încheiat la New York, la 31 ianuarie 1967, pe http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?id=32365, accesat la 20 octombrie 2015.

3 UNHCR *Global Trends Forced Displacement in 2014*, United Nations High Commissioner for Refugees, <http://www.unhcr.org/556725e69.html>, accesat la 20 octombrie 2015.

4 *Ibidem*.

5 *Ibidem*.

6 *Ibidem*.

7 *Ibidem*.

8 *Crossings of Mediterranean Sea exceed 300,000, including 200,000 to Greece*, News Stories, August, 2015, <http://www.unhcr.org/55e06a5b6.html>, accesat la 13 septembrie 2015.

9 *Asylum Quarterly Report*, Eurostat Statistics Explained, http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Asylum_quarterly_report, accesat la 14 septembrie 2015.

10 *Ibidem*.

11 C. Clément, *The Refugees on Our Watch: Europe's Pandora Box?*, Geneve Center for Security Policy, September, 2015, <http://www.gcsp.ch/News-Knowledge/Global-insight/The-Refugees-on-Our-Watch-Europe-s-Pandora-Box>, accesat la 19 octombrie 2015.

12 O. Popa, C. Neacșu, *Balcanicii au putut – Criza refugiaților: între „mirarea” Europei bogate și compasiunea eficientă a „săracilor” din Balcani*, Foreign Policy, october-november, 2015, p. 30.

13 D. Byman, *Do Syrian refugees pose a terrorism threat?*, The Brookings Institution, october, 2015, <http://www.brookings.edu/blogs/markaz/posts/2015/10/27-syrian-refugees-terrorism-threat-byman>, accesat la 29 octombrie 2015.

14 D. Carrion, *Are Syrian refugees a security threat?*, Japan today, septembrie 2015, <http://www.japantoday.com/category/opinions/view/are-syrian-refugees-a-security-threat>, accesat la 30 septembrie 2015.

15 J. Tallmeister, *Is Immigration a Threat to Security?*, E-International Relations Students, august 2013, <http://www.e-ir.info/2013/08/24/is-immigration-a-threat-to-security/>, accesat la 5 septembrie 2015.

16 M. Saux, *Immigration and Terrorism: A Constructed Connection*, European Journal of Criminal Policy and Research 13(1-2), 2007, pp. 57-72.

17 H. Roberts, *A warning from the Gaddafis: ISIS will spark 'global catastrophe' in which 'no-one is spared' if Syrian president falls - and jihadis have already got deadly sarin gas for attacks in Europem*, DailyMail, October 2015, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3260717/A-warning-Gaddafis-ISIS-spark-global-catastrophe-no-one-spared-Syrian-president-falls-jihadis-got-deadly-sarin-gas-attacks-Europe.html>, accesat la 1 noiembrie 2015.

18 Press Association, *Islamic State jihadis 'may be posing as Syrian refugees'*, The Telegraph, september, 2015, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/islamic-state/11865151/Islamic-State-jihadis-may-be-posing-as-Syrian-refugees.html>, accesat la 25 octombrie 2015.

19 *Dabiq*, issue 7, p. 37, <http://media.clarionproject.org/files/islamic-state/islamic-state-dabiq-magazine-issue-7-from-hypocrisy-to-apostasy.pdf>, accesat la 27 octombrie 2015.

20 France 24, *French jihadists carrying out suicide bombings in Syria and Iraq*, april, 2015, <http://www.france24.com/en/20150414-france-jihadist-suicide-extremism-syria-iraq>, accesat la 2 noiembrie 2015.

21 B. Bell, S. Machin, F. Fasani, *Crime and Immigration: Evidence from Large Immigrant Waves*, Centre for Economic Policy Research, 2010, <http://www.cepr.org/meets/wkcn/2/2429/papers/BellFinal.pdf>, accesat la 10 octombrie 2015.

BIBLIOGRAFIE

Convenția privind statutul refugiaților, semnată la Geneva la 28 iulie 1951.

Protocolul privind statutul refugiaților, încheiat la New York la 31 ianuarie 1967.

United Nations High Commissioner for Refugees, <http://www.unhcr.org>

Eurostat Statistics Explained, <http://ec.europa.eu>
Byman D., *Do Syrian refugees pose a terrorism threat?*, The Brookings Institution, october, 2015.

Carrion D., *Are Syrian refugees a security threat?*, Japan today, september, 2015.

Tallmeister J., *Is Immigration a Threat to Security?*, August, 2013, E-International Relations Students.

Saux M., *Immigration and Terrorism: A Constructed Connection*, European Journal of Criminal Policy and Research 13(1-2), 2007.

Islamic State jihadis 'may be posing as Syrian refugees', Press Association, în „The Telegraph”, September 2015, <http://www.telegraph.co.uk>

Bell B., Machin S., Fasani F., *Crime and Immigration: Evidence from Large Immigrant Waves*, Centre for Economic Policy Research, London, 2010.

OPERAȚIILE DE SECURITATE – COMPONENTĂ A OPERAȚIILOR MILITARE MODERNE

SECURITY OPERATIONS – PART OF MODERN MILITARY OPERATIONS

Av. Alina Mihaela LEFTER*

Analiza operațiilor de stabilitate ne îndreptățește să afirmăm că se poate vorbi despre o schimbare de paradigmă în privința operațiilor militare, în sensul în care operațiile militare nu mai sunt centrate pe inamic, ci sunt centrate pe populație.

Operațiile militare trebuie să aibă un obiectiv strategic mult mai cuprinzător, realizabil prin activități îndreptate către populația din zona de operații, acțiuni care vor prevala în funcție de acțiunile tradiționale directe asupra forțelor inamice.

Cele mai recente tendințe în analiza evoluțiilor operațiilor de stabilitate le definesc ca modalități de consolidare a păcii în societățile distruse de război.

Analysis of stability operations entitles us to say that one can speak of a paradigm shift in terms of military operations in that military operations are no longer centered on the enemy, but on population.

Military operations should have a more comprehensive strategic objective, achievable through activities directed to the population from the area of operations. These actions will prevail in relation to the traditional direct actions on enemy forces.

The latest trends define stability operations as ways to strengthen peace in war-torn societies.

Cuvinte-cheie: operații de stabilitate; operații de securitate; operații întrunite; securitate internațională; operații de menținere a păcii.

Keywords: stability operations; security operations; joint operations; international security; peacekeeping operations.

Sfârșitul Războiului Rece nu a însemnat instaurarea păcii mondiale, ci a dus la apariția unor noi riscuri, crize și conflicte, iar posibilitatea de a recurge la mijloace militare s-a accentuat.

Pe de altă parte, procesul de globalizare în sine a generat o intensificare a interacțiunilor politice, economice, militare și sociale dintre state, intensificare ce a creat premisele pentru sporirea diferendelor internaționale.

Este indubitabil faptul că acolo unde relațiile dintre state sunt mai intense și mai complexe, posibilitatea de apariție a conflictelor este mai mare.

Conflictele constituie principala amenințare la adresa securității internaționale și, în mod particular, la adresa securității umane.

Experiențele înregistrate în Irak, Afghanistan, Siria și în alte teatre de operații au

confirmat complexitatea crizelor contemporane, complexitate ce impune, în mod necesar, o abordare comprehensivă din partea comunității internaționale, reclamând acțiuni coordonate ale actorilor militari și civili precedate de acorduri politice la nivelul organizațiilor internaționale de securitate pentru obținerea rezultatului dorit.

În acest moment este unanim recunoscut faptul că rezultatul dorit într-un război nu se limitează numai la scopurile militare, respectiv, înfrângerea adversarului, ci trebuie avute în vedere și scopuri politice realizabile prin implicarea organizațiilor internaționale, organizațiilor nonguvernamentale, autoritățile publice ale statelor implicate și a altor actori.

Abordarea comprehensivă mai sus evocată și atingerea scopurilor complexe se poate realiza numai prin operațiile de securitate sau operațiile de stabilitate, operații care, astăzi, par să devină prioritare față de operațiile de tip combatant.

* **S.P.A.R.L. Dragomir și Asociații**
e-mail: alina.lefter@dragomirlaw.ro

Operații de securitate – clarificări conceptuale

Doctrina Armatei României¹ clasifică operațiile militare din perspectiva scopului și a activităților militare asociate în: operații de tip combatant, operații de securitate și operații în sprijinul păcii.

Operațiile de tip combatant sunt considerate ca fiind operațiile pentru neutralizarea amenințărilor majore, care implică în mod normal acțiuni de luptă între forțe convenționale și/sau neconvenționale.

Operațiile de securitate sunt definite ca fiind operații pentru facilitarea stabilizării în care sunt implicate mai multe instituții și agenții și care nu sunt caracterizate de realizarea unei stări finale clar definite (victoria decisivă), ci mai degrabă sunt caracterizate de îndeplinirea unor obiective bazate pe condiții decisive graduale.

În cadrul acestor operații se consideră că obiectivul imediat al forțelor militare este de a restabili și a menține securitatea populației locale și a agențiilor civile pentru a se facilita procesul de stabilizare.

În concret, contribuția forțelor militare se materializează în acțiuni de prevenire și de limitare a violenței și, respectiv, protecția populației și a instituțiilor cheie.

Obiectivul pe termen lung al implicării forțelor militare vizează eliminarea tensiunilor care pot conduce la reînceperea sau la amplificarea conflictului și crearea condițiilor pentru realizarea scopurilor politice care să asigure o stabilitate durabilă prin crearea și dezvoltarea capacităților indigene, ordine de drept și societate civilă robustă.

Ultimul tip de operații sunt operațiile în sprijinul păcii, respectiv, operații de menținere a păcii și operații de impunere a păcii.

Doctrina Armatei României definește operațiile de menținere a păcii ca fiind acele operații care sunt desfășurate urmare a unui acord sau înțelegeri de încetare a focului. Existența acordului/înțelegerii permite stabilirea unui mediu permisiv, caracterizat de un nivel ridicat al consensului și un nivel scăzut al amenințărilor.

În cadrul acestor operații, utilizarea forței este limitată la autoapărare, iar acțiunile sunt de interpunere și protecție, managementul administrației civile interimare și sprijin umanitar.

Operațiile de impunere a păcii presupun, ca și în cazul primelor operații, un acord/înțelegere de încetare a focului neurnat însă de instaurarea unui mediu permisiv, ci mai degrabă urmat de un mediu

dominat de instabilitate, impredictibilitate și un nivel al amenințării ridicat.

În concluzie, forțele militare participante la acest tip de operații, trebuie să aibă capacitatea să aplice o forță coercitivă credibilă, astfel încât să creeze posibilitatea reală ca acordul de pace să devină funcțional.

Clasificarea mai sus prezentată realizată de actuala Doctrină a Armatei României relevă faptul că operațiile de securitate, din punct de vedere conceptual, sunt operații pentru facilitarea stabilizării și nu pot fi confundate cu operațiile de menținere sau impunere a păcii, așa cum o serie de analiști opinau în trecut.

Doctrina distinge fără niciun dubiu, din punct de vedere conceptual, între „operații de securitate” și „operații în sprijinul păcii” și, din această perspectivă, apreciez că sunt mai mult decât discutabile opiniile care argumentează în sensul că operațiile de menținere, respectiv, de impunere a păcii sunt operații de securitate.

Menționez ca fiind necesară această precizare pentru că persistența unor confuzii la nivel conceptual este de natură să genereze confuzii cu privire la înțelegerea sferei de aplicare a operațiilor de stabilitate, a scopului acestora și, nu în ultimul rând, a misiunilor.

Nu este mai puțin adevărat faptul că Doctrina Armatei României nu conține o definiție propriu-zisă a operațiilor de securitate, însă modul în care realizează clasificarea operațiilor militare, pe de-o parte, iar pe de altă parte, modul în care sunt reglementate operațiile de securitate elimină, în opinia mea, orice dubiu cu privire la conceptul operațiilor de securitate.

Se poate concluziona că operațiile de securitate sunt acele operații care se desfășoară pe parcursul operațiilor majore, pe parcursul operațiilor militare de răspuns la criză sau pe parcursul misiunilor de salvare și umanitare.

Operațiile de stabilitate reprezintă un concept preponderent utilizat de către administrația americană, regăsindu-se în directivele, instrucțiunile și doctrina elaborată de către Departamentul de Apărare al SUA.

Astfel fiind, Directiva din 28.11.2005² definește operațiile de stabilitate ca fiind acele activități militare și civile desfășurate pe tot parcursul continuumului pace-război, cu scopul de a stabili și a menține ordinea în state și în regiuni.

De asemenea, Directiva prevede că operațiile de stabilitate sunt operațiile de bază ale misiunilor militare ale SUA și ele vor dobândi prioritate față de operațiile de tip combatant.

Scopul imediat al acestor operații este de a asigura securitatea populației locale, furnizarea serviciilor esențiale și ajutorul umanitar, în timp ce scopul pe termen lung este de a ajuta la dezvoltarea unor capacități indigene capabile să asigure securitatea serviciilor esențiale, o economie viabilă, stat de drept, instituții democratice și societate civilă robustă.

Patru ani mai târziu, prin Instrucțiunea din 16.09.2009³ se reafirma prioritatea operațiilor de stabilitate față de operațiile de tip combatant și se redefiniște conceptul de „operații de stabilitate”.

În scopul aplicării Instrucțiunii se menționează faptul că acest concept este cuprinzător, incluzând misiuni militare variate, scopuri și activități desfășurate în afara teritoriului SUA în coordonare cu instrumentele puterii naționale, cu scopul de a menține sau a restabili un mediu sigur și securizat, de a asigura furnizarea serviciilor guvernamentale esențiale, infrastructura de urgență pentru reconstrucție și ajutorul umanitar.

De asemenea, se prevede faptul că operațiile de stabilitate se desfășoară în toate fazele conflictului, în toată aria de operații militare, incluzând toate mediile conflictuale sau neconflictuale.

Este de subliniat că în accepțiunea acestei Instrucțiuni, desfășurarea operațiilor de stabilitate presupune capacități și capabilități care să permită atingerea obiectivelor imediate și obiectivelor de lungă durată prin integrarea eforturilor militare și civile.

În final, Instrucțiunea prevede faptul că reconstrucția și stabilizarea presupun următoarele acțiuni:

- dezarmarea, demobilizarea și reintegrarea beligeranților în societatea civilă;
- reabilitarea beligeranților și transformarea acestora în unități legitime de asigurare a securității;
- instaurarea statului de drept;
- asigurarea stabilității economice și dezvoltarea.

Liniile directoare cu privire la operațiile de stabilitate trasate prin Directiva și Instrucțiunea mai sus evocate au fost preluate și explicitate prin doctrina relativă la desfășurarea operațiilor

de stabilitate în cadrul operațiilor întrunite (*joint operations*)⁴.

Lecțiile învățate în campaniile din Irak și Afghanistan au fundamentat concluzia potrivit căreia succesul nu trebuie să fie definit în termeni militari, ci trebuie să considere în mod necesar refacerea infrastructurii, asigurarea dezvoltării economice, instaurarea statului de drept, buna guvernare, furnizarea serviciilor esențiale și, nu în ultimul rând, construirea unei națiuni-gazdă care să fie responsabilă militar în fața unor autorități civile.

De asemenea, realizarea succesului mai sus evocat nu se poate face decât printr-o colaborare, coordonare a eforturilor cu puterea națională și utilizarea instrumentelor date de această putere.

Forța în sine nu este elementul definitoriu pentru succes, ci ea trebuie în mod necesar să fie subsumată diplomației.

Problemele complexe din „statele fragile” reclamă soluții comprehensive și nu trebuie neglijat faptul că aceste state trebuie să ajungă în situația în care să se protejeze singure prin construirea unor instituții politice, economice, sociale și de securitate sigure și viabile care să poată să răspundă nevoilor societății.

Din această perspectivă se consideră că operațiile de stabilitate sunt cele care asigură suportul pentru soluțiile comprehensive solicitate de rezolvarea problemelor din *statele fragile*.

În antiteză cu *statul fragil* este definit *statul stabil* ca fiind cel care asigură securitatea umană, dezvoltarea economiei și a infrastructurii, buna guvernare și statul de drept, elemente care nu pot fi privite și nici analizate separat.

Concluzionând, se poate susține că operațiile de stabilitate sunt cele care asigură suportul pentru soluțiile comprehensive de transformare a *statelor fragile* în *state stabile*.

Desfășurarea operațiilor de stabilitate în cadrul operațiilor militare

Doctrinile și literatura specifică analizată evidențiază faptul că în cadrul operațiilor de stabilitate pot fi distinse trei tipuri de activități:

a) *răspunsul inițial*, care are ca scop stabilizarea mediului operațional în zona de criză, astfel încât să poată fi asigurat un mediu sigur care să permită realizarea ajutorului umanitar de urgență;

b) *activități de transformare* în domeniul securității, reconstrucției și construcției, care au ca

scop crearea condițiilor în națiunea-gazdă pentru construcție și reconstrucție;

c) *activități pe termen lung*, care sunt fundamentate pe capitalizarea rezultatelor obținute prin activitățile menționate la lit. b), capitalizare care să permită realizarea unei dezvoltări durabile.

Este important de menționat faptul că, chiar dacă operațiile de stabilitate se realizează în contextul unui război tradițional sau al unui război neconvențional, acestea nu au niciodată un caracter secvențial și alternativ, ci sunt întotdeauna integrate și sincronizate cu alte operații (ofensivă și defensivă), în toate fazele unei misiuni întrunite.

Ponderea și impactul acestor operații de stabilitate, în ansamblul misiunii întrunite, sunt diferite în funcție de tipul de operație.

Astfel fiind, în cadrul operațiilor majore și al campaniilor trebuie asigurat un echilibru între ofensivă, defensivă și operații de stabilitate, în toate fazele.

Se poate spune că, în perioada de stabilizare, activitățile specifice răspunsului inițial reprezintă dominantă operațiilor de stabilitate, în sensul că forțele întrunite vor fi concentrate pe protecția forțelor și a populației civile deopotrivă și pe ajutorul umanitar al populației afectate de război.

În general, forțele militare datorită prezenței în teatrul de operații și abilităților de comandă și control vor fi cele care vor asigura conducerea forțelor reunite.

Practic, numai forțele militare vor avea capacitatea să asigure administrarea civilă, stabilizarea și reconstrucția, date fiind circumstanțele.

În privința operațiilor de răspuns la criză și a operațiilor militare în situații de urgență se apreciază că balanța dintre operațiile de stabilitate și operațiile de tip combatant variază în funcție de circumstanțe.

Subsumate acestei categorii, menționez operațiile de pace care sunt operații multiagenții și multinaționale, în cadrul cărora operațiile de stabilitate îndeplinesc un rol esențial.

În cadrul operațiilor de contrainsurgență, se reclamă a se asigura o îmbinare a eforturilor militare și civile, forțele reunite fiind solicitate deopotrivă să lupte și să construiască secvențial ori simultan, în funcție de circumstanțe.

În cadrul operațiilor desfășurate cu scopul de a reduce efectele dezastrelor naturale sau provocate

de om este evident faptul că suportul militar este limitat ca scop și durată și este întotdeauna subsumat eforturilor autorităților civile.

Ceea ce este important de reținut este faptul că toate operațiile militare trebuie evaluate din perspectiva contribuției la realizarea obiectivelor stabilizării, respectiv, realizarea unei platforme pentru asigurarea securității politice, economice și umane.

Un aspect esențial în legătură cu operațiile de stabilitate se referă la modul în care acestea sunt percepute de către opinia publică, în general, și, în mod special, de populația din națiunea-gazdă.

Din acest punct de vedere, la nivel doctrinar există o unanimitate, în sensul că legitimitatea operației este cea care determină finalmente o percepție pozitivă și sprijin din partea populației națiunii-gazdă.

Legitimitatea se relaționează la respectarea dreptului internațional, în general, și a dreptului umanitar internațional, în special, dar și la convențiile internaționale, rezoluțiile și mandatele care stabilesc regulile de angajare.

Principiile operațiilor de stabilitate

Principiile care guvernează operațiile întrunite se aplică fiecărei operații în parte, iar în cele ce urmează voi trata analiza specificității aplicării acestor principii în privința operațiilor de stabilitate.

1. Definirea clară a obiectivului care trebuie atins

Obiectivul în cadrul operațiilor de stabilitate este dat de obținerea și, respectiv, menținerea unui conlucărări politice între structurile de guvernare ale națiunii-gazdă, elitele politice și populație.

2. Câștigarea, păstrarea și exploatarea inițiativei

Cu privire la acest principiu, trebuie avut în vedere că și în cazul operațiilor de stabilitate se menține ideea de bază potrivit căreia este nevoie de o acțiune rapidă în vederea câștigării și menținerii inițiativei în eforturile de stabilizare, pentru că în caz contrar se lasă posibilitatea de exploatare a oportunităților de către inamici/adversari.

3. Concentrarea puterii la locul și timpul decisiv

Acest principiu capătă o importanță deosebită în situația în care operațiile de stabilitate sunt desfășurate în medii ostile, în cadrul unor operații majore sau în cadrul unor operații de contrainsurgență.

În aceste situații, forțele de stabilitate trebuie să aibă în mod necesar capacitatea să satisfacă deopotrivă atât cerința de protecție a populației, dar și să neutralizeze grupurile ostile.

4. Principiul economiei forței

Principiul economiei forței se manifestă, în general, prin nevoia alocării unui minim de forță pentru eforturi secundare.

O aplicare corectă a acestui principiu în privința operațiilor de stabilitate presupune faptul că niciodată nu trebuie plecat de la prezumția că operațiile de stabilitate reprezintă „eforturile secundare” în cadrul operațiilor întrunite, în general și, în mod particular, în cadrul operațiilor majore și a campaniilor.

5. Principiul unității de efort

Principiul unității de efort este unul dintre cele mai dificile principii de aplicat în cadrul operațiilor întrunite.

În general, acest principiu reclamă direcționarea tuturor forțelor și a mijloacelor pentru realizarea obiectivului. Unitatea de efort reprezintă un efect al unității de comandă care are rolul de a asigura faptul că atât operațiile de stabilitate, cât și cele de tip combatant sunt direcționate pentru realizarea obiectivului comun.

Din această perspectivă, operațiile de stabilitate trebuie să fie coordonate cu și prin intermediul celei mai potrivite autorități care operează interagenții, dar și cu considerarea altor potențiali parteneri.

6. Principiul restricționării în folosirea forței

Principiul restricționării în folosirea forței presupune realizarea echilibrului între protecția populației și a infrastructurii și, respectiv, desfășurarea operațiilor de tip combatant, astfel încât obiectivele urmărite să poată fi atinse.

Forța armată trebuie să fie folosită cu maximă prudență și numai atunci când este nevoie. O folosire irațională a forței poate genera importante consecințe politice și militare, concretizate în pierderea consensului, eșec al misiunii și, implicit, la escaladarea violenței și destabilizarea zonei.

7. Perseverența

Perseverența presupune pregătirea pentru aplicarea și folosirea constantă, pe timp îndelungat, a forțelor în funcție de misiunea primită și de evoluțiile politico-militare.

Trebuie pornit de la premisa că stabilizarea statelor fragile reclamă întotdeauna un efort prelungit și, prin urmare, activitățile de transformare vor reclama o perioadă îndelungată de timp.

8. Legitimitatea

Legitimitatea se concretizează în percepția publică potrivit căreia forțele angajate și operațiile desfășurate sunt conforme dreptului internațional, conforme cu convențiile internaționale și tratatele și ratificate de către părțile semnatare.

În acest context, forțele angajate au autoritatea de a folosi mijloacele legate pentru realizarea scopurilor propuse.

Este important de reținut faptul că aspectul crucial este legat de credibilitatea și abilitatea guvernelor naționale de a genera consens popular.

Se susține faptul că într-adevăr este importantă percepția populației cu privire la forțele angajate, dar această percepție are o importanță secundară în funcție de credibilitatea și legitimitatea guvernului din națiunea-gazdă.

9. Unitatea de acțiune

Având în vedere că stabilizarea presupune implicarea, alături de forțele militare, a unor agenții și organizații guvernamentale, neguvernamentale și entități din sectorul privat este deosebit de important ca dincolo de diferențele determinate de culturile organizaționale din care acestea provin să existe o înțelegere comună cu privire la obiectivele propuse, la mediul operațional, la aspectele legate de planificare și evaluare și, cel mai important, coordonarea și integrarea acțiunilor și activităților.

10. Cooperarea civil-militară

Principiul are în vedere cooperarea civil-militară în cadrul forțelor angajate, fiind necesară cooperarea pentru realizarea efectivității unității de efort.

Pe de altă parte, cooperarea se relaționează și la relația dintre forțele angajate și populația civilă, fiind esențială obținerea sprijinului populației civile pentru realizarea operațiilor militare și îndeplinirea obiectivelor operaționale.

Din această perspectivă este foarte important ca în timpul unei operații militare să fie înțeleasă cultura locală și să se realizeze o atentă planificare și, respectiv, evaluare a efectelor dorite sau nedorite ale operațiilor militare în funcție de cultura locală.

Funcțiile operațiilor de stabilitate

Operațiile de stabilitate sunt operații militare deosebit de complexe care trebuie să îndeplinească următoarele funcții:

- securitate;
- asistență umanitară;
- stabilizare economică și infrastructură;
- stat de drept;
- bună guvernare și participare.

Activitățile de securitate urmăresc să asigure controlul populației civile, al proprietății și al teritoriului.

Acestea se pot desfășura ca parte a ocupației militare în timpul sau după încetarea operațiilor de tip combatant pentru a înfrânge insurgența sau ca răspuns la un dezastru umanitar.

Se consideră că aceste activități își îndeplinesc obiectivele atunci când violența este redusă la nivelul la care poate fi gestionată de către autoritățile guvernamentale naționale.

În concret, se consideră că un guvern național poate să gestioneze problemele legate de securitate atunci când are capacitatea să asigure securitatea teritorială, ordinea publică și siguranța, protecția infrastructurilor naționale și, nu în ultimul rând, securitatea populației.

Asistența umanitară presupune îndeplinirea acelor programe care să ducă la satisfacerea nevoilor și serviciilor umane de bază, respectiv, apă, hrană, adăpost, servicii de igienă și servicii medicale, dar și educație, crearea condițiilor pentru întoarcerea, respectiv, integrarea în comunitate a persoanelor dislocate de conflictele violente.

În general, forțele militare participă în misiunile umanitare asigurând suport populației dislocate/evacuate ca urmare a conflictelor violente/dezastrelor, dar și în programele care au ca obiective de lungă durată creșterea nivelului de trai și de sănătate al populației.

Stabilizarea economică și infrastructura presupune dezvoltarea unor programe care să ajute economia să funcționeze.

În concret, acestea au ca obiectiv asigurarea unei economii de piață, mobilizarea investitorilor naționali și străini, supervizarea reformei monetare, reconstrucția mijloacelor de transport/comunicare, dar și a celor care asigură furnizarea serviciilor de sănătate, educație și control al mediului.

În acest sens, contribuția militară se traduce în asigurarea generală a unui mediu de securitate

care să permită dezvoltarea unei infrastructuri economice capabile să genereze locuri de muncă.

Pot fi menționate: suportul asigurat de către forțele militare pentru crearea unei bănci centrale și a unui sistem monetar capabil să susțină economia, asigurarea securității pentru instituțiile financiare care implementează politica fiscală și asigurarea suportului pentru realizarea infrastructurii critice.

Statul de drept este considerat fundamental pentru asigurarea legitimității guvernării, iar programele destinate la nivel individual, instituțional, public și privat au ca obiectiv principal afirmarea supremației legii.

Contribuția militară, în linii generale, se concretizează în asigurarea suportului necesar pentru restaurarea guvernului, stabilirea unui sistem de justiție și a unui sistem de justiție penală care să sancționeze nerespectarea legii și, în special, pedepsirea crimelor de război.

În ceea ce privește buna guvernare sunt de menționate programele care au ca scop instaurarea unei guvernări stabile, capabile să asigure furnizarea serviciilor de bază către populație, guvernări care sunt aleși urmare a unor procese electiv democratice și a căror răspundere poate fi angajată de către populație prin intermediul societății civile și asigurarea pluripartidismului.

Contribuția militară se concretizează prin asigurarea suportului pentru elaborarea Constituției și adoptarea acesteia printr-un proces care să asigure dezbaterea publică, prin suportul asigurat guvernelor naționale și autorităților administrative locale pentru furnizarea serviciilor de bază, suportul asigurat inițiativelor anticorupție și proceselor electiv democratice.

Este de menționat faptul că acest suport este asigurat prin punere la dispoziție de către experți, asigurarea securității liderilor guvernamentali sau locali chemați să implementeze programele mai sus menționate, dar și prin asigurarea unui suport logistic.

Concluzii

Analiza operațiilor de stabilitate ne îndreptățește să afirmăm că se poate vorbi despre o schimbare de paradigmă în privința operațiilor militare, în sensul în care operațiile militare nu mai sunt centrate pe inamic, ele sunt centrate pe populație.

Operațiile militare trebuie să aibă un obiectiv strategic cuprinzător, realizabil prin activități îndreptate către sprijinul populației din zona

de operații, acțiuni care vor prevala în funcție de acțiunile tradiționale directe asupra forțelor inamice.

Cele mai recente tendințe în analiza evoluțiilor operațiilor de stabilitate le relevă ca modalități de consolidare a păcii în societățile distruse de război.

Acestea sunt încadrate în categoria largă a operațiilor multinaționale de răspuns la criză, care au ca scop stoparea conflictelor, restabilirea păcii și asigurarea unui mediu stabil care să permită reconciliere, reconstrucție și tranziția către o guvernare eficientă.

Conform Cartei Națiunilor Unite, misiunea pentru menținerea păcii la nivel internațional revine Organizației Națiunilor Unite.

Această misiune este îndeplinită prin diplomație, prin operațiile de menținere a păcii, de dezarmare și de luptă împotriva terorismului.

Operațiile de stabilitate au o pondere importantă fiind cele care permit realizarea unor scopuri politice complexe. În ultimii ani s-a dovedit că operațiile de pace sunt din ce în ce mai dificil de gestionat, dat fiind caracterul lor multidimensional.

Astfel fiind, s-a constatat că mandatele multidimensionale sunt mult prea ambițioase în funcție de resursa umană disponibilă⁵. S-a constatat, de asemenea, că unul dintre obiectivele avute în vedere de acest tip de operații, respectiv, întărirea capacității guvernelor locale de a gestiona conflictele și efectele acestora este, uneori, imposibil de realizat.

De asemenea, s-au înregistrat probleme în privința percepției publice determinate în special de modul în care se asigură respectarea drepturilor omului și, implicit, s-a pus la îndoială legitimitatea acestui tip de operații.

Percepțiile critice sunt fundamentate pe ideea potrivit căreia statele sunt suverane și, în consecință, nu există un drept de intervenție externă în afacerile lor interne. Astfel, se consideră că intervenționismul este o eroare și că Afghanistan a fost nu numai un cimitir al marilor puteri, dar și un veritabil „Waterloo al contrainsurgenței”, campaniile de *non-building* implicând costuri imense.

Se pune astfel întrebarea dacă acest tip de operații fundamentate pe intervenția în treburile interne ale altor state sunt răspunsul potrivit pentru războaiele viitorului.

Cei care susțin însă dreptul de intervenție pornesc de la premisa de analiză potrivit căreia ceea ce trebuie să primeze sunt drepturile omului și nu ale statului.

Dincolo de aspectele de legitimitate care gravitează în jurul ideii *drepturile statului* versus *drepturile omului* este aproape evident că, în prezent, războiul este un amalgam de politică, emoție, suflet, religie.

Un răspuns adecvat nu poate să fie exclusiv militar, ci răspunsul trebuie să aibă în vedere și alte scopuri, respectiv, cele relaționate la economie, educarea populației și relațiile societale.

NOTE:

1 *Doctrina Armatei României*, Ministerul Apărării Naționale, Statul Major General, București, 2012.

2 *Directive on Military Support for Stability, Security, Transition and Reconstruction (SSTR) Operations no. 3000.05*, Nov. 28, 2005, Department of Defense of the USA, https://fas.org/irp/doddir/dod/d3000_05.pdf

3 <http://dtic.mil/whs/directives/corres/pdf/300005p.pdf>

4 *Stability Operations*, 29.09.2011, Joint Publication 3-07, http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp3_07.pdf

5 Dr. Alexandra Sarcinschi, *Operațiile de stabilitate și securitatea umană*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008.

BIBLIOGRAFIE

Doctrina Armatei României, Ministerul Apărării Naționale, Statul Major General, București, 2012.

Directive on Military Support for Stability, Security, Transition and Reconstruction (SSTR) Operations no. 3000.05, nov. 28, 2005, Department of Defense of the USA.

Instruction no. 3000.05, sept. 16, 2009, Department of Defense of the USA.

Stability Operations, 29.09.2011, Joint Publication 3-07.

Dr. Sarcinschi Alexandra, *Operațiile de stabilitate și securitatea umană*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008.

<http://www.un.org/en/>

LEGITIMITATEA PREVENIRII ȘI ETICA INTERVENȚIEI EUROATLANTICE ÎN SITUAȚII DE CRIZĂ ȘI CONFLICT

THE LEGITIMACY OF PREVENTION AND EUROATLANTIC INTERVENTION ETHICS IN CRISIS AND CONFLICT SITUATIONS

Drd. Oana Mihaela VLADU*

Noile crize care au afectat climatul de securitate mondial și, în special, criza refugiaților au ridicat o serie de întrebări privind modul în care Agenda europeană previne și se implică în situațiile de criză și conflict. Din această perspectivă sunt trecute în revistă și analizate o serie de măsuri pe care Uniunea Europeană le-a luat până acum și sunt preconizate o serie de efecte pe care acestea le vor avea, pe termen scurt, la nivelul statelor naționale.

New crises affecting global security environment and in particular the refugee crisis raised a number of questions on how European agenda adapts in order to prevent humanitarian crisis and how Europe is involved in crisis and conflict prevention. From this perspective, a number of measures are reviewed and analysed as taken by the European Union so far and a series of short-term effects that may appear at the level of national states are briefly described.

Cuvinte-cheie: criza refugiaților; legitimitate; intervenție umanitară.

Keywords: *refugee crisis; legitimacy; humanitarian intervention.*

Uniunea Europeană se confruntă permanent cu problema legitimității acțiunilor sale, deoarece principiile după care aceasta se ghidează sunt democratice. Liderii europeni trebuie să obțină consensul tuturor statelor atât în procesul decizional, cât și în elaborarea strategiilor pe termen scurt, mediu și lung și în procesul de validare a procedurilor interne. Unele situații punctuale permit luarea deciziilor fără a avea consens integral, ci doar al majorității membrilor săi.

Ultimul conflict, cel din Siria, este acum în al cincilea an, generând o criză umanitară copleșitoare. Milioane de oameni au nevoie de asistență de urgență, cum ar fi asistență medicală, hrană, apă și adăpost. Uniunea Europeană s-a implicat activ intervenind în regiune pentru a permite organizațiilor umanitare să ajungă la victimele

afectate de război. Tratarea și evacuarea răniților este o prioritate și civilii care reușesc să iasă din arealul de conflict au nevoie de asistență de urgență și protecție. Dincolo de nevoile de subzistență, neajunsurile de tot felul afectează populația civilă, inclusiv lipsa combustibilului.

Fluxul continuu de sirieni care caută siguranță a adus în țările vecine, Iordania, Liban, Turcia, Irak, Egipt și Africa de Nord, un număr mare de refugiați, zona ajungând la un nivel de saturație periculos. Aceste țări învecinate au nevoie de sprijin pentru a putea menține granițele deschise și pentru asistența de urgență oferită refugiaților. ONU a estimat că 12,2 milioane de persoane au nevoie de asistență umanitară în interiorul Siriei. Dintre aceștia, 4,6 milioane de persoane se află în zone greu accesibile și/sau zone asediate, 7.600.000 de persoane, se estimează de Biroul ONU pentru Coordonarea Afacerilor Umanitare (UNOCHA), sunt deplasate intern. De asemenea, numărul de refugiați înregistrați și care așteaptă să fie înregistrați este de 4.088.099, dintre care: în Liban – 1.113.941 de

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
International Geostrategic Maritime
Observatory, Paris
e-mail: oanavladu20@yahoo.com*

persoane, Turcia – 1.938.999 de persoane, Iordania – 629.266 de persoane, Irak – 249.463 de persoane, Egipt și Africa de Nord – 156.375 de persoane¹. Se estimează că un număr de peste 300.000 de refugiați au ajuns numai în Germania și că numărul acestora va crește în perioada următoare.

Prin intermediul partenerilor săi, Comisia Europeană este implicată în sprijinirea programelor umanitare care oferă refugiaților alimente și apă potabilă, produse nealimentare, adăpost, tratamente medicale de urgență și protecție. UE solicită respectarea dreptului internațional umanitar (DIU), protecția civililor, în special a copiilor și a femeilor, și condamnă toate atacurile fără discernământ asupra civililor de către toate părțile implicate în conflict. UE solicită, de asemenea, tuturor părților din conflict să permită accesul umanitar neîngrădit, în funcție de liniile de conflict, precum și la frontiere, pentru a asigura livrarea în siguranță a ajutorului umanitar și realizarea îngrijirii medicale pentru toți oamenii care au nevoie. Uniunea Europeană este donator principal fiind implicată în răspunsul la criză din Siria cu peste 4,2 miliarde de € din bugetul total mobilizat, în mod colectiv, de Comisie și statele membre pentru ajutor umanitar, dezvoltare, asistență economică și stabilizare. Comisia a anunțat că va crește nivelul de asistență umanitară oferit crizei din Siria și Irak la 200 de milioane €, pentru a răspunde nevoilor din interiorul Siriei și Irak-ului, precum și pentru a acoperi nevoile sirienilor și ale refugiaților irakieni, precum și ale comunitățile gazdă din țările vecine. Această finanțare suplimentară va merge către acoperirea deficitului de fonduri pentru criza siriană și furnizarea de resurse imediate pentru organizații umanitare care operează în interiorul Siriei și în țările vecine.

Siria nu este singurul conflict în care UE a fost implicată, dar de această dată se observă o trecere de la abordarea hard la abordarea soft, deși o altfel de abordare era, de asemenea, posibilă. Bazele juridice ale intervenției, în acest tip de crize, au fost clarificate demult de Curtea Internațională de Justiție. Inițial, Belgia a fost singurul membru NATO care a pretins că Operațiunea *Allied Force* a fost una legitimă inițiată prin exercitarea unui drept cutumiar de intervenție umanitară.

NATO a fost recunoscut prin rezoluțiile Consiliului de Securitate că în Kosovo a fost obligat să intervină pentru a preveni o catastrofă umanitară în curs de desfășurare pe un teritoriu pe care „de

mai mult de un an se desfășurau lupte și eforturile internaționale înregistrau un eșec în încercarea de a rezolva conflictul pe cale diplomatică”². Pentru a proteja ce? Pentru a proteja valori esențiale care au rang de *jus cogens*³. Nu sunt dreptul la viață, integritate fizică, interzicerea torturii norme care cad sub incidența *jus cogens*? Ele au, în mod incontestabil, acest statut, atât de mult încât instrumentele internaționale privind drepturile omului, precum Convenția Europeană a drepturilor omului le protejează printr-o clauză de renunțare (puterea de suspendare în caz de război a tuturor drepturilor omului, cu excepția dreptului la viață⁴ și la integritate a individului). Altfel, acestea sunt drepturi absolute, drept pentru care concluzionez că ele aparțin sistemului de *jus cogens*. Astfel, conform soluției date de CIJ pe cazul în care Iugoslavia a invocat împotriva Belgiei și a altor state membre NATO, care au participat la bombardamente art. 36, paragraful 2 al Statutului Curții Internaționale de Justiție, art. 9 al Convenției pentru Prevenirea și Pedepsirea Crimelor de Genocid cu privire la violarea obligației de a nu folosi forța și Convenția cu privire la Conciliere și Arbitraj între Belgia și Iugoslavia semnat în 1930, Curtea respingând cererea de stabilire a unor măsuri temporare cu 12 voturi pentru și 4 împotriva⁵. Așadar, legalitatea utilizării forței NATO a fost justificată ca fiind o intervenție pentru a proteja valorile fundamentale consacrate în *jus cogens* și pentru a preveni o catastrofă iminentă.

Deci pentru a rezuma fie că este vorba despre inundațiile din Macedonia (FYROM), cutremurul din Chile, accesul liber în zonele de conflict din Siria și Ucraina, asistența asigurată copiilor afectați de Ebola în Africa, procesul de pacificare în Sudanul de Sud⁶, UE este cea care se implică pentru a proteja viața. Mai mult, UE se concentrează asupra acelor emigranți care au ajuns pe teritoriul ei. Agenda europeană pentru migrație (*European Agenda for Migration*)⁷ a fost lansată în luna mai 2015 și are ca scop prezentarea necesității de abordare cuprinzătoare a gestionării migrației: abordarea crizei imediate, dar și acțiuni în interiorul și în afara UE pentru a remodela modul în care organizația își îndeplinește obligațiile față de cei care au nevoie de protecție, pentru a ajuta cele mai afectate state membre, pentru impunerea respectării obligațiilor UE și internaționale privind azilul, de a-i ajuta să se întoarcă pe cei care nu au nevoie de protecție

în țările lor de origine, de a gestiona frontierele externe, și de a aborda cauzele profunde privind motivația oamenilor de a se angaja în călătorii periculoase către Europa, precum și stabilirea, pe termen lung, a gradului de necesitate de forță de muncă provenită în Europa prin migrație legală.

Punerea în aplicare a Agendei a început prin relocarea a 160.000 de oameni care aveau nevoie de protecție către alte state din Europa. Au fost mobilizate fonduri UE în sprijinul statelor membre cele mai afectate prin alocarea a peste 75 de milioane € în fonduri de urgență și prin finanțarea multianuală alocată în perioada 2014-2015 pentru a sprijini eforturile în domeniul migrației, refugiații și gestionarea frontierelor. La 22 iunie 2015, o operațiune de gestionare a crizelor (EUNAVFOR MED)⁸ a fost lansată pentru a lupta împotriva activităților de trafic cu ființe umane în sudul Mediteranei. La 14 septembrie 2015, statele membre au fost de acord pentru a trece la faza a doua⁹, exploatare, după o primă fază de colectare de informații. Această tranziție importantă va permite UE să inițieze operațiuni navale care urmăresc abordarea, descoperirea, sechestrarea în largul mării de nave suspectate de a fi utilizate pentru trafic uman sau alte forme de trafic definite în dreptul internațional. Peste 22.000 de persoane care sunt încă în afara granițelor UE vor fi relocate în Europa și menționez aici cazul Irlandei care va primi un număr suplimentar de 2.900 de refugiați¹⁰ conform înțelegerilor și negocierilor purtate.

Mecanismul de Protecție civilă (*EU Civil Protection Mechanism*) a fost modificat, el permițând acum cooperarea în caz de urgență, a 33 de state europene (28 de state membre ale UE, Islanda, Muntenegru, Norvegia, Serbia și Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei) și a permis aderarea și a statelor din afara Europei. Turcia a semnat recent acordul de a adera oficial la mecanism. Aceste state participante discută în comun resursele care pot fi puse la dispoziția lor și în alte țări de pe glob. Comisia Europeană gestionează mecanismul prin Centrul de coordonare a intervențiilor de urgență. Organizația Națiunilor Unite și anumite organizații internaționale, cum ar fi Organizația Internațională pentru Migrație, pot activa, de asemenea, mecanismul putând solicita asistență în state nonmembre UE. În 2015, acest mecanism a fost activat de două ori în favoarea Ungariei și odată la cererea Serbiei. Statele membre pot

solicita desfășurarea rapidă la frontieră a echipelor de intervenție (*Rapid Border Intervention Teams – RABIT*) pentru a oferi sprijin imediat grănicerilor în caz de migrație. Este important de menționat că acest mecanism a mai fost activat doar în 2010 de către Grecia.

Acest demers este corelat cu reintroducerea controlului la frontiere între state Shengen și o inițiativă diplomatică privind rolul Serviciului de Acțiune Externă al UE (*EU External Action Service*) privind criza refugiaților din Europa¹¹.

Activități relevante pe subiectul migrației sunt Summitul de la Valleta privind migrația (11-12 Noiembrie 2015) cu rol în gestionarea relației Europei cu Africa și conferința din 8 octombrie 2015 privind rutele migrației din Balcanii de Vest, care are ca scop gestionarea problemei imigrației ilegale. Alte preocupări ale UE cu privire la problematica migrației sunt legate de creșterea finanțării de urgență pentru cele mai afectate state membre cu 100 de milioane de euro pentru 2015 urmând ca alte măsuri de sprijin să se desfășoare în următoarele șase luni. UE pregătește creșterea finanțării de urgență pentru cele mai afectate state membre și finanțarea pentru Frontex, EASO și Europol cu 600 de milioane de euro pentru 2016. Mai mult, 200 de milioane de euro din fondurile UE pentru ajutor umanitar vor fi mobilizate în 2015 pentru susținerea directă a refugiaților și se va urmări sprijinirea Fondului financiar pentru Siria cu până la peste 500 de milioane de euro de la bugetul UE, sumă acoperită de către statele membre concomitent cu revizuirea/alocarea de fonduri UE (până la 1 miliard de euro) pentru refugiații din Turcia. Se mai prevede mobilizarea a 17 milioane de euro pentru Serbia și fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei.

Concluzii

Măsurile pe termen scurt necesare pentru a aborda crizele imediate nu sunt o soluție pe termen lung. Tratatul de la Lisabona a prevăzut elaborarea unui sistem comun de azil tocmai pentru acest motiv. Acum acesta trebuie pus în aplicare și nu numai în sensul aplicării măsurilor cu care statele au fost deja de acord, dar și să accelereze lucrările la restul componentelor, pentru a crea un sistem cu adevărat european.

Politicile necesare pentru a realiza un management de succes a migrației sunt strâns

interconectate. Deficiențele în managementul frontierelor externe produc presiuni asupra sistemului de azil. Deficiențele în identificarea și înregistrarea imigranților blochează sistemul de migrație pe ansamblu. Rata de succes scăzută în revenirea migranților care nu sunt eligibili să rămână în UE creează tensiuni cu privire la valoarea deciziilor în materie de azil și frustrări în țările membre. Există o incapacitate de a aborda cauzele profunde ale migrației sau pentru a atenua presiunea din afara UE ceea ce creează probleme majore pentru UE.

Prin urmare, acțiunea este necesară în următoarele domenii:

- asigurarea că sistemul european comun de azil este o garanție a Europei care are obligația de a ajuta oamenii care au nevoie de protecție internațională cu titlu temporar sau permanent, precum și că drepturile fundamentale ale migranților vor fi respectate. Aceasta trebuie să rămână în centrul a ceea ce încercăm să realizăm. Cu toate acestea, presiunea asupra sistemului în acest an a demonstrat necesitatea de a revizui Regulamentul de la Dublin al UE nr. 604/2013 din 26 iunie 2013 de stabilire a criteriilor și a mecanismelor de determinare a statului membru responsabil de examinarea unei cereri de protecție internațională prezentate într-unul dintre statele membre de către o țară terță sau de un apatrid¹², precum și pentru a asigura punerea sa în aplicare pe deplin;

- realizarea unui sistem ordonat și echitabil care să permită solicitanților de azil să lucreze în statele membre;

- instituirea unui sistem UE pentru recunoașterea țărilor de origine sigure în cadrul procedurilor de azil, după modelul propus de Comisia Europeană pentru țările din Balcanii de Vest și Turcia;

- emiterea unui amendament pentru a stabili un mecanism care să permită relocarea persoanelor care au nevoie clară de protecție internațională în situații de criză fără a pune în pericol aplicarea sistemului Dublin. În acest sens, sunt preconizate următoarele măsuri:

- instituirea unei Gărzi de Coastă la nivel european;
- prelungirea mandatului FRONTEX (din decembrie 2015);
- elaborarea Pachetului de migrație legală, inclusiv revizuirea Cărții Albaste (martie 2016);

- continuarea reformei Regulamentului Dublin (martie 2016);
- propunerea de realizare a unui sistem structurat pe reinstalare (martie 2016);
- actualizarea strategiei privind traficul de ființe umane (martie 2016).

Se poate afirma că Europa recunoaște problema migrației, iar evoluțiile din sistem au fost rapide și până la un punct eficiente. Abordarea cuprinzătoare include actorii mediului internațional, care trebuie implicați în activitățile managementului în situații de criză și conflict și care trebuie să ofere un răspuns coerent la provocările de securitate. Aceasta mai necesită și o strânsă cooperare la nivel național și internațional, combină resursele civile și militare și coordonează măsurile luate. Aplicarea eficientă a acestei abordări cuprinzătoare necesită, și pe viitor, cooperarea și contribuția actorilor importanți, cu un sentiment comun de deschidere și determinare.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „**Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.**”

NOTE:

1 *Syria crisis*, European Commission, 14.09.2015, http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/syria_en.pdf#view=fit, accesat la 15.10.2015.

2 *The Kosovo Air Campaign (Archived)*, Operation Allied Force, 13.10.2015, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49602.htm, accesat la 15.10.2015.

3 *Peremptory norm*, disponibil online la: https://en.wikipedia.org/wiki/Peremptory_norm, accesat la 15.10.2015.

4 Art. 2, *Convenția europeană a drepturilor omului*, amendată de Protocoalele nr. 11 și 14, însoțită de Protocolul adițional și de Protocoalele nr. 4, 6, 7, 12 și 13, actualizată la 1 iunie 2010.

5 *Supplement to the application of the Federal Republic of Yugoslavia against kingdom of Belgium for violation of the obligation not to use force*, <http://www.icj-cij.org/docket/files/105/13593.pdf>, accesat la 15.10.2015.

6 Tipurile de ajutor oferite de UE prin Comisia Europeană sunt cele prezentate la: *Humanitarian Aid and Civil Protection*, http://ec.europa.eu/geninfo/query/index.do?filterNum=1&queryText=floods&query_source=ECHO&su

mmmary=summary&more_options_source=restricted&more_options_date=* &more_options_date_from=&more_options_date_to=&more_options_language=en&more_options_f_formats=* &swlang=en, accesat la 14.10.2015.

7 *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the EUROPEAN economic and Social Committee and the Committee of the Regions, European Agenda for Migration*, Bruxelles, 13.05.2015, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_en.pdf, accesat la 14.10.2015.

8 *EUNAVFOR MED operation SOPHIA*, http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eunavfor-med/index_en.htm, accesat la 14.10.2015.

9 *EUNAVFOR Med: Council adopts a positive assessment on the conditions to move to the first step of phase 2 on the high seas*, 14.09.2015, <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/09/14-eunavfor-med-council-adopts-positive-assessment-on-conditions-to-move-to-first-step-of-phase-2-on-high-seas/>, accesat la 14.10.2015.

10 *Communication to the European Parliament, the European Council and the Council Managing the refugee crisis: immediate operational, budgetary and legal measures under the European Agenda on Migration*, 23.09.2015, p. 4, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/communication_on_managing_the_refugee_crisis_en.pdf, accesat la 15.10.2015.

11 *Ibidem*.

12 *Regulation (EU) No 604/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0603&from=RO>, accesat la 14.10.2015.

BIBLIOGRAFIE

Convenția europeană a drepturilor omului, amendată de Protocoalele nr. 11 și 14, însoțită de Protocolul adițional și de Protocoalele nr. 4, 6, 7, 12 și 13, actualizată la 1 iunie 2010.

Supplement to the application of the Federal Republic of Yugoslavia against kingdom of Belgium for violation of the obligation not to use force.

Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and Social Committee and the Committee of the Regions, European Agenda for Migration, Bruxelles, 13.05.2015.

Communication to the European Parliament, the European Council and the Council Managing the refugee crisis: immediate operational, budgetary and legal measures under the European Agenda on Migration, 23.09.2015.

Regulation (EU) No 604/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013.

Site-ul oficial al Comisiei Europene: <http://ec.europa.eu>

Site-ul oficial al NATO, www.nato.int

Site-ul Wikipedia, <https://en.wikipedia.org>

Site-ul oficial al Serviciului European de Acțiune Externă, <http://eeas.europa.eu>

Site-ul oficial al Consiliului European, <http://www.consilium.europa.eu>.

INFLUENȚA TEHNOLOGIEI ȘI COMERȚULUI ASUPRA VORBITORULUI ROMÂN ȘI GERMAN

THE INFLUENCE OF TECHNOLOGY AND TRADE ON THE ROMANIAN AND GERMAN SPEAKERS

Lect.univ.dr. Andra Sybil ȘTEFAN*

Articolul își propune să ia în discuție urmările pe care activitatea marilor corporații multinaționale le are asupra limbii vorbite și scrise. Întâlnirea dintre rezultatul activității acestor companii și ținta lor CONSUMATORUL este momentul care generează subiectul căutărilor noastre. Dovezile obiective pe care am reușit să le aducem sunt, în principal, legate de limba scrisă, dar indubitabil limba vorbită reflectă același lucru. Am urmărit fenomenul în două spații de limbă, cel majoritar român și cel majoritar german.

The article aims at discussing the consequences the activity of big multinational companies has on the written and spoken language. The encounter between the result of these companies activity and their target, THE CONSUMER, is the moment generating our search. The objective evidence we have managed to bring are mainly connected to the written language, but the written language undoubtedly reflects the same thing. We have followed the phenomenon in two language areas, with Romanian, respectively German majorities.

Cuvinte-cheie: anglicism; publicitate; companie multinațională; germană; română.

Keywords: anglicism; advertising; multinational corporation; German; Romanian.

Deja cunoscută, cercetată, criticată sau tacit acceptată de către locuitorii diferitelor țări „afectate”, limba engleză se insinuează în viețile noastre, direct sau pe căi ocolite, în cele mai diferite forme; de la locul de muncă până la spoturi publicitare, care „vorbindu-ne” despre alimente, articole de îmbrăcăminte, oferte de concediu, au un impact foarte mare asupra noastră, a „consumatorilor”.

Este normal ca societățile multinaționale să facă prezentarea și implicit publicitatea produselor lor folosind cuvinte sugestive din limba engleză, deoarece aceste companii fac marketing global, iar produsul lor nu trebuie vândut într-o singură țară, ci cel puțin în întreaga Europa sau poate chiar în toată lumea, astfel multinaționalele devin promotori globali ai unui limbaj de marketing universal. Dificultatea pe care o întâmpină „vanzătorul” este aceea de a se face înțeles în fiecare țară – maximizarea profitului este sensul unic de comunicare al oricărei entități care generează profit

– iar la rândul său, fiecare popor își are modul său de a percepe „noul”.

Contextul analizei

Între locul de muncă și domiciliu, conform diagramei următoare (figura nr. 1), individul există într-un spațiu personal, în care are nevoie de comunicare în toate direcțiile, cu toți furnizorii săi. Am folosit ca exemple câțiva dintre furnizorii din România.

În revista *The Economist* găsim în numărul din 29.01.2000 un articol în care se afirmă faptul că firmele multinaționale constituie factori reprezentativi ai progresului economic contemporan, ele „răspândesc bogăția, munca, tehnologiile avansate și contribuie la ridicarea standardului de trai și îmbunătățirea mediului de afaceri”¹. Compania multinațională furnizoare de produse și servicii are evident ca scop generarea profitului, ea având înregistrate un număr mai mic sau mai mare de filiale în alte state, filialele fiind însă controlate de societatea mamă.

În dicționarul *Businessdictionary*² găsim o definiție, în care se face referire și la partea de venit,

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: andrasybil@gmail.com

care se trimite în țara, unde se află sediul central al firmei respective: „An enterprise operating in several countries but managed from one (home) country. Generally, any company or group that derives a quarter of its revenue from operations outside of its home country is considered a multinational corporation.”

Avem în vedere că extinderea activității unei astfel de societăți, într-o altă țară decât cea de origine, se face, în principal, prin înființarea de filiale sub nume propriu sau preluarea unei firme locale de profil. Oricum s-ar extinde, noile

în toate formele, astfel încât să fie adresată unei categorii cât mai vaste de potențiali clienți.

Modalitățile de contactare a viitorilor consumatori sunt diferite și omniprezente, astfel: prin *mass-media*, de la cele mai neînsemnate prospecte și *flyere* publicitare, ziare și emisiuni televizate, până la forme agresive de *publicitate pe Internet* (de exemplu: *email-uri spam*, *adds-on-uri* pe interfața browserelor etc.), *publicitate stradală* (de exemplu: *bannere*, *mash-uri*, afișaj electronic etc.) și totodată prin *contactul cu clientul la vânzarea produsului / serviciului* – direct sau prin

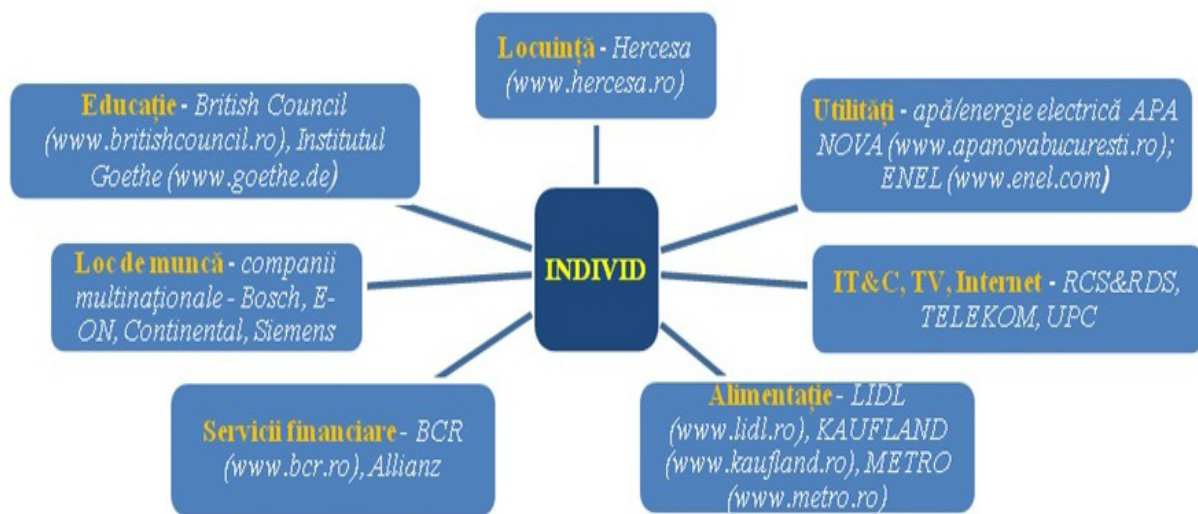

Fig. 1 Relația individului cu principalii furnizori cu care interacționează

societăți se transformă și activează după experiența (*know-how*) și structura creată de conducerea (*managementul*) societății-mamă. Derularea activităților în interiorul companiei multinaționale se face folosindu-se pentru comunicare limba societății-mamă, cel mai adesea limba engleză „ca un rezultat necesar în procesul de mondializare al economiei”³. Pentru ca rezultatul activității să fie cât mai apropiat de obiectivul stabilit, se impun niște reguli clar definite, astfel: comunicarea trebuie să fie *concisă, exactă, să nu permită ambiguitatea în decodarea informației*⁴.

Analiza influenței tehnologiei și comerțului asupra vorbitorilor de limbă română și germană

Pentru a face cunoscute produsele sau serviciile pe care o societate le pune la dispoziție este necesară comunicarea și informarea transpusă

distribuitor (de exemplu: produse promoționale personalizate – tricouri, pixuri etc.).

La nivel mondial există o întregă industrie de inovare strâns legată de analiza obiceiurilor de consum ale oamenilor, prin care se dorește menținerea unui cult al inovației în ceea ce înseamnă căile de promovare ale unei companii, cu scopul de a obține maximul de publicitate și de informare specifică.

Urmărim în „acțiune”, conform figurii nr. 1, un furnizor de servicii de comunicații, TV și internet și luăm ca exemplu compania *TELEKOM ROMANIA*, subsidiara *DEUTSCHE TELEKOM*, care preia prin *rebrandingul* comun societățile *ROMTELECOM* și *COSMOTE* din grupul *OTE International Investments*.

DEUTSCHE TELEKOM, originară din Germania, la nivelul managementului general folosește în documente și de videoconferințe limba

engleză ca „rezultat” al prezenței în 51 de state din lume, așa cum procedează de altfel toate companiile multinaționale, deși limba germană se numără printre limbile cunoscute la nivel european.

Pe site-ul www.economica.net/mobile/deutsche-telekom-ar (actualizat la 17.03.2014) sunt prezentate aspecte ale strategiei companiei și, deși limba este română, sunt folosite o mulțime de cuvinte care provin din limba engleză: *brand*, generând o familie de cuvinte în limba română: *rebrandigul*, *brand*, *rebranduit*, *statement*, *business to business* etc.

„Captat în sistemul limbii române, brand devine cuvânt de bază și se află la originea derivatelor a branda/a brânduia/a brandui, brandare/brânduire/brânduială, brandat/brânduie, rebranda/rebrânduire, rebrandare/rebrânduire, nebrandat/ nebrânduie, brânduială, brânduitor”⁵.

Fig. 2 Extras de pe anvelopa facturii de telefonie a unui abonat TELEKOM

Mai mult, urmărind să păstreze ridicată prezența în sfera de interes a consumatorului, odată ajuns client abonat prin contract, compania multinațională continuă să promoveze serviciile oferite folosind limbajul specific. Putem observa că în plicul în care este expediată factura abonatului este alocat un spațiu comercial semnificativ.

Sportul, ca domeniu de interes, este prezent în reclamă, iar cuvintele din limba engleză au intrat în uz fără ca observatorul / cititorul să necesite educație în acest sens: el a crescut auzind și folosind aceste cuvinte.

În figura nr. 3 este prezentat modul în care trebuie fie achitată factura la serviciile de telefonie mobilă de către cel care este posesorul unui telefon mobil.

Identificăm în text verbul conjugat *scanează*, de la englezescul *to scan* preluat în limba română

și identificat în *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*.

În anul 2011, René Obermann, directorul general al companiei Deutsche Telekom, a fost

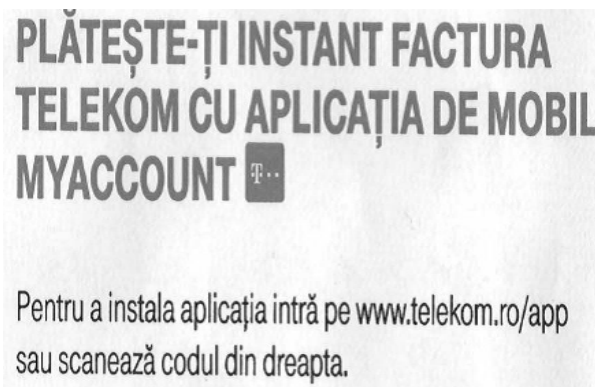

Fig. 3 Extras de pe factura de telefonie a unui abonat TELEKOM - plată

criticat pentru că a folosit foarte multe cuvinte din limba engleză în oferta pentru clienți: „Call & Surf, Comfort, Entertain Installation Services, Business Flat Premium und Shared Const International.”

Dincolo de telefonul mobil, element aproape omniprezent în cotidianul nostru, ajungem la un „colocatar” prezent în toate casele, la oraș sau în mediul rural: televizorul. Ofertele de programe TV puse la dispoziție de furnizori sunt o dovadă elocventă cu privire la prezența limbii engleze în marketingul promovat de principalii furnizori de tehnologie, aspect considerat în cotidian un fapt normal, de multe ori insesizabil.

În acest context, ar trebui să scoatem în evidență avantajul acestor programe – filme (documentare și artistice), muzică, dar mai ales programele de desene animate. În ultimii aproape doi ani, toate desenele animate sunt dublate în limba română. Pentru copiii care au beneficiat de transmiterea filmelor în limba engleză, avantajul a fost enorm – ei au avut șansa de a învăța această limbă într-un mod plăcut, fără să fie așezați în bancă și fără să fie forțați să rețină anumite cuvinte și expresii. Copiii rețineau totul din amuzament, ușor, și repetau tot ceea ce „învățaseră” la „lecția” următoare, adică la următorul film de desen animat. Și așa s-au trezit unii dintre ei cu o pronunție aproape impecabilă și un mare bagaj de cuvinte, înainte de a ști să citească sau să scrie. Restul programelor în limbi străine sunt titrate, aspect foarte avantajos: contactul spectatorului cu limba „reală” este un exercițiu permanent, care poate fi considerat doar

un avantaj major. Țările nordice (Norvegia, Suedia, Danemarca și Finlanda) au, ca și în România, filme subtitrate, iar lingviștii susțin că acesta este un mare avantaj pentru cei care vizionează filme.

Comparând modelul țărilor nordice cu modelul german, constatăm că, în Germania, toate filmele străine, indiferent dacă sunt pentru adulți sau pentru copii, sunt dublate în limba germană, cu posibilitatea de subtitrare în germană numai la „cerere” pentru persoanele cu handicap auditiv. Acest aspect nu trebuie înțeles strict ca o reacție de conservare a limbii germane în fața limbii engleze, prezentă altminteri în majoritatea emisiunilor sau canalelor care transmit muzică, dar trebuie să luăm în calcul faptul că filmele vizionate nu sunt doar în limba engleză, ci și în alte limbi de circulație în care se remarcă anumite creații artistice foarte valoroase, însă mai puțin răspândite, ca de exemplu filme în suedeză, daneză, italiană – astfel, dublarea a devenit o necesitate având în vedere că „poligloți” nu sunt nicăieri în lume ușor de găsit.

O altă societate prezentă în România încă din anul 1968 este societatea XEROX, companie de IT din SUA prezentă la nivel internațional produce și comercializează imprimante, copiatoare, scanere și alte produse digitale. Această companie a fost mulți ani singura distribuitor de fotocopiatoare pe piața românească. Datorită impactului pe care l-a avut asupra activităților care necesitau copierea de documente, până atunci folosindu-se mașina de scris, a dus la utilizarea în limba română, alături de cuvântul *copie*, a unui cuvânt nou *xerox*, *substantiv neutru* cu aceeași semnificație. Apoi, cum este și firesc, ca urmare a simplificării vorbirii, din expresia *a face o copie la xerox* a apărut verbul *a xeroxa*, și astfel în DEX online 2009 găsim familia de cuvinte *xerox*, *a xeroxa*, *xeroxare*, *xeroxat*. Este foarte interesant că activitatea companiei XEROX a fost la fel de importantă și în Germania unde au apărut cuvintele *Xerokopie*, *xerographieren*⁶ și *xerokopieren*⁷.

Trecând la un nivel inferior al nevoilor de consum care trebuie satisfăcute, de exemplu, serviciile de îngrijire a persoanelor, constatăm că nu mai mergem la frizer, ci la *hair stylist*, când cumpărăm o cafea primim un pahar pe care putem citi *coffee to go*, suntem la cumpărături și, mai ales în cartiere, nu găsim doar sigla magazinului *Mega Image*, ci și englezismul *Shop&Go*.

Pornind de la premisa că limba română este o limbă deschisă, analizând cultura limbajului

comercial utilizat în Germania, constatăm că acesta nu este un caz izolat, astfel situația constatată generează un moment de introspecție în care ne întrebăm: Oare limba națională, româna, respectiv limba germană, sunt pe cale de dispariție? Nu mai avem nevoie de ele?

În ceea ce privește limba germană, părerile sunt împărțite atât în rândul populației, cât și în cel al profesioniștilor. Limba germană, ca și limba română, a fost supusă de-a lungul vremii la foarte multe influențe lingvistice – limba latină a influențat puternic ambele popoare, mai apoi limba franceză, limba turcă și limba rusă sunt limbi care au influențat atât poporul român, cât și germanii din estul țării, care locuiau în Republica Democrată Germană, însă întorcându-ne în istorie observăm caracterul distinct de propagare a influenței lingvistice. Acum, istoria prezentă notează o nouă influență mondială – limba engleză!

Profesorul Jörg Kilian nu consideră cuvintele de origine engleză un pericol pentru limbă, mai ales că spune el, acestea se întâlnesc cu precădere în limbajul tinerilor, în domeniul economic, și în cel publicitar, după cum am arătat mai sus – reclama – sufletul comerțului – este mereu aceeași!

El explică utilizarea atâtor cuvinte de origine engleză din partea tinerilor ca pe o posibilă justificare a dorinței acestora de a se delimita de generația părinților și bunicilor lor. Iar Uwe Hinrichs este de părere că unele cuvinte din limba engleză au pătruns în vocabularul cotidian al vorbitorului de limbă germană, noul cuvânt având chiar o nuanță mai aparte, față de cuvântul german. Pe lângă verbul german *kaufen* (a cumpăra) și *einkaufen* (a face cumpărături), putem auzi și chiar găsi în dicționarele explicative ale limbii germane cuvântul *shoppen*, care a fost „adaptat” limbii germane: dacă în limba engleză infinitivul este marcat prin „to” în fața verbului, în limba germană verbul la infinitiv are terminația „en”: astfel a rezultat verbul *shoppen*. Varianta din limba engleză nu se va folosi în contextul „Ich gehe Kartoffeln shoppen!” (*Eu merg să cumpăr cartofi*). Orice vorbitor de limbă germană ar formula propoziția: „Ich gehe Kartoffeln einkaufen!”⁸

Sociolingvista Penelope Eckert este de părere că vocabularul folosit de către tineri este foarte important pentru modificările care se înregistrează în limba standard:

„Adolescents are the linguistic movers and shakers, at least in western industrialized societies, and, as such, a prime source of information about linguistic change and the role of language in social practice”⁹.

Dar nu sunt numai tinerii sau spoturile publicitare „căile” prin care un anumit cuvânt sau o expresie intră în vorbirea curentă, ci și „celebritățile”, persoane foarte cunoscute, indiferent dacă sunt din zona artei, a sportului sau a politicii.

Și chiar dacă unele cuvinte intră în limbă, sunt acceptate și în cele din urmă sunt folosite de tot mai mulți vorbitori, de critică nu scapă nimeni.

Un bun exemplu este dat de ziarul *Welt* care a organizat o pagină de internet¹⁰ numită *Spielwiese* (traducere: *câmpie de joacă*, sensul folosit pentru internet – fie pagină, fie platformă – *loc destinat testărilor/încercărilor*). Pe lista celor care au „greșit” nu sunt numai oameni, cum ar fi primarul orașului Berlin, care a fost „sanționat” pentru că de ziua națională, în anul 2008, a arborat steaguri pe care era scris: „Power for Peace – Power for unity – Power for understanding”, dar și dicționare de referință ale limbii germane, cum ar fi *Duden online*. În acest dicționar s-a inclus cuvântul „Soccer” și întrebarea era: Atât timp cât în limba germană există cuvântul *Fußball*, era oare necesară și varianta din limba engleză? De ce?

Cercetătorii din cadrul *Der Schweizerische Nationalfonds zur Veränderung von Sprachen SNF* (Swiss National Science Foundation, SNSF) confirmă afirmația făcută de către profesorul Kilian, susținând că nu se utilizează un număr mare de cuvinte de origine engleză în textele SMS-urilor, iar atunci când ele apar, acest lucru demonstrează doar o mai bună pregătire lingvistică din partea autorului de text și implicit a partenerului de „discuție”.

Afirmația se bazează pe un studiu efectuat, în anul 2013, de către *Romanisches Seminar* din cadrul Universității din Zürich. Studiul a avut la bază o analiză efectuată pe un eșantion de 26.000 de SMS-uri transmise de utilizatori de telefonie mobilă din Germania și din zona de vest a Elveției¹¹.

De o cu totul altă părere este Geert Teunis¹², care în ultimii 14 ani a cercetat acte, documente și manuale de utilizare destinate clienților – ale mai multor firme germane, printre care Siemens, Volkswagen, Deutsche Bank, Tui, Telekom și a găsit foarte des anglicisme, care nu aveau deloc darul de a desluși mesajul transmis, ci dimpotrivă,

de a-l face (mai) neclar. Acesta a făcut referire la cuvinte pe care nu le va traduce nimeni în limba maternă, pentru că nu ar avea rost (de exemplu, *airbag* nu va fi folosit de nimeni, în nicio limbă, sub forma *sac de aer*).

Voltaire era de părere: „Verwende nie ein neues Wort, sofern es nicht drei Eigenschaften besitzt: Es muss notwendig, es muss verständlich, es muss wohlklingend sein.”¹³

Există situații, în ambele limbi (română și germană), în care nu ar avea sens să nu se utilizeze cuvintele din limba engleză, din simplul motiv că în niciuna din cele două limbi la care ne referim în acest articol nu există echivalent, cum ar fi: *snowboard, walkman, cd-rom, dvd-player, e-Mail, workshop*, sau cuvântul, care a intrat deja în vocabularul cotidian pare a fi ceva firesc: *recycling / reciclare, fit, fair*.

Dar există situații în care cuvintele din limba engleză și mai ales frecvența lor nu mai este motivată. Am întâlnit următorul exemplu dat de către un client al unui hotel din Frankfurt căruia i s-a comunicat „că poate să facă repede check-outul la următorul counter”, „că soft-drinkurile i se chargeuesc imediat de pe cardul de credit și că el să voteze dacă i-a plăcut service-ul lor sau nu”¹⁴. Cel care formulează asemenea propoziții nu are nicio scuză: mesajul este transmis de către un individ care vorbește foarte mult în limba engleză, sau de cineva foarte grăbit, prin urmare comunicarea este dificilă, nu demonstrează nimic, nu aduce nimic nou.

Uneori, însă, suntem puși în fața unor cuvinte pe care trebuie să le înțelegem – de exemplu, atunci când citim cartea de instrucțiuni a unui autoturism, unde fiecare noțiune este importantă – însă noțiunile rămân fără niciun sens și creează ambiguitate în înțelegere dacă le traduci în limba maternă. Niciun șofer nu va fi lămurit traducând conform cuvintelor din limba engleză următoarele instrucțiuni din manualul de utilizare:

- *coming home* posibilă traducere *venind acasă*;
- *leaving home* posibilă traducere *plecând de acasă*.

Cele două expresii se referă la *o aprindere și stingere cu întârziere la mașină*. Când s-a făcut un sondaj printre beneficiarii mașinilor Volkswagen, nu a fost identificat niciun individ care să fi înțeles la ce se referă cele două exemple menționate mai sus.

Alte exemple:

- *Tire Mobility Set* = set pentru repararea cauciucului;
- *Doppeltuner mit Phasen-Diversity* = o piesă necesară radioului pentru o recepție foarte bună;
- *Keyless Access și Kessy* = sistemul automat de închidere și pornire.¹⁵

Recomandat ar fi ca producătorii să nu utilizeze cuvinte pe care beneficiarul sau clientul nu le înțelege – nimeni nu are ceva de câștigat, iar atunci când totuși trebuie folosite cuvintele din limba engleză, acestea trebuie să fie simple, cunoscute, iar formularea cât mai clară și succintă.

În analiză mai există și un al treilea aspect: cuvintele din limba engleză nu sunt întotdeauna folosite corect. Un scurt film stă mărturie în acest sens¹⁶. Autorii au realizat un studiu în SUA, întrebând trecătorii ce înțeleg ei prin anumite cuvinte, iar răspunsurile au fost foarte neașteptate.

- Auzind cuvântul *slip* un chelner american arată ce înseamnă: bon, bilețel (pentru articolul de îmbrăcăminte din limba germană *der Slip* cuvântul folosit este *panties*).

- Cuvântul *das Handy* este necunoscut cu sensul de *telefon mobil*, iar sensul în limba engleză este adjectiv cu următoarele sensuri: 1. *conveniently near, convenient for use, easily handled (of a ship)*; 2. *clever in using the hands especially in a variety of useful ways*.

- Pentru germani, cuvântul *Streetworker* se folosește cu sensul de *lucrător / asistent social*, dar în limba engleză el înseamnă *prostituată*.

În același film sunt „explicate” de către americani sensurile cuvintelor împrumutate în limba germană și folosite cu alte sensuri:

- *shitstorm* este folosit în limba germană și definit în dicționarul german-german *Duden* ca „furtună”/ „izbucnire” de mânie / indignare survenită în timpul unei discuții pe rețelele de socializare din Internet și care poate determina și utilizarea unor afirmații jignitoare.

- Folosind *basecap* pentru americani nu are sens, cuvântul corect pentru acest tip de șapcă fiind *baseballcap*.

- Folosit în limba germană pentru a exprima acțiunea de a schimba canalele la televizor, *zappen*, cuvântul are un cu totul alt înțeles în limba engleză:

„to zap = 1. to attack, destroy, or kill (somenone or something) quickly; 2. to hit (somenone or something); 3. to shoot (somenone or something) with an electric gun, laser etc.”¹⁷ Pentru această acțiune, vorbitorii de limbă engleză folosesc *channel surfing*.

- Substantivul *der Beamer* folosit în limba germană (ca și în limba română) pentru *retroproiector* nu are absolut nimic în comun cu acest obiect, ci se referă doar la un autoturism marca BMW.

Astfel ar fi bine să se cunoască sensul / sensurile unui cuvânt din limba engleză înainte ca acesta să fie menționat, repetat și în cele din urmă „adoptat” într-o altă limbă străină, iar cunoașterea utilizării cuvintelor preluate este cu adevărat obligatorie atunci când intrăm în dialog cu vorbitori nativi de engleză.

Mai prudenți, în ultimii ani, pentru utilizatorii de limbă germană există o pagină de Internet unde se pot verifica sensurile anumitor structuri din limba engleză, astfel încât sloganurile publicitare realizate de companii sau alte structuri preluate din engleză să nu denatureze mesajul pe care vor să îl transmită sau să riște chiar să nu fie deloc înțeleși.¹⁸

Concluzii

Toate limbile vorbite pe glob au fost și vor fi influențate unele de celelalte, iar asimilarea noilor cuvinte s-a făcut, mai repede sau mai încet, în funcție de „importanța” noului cuvânt.

Conștientizarea fiecărui individ de importanța păstrării și folosirii corecte a limbii materne reprezintă, pentru orice limbă, principala modalitate de a contracara asaltul anglicismelor pe canalele comerțului și tehnologiei, ceea ce nu înseamnă însă să ne opunem noilor noțiuni care provin din limba engleză și care intră foarte repede în limbajul cotidian, ca urmare a transiterii și a impunerii lor foarte rapid prin mass-media și ca urmare a contactului aproape zilnic între furnizor și client.

Creșterea gradului de utilizare a limbii engleze în această relație (furnizor – consumator), în orice domeniu, are caracter de continuitate, indiferent de limba vorbită de consumator, dar utilizarea cuvintelor din limba engleză trebuie să fie corectă, iar comunicarea să nu aibă de suferit, dimpotrivă, să fie mai clară, mai fluentă.

NOTE:

1 *The economist*, 29.01.2000, http://www.creeza.com/referate/marketing/Definirea-conceptul-de-corpora747.php#_ftnref4, accesat la 29.09.2015.

2 <http://www.businessdictionary.com/definition/multi-national-corporation-MNC.html>

3 Cristina Călărașu, *Globalizare și anglicizare*, <http://ebooks.unibuc.ro/filologie/dindelegan/25.pdf>, accesat la 07.10.2015.

4 *Ibidem*.

5 Alina Gioroceanu, *Împrumut și creativitate lexicală în româna actuală: brand și familia lexicală*, 2010, http://cis01.central.ucv.ro/litere/activ_st/articole_anale_lingvistica_2010_bis/gioroceanu_alina.pdf, accesat la 29.09.2015.

6 *Duden - Deutsches Universalwörterbuch*, Dudenverlag, Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich, 1996, p. 1762.

7 <http://www.duden.de/woerterbuch>

8 În limba germană, cuvântul *shoppen* se folosește atât cu sensul de *a face cumpărături*, cât și cu sensul de *a prelucra digital o imagine*, fiind forma scurtă de la *photoshoppen*.

9 Penelope Eckert, *Age as a Sociolinguistic Variable*, în *The Handbook of Sociolinguistics*, Coulmas, F., ed., Oxford, 1997, pp. 151-167.

10 <http://www.welt.de/kultur/article120296426/Sprach-experte-sieht-in-Anglizismen-keine-Gefahr.html>

11 <http://www.pcgameshardware.de/Handy-Smartphone-229953/News/SMS-Gefahr-Sprache-Deutsch-1074092/>

12 Actual membru în *Verein Deutsche Sprache (Asociația de Limba Germană)* și care a fost inginer în cadrul concernului Volkswagen.

13 „Nu folosi niciodată un cuvânt dacă nu îndeplinește trei condiții: să fie necesar, să fie de înțeles și să sune bine”, <http://textakademie.de/index.php?id=125>

14 „Dass Sie nur am nächsten Counter quick checkouts können”, „dass man die Soft Drinks gleich von Ihrer Kreditkarte chargt und Sie bitte noch voten sollten, ob Ihnen der neue Service gefällt oder nicht”.

15 <http://www.spiegel.de/karriere/berufsleben/fremdwoerter-und-anglizismen-sprachpanscher-in-dax-konzernen-a-1034876.html>

16 https://www.youtube.com/watch?v=ZArPZNr0_50

17 <http://www.merriam-webster.com/dictionary/zap>

18 <http://www.vds-ev.de/index>

BIBLIOGRFIE

Eckert Penelope, *Age as a Sociolinguistic Variable*, in: *The Handbook of Sociolinguistics*, Coulmas, F., ed., Oxford, 1997.

Gioroceanu Alina, *Împrumut și creativitate lexicală în româna actuală: brand și familia lexicală*, http://cis01.central.ucv.ro/litere/activ_st/articole_anale_lingvistica_2010_bis/gioroceanu_alina.pdf, accesat la 29.09.2015.

Hinrichs Uwe, *Multi Kulti Deutsch. Wie Migration die deutsche Sprache verändert*, C.H.Beck Verlag, München, 2013.

Mureșan Mihaela, *Tendințe lingvistice în presa scrisă contemporană*, în „Jurnalism și comunicare”, Anul III, nr. 4, 2008, http://jurnalism-comunicare.eu/rrjc/gratis/4_2008_MURESAN_tendinte_lingvistice.pdf, accesat la 28.9.2015.

Rus Maria Laura, *Un fapt lingvistic de actualitate: influența engleză asupra limbii române*, http://www.upm.ro/facultati_departamente/stiinte_litere/conferinte/situl_integrare_europeana/Lucrari/LauraRus.pdf, accesat la 29.9.2015.

Duden – Deutsches Universalwörterbuch, Dudenverlag, Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich, 1996.

UNELE CONSIDERAȚII DESPRE MORALĂ ȘI DREPTATE ÎN DREPTUL CONTEMPORAN AL AFACERILOR

SOME CONSIDERATIONS ON MORALITY AND JUSTICE IN CONTEMPORARY BUSINESS LAW

Av.lect.univ.dr. Valentin-Stelian BĂDESCU*

După cum se știe, dreptul reprezintă totalitatea normelor de conduită impuse indivizilor și colectivităților în cadrul vieții sociale, în anumite cazuri, chiar prin forța de constrângere a statului. În societatea contemporană, care tinde tot mai mult spre uniformizare și globalizare, dreptul, în general, și dreptul afacerilor, în special, tinde să armonizeze interesul individual cu cel general. Societatea contemporană și, implicit, mediul de afaceri, trăiește prin coexistența și cooperarea membrilor săi. Indivizii, elementele constitutive ale societății care includ și oamenii de afaceri, trebuie să se conformeze normelor de coexistență și de cooperare necesare pentru păstrarea echilibrului acesteia.

Vremurile pe care le trăim sunt ele însele prinse într-o avalanșă de schimbări. Pentru a ține pasul cu acestea, avem nevoie de toată inteligența de care dispunem. Se spune adesea că dreptul și morala sunt cheile viitorului. Într-adevăr, ele sunt cheile viitorului, dar o cheie poate fi rotită în două direcții. Rotiți-o într-un sens și veți bloca viitoarele resurse, pornind de la cele din prezent, rotiți-o în celălalt sens, și veți debloca resursele, iar oamenii se vor regăsi pe ei înșiși. Pentru a ne realiza adevăratul potențial creativ – organizațiile noastre, școlile și comunitățile noastre, inclusiv mediul de afaceri – trebuie să ne gândim altfel pe noi înșine și să acționăm diferit unii față de alții. Trebuie să învățăm să fim creativi, dar să nu uităm să respectăm legea și morala.

As known, the right represents all the rules of conduct imposed on individuals and communities in social life, in some cases even through coercion of the state. In contemporary society that tends more and more to the right uniformity and globalization in general and business law in particular, tends to harmonize individual interests with the general ones. Contemporary society and hence business, live in coexistence and cooperation of its members. Individuals, including elements of society and business, must comply with the rules of coexistence and cooperation necessary to maintain its equilibrium.

The times in which we live are themselves trapped in an avalanche of changes. In keeping with this, we need all the intelligence we have. It is often said that law and morality are the keys to the future. Indeed, they are the keys to the future, but a key can be rotated in two directions. Turn it one way and will block future resources from the present, turn it the other way, and you will unlock, and people will find themselves. To realize our true creative potential - our organizations, our schools and communities, including businesses – need to think differently and act differently to one another. We must learn to be creative, but not forget to respect law and morality.

Cuvinte-cheie: dreptul afacerilor; etică; morală; justiție; dreptate; educație; strategia oceanului albastru.

Keywords: business law; ethics; morality; justice; justice; feedstock; blue ocean strategy.

În preocupările mele permanente de a căuta răspunsuri la anumite probleme majore de cercetare, dintre temele abordate până în prezent cea referitoare la rolul moralei în dreptul contemporan al afacerilor

a devenit prioritară și de mare interes. Cum lucrez practic la acest subiect? Aproape niciodată în același timp cu alte materiale diferite. De o bună perioadă de timp, mă ocup doar de acest subiect. Celelalte sunt în umbră. În funcție de interesul pe termen mediu și scurt îmi anunț participările la conferințe – conferințele sunt primul loc în care mi-aș dori să fie discutate ideile, precum și lucrările pentru anumite publicații, ocazionale sau periodice. Pe termen lung, îmi planific și structurez cărțile sau cursurile și de aceea pot afirma că o carte este construită după

**Universitatea Europei de Sud-Est LUMINA,
București
Baroul București
Institutul de Cercetări Juridice al Academiei
Române
e-mail: valentinbadescu@yahoo.com*

o serie lungă de prelegeri, dezbateri și conferințe, iar acea carte va fi produsul final al unei munci de peste cinci ani și de cercetare a multor zile și nopți de documentare.

Revenind la rolul moralei în dreptul contemporan al afacerilor poate fi privit, precum un mod de viață, ca o manieră de a derula afacerile în spiritul eticii, mai clar, a fi manierat, educat, cult și prevenitor cu cei din jurul tău. Dar, vă rog să nu confundați bunele maniere cu manierismul, cuvânt folosit adesea și neînțeleș celor mai mulți. DEX relevă despre manierism că este „1. Comportare manifestată prin lipsă de naturalețe, artificialitate; afectare. 2. Formalism în realizarea unei opere artistice sau literare, rezultat mai ales din folosirea mecanică și repetată a anumitor procedee”, indicând proveniența cuvântului pe filieră franceză, de la „maniérisme”. Într-o lume care a învățat că doar originalitatea e bună, cuvântul nu poate avea decât o conotație negativă. Spui despre cineva că este manierist, spui că e un imitator de stil, plictisitor, lipsit de autenticitate¹. Folosit pentru prima dată la jumătatea secolului al XVII-lea, în Franța, în teoria picturii, cuvântul „manierist” vroia să desemneze exact acest stadiu al artei plastice, epuizată de creativitate și de prospețime, repetitivă și clișeistă. Și noi am rămas, cu înțelesul cuvântului, acolo. Totuși, teoria picturii s-a dezvoltat de atunci și au ajuns să fie catalogați drept manierști artiști de mare forță. Este meritul teoreticienilor secolului al XIX-lea, care s-a dus spre originile italiene ale cuvântului și i-au reîmprospătat sensul, dându-i, de fapt, noblețea unei polisemii, căci în artă, astăzi, manierism nu mai înseamnă doar lipsă de originalitate și stil luat de la alții fără conținut, ci și un anume fel de exprimare artistică, oarecum sinonim grației. „Manierism” apare în Italia relativ târziu, în secolul al XVIII-lea, dar *manieră* apare cu mult mai devreme, încă la finele secolului al XIV-lea în tratatul lui Cennini, și pregnant la Vasari, în secolul al XVI-lea, care îmbogățește sensul cuvântului vorbind despre „bella maniera”. Nu trebuie, prin urmare, să fim uimiți dacă găsim prin enciclopedii de artă sau prin prezentări muzeale alăturarea calităților „mare/important pictor” și „manierist”. Așadar, mai poate zice cineva că manierismul e o etichetă dezonorantă, o pecete a mediocrității?

Dar nu vreau să mă depărtez prea mult de morală și dreptate și rolul acestora în dreptul afacerilor contemporan, căci această introducere

precizătoare despre manierism are rol de cuvânt înainte pentru recomandarea pe care o fac acum: dreptul afacerilor, nu numai cel de astăzi, chiar din totdeauna nu poate fi conceput în afara eticii și a dreptății, întrucât dreptul, în limbajul filosofic, este conceput în sens de justete, echitate, este o manieră de viață.

Despre rolul actual al moralei în dreptului afacerilor într-o lume globalizată

Juridic vorbind, dreptul reprezintă totalitatea normelor de conduită impuse indivizilor și colectivităților în cadrul vieții sociale, în anumite cazuri, chiar prin forța de constrângere a statului. În societatea contemporană, care tinde tot mai mult spre uniformizare și globalizare, dreptul, în general, și dreptul afacerilor, în special, tinde să armonizeze interesul individual cu cel general. Societatea contemporană și, implicit, lumea afacerilor, trăiește prin coexistența și cooperarea membrilor săi. Indivizii, elementele constitutive ale societății care includ și oamenii de afaceri, trebuie să se conformeze normelor de coexistență și cooperare necesare pentru păstrarea echilibrului acesteia. Din această perspectivă, norma juridică poate fi definită ca o „modalitate de coordonare a acțiunilor umane și de impunere a intereselor generale ale colectivității asupra fiecăruia dintre participanți”² în scopul de a realiza obiectivele de anvergură socială. Normele reprezintă în consecință modul de a dirija activitatea membrilor societății spre obiective cu caracter de valori colective. Ele sunt reguli care stabilesc modul cum trebuie să se comporte membrii societății în anumite condiții determinate, pentru ca acțiunea lor să fie eficientă și să fie apreciată pozitiv³.

Pe parcursul evoluției societății pot apărea conflicte între valori, încălcări ale normelor sau momente de punere la îndoială a legitimității acestora, care, în anumite condiții, amenință însăși ordinea socială stabilită⁴. Domeniul de referință al normei juridice include situațiile semnificative pentru grupul social din cadrul căreia a fost emisă, în cazul nostru, dreptul afacerilor. Acest caracter este surprins în afirmația: „A formula norme înseamnă a utiliza în manieră selectivă în experiența viitoare rezultatele experienței trecute”⁵. Norma juridică este un criteriu de apreciere a conduitei oamenilor, un etalon cu ajutorul căruia se apreciază conduita cetățenilor în anumite situații ca licită sau

ilicită. Acest criteriu nu are un caracter abstract, ci constituie o unitate de măsură stabilită în conformitate cu concepțiile despre justiție, ordine, disciplină din societatea dată.

Dreptul, ca totalitate a normelor juridice, constă în aplicarea unei măsuri egale pentru toți. Egalitatea de tratament însă nu presupune egalitatea în fapt⁶. Prin natura sa, dreptul nu poate exista decât prin aplicarea unei unități de măsură egală asupra indivizilor inegali care însă sunt subsumați aceluiași punct de vedere, considerat sub un singur aspect determinat. În multitudinea de norme sociale, cea mai strânsă legătură există între normele juridice și cele morale. Făcând o comparație între normele juridice și cele morale, putem arăta că amândouă prescriu și permit să se estimeze acțiunile umane plecând de la mijloacele și intențiile agenților lor.

În timp, s-au formulat opinii conform cărora dreptul tratează actele externe, aspectele obiective ale conduitei, în timp ce morala vizează intențiile, aspectele subiective ale actelor umane⁷. Această formulare este criticabilă, deoarece evaluările juridice se propagă cu necesitate în conștiință, în interior, în timp ce evaluările morale se extind până la executare, rezultând că întreaga activitate umană reprezintă traducerea unei deliberări într-un fapt. Canalizând comportamentul social, morala suferă de dezavantajul de a fi „prea subiectivă, prea fluctuantă și prea lipsită de virtute coercitivă, de precizie și realism pentru a permite o organizare satisfăcătoare a raporturilor sociale și pentru a realiza securitatea juridică reclamată de viața întregii societăți omenești”⁸, de lumea afacerilor, în cazul nostru.

Relevându-se asemănările dintre normele juridice și cele morale, în literatura de specialitate s-a arătat ca ambele se referă la raporturile dintre individ și colectivitate, au la bază ideea de libertate, stabilesc modele comportamentale, implică aprecieri raționale, sunt violabile. În ceea ce privește afirmația că ambele au la bază ideea de libertate, ar trebui poate subliniat că acest lucru este valabil în zilele noastre, în perioade mai îndepărtate (în statele sclavagiste, de exemplu) libertatea individuală nefiind considerată neapărat un atribut al tuturor persoanelor, nici de către morală și nici de către drept. Sunt covârșitor majoritare opiniile care susțin că legile sunt eficace în dirijarea societății numai dacă se conformează măcar unui minim de standarde morale acceptate de către destinatarii

normelor juridice și, în special, întreprinzătorii ale căror drepturi și obligații nu sunt statornicite numai prin precepte juridice, ci și etice.

Eugeniu Speranția considera, exagerând poate rolul moralei ca factor de configurare a dreptului, în sensul că numai aplicabilitatea cu ajutorul forței de constrângere a statului ar trebui să deosebească norma juridică de cea morală, că: „Principala forță, forța fundamentală a dreptului este valabilitatea sa logică și obligativitatea sa morală. Tot ce se mai adaugă peste aceasta este frica, forța sau interesul sunt simple expediente cu eficacitate momentană, uneori foarte promptă și energică, însă fără durabilitate. Ele se aseamănă cu efectele medicinale ale narcoticelor, sedativelor, paliativelor care lucrează numai asupra simptoamelor dar nu înlătură efectiv boala”⁹. Aceeași părere o găsim exprimată de către G. Ripert, care afirma că nu există nicio frontieră între drept și morală și că dreptul nu ar fi decât morală în măsura în care devine susceptibilă de coercițiune¹⁰.

Correspondența dintre drept și morală nu este însă una întotdeauna simplă. Morala este diferită în diferite zone geografice, afirmația lui Pascal¹¹: „trei grade de latitudine răstoarnă toată jurisprudența” ilustrând sugestiv acest lucru. Apoi, normele morale într-o societate nu sunt neapărat unitare. Nu există valori morale absolute. Kelsen arăta că în etape istorice diferite sau chiar în aceeași epocă la clase, categorii sociale sau profesionale diferite valorile morale pot fi diferite, uneori chiar opuse¹². Atât normele morale, cât și cele juridice exprimă aspirații valorice. Valorile morale reprezintă scopuri sociale și atitudini preferențiale cum sunt responsabilitatea, echitatea, demnitatea, dreptatea, libertatea. Ele exprimă, prin intermediul normelor și al preceptelor, cerințele fundamentale ale comportamentului uman în scopul creării și menținerii unor forme de comunitate umană: familie, clasă, națiune, stat. Valorile morale imprimă acțiunii indivizilor o semnificație superioară și datorită acestui fapt ele sunt viabile, antrenante, stimulatorii realizând sinteze între interesul individual și cel social.

Problema valorilor în domeniul dreptului afacerilor este prezentă atât în activitatea de creare a dreptului, de elaborare a normelor de drept, valorizarea socială urmărind transpunerea, din domeniul economic sau social în domeniul juridic, a acelor aspecte ale relațiilor sociale ce necesită a fi ocrotite cu ajutorul puterii de stat, cât și în activitatea

de realizare a dreptului, respectiv alegerea la nivel de individ a conduitei comportamentale, conformă sau neconformă cu prevederile normelor de drept. O problemă care poate fi discutată este în ce măsură se identifică valorile juridice cu valorile morale, sau, dacă se poate vorbi despre o axiologie juridică. S-a observat că, adesea, fapte pe care morala le interzice, legea le permite și că nu tot ce este bun din punct de vedere moral este obligatoriu din punct de vedere legal¹³. Problema apare cu acuitate în state a căror populație este formată din grupuri mari etnic diferite. Majoritatea sistemelor legislative, în această situație recunosc o autonomie a valorilor culturale, cel puțin prin faptul că le tratează ca fiind private și nesupuse astfel controlului statului. Unele state acordă drepturi specifice culturale unor grupuri etnice sau le acordă o autonomie jurisdicțională. În fond însă, nu există o aprofundare a valorilor care sunt implicate în aceste situații. Din acest motiv există pericolul ca anumite valori, înțelese ca universale să pericliteze alte valori, de grup, care sunt specifice unei anumite culturi. Atacul poate veni fie din exterior, din partea celor care nu apreciază valorile grupului etnic mai puțin numeros, fie din interior, din partea membrilor grupului minoritar care nu vor să se supună valorilor stabilite de propriul grup. Astfel, situații tensionate apar din ce în ce mai des, un exemplu citat fiind acela al firmelor multinaționale, unde este intens dezbătută aplicarea normelor universale privind egalitatea de statut a salariaților și suveranitatea politică a statelor asupra comunităților de afaceri și, prin aceasta, diminuarea, până la suprimarea unui atribut esențial al statului suveranitatea.

Unii autori¹⁴ au apreciat că deplina corespondență între valorile morale și cele juridice este o stare dezirabilă, dar ideală. În această situație se poate vorbi despre o moralitate exterioară a dreptului. Există însă situații în care din norma juridică nu se poate deduce o motivație morală, dar norma este concordantă cu valorile, în general, ocrotite prin celelalte norme juridice. În acest caz, se poate vorbi despre o moralitate interioară a dreptului, despre etica dreptului afacerilor, într-un cuvânt, avem în vedere etica afacerilor.

O ultimă situație este cea în care persoana căreia i se adresează norma nu poate identifica nicio corelație cu valorile morale și nicio coerență cu valori ocrotite prin alte norme juridice. În această situație, subiectul va percepe norma juridică

sub forma unei simple componente obiective a condițiilor exterioare activității sale. Sunt acei participanți la afacerile globale pentru care singurul criteriu al succesului este maximizarea profitului cu orice preț, dincolo de orice rațiune morală, pe care îi caracterizează un singur lucru – lăcomia fără margini pentru bani. Singurul lor reper este *mamona*, care, în limba aramaică, semnifică *zeul care reprezintă obsesia omeniirii* – avuția, banul și se pare că totul ar fi început de la o noțiune, Mamon(a) fiind pentru evrei denumirea pentru bogăție materială, pentru avuție. Să fi fost, deci, poporul lui Israel, de altfel cunoscut drept cel mai ilustru stăpânitor al banilor lumii, inventatorul acestui... să-i spunem zeu? Adevărul este că, în Vechiul Testament Mamon, nu este un demon ci un termen ce descrie lăcomia, avariția, pofta de a câștiga prin orice mijloc. Dar mai este ceva – după unele surse, Vițelul de aur ar fi fost botezat Mamon. Ceea ce înseamnă că încă de atunci poporul ales l-a trădat pe Dumnezeu pentru Mamona. Mai mult, evreii au transformat „noțiunea” în divinitate, pentru că s-au închinat și au venerat Vițelul Mamona – spre cunoscuta disperare a lui Moise.

Dar să lăsăm aceste scurte considerații de natura istoriei antice și să revenim către zilele noastre, la Mircea Djuvara, care constata că dreptul are la bază conceptele filosofice de justiție și de echitate cu care operează și morala. Prin afirmații precum „dreptul, ca știință, disciplină care domină aplicarea lui de toate zilele”, are la bază o idee, care îl stăpânește în întregime, care-i furnizează toată viața, este aceea de dreptate. Dreptate și echitate, dacă nu în toată lumea afacerilor, cel puțin în dreptul contemporan al afacerilor.

Despre echitate și dreptate în statul de drept din România

Fără dreptate, adică fără justiție și fără echitate, dreptul afacerilor nu poate să aibă înțeles, este numai un mijloc de tortură al oamenilor de afaceri, iar nu un mijloc de conviețuire și de colaborare pașnică între ei¹⁵ se susține ideea că un text de lege care se aplică nu are putere numai pentru că poate pune în mișcare forța publică, ci fundamentul lui rațional stă în faptul că el răspunde unei necesități morale a societății respective. O lege imorală ar fi lipsită de chiar fundamentul și explicația ei logică. Djuvara considera că în orice ramură de drept progresul constă într-o armonizare a dreptului cu morala în

sensul că orice faptă spre a avea un efect juridic, trebuie să apară în lumina unei realități morale.

În contextul acestor corelații și al comunității de afaceri, tot mai mondializată, ne-a atras atenția o situație în care s-a adus în discuție legătura stat – drept – dreptate, chiar dacă aparent nu are legătură cu lumea afacerilor, dar care scoate în evidență rolul actual, nefast al statului, de devastator regulator al viații social-economice al societății românești care, prin legislație deficitară, inflaționară, uneori cu dedicație și îndemn spre fraudă, o legislație infracțională, am putea spune, a devenit dușmanul cetățenilor săi. Iată numai unul dintre argumente, pe celelalte nu este dificil să le scoatem în evidență, acesta nefiind obiectul demersului meu de cercetare științifică.

Să revenim, prin urmare, după anul 1990, când statul, prin noua conducere politică, a întreprins o serie de măsuri considerate „de reparație” pentru prejudiciile produse de regimul comunist. Unele măsuri au încercat o reparație materială, fiind emise acte normative, legi de restituire a proprietăților, așa cum sunt Legea nr. 18/1991 și Legea nr. 10/2001, ambele cu modificările și completările ulterioare. Alte măsuri au încercat o reparație morală. În acest sens, în anul 2006, a fost întocmit, de către Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România, un raport, cunoscut sub numele de Raport de condamnare a comunismului. Acest raport a fost un act cu caracter politic, fără efecte juridice, menit să ateste faptul că noua ordine politică a statului condamnă acțiunile imorale și nelegale ale regimului comunist.

Au fost emise și acte juridice cu un caracter mixt, moral și juridic. Un asemenea act a fost Decretul-lege nr. 118/1990 privind acordarea unor drepturi persoanelor persecutate din motive politice de dictatură instaurată cu începere de la 6 martie 1945, precum și celor deportate în străinătate ori constituite în prizonieri. Prin acest act normativ s-a încercat repararea prejudiciilor materiale și morale ale persoanelor care au suferit măsuri de restrângere a drepturilor și a libertăților din motive politice, prin recunoașterea imoralității măsurilor și acordarea unor indemnizații raportate la perioada în care a avut loc restrângerea drepturilor, scutiri de impozite, acordarea cu prioritate a unor măsuri de protecție socială. Actul normativ a fost privit ca o măsură de reparație morală, nu numai materială, și pentru că acordarea drepturilor nu se făcea pe

baza unei cuantificări individuale a prejudiciilor suferite, ci stabilea aceleași beneficii pentru toți cei care se aflau sub incidența sa, iar indemnizațiile bănești erau egale pentru o aceeași perioadă de timp, indiferent de natura măsurii și de gravitatea prejudiciilor produse pentru fiecare persoană în parte.

Deși au fost înaintate mai multe acțiuni întemeiate pe dispozițiile art. 998 din vechiul Codul civil, prin care s-a solicitat obligarea Statului Român, prin Ministerul Finanțelor la repararea integrală a prejudiciului moral suferit, pentru a consacra posibilitatea celor care au suferit din motive politice să solicite repararea integrală a prejudiciului moral și material, la inițiativa Guvernului României, a fost adoptată de Parlament Legea nr. 221/2009. În expunerea motivelor care au stat la baza adoptării acestei legi, privind dispozițiile de reparație materială, s-a arătat că pot exista situații în care măsurile reparatorii prevăzute de Decretul-lege nr. 118/1999 să nu fie suficiente în raport cu suferința deosebită resimțită de persoanele care au fost victime ale unor măsuri abuzive ale regimului comunist, fiind necesar a se prevedea explicit competența instanțelor de judecată de a acorda despăgubiri suplimentare.

Intrarea în vigoare a acestei legi a declanșat o avalanșă de acțiuni, soluționate de instanțele de judecată prin obligarea statului român la plata unor sume de ordinul sutelor de mii de lei pentru fiecare reclamant. În cauzele în care s-au pronunțat soluții de admitere au fost acordate despăgubiri cuprinse între 7.000 lei și 72.000 de euro. Instanțele au acordat însă și despăgubiri în quantum mult mai ridicat, de până la 500.000 de euro. S-a constatat, în acel moment, că instanțele au stabilit valoarea despăgubirilor convenite fără a avea o reprezentare asupra capacității efective a statului de a le plăti. Situația a determinat Guvernul să emită Ordonanța de Urgență nr. 62/2010 să plafoneze despăgubirile ce ar putea fi acordate în temeiul art. 5 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 221/2009 la suma de 10.000 de euro, cu mențiunea că dispozițiile urmau să se aplice și proceselor aflate în curs de judecată în care nu s-a pronunțat o hotărâre definitivă. În nota de fundamentare a acestui act normativ, Guvernul a motivat situația extraordinară ca fiind determinată de riscul imposibilității menținerii echilibrului bugetar, ca urmare a punerii în executare a hotărârilor judecătorești definitive care au ca obiect

repararea prejudiciului moral suferit prin abuzul regimului comunist.

Fiind sesizat de către numeroase persoane care aveau procese pe rol, Avocatul Poporului a ridicat excepția de neconstituționalitate a acestor dispoziții. Criticile aduse prin această sesizare fiind pertinente și fiind previzibilă admiterea excepției, tot Guvernul României a sesizat și el Curtea Constituțională a României cu excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 5 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 221/2009. Prin admiterea ambelor excepții, Curtea Constituțională a subliniat că inechitatea constă în tratamentul inegal aplicat beneficiarilor legii, în funcție de celeritatea soluționării cererilor cu care instanțele au fost sesizate. Pe de altă parte însă, Curtea a apreciat că, prin Decretul-Lege nr. 118/1999, s-a atins scopul de repararea a daunelor morale produse persoanelor persecutate de regimul comunist, nu prin repunerea în situația anterioară – ceea ce ar fi și imposibil, ci prin producerea unei satisfacții de ordin moral, prin înseși recunoașterea și condamnarea măsurii contrare drepturilor omului.

Curtea Constituțională a invocat hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului Emewein și alții împotriva Germaniei (2009), Klaus și Iouri Kiladze contra Georgiei, conform cărora dispozițiile Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale nu impun statelor membre nicio obligație specifică de a repara nedreptățile sau daunele cauzate de predecesorii lor, aceste state având o largă marjă de apreciere în stabilirea măsurilor specifice de implementare a politicilor sociale și economice, a condițiilor de acordare a despăgubirilor (cauza Ex-Regele Greciei și alții contra Greciei, 2000). Repararea unui prejudiciu material sau moral este o obligație civilă a oricărei persoane fizice sau juridice de drept privat sau public, prevăzută de dispozițiile Codului civil¹⁶. Este vorba despre o sancțiune civilă aplicabilă celui care, din culpa sa, a produs un prejudiciu – material sau moral – altei persoane.

Sancțiunea este una echitabilă, dreaptă, în sensul că paguba în patrimoniul celui care este vinovat de producerea prejudiciului nu trebuie să fie nici mai mică, nici mai mare decât cea pe care a produs-o. Principiul restabilirii echilibrului care a fost perturbat prin producerea unui rău este regăsit și în materia sancțiunilor penale, exprimat încă din perioada antică prin sistemul *jus talionis*

(*dreptul talionului*). Principiul se considera¹⁷ a se găsi în Codul Hammurapi, în art. 196 și 197 exprimat în formula „ochi pentru ochi, os pentru os”. Acest principiu este, însă, răspândit în mai toate legislațiile globului, în perioada antică¹⁸ în India, China, Imperiul roman, în cele zece porunci și în cele cinci cărți ale lui Moise.

În Evul Mediu, pedeapsa era prevăzută în legislațiile franceză și germană. Și în dreptul feudal românesc exista pedeapsa talionului¹⁹. Dreptul talionului stabilește o egalitate între pedeapsă și infracțiune, este fundamentul stabilirii unei gradații a pedepselor în funcție de pericolul social al faptei. El este astfel principalul corectiv al unei răzbunări nelimitate. În cazul unei reparații civile, valoarea despăgubirii pentru daune materiale sau morale constituie un drept patrimonial care se transmite moștenitorilor împreună cu întreg patrimoniul defunctului. Dacă prejudiciul nu a fost reparat în timpul vieții celui prejudiciat, dreptul la despăgubiri se transmite de asemenea moștenitorilor, cu respectarea termenului de prescripție stabilit de lege, mai ales că obligația Statului Român de a repara prejudiciul moral produs persoanelor care au suferit persecuții politice (produse de statul român) nu este una morală, ci, în contextul amintit anterior, una legală. Nu se poate nega faptul că statul român este unul și același, doar regimul politic aplicat de organele sale de conducere fiind diferit în timp. Nu se poate spune că răspunderea unei persoane juridice încetează în cazul în care reprezentantul care a luat o decizie prejudiciabilă își pierde calitatea de reprezentant.

Deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului se referă la aplicarea Convenției de către statele semnatare, Curtea dorind doar să sublinieze că nu pot fi invocate dispozițiile acestei Convenții pentru prejudicii produse înaintea intrării ei în vigoare. Totodată, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a arătat că dacă dispozițiile interne sunt adoptate înainte de ratificarea Protocolului însă ele continuă a fi în vigoare după această dată se poate considera că există un cadru juridic ce creează un drept în înțelesul Convenției pentru categoria de persoane care îndeplinesc anumite condiții²⁰.

Niciun moment, CEDO nu afirmă că principiul reparării integrale a prejudiciului nu ar fi unul fundamental în drept. Se poate sesiza, însă, că rațiunea celor exprimate de Curte este una economică, în sensul că prin reparațiile acordate în

prezent pentru fapte trecute se produc dezechilibre în societate fie asupra unor persoane determinate (proprietarii actuali, cărora statul le-a transmis bunurile confiscate de la cei persecutați), fie asupra întregii populații prin micșorarea substanțială a bugetul statului cu consecințe negative asupra bugetelor alocate pentru serviciile publice de care beneficiază toți cetățenii. În același sens, au fost preluate afirmațiile CEDO și de Curtea Constituțională a României, chiar dacă, în final, concluziile s-au concentrat asupra egalității drepturilor celor care au suferit persecuțiile regimului comunist. Principiul aplicării egale a legii, consacrat expres de art. 16 alin. (1) al Constituției ca normă juridică, are un izvor profund moral chiar dacă o lege reparatorie vine mai târziu, întârzierea și faptul că există o categorie de persoane care nu se mai pot bucura de prevederile ei, nu constituie o justificare morală pentru a-i priva și pe cei rămași de beneficiile reparației.

Modul deficitar de redactare a legii care a lăsat instanțelor posibilitatea de a stabili orice sumă pentru acoperirea unui prejudiciu moral, în condițiile în care nu exista niciun fel de etaloane de cuantificare precisă, coroborat cu hotărârile judecătorești prin care s-au stabilit despăgubiri exagerate raportat la realitățile social-economice și posibilitățile efective ale statului de a suporta asemenea despăgubiri, au pus Guvernul (prin Ministerul Finanțelor Publice) în situația de a solicita Curții Constituționale să stabilească faptul că norma juridică a cărui inițiator a fost încălcă legea fundamentală a țării. Rezultatul produs asupra justițiabililor și a cetățenilor, în general, este contrar noțiunii de drept în sens moral.

Încrederea în norma juridică și în capacitatea autorităților competente de a adopta măsuri corecte din punct de vedere moral este serios pusă la îndoială. Sigur, exista posibilitatea ca unele acte normative să fie în contradicție cu cele având o forță juridică superioară și este rolul Curții Constituționale sau a instanțelor de judecată, după caz, să înlătore efectele care s-ar produce ca urmare a unor asemenea nelegalități. Dar când Guvernul, în calitate de inițiator al unui act normativ, solicită Curții Constituționale prin intermediul unui minister care se afla în subordinea sa, să constate că proiectul promovat în scopul declarat al reparării unor nedreptăți, adoptat și promulgat sub forma unei legi, este în contradicție cu normele

constituționale, societatea se întreabă unde a rămas dreptatea? Este regretabil ca în timpul celor 45 de zile de la publicarea deciziilor Curții Constituționale, Parlamentul nu a adoptat nicio modificare a Legii 221/2009 de natură să clarifice asupra posibilității reparării în continuare a respectivelor prejudicii. Situația comentată a pus din plin în evidență faptul că dreptatea juridică, cea pe care statul o poate asigura, nu este o noțiune absolută, ci se încadrează în limite concrete, determinate de realitățile social-economice. Lipsa capacității statului, prin toate funcțiile sale, de a asigura un echilibru între dreptatea morală și cea juridică a condus până la urmă la înlăturarea posibilităților de reparare a unor prejudicii.

Am oferit numai un exemplu, dintr-o multitudine care a generat neîncredere și confuzie în valorile dreptului și ale justiției, elemente esențiale ale democrației și ale statului de drept. Cum poate fi soluționată această problemă într-un stat cu o economie de piață încă pe deplin nefuncțională? Numai prin dreptate și moralitate, altfel spus, unde morală nu e, nimic nu e.

Despre drept și valorile morale. Cu privire specială asupra justiției (dreptății) în dreptul contemporan al afacerilor

Dreptul este un instrument principal de transmitere și de conservare a valorilor de control asupra selecției și ierarhizării lor²¹. Această caracteristică se reflectă, chiar în primul articol al Constituției României, care prevede că „România este un stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul reprezintă valori supreme”.

Dreptul este un mediator între valoare și comportament²². Există permanențe umane, prin care, valorile se moștenesc de la o generație, la alta. Există valori fundamentale, comune întregii omeniri, valori universale, ca viața, pacea, idealurile de justiție, adevărul, libertatea. În literatura de specialitate se subliniază faptul că valorile fundamentale justifică puterea imperativă a normelor juridice care sunt derivate din ele, iar principiile dreptului, înainte de a fi logice, față de orice normă juridică au o dimensiune axiologică transformată în dispoziții juridice. Se atrage totodată atenția că valoarea reprezintă o relație socială de

apreciere. În cadrul categoriei valorilor juridice, se face distincția dintre valorile juridice, în sine (ca legalitatea, precauția, conformitatea) și valorile juridicizate, astfel cum sunt echitatea, interesul, adevărul, demnitatea, onestitatea etc.²³

Valoare juridică, de dimensiune universală având un caracter peren, justiția reprezintă o parte integrantă a substratului comun al diferitelor sisteme juridice. În aceeași calitate, justiția pătrunde în culturile juridice și este încorporată în principiile dreptului, importanța ei neputând fi negată, fără a nega sau a neglija înseși trăsăturile definitorii ale dreptului. Schimbările juridice majore reclamă o viziune înaintată asupra justiției corespunzătoare standardelor culturilor juridice avansate, dat fiind că reprezentările, evaluările și criteriile privind justiția nu diferă numai, de la un individ, la altul, ci și de la o cultură juridică, la alta.

În preambulul Cartei Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene se prevede că Uniunea, conștientă de patrimoniul ei spiritual și moral, are la bază valorile indivizibile și universale ale demnității umane, libertății, egalității și solidarității, principiul democrației și principiul statului de drept că, instituind cetățenia Uniunii și creând un spațiu de libertate, securitate și justiție, Uniunea Europeană contribuie la conservarea și la dezvoltarea acestor valori, cu respectarea culturilor și tradițiilor popoarelor Europei, a identității naționale a statelor membre și a organizării puterilor publice, la nivel național, regional și local.

În condițiile continuării integrării europene în domeniul dreptului, în România sunt necesare, desigur, nu numai schimbări legislative și instituționale, ci și preocuparea pentru progresul culturii juridice naționale care cuprinde nu numai legalitatea activității statului, ci și poziția judecătorilor și atitudinea populației, față de lege și justiție.

În opinia unui prestigios specialist francez²⁴, forța dreptului și respectarea acestuia de către destinatari depind, într-o destul de mare măsură, de legăturile suficient de strânse pe care le întreține cu justiția. Atrage însă atenția că înrudirea profundă a dreptului cu justiția este însoțită, totuși, de ezitări, determinate de două elemente ale acestei relații. Pe de o parte, justiția poate fi înțeleasă în moduri foarte diferite. Pe de altă parte, poziția dreptului față de justiție poate cunoaște trei variante: una se caracterizează prin indiferență, în sensul că există un

număr mare de norme juridice care nu sunt apreciate, prin raportare la justiție; o a doua, dimpotrivă, se caracterizează printr-o strânsă legătură, caz în care, dreptul exprimă și prelungește nevoia de justiție, aducând preceptelor morale completările și precizările cerute de viață în societate. Cea de a treia situație se caracterizează prin conflictul dintre drept și justiție, caz în care, lupta în avantajul celei din urmă este, concurată de necesitatea inerentă dreptului de a asigura nu numai justiția, ci totodată, ordinea, securitatea juridică și pacea. Nevoia de securitate poate îndepărta dreptul, de justiție²⁵. În aceste condiții este recomandată recurgerea la echitate, ca remediu – mai ales când, dreptul scris este prea rigid –, pentru că are capacitatea de a atenua îndepărtarea dreptului, de justiție.

Un regretat autor român²⁶ a făcut următoarea convingătoare subliniere: „Constituirea valorilor juridice sau recunoașterea valorilor din celelalte sfere ale relațiilor din societate se realizează prin indicarea scopurilor juridice. Nicio regulă care interesează dreptul sau care se constituie în normă juridică nu este relevantă, decât prin stabilirea corespondențelor care să confirme că o *les justa non este lex*. Într-o altă apreciere, în societate nu există o singură justiție, ci coexistă (uneori în relații de ostilitate, alteori de prietenie), o multitudine de justiții, iar atunci când judecăm și decidem, se cere a se lua în considerare pretențiile modelelor rivale de justiție”²⁷.

O cercetare interdisciplinară asupra justiției în dreptul contemporan al afacerilor

Având convingerea utilității cercetării interdisciplinare, mă voi referi exemplificativ, la perspectiva filosofiei dreptului și a sociologiei juridice asupra subiectului pe care îl tratez. Adept al pozitivismului științific, Léon Duguit pleda pentru sprijinirea numai pe date ale experienței, pe fapte dar, numai puțin, recunoștea că sentimentul de justiție coexistă cu sentimentul social, de solidaritate, în spiritul omenesc, ceea ce implica un altfel de studiu, decât cel empiric. Drept urmare, aprecia că filosofia dreptului este cea care trebuie să răspundă la întrebările: „Ce este și în ce constă justiția?”. „Care sunt condițiile ei și sentimentele la care se referă ea?”²⁸. Sociologul scandinav al dreptului, Wilhelm Aubert insista asupra ideii că dreptul trebuie să exercite o funcție morală și filosofică, asociată, în mod normal, cu înfăptuirea justiției.

Cunoscutul filosof al dreptului, Ota Weinberger, în lucrarea sa privind dreptul și instituțiile – publicată inițial, în limba germană (1987) și tradusă, ulterior, în limba engleză (1991), formula întrebările: „Ce are să ne ofere teoria justiției?”, „Poate investigarea problemelor justiției să asigure validitatea definițiilor date acesteia”, „Este posibil ca, printr-o analiză științifică, argumentarea care folosește termenii „just” și „injust”, ca instrument de convingere, să se transforme într-o argumentare, cu adevărat rațională? Răspunsul său conținea precizarea că analiza științifică a problemei justiției are sens, numai dacă o concepem nu ca mijloc de persuasiune ci, ca proces rațional, analitic și critic. Din concluzie, rezultă că teoria justiției are ca îndatorire, în același timp, modestă și generală, de a „ataca” problema justiției, o problemă imanentă a existenței umane²⁹.

Interesantă este din perspectivă filosofico-juridică și examinarea corelației dintre valoarea justiției și valoarea egalității, în contextul globalizării, ajungându-se la concluzia că înlăturarea inegalității, a discriminării impune justiție, iar o analiză contemporană a principiului justiției trebuie să evidențieze poziția lumii de astăzi în raport cu dezideratul justiției, să stabilească desigur cât de aproape sau, cât de departe este lumea de astăzi, de acest deziderat. Într-o convingătoare lucrare apărută în Italia, în anul 2005, se remarcă intensificarea interesului pentru tema justiției și în domeniul sociologiei juridice, fapt dovedit, de pildă, de cercetările fundamentale și empirice efectuate în țara menționată referitor la o serie de subiecte ca: opiniile publicului despre justiție, formarea lor, factorii care o influențează, dimensiunile sociale ale dreptului și justiției, injustiția, rolul justiției și interacțiunea socială, justiția și societatea, motivul justiției și comportamentul social, percepția socială asupra justiției, opțiunile privind criteriile înlăturării justiției distributive: egalitatea, meritul, nevoia³⁰.

Continuând cu poziția diferitelor curente ale gândirii juridice față de valoarea justiției – reprezentând o dramatică problemă, prin implicațiile sale asupra legitimității și eficienței dreptului – amintesc că, în optica științei juridice germane a intereselor, sentimentul de justiție constituie o formă instinctivă spontană a cunoașterii juridice care ajută, în mod inconștient, judecătorul să găsească soluția pentru cazul în care trebuie să se pronunțe. Fondatorul științei juridice a intereselor,

Philip Heck, considera că sentimentul de justiție trebuie supus, ca orice acțiune inconștientă, unei reflecții, în măsură să realizeze o verificare rațională și că nu poate fi acceptat ca izvor de drept, în sensul tradițional al științei juridice. Pentru Heck, sistemul juridic reprezenta concretizarea valorilor și a judecăților de valoare pe care judecătorul trebuie să le respecte și să le ia în considerare, în totalitatea lor, legiuitorul fiind legat de interpret, prin interese-valorii³¹. În lucrarea sa de referință, dedicată gândirii juridice, „Legal Thinking Revised”, reprezentantul realismului juridic scandinav, Wilhelm Lundstedt, aprecia că este greșit a se afirma că dreptul este inspirat de sentimentul de justiție și de drepturi, deoarece, în realitate, dreptul și modul în care este aplicat sunt cele care controlează și orientează spiritul justițiar. Se mai poate adăuga că dreptul nu exprimă întotdeauna, sentimentul de justiție, tot astfel precum nu satisface, întotdeauna nevoia de dreptate, acordând prioritate ordinii juridice sau securității juridice, oscilând între utilitate și dreptate.

Pozitivismului juridic i s-a reproșat³² că apreciază ca just numai ceea ce este conform legii și ca injust ceea ce nu este conform legii, că plasează rațiunea de a fi a dreptului în sfera formei, promovând formalismul în domeniul teoriei justiției. Pozitivismul juridic este criticat și pentru că reclamă ca legile să fie respectate, pentru simplul fapt că sunt legi și nu pentru ceea ce se află la baza lor. Se ajunge, astfel, ca legi extrem de injuste și arbitrare să fie respectate orbește, nu în considerarea valorii lor, ci a formei, apreciată ca superioară valorii pe care o lezează³³. Astfel, Rudolf Stammler susținea că dreptul este justificat în măsura în care scopurile pe care le urmărește sunt juste, că nu pot fi stabilite conținuturile precise ale unui drept etern, ci numai condițiile eterne ale unui drept just, iar Gustav Radbruch preciza că, astfel cum orice valoare corespunde unui scop, a căuta scopul înseamnă a căuta valoarea, sensul, justiția. În legătură cu afirmația prestigiosului autor francez, Michel Villey³⁴, potrivit căreia înlăturarea justiției a fost întotdeauna scopul definitiv al dreptului, iar autonomia acestuia depinde de capacitatea de a se asigura echilibrul dintre utilitate și dreptate se cuvine a aminti că regretata și remarcabila Anita Naschitz³⁵ atrăgea atenția că dreptul este chemat să satisfacă atât îngustele nevoi utilitare, cât și cerințele axiologice care stau la baza reglementărilor și care,

nu au numai utilitate socială, dar se justifică și din punct de vedere valoric.

Despre relația justiție, legalitate, stat de drept în doctrina de specialitate

Referindu-mă succint la relația justiție, legalitate, stat de drept, încep prin a aminti două contribuții românești privitoare la acest subiect. Este vorba, în primul rând, despre cea a academicianului Andrei Rădulescu, și anume lucrarea „Legalitate și dreptate. Cunoașterea dreptului, siguranța dreptului”, publicată la București, în 1932. Totodată, avem în vedere faptul că Eugeniu Speranția³⁶, printre legile „naturale” și speciale ale evoluției, pe care a urmărit să le descopere și să le formuleze, menționa și legea, în virtutea căreia, statul reprezintă un ansamblu de funcțiuni independente, servind la crearea, aplicarea și conservarea ordinii de drept, activitatea statului reducându-se la existența ordinii de drept, căreia trebuia să i se supună, aflându-se în serviciul dreptății³⁷.

Relevantă pentru susținerea că statul de drept nu poate fi redus la legalitate este precizarea, aparținând lui Gianluigi Palomella³⁸, care subliniază că legalitatea nu garantează că puterea respectă criteriul justiției. Un alt autor, Jeremy Waldron³⁹, consideră că statul de drept constituie doar premisa îndeplinirii justiției și că cea mai importantă funcție a acestuia este de a stabili limitele acțiunilor noastre, destinate să reducă injustiția. Dedicând justiției un întreg capitol al Tratatului de Teorie generală a dreptului și caracterizând-o ca valoare originară a dreptului, profesorul Ion Craiovan⁴⁰ constată că există posibilitatea unui contrast între justiție și legalitate, cea dintâi reprezentând un izvor nesecat care servește la acoperirea inevitabilelor lipsuri ale celei din urmă. Cu convingerea utilității și a argumentelor de drept comparat, privind modelul de stat de drept instaurat în Germania, după cel de-al Doilea Război Mondial, în 1949, reținem precizarea că îndeplinea condiția de a fi un stat just și un stat al judecătorilor⁴¹. Este interesant de reținut cu privire la varianta anglo-saxonă a domniei legii, că dreptul trebuie să asigure accesul egal la mijloacele de corectare a nedreptății⁴².

În literatura de specialitate română postdecembristă s-a atras atenția asupra faptului că, în timp ce puterea politică acordă prioritate ordinii, instanțele judecătorești o acordă justiției, ceea ce reprezintă sursa, cea mai profundă, încă

neobservată a potențialelor distorsiuni dintre cei doi factori fundamentali ai structurii statului⁴³. De aceea, economia de piață cu toate caracteristicile sale intrinseci trebuie să se supună și unora extrinseci, cum ar fi reglementarea juridică, mai ales că România este țară membră a spațiului europatlantic, iar instituțiile trebuie adaptate atât din perspectivă juridică cât și culturală la nivelul acestei societăți. Iată de ce propun, în câteva formule concludive, schimbarea paradigmei nu numai în derularea propriu-zisă a afacerilor, dar mai ales în dreptul contemporan al afacerilor. În ce mod? Încercăm să deslușim în concluziile de mai jos.

Concluzii

Închei aceste considerații cu evidențierea necesității revitalizării în domeniul dreptului afacerilor a unei inițiative pe care au avut-o, încă în anul 2007, autorii W. Chan Kim și Renee Mauborgne, profesori de strategie și management în cadrul INSEAD, publicând o carte despre prietenie, loialitate și încredere, „născută” acum mai bine de 20 de ani, într-o sală de curs, pe vremea când unul era dascăl, iar celălalt elev. Publicată și în România, „Strategia oceanului albastru” a fost scrisă cu mult umor și înțelepciune, cei doi autori avertizându-și potențialii cititori să continue doar dacă nu se numără printre cei al căror scop în viață este acela de a se strecura printre greutăți. Pentru că, explică cei doi prieteni, „Strategia oceanului albastru” nu este un tratat despre cum să-și dobori competiția, ci despre cum să-i determini să devină irelevanți!

Potrivit autorilor, concurența din economia mondială are ca rezultat apariția unui ocean roșu, în care rivalii se străduiesc să acapareze un bazin din profit din ce în ce mai restrâns. „Strategia oceanului albastru” susține și explică pe larg, prin exemple celebre, faptul că viitorii lideri de piață vor reuși doar dacă schimbă perspectiva și în loc să se lupte pentru a acapara o bucată din oceanul roșu, deci din piața existentă, creează oceane albastre, alcătuite din zone ale pieței nedisputate, dar capabile de o dezvoltare rapidă.

Argumentația articolului o constituie numeroase studii de caz despre afaceri sau direcții de business care au surprins întreaga asistență economică prin succesul repurtat rapid, în condițiile în care porneau la drum cu zero șanse de reușită⁴⁴.

Autorii admit că organizațiile care au cele mai mari șanse de reinventare sunt companiile cu experiență într-o piață, însă nu exclud posibilitatea ca și un business nou intrat să aibă același succes dacă este construit pornind de la premisa „oceanului albastru”⁴⁵.

Strategia Oceanului Albastru (Blue Ocean Strategy) este o teorie în strategia de afaceri care pledează pentru crearea unui nou spațiu de piață – un „ocean albastru”, ca mijloc principal pentru realizarea unei creșteri semnificative și profitabile a companiilor. Teoria este susținută de un proces de inovare și de instrumente de management care fac posibilă crearea acestor mișcări strategice radical inovatoare și are ca principale repere definitorii două sintagme, „oceanul roșu” și „oceanul albastru”.

„Oceanul roșu” reprezintă spațiul de piață existent; metaforă care se referă la bătălia sângeroasă pe care o duc companiile în aceste piețe unde aplică cel mai adesea strategii bazate pe competitivitate, cu scopul de a obține o cotă mai mare de piață de la concurenții lor. Aceasta este abordarea structuralistă a strategiei, ceea ce înseamnă că firmele își adaptează comportamentul (strategia) în funcție de condițiile externe existente (structura industriei). Numai că această abordare este limitată din cauza globalizării și a consecințelor acesteia (reducerea semnificativă a costurilor de producție și accesul uriaș la informații), concurența este tot mai acerbă în majoritatea industriilor crescând presiunea asupra companiilor și diminuându-le marjele de profit.

„Oceanul albastru” este constituit din piețele nou create de companii, ca urmare a unor decizii strategice conștiente (de cele mai multe ori). Crearea unui nou spațiu de piață oferă companiilor o poziție de monopol natural, de care acestea se pot bucura un timp. Aceasta este teoria reconstructionistă a strategiei, înseamnând că firmele pot modifica granițele industriilor care de altfel, sunt doar granițe mentale. Cu toate acestea, strategia oceanului albastru nu încurajează companiile să se comporte în mod monopolist, deoarece acest lucru le va afecta negativ pe termen lung. În schimb, companiile trebuie să-și determine prețul în mod strategic pentru a câștiga rapid o masă de cumpărători, pentru a-și crea un avantaj competitiv. Procesul de creare de noi piețe (ocean albastre) într-un mod structurat și replicabil urmărește maximizarea oportunităților și minimizarea riscurilor asociate.

Procesul de formulare este unul colaborativ, vizual, experiențial și explorativ, iar logic este de a analiza mai întâi situația actuală a companiei, a industriei și a competiției. În această etapă începe explorarea modalităților de reducere a costurilor, precum și a celor de creare de plus-valoare pentru consumator.

Strategia oceanului albastru se poate aplica oricărui tip de organizații din orice sector - privat, public sau social, în orice industrie. Ariile de aplicație cele mai întâlnite sunt inovare a modelului de afaceri, inovare de produs/serviciu sau inovare a experienței consumatorului, iar arhitectura tipică a unei inițiative *blue ocean strategy* are patru etape, fiecare constând într-o serie de workshop-uri și muncă de teren, pentru validarea prezumțiilor făcute și pentru explorarea nevoilor/aspirațiilor consumatorilor.

Rezultatul acestui proces este o nouă ofertă strategică (value proposition), care stă la baza unui nou model de afaceri care, coroborat cu necesitatea reluării studiilor de axiologie juridică în plan național ar veni și mai mult în sprijinul susținerii noastre de schimbare a paradigmei chiar mergând până la predarea unui curs intitulat „Fundamentele dreptului” care, într-un capitol dedicat realității juridice, ar trata problematica valorilor juridice și interdependențele lor cu alte valori ale societății, iar atunci când analizăm funcțiile dreptului, ne-am ocupa de funcția valorică și valorizatoare a acestuia, de consacrare, apărare, garantare și conservare a valorilor.

Mai ales acum, în contextul actual al regimului politic din România, care pare a fi unul de tip oligarhic! Să ne explicăm: aceasta (oligarhia) apare atunci când instituțiile fundamentale ale statului – Parlamentul, Guvernul și Justiția – sunt rezervate unui grup constant de oameni politici, mult timp aceiași, care, în ciuda așezării lor în partide cu denumiri diverse, urmăresc doar obținerea și deținerea Puterii în scopurile proprii acelu grup. Pe acest eșafodaj limitat, ideologia, doctrina sau programele partidelor se fluidizează, nu mai cunosc diferențe de fond, sau devin doar sloganuri propagandistice, menite să ascundă atingerea scopurilor și finalizarea intereselor proprii prin exploatarea Puterii. În același context, trecerea unor oameni politici de la un partid la altul, trădările, furtul programelor sau dizolvarea, fuziunile și apariția unor noi partide, dar formate din aceiași

oameni, nu afectează mecanismele oligarhiei politice. Mai mult, când vei constata că, în scopul de a produce, trebuie să obții aprobarea de la acei care nu produc nimic, când vei observa cum banii se scurg spre cei care nu activează în bunuri, ci în favoruri, când vei înțelege că o mulțime de oameni se îmbogățesc prin luare de mită și influența lor e mai eficace decât munca lor, că legile nu te protejează contra lor, ci dimpotrivă, ei sunt cei care sunt protejați împotriva ta, când vei descoperi că este răsplătită corupția iar onestitatea devine un sacrificiu de sine, atunci vei putea spune fără teama de a greși, că soarta societății în care trăiești, este condamnată.

Sunt probleme importante, care nu trebuie tratate superficial. Vremurile pe care le trăim sunt ele însele prinse într-o avalanșă de schimbări. Pentru a ține pasul cu acestea, avem nevoie de toată inteligența de care dispunem. Se spune adesea că dreptul și morala sunt cheile viitorului. Într-adevăr, ele sunt cheile viitorului, dar o cheie poate fi rotită în două direcții. Rotiți-o într-un sens și veți bloca viitoarele resurse, pornind de la cele din prezent, rotiți-o în celălalt sens, și veți debloca resursele, iar oamenii se vor regăsi pe ei înșiși. Pentru a ne realiza adevăratul potențial creativ – instituțiile noastre, școlile și comunitățile noastre, inclusiv mediul de afaceri – trebuie să ne gândim altfel pe noi înșine și să acționăm diferit unii față de alții. Trebuie să învățăm să fim creativi, dar să nu uităm să respectăm legea și morala.

NOTE:

- 1 Sever Voinescu, *Pontormo, marele manierist*, <http://www.evz.ro/pontormo-marele-manierist.html>, accesat la 19.12.2014.
- 2 C. Popa, *Praxiologia și teoria generală a normelor în Filozofie. Materialism dialectic și istoric*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975, p. 421.
- 3 Gh. Boboș, *Teoria generală a dreptului*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 1999, p. 247.
- 4 S.M. Rădulescu, *Homo sociologicus, Raționalitate și iraționalitate în acțiunea umană*, Editura Șansa, București, 1994, p. 9 și urm.
- 5 C. Popa, *Preliminarii la o teorie generală a normelor*, Revista de filozofie, Nr. 12/1969, p. 1437.
- 6 J.M. Buchanan, *Limitele libertății. Între anarhie și Leviathan*, Institutul European, București, 1997, pp. 34-36.
- 7 H. Batiffol, *La philosophie du droit*, Presses Universitaires de France, Paris, 1966, p. 124, aici referindu-se la opiniile exprimate de către Chr. Thomasius și I. Kant.
- 8 Sofia Popescu, *Teoria generală a dreptului*, vol. II, Iași, 1993, p. 4.

- 9 Eugeniu Speranția, *Introducere în filosofia dreptului*, Editura Cartea Românească, Cluj, p. 389.
- 10 G. Ripert, *La regle morale dans les obligations civiles*, III, L.G.D.J., 1935, p.35, citat în I. Craiovan, *Tratat elementar de teoria generală a dreptului, op.cit.*, p. 140.
- 11 Pascal citat de G. del Vecchio în *Lecții de filosofie juridică*, Editura Europa Nova, București, 1993, p. 179.
- 12 H. Kelsen, *Theorie pure du Droit*, Dalloz, Paris, 1962, p. 87.
- 13 R.J. Vernengo, *Law and Morality an Analysis of their possible relations*, în *Law, Justice, and the State*, Edited by M.M. Karlsson, Ó. P. Jónson, E.M. Brynjardóttir, Duncker & Humblot, Berlin, 1993, p. 61.
- 14 C. Varga, *Reflections on law and on its inner morality*, în *Rivista internazionale di filosofia del diritto*, luglio/settembre, IV Serie LXII, 1985, pp. 439-451.
- 15 M. Djuvara, *Teoria generală a dreptului*, vol. II, Editura librăriei SOCEC&Co. S.A., București, 1930, p. 27.
- 16 În prezent, doctrina și practica judiciară națională, precum și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului sunt de acord asupra faptului că este posibilă repararea unui prejudiciu moral prin mijloace materiale.
- 17 I. Tanoviceanu, *Curs de drept penal*, vol. II, București, 1912, p. 13.
- 18 H. Grotius, *op.cit.*, pp. 486-487.
- 19 R. Bodea, *Pedeapsa închisorii și a detențiunii pe viață*, Editura Anotimp, Oradea, 1998, pp. 13-14.
- 20 Cauza *Viasu contra României (2008)*.
- 21 Ioan Ceterchi, Sofia Popescu, *Droit et valeur*, în „Revue roumaine des sciences sociales, série de sciences juridiques”, Nr.1/1984, pp. 14-16, 18.
- 22 Sofia Popescu, *Despre drept și valoare, cu specială privire asupra justiției*, comunicare prezentată la Sesiunea științifică a Institutului de Cercetări Juridice al Academiei Române, București, 17 aprilie 2015, *Simplificarea – imperativ al modernizării și ameliorării calității dreptului*, pp. 10-17.
- 23 Gh. Mihai, *Values, valorization, revaluation*, în *Romanian review of Law and Social Philosophy*, nr. 6/2007, pp. 30, 31, 44, 48.
- 24 François Terré, *Introduction générale au droit*, 4e éd., Dalloz, 1998, pp. 13-15.
- 25 S. Popescu, *op.cit.*, p. 12.
- 26 Mihail Constantin Eremia, *Justiția, dreptul și echitatea*, în *Analele Universității București, Drept*, 2001, p. 5.
- 27 Peter Murphy, *Postmodern perspectives and justice. Thesis Eleven* 30 (c) 1991, Massachusetts, Institute of Technology, pp. 117, 122.
- 28 Ioan Hatmanu, *Istoria doctrinelor juridice*, Editura Fundației România de Măine, București, 1997, p. 116.
- 29 S. Popescu, *op. cit.*, p. 13.
- 30 Vincenzo Ferrari, *Giustizia e diritti umani. Osservazioni sociologico giuridice. Apendice metodologiche di Mario Boffi*, Sociologia del diritto, Franco Angeli, 1995, pp. 15-22.
- 31 Pentru o prezentare generală a curentului *interessenjurisprudenz*, Sofia Popescu, *Știința juridică germană a intereselor, analizată în Elveția și Italia*, în *Romanian Review of Philosophy of Law and social Philosophy*, nr. 8 (2), 2008.

32 Manuel Jacques, *Legalismo y derechos humanos, un desafío par el uso alternativo del derecho*, în „Sociologia juridica en America Latina”, Oñati Proceedings, nr. 6/1991, pp. 214-218, 221, 226-228.

33 S. Popescu, *op.cit.*, p. 14.

34 Michel Villey, *Philosophie du droit. Définitions et fins du droit*, Paris, Dalloz, 1975, p. 51.

35 Anita Naschitz, *Teorie și tehnică în procesul de creare a dreptului*, Editura Academiei, București, pp. 190-191.

36 Eugeniu Speranția, *Introducere în filosofia dreptului*, Tipografia Cartea Românească, București, 1942.

37 S. Popescu, *op.cit.*, p. 15.

38 Gianluigi Palomella, *Legitimită, lege e costituzione*, în „Sociologia del diritto”, nr. 1/1993, p. 138.

39 Jeremy Waldron, *The Rule of Law in the contemporary Liberal theory*, în „Ratio Juris”, vol. 2, nr. 1/1989, p. 92.

40 Ion Craiovan, *Tratat de teoria generală a dreptului*, Editura Universul Juridic, București, 2007, p. 506.

41 Claudia Gilia, *Teoria statului de drept*, Editura C.H. Beck, București, 2007, pp. 128-129.

42 Richard Abel, *Capitalism and the Rule of Law. Precondition or Contradiction*, în „Law and Social Inquiry”, nr. 4 Fall 1990, The University of Chicago Press, p. 690.

43 S. Popescu, *op.cit.*, p. 16.

44 Revenirea gigantului Chrysler în topul producătorilor de mașini din Statele Unite, prin inventarea minivan-ului, precursor al actualelor SUV, este un exemplu, dar și industria cinematografică este altul dintre cele mai interesante exemple care atrag atenția. Recunoscută astăzi drept una dintre soluțiile preferate de relaxare, autorii lucrării de față trec în revistă punctele cele mai importante ale istoriei domeniului și modul în care schimbarea paradigmei în domeniu aduce rapid profit. La începutul lui 1900 și după aproape 20 de ani de când Edison inventase kinoscopul, a apărut Odeonul de cinci cenți, adică responsabilul cinematografeiei. Odeonul de cinci cenți era un spațiu amenajat în cartierele mici și sărăcăcioase ale Americii, unde rula filme de dimineață până noaptea, iar intrarea era de numai cinci cenți. Prețul era infim comparativ cu biletul de doi dolari pe care ar fi trebuit să-l plătească un muncitor dacă voia să meargă la teatru în cartierele dichisite ale orașului. Facilitarea accesului unei mase mari de oameni la un serviciu considerat inaccesibil cu puțin înainte a făcut ca, în mai puțin de două decenii, industria cinematografică din SUA să ajungă la șapte milioane de clienți zilnic și o cifră de afaceri de jumătate de miliard de dolari anual. Odată cu creșterea numărului de clienți și perfecționarea tehnicii, unul dintre proprietarii de cinematografe dezvoltă conceptual într-o nouă direcție: oferă lux și calitate la un preț accesibil. Perioada războiului și migrarea americanilor spre suburbii a făcut însă ca ambele concepte să devină ineficiente și așa a apărut ideea cinematografului mic, amplasat în suburbie, în care rula un singur film pe săptămână. Această soluție manifestă însă un mare risc financiar, deoarece un film slab însemna și un faliment sigur.

Apariția televizoarelor și a televiziunilor ar fi trebuit să însemne sfârșitul industriei, însă nu s-a întâmplat acest lucru pentru că în anii '60 proprietarul unui cinematograful de familie a creat un nou ocean albastru, inventând multiplexul. Dând posibilitatea cumpărătorilor de bilet să aleagă ce film vor să vadă. Soluția s-a dovedit rapid un succes de masă.

Multiplexul nu a fost însă ultima invenție în domeniu. I-a urmat Megaplexul, care venea cu un avantaj legat de confort. Dacă în multiplex oamenii stăteau înghesuiți în sală, megaplexul oferea perspectiva unui stadion. Industria cinematografică este doar un exemplu despre ce efecte are capacitatea de a te reinventa ca business.

45 <http://theprjournal.com/strategia-oceanului-albastru/>, accesat la 16 mai 2015.

BIBLIOGRAFIE

Batiffol H., *La philosophie du droit*, Presses Universitaires de France, Paris, 1966.

Boboș Gh., *Teoria generală a dreptului*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 1999.

Bodea R., *Pedeapsa închisorii și a detențiunii pe viață*, Editura Anotimp, Oradea, 1998.

Buchanan J.M., *Limitele libertății. Între anarhie și Leviathan*, Institutul European, 1997.

Ceterchi Ioan, Popescu Sofia, *Droit et valeur*, în „Revue roumaine des sciences sociales”, série de sciences juridiques, nr.1/1984.

Craiovan Ion, *Tratat de teoria generală a dreptului*, Editura Universul Juridic, București, 2007.

Djuvara M., *Teoria generală a dreptului*, vol. II, Editura librăriei SOCEC&Co. S.A., București, 1930.

Eremia Mihail Constantin, *Justiția, dreptul și echitatea*, în „Analele” Universității București, Drept, 2001.

Gilia Claudia, *Teoria statului de drept*, Editura C.H. Beck, București, 2007.

Hatmanu Ioan, *Istoria doctrinelor juridice*, Editura Fundației România de Măine, București, 1997.

Kelsen H., *Theorie pure du Droit*, Dalloz, Paris, 1962.

Mihai Gh., *Values, valorization, revaluation*, în „Romanian review of Law and Social Philosophy”, nr. 6/2007.

Naschitz Anita, *Teorie și tehnică în procesul de creare a dreptului*, Editura Academiei, București.

Popa C., *Praxiologia și teoria generală a normelor în Filozofie. Materialism dialectic și istoric*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975.

Popescu Sofia, *Despre drept și valoare, cu specială privire asupra justiției*, comunicare prezentată la Sesiunea științifică a Institutului de Cercetări Juridice al Academiei Române, București, 17 aprilie 2015.

Popescu Sofia, *Teoria generală a dreptului*, vol. II, Iași, 1993.

Rădulescu S.M., *Homo sociologicus, Raționalitate și iraționalitate în acțiunea umană*, Editura Șansa, București, 1994.

Ripert G., *La regle morale dans les obligations civiles*, III, L.G.D.J., 1935.

Speranția Eugeniu, *Introducere în filosofia dreptului*, Editura Cartea Românească, Cluj, 1942.

Tanoviceanu I., *Curs de drept penal*, vol. II, București, 1912.

Terré François, *Introduction générale au droit*, 4e éd., Dalloz, 1998.

Varga C., *Reflections on law and on its inner morality*, în „Rivista internazionale di filosofia del diritto”, luglio/settembre, IV Serie LXII, 1985.

Vernengo R.J., *Law and Morality an Analysis of their possible relations*, în *Law, Justice, and the State*, Edited by M.M. Karlsson, Ó. P. Jónson, E.M. Brynjardóttir, Duncker & Humblot, Berlin, 1993.

Villey Michel, *Philosophie du droit. Définitions et fins du droit*, Paris, Dalloz, 1975.

Voinescu Sever, *Pontormo, marele manierist*, <http://www.evz.ro/pontormo-marele-manierist.html>

NATO – UNIUNEA AFRICANĂ, UN PARTENERIAT DE SUCCES?

NATO – AFRICAN UNION, A SUCCESSFUL PARTNERSHIP?

Cpt.drd. Marius-Iulian BADIU*

La opt ani după începerea cooperării Uniunea Africană (UA)-NATO, relațiile dintre cele două organizații ar trebui să fie foarte solide. Cu toate acestea, dinamica globală și îndoielile din cadrul NATO, coroborate cu rezervele UA în legătură cu intervenția NATO în Libia, perioadele istorice de colonialism, percepția publică și neînțelegerile în legătură cu motivele NATO de creștere a listei de parteneri, inclusiv netradiționali, cum ar fi China și India, transformă relația dintre aceste două organizații într-una foarte complexă.

Eight years after the commencement of AU-NATO cooperation, relations between both organizations should be on firm ground. However, global dynamics and the uncertainties with NATO, in addition to the AU's reservations about NATO's intervention in Libya, the historical baggage of colonialism, public perception and misgivings about NATO's motives, as well as the increasing list of partners, including non-traditional ones such as China and India, make the relationship even more complex.

Cuvinte-cheie: NATO; Uniunea Africană; cooperare; parteneriat.

Keywords: NATO; African Union; cooperation; partnership.

În discursul său, care a avut loc în data de 19 septembrie 2013 și al cărui scop a fost prezentarea obiectivelor pe care Alianța Nord-Atlantică și-a propus a le îndeplini în perioada imediat următoare, secretarul general de la acea vreme, Anders Fogh Rasmussen, a pus accentul pe trei dintre acestea. Identificând primele două (dezvoltarea capabilităților NATO și trasarea responsabilităților pentru America de Nord și Europa în ceea ce privește Alianța), secretarul general a „zăbovit” asupra subiectului privind dezvoltarea cooperării cu organizațiile regionale, precum Liga Arabă, Consiliul de Cooperare al Golfului și Uniunea Africană, cu scopul de a dezvolta strategii și capabilități pentru crearea unui mediu de securitate stabil. Astfel, datorită atât sferei de influență pe care Uniunea Africană o are, cât și a „poziției geografice” a acesteia, secretarul general afirma oficial faptul că Alianța ar dori să colaboreze cu Uniunea Africană pentru dezvoltarea unei securități comune¹.

Întrebarea care se năștea era dacă acest parteneriat poate fi de succes, având în vedere relațiile anterioare dintre aceste două alianțe (în special „neajunsurile” apărute după intervenția NATO în Libia din 2011).

Relațiile oficiale dintre UA și NATO au început pe 17 mai 2005, când Alpha Konare, primul președinte al Comisiei Uniunii Africane (AUC) a vizitat Cartierul General al NATO de la Bruxelles. Pe data de 22 iunie 2005, UA a solicitat NATO sprijin pentru misiunea din Sudan (*AMIS/ African Union Mission in Sudan*), NATO având un răspuns pozitiv cu privire la această cerere. Astfel, în perioada 23 iunie 2005 - 31 decembrie 2007, NATO a oferit sprijin logistic și a efectuat transportul aerian strategic pentru forțele AMIS. Dar aceasta nu a fost singura dată când NATO a sprijinit UA. Din 2007, NATO sprijină misiunea UA în Somalia (*AMISOM*), în special cu transportul strategic aerian și maritim. În 2007, secretarul general al NATO de atunci, Jaap de Hoop Scheffer și comisarul pentru Pace și Securitate a UA, Said Djinnit, în discuțiile oficiale, au analizat

**Ministerul Apărării Naționale*
e-mail: *badiumarius80@yahoo.com*

posibilitatea ca Alianța să contribuie la construirea *Forței Africane în Așteptare* (ASF)². În 2010, șeful PSOD (*Peace Support Operations Division of AUC*) Suviyile Bam, în discuțiile sale cu oficiali NATO, a reliefat interesul PSOD de a coopera cu Alianța. Astfel, NATO s-a implicat în ceea ce privește transportul aerian, antrenarea, educarea și asistarea în instruirea forțelor, înființarea de sedii și gestionarea informațiilor pentru buna funcționarea a PSOD. Chiar dacă au fost multe vizite oficiale și au fost abordate diferitele forme de cooperare între cele două alianțe, aceste acțiuni nu au fost materializate într-o politică clară, cu interese de lungă durată între aceste organizații.

Prin decizia de a implementa rezoluția 1973 a UNSC (*United Nations Security Council/Consiliul de Securitate a Națiunilor Unite*) pentru a proteja populația civilă din Libia, intervenția militară NATO din 2011, din Libia, a cauzat proteste din partea celor mai importante organe politice ale UA. Intervenția a creat o percepție generală că UA a fost trecută pe planul doi, ceea ce a avut implicații serioase în ceea ce privește scopurile sale ca organizație. Prima consecință a fost perceperea unei contestări a statutului UA ca fiind cea mai importantă organizație (chiar dacă nu singura) pan-Africană cu mandat asupra problemelor Africane – în special, pace și securitate. A doua consecință, consecința *de facto*, a transformării misiunii OUP (*Operation United Protector*) în „schimbarea de regim”, în locul a ceea ce a fost declarat oficial – „protecția civililor”, nu a ajutat situația. Concluziile au întărit poziția UA în zonă, cum că intervenția militară are un rol limitat în rezolvarea conflictelor și nu poate exista o soluție militară pe termen lung pentru cauzele politice a unei crize specifice zonei africane. Cum a declarat președintele AUC (2008-2012), Jean Ping, „unul dintre aspectele subliniate prin criza din Libia are legătură cu reținerile unor membri ai comunității internaționale de a accepta rolul UA”. La mult timp după încheierea OUP-ului, pe 12 ianuarie 2012, președintele Africii de Sud, Jacob Zuma, a afirmat cu privire la UNSC faptul că *Planul UA a fost complet ignorat în favoarea bombardării Libiei de către forțele NATO*. Și mai important, OUP a provocat motive de îngrijorare evidente și dezbateri despre rolul NATO în rezolvarea conflictelor din Africa. Cu siguranță, statele membre UA au avut păreri diferite asupra modului de rezolvare a crizei. Deși Africa de Sud

și multe alte state au susținut soluția UNSC, totuși ele s-au opus intervenției efective ale NATO, iar Etiopia, Nigeria și state, cum ar fi Sudan, Kenia și Djibouti au susținut schimbarea democratică în Libia și abdicarea colonelului Muammar Gaddafi. În decadele anterioare, Etiopia, Nigeria, Africa de sud și Uganda, au oprit planurile irealiste ale colonelului Gaddafi cu privire la UA și a rolului său în cadrul acesteia. Au argumentat că Africa – și implicit UA – ar fi trebuit să ceară reforma democratică a guvernării în state, precum Libia, care fusese condusă de către o singură persoană pentru mai mult de patru decenii: eșecul în această privință a permis cauzelor care au produs criza să se dezvolte, conducând, până la urmă, la intervenția NATO, și nu numai. Republica Sudan a mers și mai departe, trimițând sprijin militar Consiliului Național Tranzitional (NTC).

Pe parcursul unei lungi dezbateri la Summitul UA din Malabo, din iulie 2011, poziția împărțită de Ethiopia a fost contestată vehement de către Africa de Sud și de către alte state, în special pe baza dificultăților în stabilirea unui punct comun împotriva intervenției externe a NATO în Libia. Comitetul ad-hoc al Șefilor de Stat și al guvernului din UA, prezidat de către președintele Africii de Sud, Iacob Zuma, a decis să nu recunoască NTC chiar și după ce Colonelul Gaddafi părăsise Tripoli, în timp ce Etiopia și Nigeria au emis un comunicat comun prin care îl recunoșteau. Africa de Sud, din postura de lider al comitetului ad-hoc, s-a opus intervenției NATO, ca mai apoi să solicite o investigație asupra activităților alianței. Opoziția contra OUP avea ca sursă ideea că, în ciuda nevoii unei intervenții militare pentru a rezolva criza libiană, UA a exprimat clar, de la început, faptul că soluția pe termen lung stă într-un proces politic cuprinzător.

Actuala situație din Libia a dat dreptate UA, forțând astfel reanalizarea soluției de a pune intervenția militară înaintea unei căi diplomatice și politice comprehensive pentru pace. În retrospectivă poate fi argumentat în mod convingător faptul că soluția UA ar fi putut diminua criza gravă pe care Libia o trăiește încă. În plus, reacția negativă la intervenția militară a NATO, care a apărut în multe părți ale Africii, ar fi fost evitată. O consecință pozitivă a intervenției NATO în Libia este lecția învățată în această privință – aceea că UA trebuie să prevină dezvoltarea acestor situații și transformarea

lor în amenințări globale care necesită intervenții din exterior.

O fractură diplomatică severă între cele două organizații a urmat neînțelegerilor politice în ceea ce privește criza din Libia și astfel a apărut și o întârziere în dezvoltarea lină a cooperării tehnico-militare. În 2011, conducerea UAC a transmis Consiliului Juridic să amâne semnarea oricărui acord cu NATO. În ciuda semnificativului progres diplomatic de la începutul anului 2014, incluzând aici semnarea Memorandumului Înțelegerii (MoU) din 8 mai 2014³, relațiile UA-NATO, au fost, până la acel moment, în stare de îngheț diplomatic. În plus, denumirea completă a Acordului UA-NATO este: „Acord între UAC și NATO pentru înființarea și statutul unui birou de legătură a NATO”. Primul proiect trimis de NATO către UA s-a intitulat „Acord între UA și NATO pentru Probleme de parteneriat și statut”.

Divergențele de opinie cu privire la intervenția NATO în Libia au subliniat problemele tehnice de semnare a unui acord care să nu fie limitat cu privire la privilegiile și imunitățile și să nu aibă, în mod obligatoriu, o bază politică.

Continental african nu duce lipsă de parteneriate sau de demersuri în ceea ce privește realizarea de parteneriate. Astfel, în noul peisaj economic, de pace și securitate african, există mulți actori internaționali care se întrec pentru relații favorabile cu și în cadrul Africii. Lista de parteneri UA include UE, ONU, Liga Statelor Arabe (LAS), SUA, China, India, Japonia, Coreea de Sud, Turcia și America de Sud. Presa descrie destul de des percepția greșită asupra parteneriatelor UA cu actori externi, cum ar fi NATO sau China, ca fiind „noua colonizare”. Aceste descrieri nu reflectă poziția și percepția existentă pe întregul teritoriu African. UA are deja un parteneriat, inclusiv de pace și securitate cu principalii membri ai NATO, SUA, UK, Canada, Germania, Franța și alte state europene care fac parte și din UE. Într-adevăr, multe dintre valorile vestice sunt împărtășite și de către africani care încearcă să le copieze, mai ales în zone, cum ar fi: buna guvernare, drept, cât și controlul democratic al forțelor armate. Calea dezvoltării economice nontradițională este, de asemenea, o sursă de inspirație pentru mulți africani. Ceea ce contează este modul în care africanii privesc și relaționează cu parteneri internaționali din vest și din est pentru a asigura avantaje maxime pentru Africa. Până în

acest moment, UA și-a demonstrat dorința de a intra în parteneriate cu toți cei care doresc și sunt capabili să ofere asistență, respectând în același timp mandatul UA. Deși este evident faptul că liderii africani sunt bine pregătiți din punct de vedere politic pentru a profita la maximum de competiția est-vest, posibilitatea ca Africa să profite de aceste parteneriate va depinde de eficiența mecanismelor de reglare și de întărire la nivel național.

Datorită proliferării unor parteneriate, provocărilor crescânde în management și nevoii de a asigura coerență și directive, UA a început recent revizuirea parteneriatelor cu actorii externi. Într-o decizie luată recent de către Adunarea UA, o abordare minimalistă și cuprinzătoare a fost adoptată – adunarea a hotărât ca toate parteneriatele să fie legate de priorități care să implice „proiecte concrete cu fonduri alocate”, modelate după parteneriatele Africa-India, Africa – Coreea și Africa – China sau FOCAC (*Forumul pentru Cooperarea sino-africană*). UA a criticat acele parteneriate care nu au adus acțiuni concrete în concordanță cu promisiunile făcute. Un exemplu este dat de rezultatul slab provenit din parteneriatul Africa-UE. UA are un subcomitet care se ocupă de cooperarea multilaterală (*sub-Comitetul Reprezentanților Permanenți/PRC*) compus din ambasadorii statelor membre) care supraveghează toate parteneriatele. PRC al UA conduce negocierile pentru parteneriate, iar Biroul Președintelui asigură suportul de secretariat. UAC este desemnat să „joc rolul de pârghii și de garanții al inițierii, implementării, monitorizării și evaluării acestor parteneriate, în concordanță cu indicațiile scrise de organele de decizie ale organizației continentale”⁴. Prin urmare, UAC a format și Divizia Parteneriatelor Strategice Africane condusă de Biroul Președintelui. În contextul creșterii importanței, expansiunii, complexității ridicate și a responsabilităților parteneriatelor, UA poate lua în considerare ridicarea nivelului Diviziei de Parteneriate Strategice Africane la nivel de departament. În concordanță cu acest aspect, Biroul Președintelui va putea supraveghea parteneriatele NATO - UA.

În mod similar, și cu dorința de a căuta colaborări, NATO s-a extins la nivel global prin stabilirea de parteneriate. Mulți membri ai fostului pact de la Varșovia au intrat sau lucrează îndeaproape cu NATO pentru atingerea intereselor, beneficiilor

și responsabilităților comune. Înființat în 1991 cu scopul de a oferi fostelor membre ale Uniunii Sovietice un mecanism de cooperare cu NATO, Consiliul de Cooperare al Atlanticului de Nord (succedat din 1997 de Consiliul Parteneriatelor Euro Atlantice) a avut succes în atingerea scopurilor propuse. Acum, după două decenii, parteneriatele sau securitatea prin colaborare reprezintă o sarcină centrală a NATO la nivel global, Alianța declarând, în 2010, că sunt pregătiți să dezvolte dialoguri politice și cooperare practică cu orice națiune și organizație relevantă de pe întreg globul care împărtășește interesele alianței de a avea relații internaționale pașnice. State membre UA, cum ar fi Egipt, Algeria, Tunisia și Mauritania deja au parteneriate puternice cu NATO. Libia s-ar putea alătura în curând acestora. Și mai mult, NATO a semnat un angajament cu Djibouti pentru biroul său de legătură în ceea ce privește operațiile de securitate maritimă. Trei dintre aceste țări – Egipt, Algeria și Libia – sunt printre cei mai importanți cinci contribuabili la bugetul UA (celelalte două fiind Africa de Sud și Nigeria).

Lucrând agresiv asupra unui număr mai mic de priorități comune, cu rezultate anticipate foarte importante în concordanță cu resursele și eforturile depuse, relațiile UA-NATO ar putea fi transformate într-un parteneriat natural și complementar, concentrându-se pe zone cu avantaje în care NATO ar fi capabil să ajute la creșterea capacităților UA. Cu toate acestea, acest parteneriat trebuie să evite zone care sunt deja acoperite de către alți parteneri, cum ar fi UE sau ONU, cu scopul de a reduce o eventuală risipă de resurse prin duplicarea eforturilor și prin competiție inutilă. În ultimii zece ani, UE a devenit principalul partener al UA în ceea ce privește problemele de pace și securitate, chiar mai important decât ONU. UE a sprijinit *APSA (African Peace and Security Architecture)* și *UA PSO-urile (Peace Support Operations)* – AMISOM, *AMIS (Union Mission in Sudan)* și alte eforturi de mediere – în special prin Facilitarea Păcii în Africa. În plus, parteneriatul UA-NATO a avut oportunități ample de a învăța din succesul sau eșecurile altor încercări.

UAC-NATO MoU afirma, în mod general, că NATO va oferi suport pentru UA așa cum a fost cerut de către UAC, în mod special pentru dezvoltarea capacității de sprijinul păcii al UA. Mai detaliat, cooperarea pe termen scurt va fi concentrată pe

ridicarea nivelului strategic, interoperabilitatea forțelor multinaționale, planificarea exercițiilor, lecții învățate din operațiile de sprijin al păcii și schimburi de experiență în domeniul păcii și securității, protecție civilă în conflictele armate (femei și copii). În mod similar, *SMMO (Strategic Military Mission Order)* – ordin emis cu scopul de a ajuta la colaborarea NATO cu UA și totodată numirea unui ofițer de legătură – *SMLO/Senior Military Liaison Officer*) aparent a subliniat patru zone de cooperare, și anume: 1) Transport aerian, maritim și logistică; 2) Securitate maritimă; 3) Operaționalizarea ASF; și 4) Creșterea și antrenarea capacităților. Având posibilitatea de a oferi capacități de dezvoltare în aceste domenii, cooperarea UA-NATO s-ar putea concentra pe dezvoltarea ASF și poate, în viitor, pe *ACIRC (African Capacity for Immediate Response to Crises)*. Cum operațiile NATO în Afganistan își reduc dimensiunile, pregătirea poate deveni specializarea și unica competență a NATO. Africa pare a fi un beneficiar natural al trecerii NATO de la desfășurarea de operații la creșterea capacității de dezvoltare și antrenament.

Cu toate acestea, în scopul de a evita pierderea capacității cauzată de rotații în cadrul ASF și a mecanismelor regionale, cât și pentru a asigura un impact sustenabil ridicat, capacitatea de dezvoltare a UA poate viza centrele de excelență africane existente, recunoscute și puse în funcțiune sub *Asociația de Pregătire pentru Sprijinul Păcii Africane (APSTA)*. APSTA ar putea, de asemenea, să coopereze cu colegiul de apărare al NATO, Centrul NATO de la Oberammergau sau alte centre de pregătire NATO.

Cu privire la operațiile pentru securitatea maritimă și antipiraterie, cooperarea ar trebui să se concentreze pe ridicarea capacităților în cadrul noii strategii a *Uniunii Africane Maritime Integrate 2050 (AIM)*. Alte zone pentru parteneriate de creștere a capacităților nonmilitare ar putea include managementul și reacția la crize pentru civili. Cu experiența sa unică și capacitățile în ceea ce privește pregătirea pentru urgențe civile și operații de ajutor la dezastre, NATO ar putea juca un rol foarte important de fondator în noile inițiative ale UA – Strategia Regională a Africii pentru Reducerea Riscului la Dezastre și Proiectul Capacitatea la Risc a Africii. Acestea vor deveni progresiv importante pe măsură ce evenimentele și șocurile climatice se vor înmulți într-un mod

dramatic afectând astfel siguranța umană în Africa.

Pentru o bună colaborare și pentru a evita frustrările, partenerii trebuie să evalueze limitările celuilalt. Capacitatea de absorbție a UA rămâne una foarte scăzută. Gândit pentru a fi motorul UA, UAC absoarbe 78% din buget și 92% din totalul resurselor umane și actualmente funcționează cu doar 54% din personalul necesar aprobat. Cu 319 posturi vacante, are ca angajați 800 de consultanți pe termen scurt. Nivelul de performanță al programului stabilit și al execuției bugetare rămâne la nivelul de 60%. Acest lucru cauzează rezultate mult mai slabe în ceea ce privește execuția programului bugetar, care este la nivelul de doar 39%. Unele departamente care au un rol foarte important în asigurarea securității populației „se zbat la un nivel de execuție bugetară între 15% și 25%”⁵. Principalul corespondent al Secretariatului NATO în cadrul UAC este Departamentul de Pace și Securitate, care are o capacitate de absorbție mai bună. Cu toate acestea, parteneriatul UA-NATO trebuie să ia în calcul limitările UAC în ceea ce privește continuarea parteneriatului.

Începând din 2005, UA a comunicat foarte clar ceea ce dorește de la NATO, lucru care se adaugă la cererile de asistență ale UA din trecut. UA apreciază resursele tehnice și capacitatea de dislocare a NATO și, în mod particular, capacitatea de transport aerian și maritim, capacitățile logistice și cele de comunicații. Pentru UA, așa cum reiese din cererile sale către NATO, ASPA va fi principala zonă de cooperare. În centrul APSA se află ASF, care încă rămâne neoperativă, posibil până la sfârșitul anului curent, 2015. UA aspiră la dezvoltarea ASF pe modelul capabilităților de dislocare rapidă a NATO. În viitorul apropiat, UA ar putea cere ajutor din partea NATO pentru construirea ACIRC, cum ar fi: POSs, transport aerian și maritim, capacități logistice terestre și securitate maritimă. Un indicator al interesului redus al NATO pentru Africa a fost abordarea de așteptare în ceea ce privește cooperarea cu UA. Interesele NATO în Africa sunt departe de a fi clare. Din punct de vedere al strategiilor, în afară de Dialogul Mediteranean (cu țările din nordul Africii de la granița de sud a Alianței) și în afară de SMMO, alianței NATO îi lipsește o politică strategică special construită pentru cooperarea cu UA, care să ia în calcul particularitățile regionale și istorice ale Africii.

Astfel, această lipsă a politicilor NATO în legătură cu Africa ar putea fi atribuită deciziei deliberate de a lăsa câteva urme ale operațiilor sale pe continent și de a nu ieși în evidență în ceea ce privește relațiile sale cu UA. Ar putea fi, de asemenea, reflecția dinamicii din politica internă și a divergențelor dintre membrii importanți în legătură cu politicile și interesele lor în Africa. Într-adevăr, îndoieli în ceea ce privește angajamentul NATO pe continent nu vin doar din Africa, ci și din cadrul Alianței însăși. Cu toate acestea, în timp ce unii aliați importanți s-ar putea teme că un angajament robust al Alianței în Africa ar putea eclipsa și diminua sfera lor tradițională de influență pe continent, majoritatea lor sprijină angajamentul limitat al NATO cu UA. Mai sus menționatul SMMO probabil a ajutat la depășirea unor dificile discuții politice la nivel înalt pentru definirea ambițiilor pe termen lung ale NATO cu privire la angajamentele din Africa; cu toate acestea, SMMO, ca document militar clasificat, nu prezintă un nivel ridicat de încredere pentru comunitatea panafricană, pentru statele cheie din regiune și pentru organismele puternice din cadrul UA în legătură cu transparența și intențiile NATO. Absența unor politici clare de nivel înalt aprobate de către NAC, întărește îndoielile legate de implicarea puterilor externe, în special a puterilor militare vestice în Africa. Percepută, în principal, ca o misiune militară, SMLO exacerbează percepția publică despre predilecția NATO către o militarizare a UA. Astfel, absența unei politici a NATO cu privire la UA crește vidul politic existent. Un parteneriat strategic sustenabil nu cere doar identificarea competențelor NATO relevante pentru AU, dar și înțelegerea priorităților Africii, precum și a limitărilor UA. Pentru a înlătura concepțiile greșite și îndoielile este vitală o exprimare oficială a intereselor NATO în regiune, ceea ce ar reprezenta un pas înainte.

Chiar și fără o viziune politică cuprinzătoare pentru relația UA-NATO, echipa de suport tehnic militar din Addis Abeba, până recent, a întâlnit propriile provocări. Sub conducerea Comandamentului Forțelor Aliate din Napoli (JFC-Naples) începând din 2009, NATO este reprezentat în prezent la UA de către SMLO (la nivel de colonel). Membrii personalului SMLO, care are în componență un locțiitor, un asistent administrativ și experți în diferite domenii (strategic, planificare, planificare maritimă și logistică), sunt, în mod

general, numiți de guvernele țărilor lor pe principiul rotației de șase luni și rămân în cadrul SMLO pentru un an. Totuși, echipa SMLO, nu a fost în măsură să oprească întârzierile în ceea ce privește o înțelegere cu UAC care să determine țara gazdă, Etiopia, să-i acorde statutul legal, privilegiile și imunitățile acordate altor organizații internaționale similare. Unii aliați NATO nu au sprijinit SMLO în mod direct și activ. Unii membri NATO au solicitat un acord cu UA înaintea dislocării resurselor către SMLO. În consecință, la momentul actual SMLO a primit o completare de personal formată din doi militari, un căpitan de marină turc și un ofițer olandez. Cu ajutorul sprijinului diplomatic informal al ambasadei Norvegiei în Addis Abeba, SMLO facilitează relațiile NATO cu UA. MoU este subiectul negocierilor dintre UAC și secretariatul NATO de mai mulți ani. Cum s-a menționat anterior, MoU a fost aprobat de către NAC și de către AUC și a fost semnat pe 08 mai 2014⁶. O îmbunătățire considerabilă și soluția pentru aspectele tehnice ale cooperării UA-NATO, SMLO nu va mai reprezenta un gol diplomatic odată ce se va semna un acord cu țara gazdă, Etiopia. Semnarea acordului nu va oferi viziunea strategică necesară de mai devreme, ci acest lucru va fi posibil doar cu apariția dialogului politic la nivel înalt.

Pentru a înțelege și a descrie, în mod corect, actualul vid politic și imaginea generală a NATO în Africa, istoria trebuie luată în calcul. Având în trecut istoric trupe străine care au impus colonialismul și exploatarea Africii, africanii au, în mod justificat, puternice rețineri cu privire la partenerii din lumea vestică care sunt cunoscuți ca fiind foste puteri coloniale. Nivelul de frică este mai mare atunci când sunt implicate organizații militare, cum ar fi NATO, care include mai multe din fostele puteri coloniale, apărând astfel posibilitatea ca populația să rememoreze o moștenire istorică amară și să vadă în NATO o amenințare. Ca rezultat, mulți africani percep NATO cu serioase rețineri, suspiciuni și dezgust general. Astfel, oficialii africani se simt incomod în relațiile publice cu NATO și oficialii săi. Aceasta este o simptomă a „problema imaginii instituției” pe care NATO o are în Africa. Nefiind valabilă doar în Africa, această percepție a fost identificată și altundeva, după cum urmează: „Ideea conform căreia NATO are în vedere doar probleme militare poate funcționa din punct de vedere politic, dar fără accentul pus pe

imaginea alianței ca fiind o comunitate de valori, legitimitatea sa politică se poate eroda”⁷.

Deși semnarea MoU constituie un progres semnificativ în sine, doar cooperarea din punct de vedere tehnic este inadecvată pentru umplerea vidului politic. Progresul obținut prin semnarea MoU de către AU a fost posibil prin dialog politic ce a fost inițiat de vizitele repetate ale NATO la UAC, și de recenta vizită a Comisarului UA pentru pace și securitate. Acest elan actual trebuie păstrat și dezvoltat prin instituirea regulată a dialogului politic la nivel înalt pentru a articula, în mod evident, ambiții comune și zonele strategice de parteneriat. De exemplu, cooperarea în lupta contra pirateriei, inclusiv judecarea și închiderea piraiților, ar putea justifica o coordonare politică în parteneriat prin corpuri de decizie ale UA și NATO. Parteneriatele politice generale ale NATO și UA dictează abordarea strategică. Caracterizat de flexibilitatea ce ia în calcul particularitățile regionale și diversitatea contextuală a fiecărui partener, parteneriatul NATO de la Berlin promovează o dezvoltare a creșterii capacității la cerere și a parteneriatelor. În același timp, aplicarea sa necesită evidențierea intereselor comune ale NATO și AU și scopul strategic al parteneriatului, zonele cu prioritate strategică și un plan de acțiune pentru activitățile ce urmează a fi implementate în cadrul parteneriatului.

Chiar dacă pacturi politice, instituționale și legale nu ar fi modificat desfășurarea crizei din Libia, s-ar putea argumenta faptul că un astfel de dialog politic și aranjamente instituționale ar fi putut facilita schimbul de idei și respect reciproc între NATO și UA. Parteneriatul UA-UE nu a reușit să oprească disputele pentru Libia, dar înțelegerea făcută pentru schimburile politice la nivel înalt și parteneriatul nu au fost afectate în mod semnificativ.

Fostul reprezentant permanent din partea Malawi în cadrul UA, în cadrul conferinței care avea ca subiect relațiile UA-NATO, în Addis Abeba, în mai 2012, a declarat: „Relațiile puternice, totuși, au loc prin proiectare. În acest caz, sunt încă probleme grave ce trebuie atacate. Prima este aceea că o colaborare de lungă durată dintre NATO și UA trebuie să fie rezultatul unei decizii politice.” Un parteneriat de durată ar trebui să înceapă cu un dialog de dezvoltare a încrederii, care să fie clar, transparent și care să includă toate structurile UA și NATO, cât și statele membre ale ambelor organizații.

Dialogul trebuie să fie bazat pe respect reciproc și egalitate, să nu apară subordonarea de tip donor - recipient, fără ca unul dintre parteneri să întrebe și celălalt să răspundă, Ambii parteneri trebuie să pună întrebări și să asigure răspunsuri. Orice viitor parteneriat UA-NATO are nevoie de mecanisme de consultanță permanente, la nivel politic și tehnic, acolo unde pot fi descoperite interese convergente și puncte de vedere divergente pot fi discutate.

Actuala cooperare ad-hoc tehnico-militară trebuie transformată într-un parteneriat strategic pe termen lung. Un parteneriat deplin are nevoie de angajamente de nivel politic la nivelul UAC, PRC și PSC. Astfel, ar putea avea loc întâlniri la nivelul ambasadurilor, miniștrilor sau prim-miniștrilor și președinților, în funcție de necesitate. PRC al UA, prin Subcomitetul pentru Cooperare Multilaterală și Comitetul Politic pentru Parteneriate, ar putea oferi asistență în mod regulat. La nivelul relațiilor dintre secretariat, personalul internațional al NATO și UAC ar putea, de asemenea, stabili un grup de lucru întrunit similar cu grupul de lucru UA-UN⁸.

Mai presus decât dialogul specific, parteneriatele de acest tip trebuie să fie susținute de mecanisme instituționale, inclusiv la nivel politic, diplomatic și tehnic, de către reprezentanți NATO în Addis Abeba și de către reprezentanța UA la Bruxelles. În ceea ce privește reprezentarea SMLO în cadrul UA, care este asigurată de către un ofițer cu gradul de colonel, OF-5, aceasta nu asigură legătura cu Biroul Președintelui UA, accesul la misiuni individuale africane sau la conducerea țării gazdă. În plus, mandatele scurte ale personalului din cadrul SMLO au ca rezultat imposibilitatea stabilirii și menținerii unor legături sustenabile cu membrii comunității pan-Africane din Adiss Abeba, legături care necesită timp pentru dezvoltarea nivelului de încredere.

Din punctul de vedere al Bruxelles-ului, faptul că Adiss Abeba are dublul rol, acela de capitală a Etiopiei și de centru diplomatic African, obligă reprezentarea NATO din Adiss Abeba la îndeplinirea a două misiuni: să îndeplinească rolul de interfață a Alianței cu UA și cu comunitatea pan-Africană în general și să susțină dezvoltarea instituțională a UA, ambele misiuni desfășurându-se la nivel continental, dar și subregional. Așa cum s-a menționat mai sus, Alianței NATO i se va cere construirea unei legături nu numai cu UAC și liderii ei, dar și cu celelalte elemente cheie ale UA pentru a

cuprinde o gamă largă de organizații pan-Africane, cum ar fi PRC, PSC și conferințe ministeriale. O reprezentare mai solidă în cadrul UA, care ar putea fi construită ca dovadă a seriozității angajamentului NATO în parteneriat, ar contribui la eficientizarea acestuia.

Un birou de legătură condus de către un oficial cu un grad militar sau diplomatic mai mare ar oferi un impuls pentru consultări întrunite, ar facilita identificarea priorităților și ar ușura comunicarea cu UAC, prin accesul la și prin ședințe de consultare cu reprezentanții și oficialii departamentelor importante din cadrul UAC. Un astfel de birou ar ajuta, de asemenea, la identificarea problemelor, ar evalua posibilul impact al acestora asupra parteneriatului UA-NATO și ar face informări în mod corespunzător. NATO trebuie să transforme SMLO într-o misiune permanentă în cadrul UA, la nivel de ambasador sau reprezentant special, similară cu delegația UE în cadrul UA sau cu biroul ONU din UA.

În concluzie, odată cu recenta declarare a priorităților de către NATO și cu cererile repetate de asistență din partea UA, ambele organizații au semnalat o nevoie de întărire a parteneriatului. Evident, nicio organizație sau stat nu pot întâmpina singure toate provocările ridicate de păstrarea păcii și siguranței în actualul mediu de securitate. Originea și natura complexă a amenințărilor impun replici locale susținute de suport internațional. Legitimitatea, eficacitatea, eficiența și sustenabilitatea trebuie asigurate prin acțiuni aprobate de comunitățile locale. Astfel, parteneriatul UA-NATO trebuie să aibă rădăcinile în Carta ONU și în mandatul UNSC mai exact în capitolul VIII, cu privire la rolul mecanismelor regionale. În plus, ținta principală a parteneriatului trebuie să fie încrederea în sine, bazată pe creșterea capacității UA de a asigura pacea și securitatea pentru Africa de una singură. UA trebuie să evite fenomenele de „substituirea capacităților” și „dependența de ajutor”.

Pe lângă acestea, NATO va întâmpina dificultăți în menținerea unei strategii care să nu o scoată în evidență. Prin semnarea MoU dintre UA și NATO, ambele organizații trebuie să profite de șansa istorică de a făuri un dialog politic și o politică de parteneriat articulată, care să cuprindă angajamente și investiții pe termen lung. Pe lângă o înțelegere comună întărită și cuprinzătoare,

dialogul va avea rolul de a întări parteneriatul și de a stabili abordări directe, bazate pe reguli, în ceea ce privește neconcordanțele. Prin urmare, punctul de bază a fazei de început este lansarea unei inițiative de implementare a unor consultări politice la nivel înalt și a dialogului: aceasta nu este doar cea mai urgentă dintre sarcini, dar și cea mai importantă pentru parteneriat.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.”

NOTE:

1 Discursul Secretarului General Andres Fogh Rasmussen, Carnegie Europe, 19 septembrie 2013, http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_103231.htm

2 Reuniunea nr. 162 a Consiliului de Pace și Securitate a Uniunii Africane, 18 decembrie 2008, Addis Ababa, Comunicat de presă.

3 http://www.norway.org.et/News_and_events/AU/The-African-Union-signs-agreement-with-NATO/#.VUF0htLtmko, accesat la 21.04.2015, ora 23.30.

4 <http://www.africa-eu.com/2014/01/towards-africa-eu-brussels-summit.html>, accesat la 30.04.2015, ora 23.00.

5 Mehari Taddele Maru, *Rethinking and Reforming the Africa Union Commission Elections*, African Security Review, pag. 64-78, disponibil pe <http://www.tandfonline.com/toc/rjpd20/4/1>, accesat la 30.04.2015, ora 21.00.

6 David Yost, *NATO and International Organizations*, Forum Paper nr. 3, NATO Defence College, septembrie 2007, <http://www.ndc.nato.int/research/series.php?icode=1>

7 Heidi Reisinging, *Rearranging Family Life, and a Larger Circle of Friends: Reforming NATO's Partnership Programmes*, Research Paper nr.72, NATO Defence College, ianuarie 2012, <http://www.ndc.nato.int/research/series.php?icode=1>

8 NATO, *Political and Partnerships Committee*, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_79430.htm

BIBLIOGRAFIE

Colectiv de autori, *NATO Partnership: Strengthening Ties with Asia*, 2011.

Agence de Presse Africaine, Moscova, *Russian NGOs re-engage Africa's vast investment potential*, in *Afrique Avenir*, 2010.

J.R. Kehl, *Emerging Market in Africa*, in *African Journal of Political Science and International Relations*, 2007.

Report of Congress-Africa Command; *US Strategic Interests and the Role of the US Military in Africa*, 2008.

Rogin, Josh, *Why Obama's Libya war coalition is the smallest in decades*, *The Cable/Foreign Policy*, 2011.

Mehari Taddele Maru, *Resting AU-NATO relations: from ad hoc military-technical cooperation to strategic partnership*, NATO Defence College, Roma, 2014.

www.nato.int

www.norway.org.et

www.tandfonline.com

www.africa-eu.com

www.africa-eu-partnership.org

www.africom.mil

www.europafrique.net

www.fr.allafrica.com

ROLUL ROMÂNIEI ÎN PROIECTAREA SECURITĂȚII EUROATLANTICE

ROMANIA'S ROLE IN PROJECTING THE EUROATLANTIC SECURITY

Drd. Cristian RUSU*

România a acționat pentru promovarea unei atitudini echilibrate și pentru identificarea modalităților de soluționare a problemelor apărute în relațiile internaționale printr-o abordare pragmatică, în acord cu valorile celorlalte state membre ale comunității euroatlantice. Ea a fost și este un furnizor de securitate care și-a asumat un rol sporit în asigurarea stabilității în Regiunea Mării Negre, reușind să se mențină ca o zonă fără risc într-o zonă marcată de nenumărate conflicte.

Statul român reprezintă și un element de protecție care a confirmat prin dinamica acțiunilor sale obligațiile asumate, de susținere a eforturilor țărilor democratice, de a pune capăt dificultăților politice și decalajelor economice existente în cadrul sistemului internațional actual.

Romania has acted to promote a balanced attitude and identify ways of solving the problems in relations between states through a pragmatic approach consistent with the values of the other member states of the Euro-Atlantic community. It has been a producer of security which has assumed a greater role in ensuring stability in the Black Sea region, managing to maintain a risk-free zone in a region marked by numerous conflicts.

Romanian State is a protection element that has confirmed its obligations through dynamic actions, supporting the efforts of democratic countries, to end the political difficulties and economic disparities existing within the current international system.

Cuvinte-cheie: diagrama România – NATO – UE; context geopolitic și geostrategic actual; arhitectură de securitate; construcție europeană; structuri euroatlantice; responsabilitatea Organizației Tratatului Atlanticului de Nord.

Keywords: Romania – NATO – UE chart; current geopolitical and geostrategic context; security architecture; European construction; Euro-Atlantic structures; North Atlantic Treaty Organization responsibility.

Începutul anilor '90 a fost marcat de noi configurații la nivelul celor două blocuri militare, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord-NATO și Tratatul de la Varșovia. Această perioadă, identificată ca sfârșitul Războiului Rece, a găsit continentul european nepregătit pentru gestionarea coerentă a noilor amenințări apărute neavând instituții corespunzătoare pentru rezolvarea problemelor ce se manifestau tot mai pregnant.

Evoluția securității europene din perioada respectivă a impus schimbări majore privind organizarea, caracteristicile și rolul Acordurilor de la Helsinki¹ din anul 1975. În acest context internațional variabil și aflat într-o permanentă schimbare, România a susținut, luând în considerare

evoluțiile relațiilor dintre statele europene, constituirea unei structuri de securitate care să aibă la bază principiile Actului Final semnat în Finlanda. Acest nou sistem trebuia să continue procesul de dezarmare, să asigure o transparență deplină în domeniul militar, să transforme *Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa* într-o structură armonizată cu sistemul global de menținere a păcii internaționale.

În luna noiembrie, anul 1990, a avut loc, la Paris, prima Conferință la nivel înalt după cea din anul 1975, în cadrul acesteia statele europene au depășit perioada confruntărilor ideologice care fusese caracteristica relațiilor internaționale după cel de-al Doilea Război Mondial, punând punct Războiului Rece. La finalul Conferinței s-a adoptat *Carta de la Paris pentru Noua Europă*, document ce a reflectat aspirația statelor participante pentru

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: cristian1977rusu@yahoo.com

democrație, pace și unitate. De asemenea, douăzeci de state, printre care și România, au semnat *Tratatul cu privire la Forțele Armate Convenționale în Europa*, ce echilibra numărul unităților militare din compunerea forțelor armate ale statelor celor două alianțe militare din Europa, limitând, de asemenea, amplasarea armamentului convențional de-a lungul liniilor de contact dintre țările membre².

În luna ianuarie, anul 1991, Cehoslovacia, Ungaria și Polonia au anunțat că se vor retrage din *Tratatul de la Varșovia* până la data de 1 iulie a aceluiași an, iar Bulgaria a luat o decizie asemănătoare în luna februarie. Din aceste cauze, alianța militară și-a suspendat activitatea pe 3 martie 1991, iar la întâlnirea de la Praga, a statelor membre, din data de 1 iulie 1991 a fost, în mod oficial, dizolvată.

După desființarea acesteia, contextul internațional impunea României o strategie activă pentru conectarea la structurile de securitate internaționale existente sau a celor nou înființate, lucru ce a necesitat eforturi deosebite din partea acesteia pentru evitarea izolării pe scena politică și datorită faptului că Organizația Tratatului Atlanticului de Nord și Uniunea Europeană Occidentală erau într-un proces de definire a doctrinelor, a viziunii geostrategice, a strategiilor de abordare a noului context de securitate.

Eforturile României, în această perioadă când avea nevoie să se integreze într-un nou sistem de securitate, au vizat o implicare activă în acțiunile desfășurate de NATO, construirea unor relații solide cu statele membre ale Alianței și cu structurile europene existente, prin realizarea unor înțelegeri ce aveau rolul de a pregăti aderarea la aceste organizații.

Acțiuni ale României pentru sprijinul organizațiilor internaționale de securitate

În baza tratatelor și a înțelegerilor internaționale la care aderase, statul român a început să participe cu structuri militare la misiunile de menținerea păcii sub mandat ONU. Armata română a luat parte la un număr mare de asemenea acțiuni, fiind recunoscută de către comunitatea internațională ca un partener important în efortul pentru anihilarea focarelor de conflict.

În luna februarie, anul 1991, pentru prima dată după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, militarii români au participat la misiuni în afara

granițelor țării. Ei au acționat, în zona Golfului Persic, cu un spital chirurgical de campanie ce a fost dislocat în localitatea Al Jubayl din Arabia Saudită și care a fost destinat asigurării asistenței medicale trupelor participante în cadrul operațiunii britanice „Granby” desfășurate în timpul Războiului din Golf. Evoluția rapidă a evenimentelor și deznodământul fără pierderi al operațiunii „Furtună în deșert” au făcut ca spitalul militar să-și încheie misiunea după o scurtă perioadă de timp, aproximativ o lună. Aceasta a fost printre primele colaborări în domeniul militar, în condiții reale, între o unitate provenită dintr-o armată integrată înainte de anul 1989 în Tratatul de la Varșovia și o structură militară NATO, reprezentată de armata britanică.

Admiterea în Consiliul Europei devenise, în acea perioadă, o problemă foarte stringentă pentru România, deoarece aceasta reprezenta un sprijin major pentru accelerarea procesului de reforme democratice, iar prezența în Consiliu era o condiție indispensabilă pentru integrarea ulterioară în Uniunea Europeană și în NATO. Primirea ca membru era vitală pentru a proiecta în exterior imaginea stabilității sistemului politic al statului român. La 1 februarie 1991, Biroul Adunării Parlamentare a Consiliului Europei a adoptat decizia de a acorda României statutul de invitat special la reuniunile sale, fapt urmat de aderarea țării noastre la un mare număr de convenții sau protocoale ale acestuia.

Statul român a continuat să sprijine operațiunile ONU de menținere a păcii și începând cu luna aprilie, anul 1991, a trimis observatori militari la frontiera dintre Irak și Kuwait, în cadrul misiunii UNIKOM, ce aveau ca principale obligații monitorizarea zonei demilitarizate și descurajarea acțiunilor ostile ale forțelor irakiene.

Cu ocazia primei reuniuni a Consiliului Ministerial al CSCE de la Berlin, din luna iunie, anul 1991, România a prezentat propria concepție despre securitatea europeană și rolul care îi revenea Conferinței în acest domeniu. În varianta expusă, securitatea europeană trebuie concepută ca o rețea de structuri interconectate care să se susțină reciproc.

În urma reuniunii țărilor membre NATO, la Consiliul Nord-Atlantic de la Roma din luna noiembrie, anul 1991, acestea au convenit asupra necesității de adaptare a Alianței la noua situație apărută în Europa, după prăbușirea sistemului comunist, fapt ce le-a determinat să efectueze schimbări fundamentale și să reconfigureze

NATO, rezultatul fiind un nou concept strategic. Acesta avea puține asemănări cu ideile anterioare, el accentua rolul cooperării în locul confruntării cu foștii adversari, adăuga obligația de a depune eforturi pentru extinderea și întărirea securității în Europa. Odată cu adoptarea lui a fost început și procesul de transformare al NATO dintr-o alianță militară într-o alianță de apărare și securitate. Ca un rezultat al acestei evoluții, în luna decembrie, anul 1991, a fost înființat Consiliul de Cooperare Nord-Atlantic, organism care a dezvoltat relațiile dintre statele membre NATO și statele care fuseseră membre ale Tratatului de la Varșovia sau care se formaseră prin dizolvarea URSS.

România a aderat ca membră fondatoare la această organizație, iar în cadrul sesiunii inaugurale din data de 20 decembrie, la care au participat miniștrii de externe sau reprezentanții celor șaisprezece state NATO și ai statelor fost comuniste din centrul și estul Europei, Bulgaria, Cehoslovacia, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia și Ungaria, ministrul român al afacerilor externe a susținut intensificarea cooperării dintre noile parteneri.

Vizita doamnei Catherine Lalumière, secretarul general al Consiliului Europei, din luna august, anul 1993, a fost decisivă pentru hotărârea pozitivă a acestui for față de candidatura română. Adunarea Parlamentară a examinat și a aprobat în luna septembrie, anul 1993, admiterea României, fapt ce a fost convenit de către membrii Comitetului Miniștrilor al CE, în luna octombrie a aceluiași an, statul român devenind cel de-al 32-lea membru. Prin acest demers, România a reușit să participe la prima reuniune la nivel înalt a statelor CE, organizată în cei 44 de ani de existență, cu drepturi depline.

În perioada iunie 1993-octombrie 1994, România a participat la misiunea ONU din Somalia UNOSOM-II. La Mogadishu a fost dislocat un spital militar de campanie care a asigurat asistența medicală de urgență pentru trupele ONU, medicii români au desfășurat și activități umanitare în folosul populației locale cu nevoi de îngrijiri medicale. În anul 1994, statul român a trimis observatori militari în Rwanda, în cadrul misiunii UNAMIR II sub coordonarea forțelor armate belgiene.

La misiunea de menținere a păcii, desfășurată în Angola sub mandat ONU - UNAVEM III, din perioada mai 1995-iunie 1997, statul român a fost al treilea ca număr de forțe participante pentru

soluționarea conflictului. Principalele misiuni executate au constat în patrulări în regiunile de responsabilitate; construirea unor tabere de încartiruire pentru militari rebeli demobilizați, la N'Gove și la Chicuma; realizarea unui depozit de armament, la Lobito; însoțirea convoaielor trupelor de menținere a păcii sau ale organizațiilor umanitare; înlăturarea minelor din zonele taberelor de refugiați, distribuirea alimentelor pentru populația civilă.

După retragerea forțelor de asistență la misiunea UNAVEM III, în luna august anul 1997, un detașament românesc a fost menținut cu rol de forță de reacție rapidă, pe timpul transformării misiunii de verificare UNAVEM în misiunea de observare MONUA, pentru a asigura securitatea personalului ONU. Militari români au fost menținuți în continuare ca forță cu misiuni speciale, în regiunea de nord-est, Saurimo, până la decizia Consiliului de Securitate de retragere a misiunii din luna februarie, anul 1999. În luna aprilie, anul 1999, detașamentul a fost redislocat la Luanda unde a asigurat securitatea personalului și patrimoniului ONU din Angola, pe timpul finalizării misiunii MONUA, până în august 1999, când a fost repatriat.

România și Parteneriatul pentru Pace (PFP)

La Summitul NATO din luna ianuarie, anul 1994, de la Bruxelles, statele membre au reafirmat că restructurarea NATO și integrarea europeană trebuie considerate procese interconectate și au precizat că nu vor abandona noile democrații din Europa de Est, iar preocuparea pentru securitatea acestora și deschiderea Alianței spre ele urmărește stabilizarea Europei. Aceste puncte de vedere au determinat lansarea programului *Parteneriatul pentru Pace – PFP*, ce oferea statelor nemembre ale Alianței încrederea de care aveau nevoie pentru desfășurarea unor acțiuni comune în domeniul securității și permitea cooperarea bilaterală între acestea și statele membre NATO. Colaborarea a reprezentat o soluție optimă pentru nevoia de înnoire a Alianței, în contextul politico-militar internațional specific acelei perioade, în deplin acord cu schimbările de pe continentul european și ca răspuns la apariția în acest spațiu a unor noi surse de instabilitate, tensiune și conflict.

La această inițiativă, care a fost adresată tuturor țărilor membre din cadrul Consiliului de Cooperare Nord-Atlantic și din Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa, au răspuns 27 de state. Țările

care au reacționat la solicitarea NATO au stabilit o relație bilaterală de cooperare în segmentul destinat apărării, ce prevedea angajamentul Alianței de a consulta imediat statul respectiv și de a-l sprijini prin măsuri eficiente și imediate pentru eliminarea oricăror pericole percepute ca amenințări de către acestea la adresa securității. Statele din grupul de la Visegrad: Cehia, Polonia, Slovacia și Ungaria, au avut o atitudine critică susținând ca Parteneriatul este un surogat prin care Alianța întârzie procesul de extindere pentru noii membri.

România a fost primul stat fost socialist care a aderat la acest program în luna ianuarie, anul 1994, pe care l-a considerat o parte importantă a sistemului de securitate european și care a funcționat ca o anticameră a pregătirii pentru aderarea la NATO. Inițiativa lansată a reprezentat pentru România o nouă oportunitate în vederea extinderii relațiilor de apropiere către Organizația Tratatului Atlanticului de Nord. Decizia de a se alătura *Parteneriatului pentru Pace* a fost rezultatul unei analize profunde a posibilităților de a-și asuma obligațiile ce decurgeau dintr-un asemenea angajament și activitățile comune ce trebuiau desfășurate pentru sporirea încrederii între statele participante.

Obiectivele pe care fiecare stat semnatar trebuia să și le asume erau: menținerea transparenței în procesul de planificare a apărării; controlul democratic asupra forțelor armate; pregătirea pentru a contribui la operațiunile desfășurate sau autoritatea ONU sau OSCE; sporirea capacității pentru asumarea misiunilor de menținere a păcii, de căutare și salvare, umanitare; crearea unor unități pregătite pentru a acționa cu cele ale Alianței Nord Atlantice; rezolvarea diferendelor prin mijloace pașnice.

Armata română a fost unul dintre cei mai activi membri ai programul PfP, în anul 1994, aceasta a participat la aproximativ 70 de activități, în anul 1995, numărul a crescut la aproximativ 240, iar în anul 1997 a ajuns la 580. Primul exercițiu la care a trimis personal, „Cooperative Bridge” s-a desfășurat în luna septembrie, anul 1994, în Polonia, și la el au luat parte 13 țări membre NATO și PfP. În luna septembrie, anul 1995, la Sibiu s-a desfășurat exercițiul „Cooperative Determination”, acesta fiind primul exercițiu multinațional cu trupe terestre, la care au participat împreună cu militarii români și cei din Bulgaria, Germania, Ungaria, Luxemburg, Olanda, Slovacia, Turcia și SUA.

România a fost și singurul stat care a terminat pregătirea completă în cadrul programului PfP, iar pe teritoriul său s-au desfășurat exerciții ce au inclus toate categoriile de forțe: terestre, aeriene și navale. Armata română a exersat îndeplinirea celor trei misiuni de bază ale PfP: menținerea păcii, operațiunile de căutare/salvare, operațiunile de asistență umanitară, în cadrul exercițiilor: „Cooperative Partner-96” la Constanța, „Cooperative Key-96” la București, „Cooperative Determination-97” la Sibiu, „Cooperative Rescue-97” la Brașov, „Cooperative Support-97” și „Rescue Eagle-97” la Constanța, „Cooperative Determination-99” la București.

Rolul României ca furnizor de securitate regională

Prima misiune internațională de menținere a păcii sub mandat NATO, la care au participat militarii români a fost cea din Bosnia-Herțegovina, misiunea IFOR, începând cu luna februarie, anul 1996. Geniști dislocați în localitatea Zenica au executat misiuni de construcții drumuri, poduri și deminări. Ulterior, în luna noiembrie, același an misiunea, redenumită Forța de Stabilizare - SFOR a necesitat prelungirea participării forțelor românești.

În anul 1997, România s-a afirmat ca un furnizor de securitate regională datorită acțiunilor desfășurate în Albania, la solicitarea de sprijin și intervenție internațională a acesteia pentru restaurarea ordinii în urma revoltei provocate de populația civilă. În urma rezoluției Consiliului de Securitate al ONU, Italia a primit mandat de a constitui și a conduce o Forță de Menținere a Păcii sub egida OSCE, pentru a restabili ordinea și statul de drept. Singurele state care nu erau membre NATO, dintre cele opt care au participat la această forță, au fost România și Austria. Operațiunea „Alba” a durat 77 de zile, detașamentul românesc acționând la Girokaster, Sarande, Tepelene și Vlora. Inițial, acesta a executat recunoașteri și patrulări în cele mai îndepărtate și greu accesibile localități din zona muntoasă a sud-estului Albaniei, dar ulterior a desfășurat misiuni de escortare a convoaielor umanitare, de asigurare a protecției observatorilor OSCE.

Datorită necesității stabilirii unor relații noi cu partenerii de cooperare din cadrul Parteneriatului pentru Pace, în anul 1997, NATO a format un grup special, condus de către secretarul general adjunct, care a avut misiunea să dezvolte un noul cadru

politic și noile obiective ale programului PfP. Ca urmare, la reuniunea Consiliului de Cooperare Nord-Atlantic din Portugalia a fost înființat de către miniștrii de externe ai statelor din Alianță și statelor partenere, Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic – EAPC. Acesta a contribuit la formarea unei culturi comune de securitate euroatlantică bazată pe dialogul politic și cooperarea dintre cele 26 de state aliate și 23 de state partenere.

Cooperarea din cadrul EAPC a permis reformarea forțelor armate aparținând statelor membre și a sprijinit instruirea personalului lor în instituțiile aliate, acest lucru mărinz capacitatea de a acționa în mod eficient împreună, conducând la integrarea în diverse domenii și sprijinind efortul de consolidare și extindere a securității și stabilității. Noua organizație a grupat state care aspirau la statutul de membru al NATO, precum România și Slovenia, țări neutre ca Elveția și Austria, foste republici sovietice ca Lituania sau Tadjikistan.

În luna martie, anul 1998, România împreună cu alte zece state semnatare ale PfP, au participat la exercițiului „Strong Resolve-98” care s-a desfășurat, în Norvegia, Portugalia și Spania, fiind organizat de comandamentele NATO, SACEUR și SACLANT. În cadrul exercițiului s-au desfășurat două operații de nivel strategic, în două regiuni distincte peninsula Scandinavă și Iberică, prin care s-au testat totalitatea misiunilor pe care le putea îndeplini NATO. Țările care au luat parte la operația desfășurată în nordul Europei au fost: Belgia, Canada, Danemarca, Franța, Germania, Grecia, Italia, Luxemburg, Marea Britanie, Norvegia, Olanda, Portugalia, Spania, Turcia și SUA; iar în partea de sud au acționat țările partenere: Bulgaria, Cehia, Lituania, Macedonia, Polonia, România, Slovacia, Slovenia, Suedia și Ungaria, unde participanții au exersat o operație de menținere a păcii sub mandat ONU.

În perioada martie - iunie 1999, statul român a sprijinit operațiunea NATO în Iugoslavia, declanșată pentru oprirea crimelor împotriva umanității comise de către sârbi împotriva etnicilor albanezi din provincia Kosovo. În cadrul operațiunii „Forța Aliată”, ajutorul pentru NATO a constatat în acordarea dreptului de survol pentru avioanele Alianței și punerea la dispoziția acestora a unor aeroporturi.

Cu ocazia Summitului organizat la Washington, în luna aprilie, anul 1999, a fost lansat Planul

de Pregătire pentru Aderare – MAP, menit să sprijine statele candidate în procesul de aderare la NATO. Acest document oferea țărilor candidate domeniile de acțiune, urmând ca fiecare dintre ele să își elaboreze propriul Plan național, ce cuprindea obiectivele pe care le considerau necesare și realizabile în procesul de pregătire pentru aderarea la NATO. În luna septembrie, România a adoptat primul Plan național anual de pregătire care în luna octombrie a fost transmis la Bruxelles. Documentul a fost coordonat de Ministerul Afacerilor Externe, iar la elaborarea și implementarea lui au colaborat Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Finanțelor Publice, Ministerul Justiției, Oficiul Registrului Național al Informațiilor Secrete de Stat. Planul național de pregătire pentru aderare a reflectat stadiul reformelor interne și cel al implementării măsurilor asumate de statul român prin Calendarul de Reforme și cuprindea măsurile necesare pentru consolidarea capacității României de a contribui efectiv la realizarea obiectivelor NATO.

Summitul Uniunii Europene desfășurat în Finlanda, în luna decembrie a aceluiași an, a reprezentat începutul inițiativelor de politică externă și de securitate ale acesteia. La Helsinki s-a decis că Politica Europeană de Securitate și Apărare va consta în punerea la dispoziția UE a unor forțe care să permită desfășurarea misiunilor *de tip Petersberg*: cele umanitare și de salvare, de menținere a păcii, pentru gestionarea crizelor, operațiuni de restabilire a păcii. Statele membre s-au angajat pentru crearea unei Forțe de Reacție Rapidă a UE, care să poată fi dislocată în 60 de zile și menținută pentru cel puțin un an de zile într-un teatru de operații. Constituirea acestei forțe demonstra decizia Europei de a nu se mai afla în situația din timpul războaielor din fosta Iugoslavie, cea de dependență față de SUA. La acest summit, România, alături de alte țări, a fost invitată să înceapă negocierile pentru dobândirea statutului de membru cu drepturi depline începând din luna februarie, anul 2000. Prin această inițiativă, UE vroia să integreze, economic și politic, toate țările din Europa Centrală și de Est care, în timpul Războiului Rece, se aflaseră în zona de influență a URSS.

Statul român a continuat participarea la misiunile internaționale sub mandat NATO, iar în vara anului 2000 a decis să trimită structuri militare de geniu și de poliție militară în cadrul misiunii SFOR din Bosnia-Herțegovina. Acestea au fost organizate în Detașamentul Național

„Bosnia” care a acționat la Butmir lângă Sarajevo și în Detașamentul „Olanda” care a acționat în cadrul contingentului olandez. Tot în anul 2000, Armata României și-a început participarea la misiunea NATO de menținere a păcii, KFOR, din provincia Kosovo. Primii militari dislocați au fost cei specializați în operații psihologice, aceștia și-au desfășurat activitatea în structurile de specialitate ale comandamentului KFOR din Pristina împreună cu trupele SUA, fiind singurii militari dintr-o țară parteneră acceptați la acest tip de operațiuni.

Responsabilitatea asigurării președinției în exercițiu a OSCE a oferit statului român o oportunitate deosebită de afirmare ca partener credibil, o șansă de a contribui la formarea și la consolidarea unei comunități de state prospere și pașnice, bazată pe respectul valorilor democratice comune. România a primit președinția OSCE în anul 2001 datorită atuurilor pe care le deținea în acest sens: stat democrat, zonă de stabilitate într-o vecinătate cu tensiuni și pericole, participant important la definirea principiilor și standardelor care stăteau la baza activității organizației, susținător ferm al acesteia, model de urmat în ceea ce privește soluționarea diferendelor cu vecinii.

Președinția OSCE a însemnat pentru România intensificarea dialogului cu statele din zonele imediate sau mai îndepărtate ale căror probleme le-a gestionat. Exercițarea mandatului a reprezentat un succes datorită faptului că niciunul dintre conflictele aflate pe rol în acel an nu a înregistrat o escaladare deși, în repetate rânduri, condițiile puteau conduce spre un asemenea final. Președintele George W. Bush a salutat prestația excelentă pe care România a avut-o în calitate de președinte în exercițiu al OSCE, subliniind rolul pe plan regional al țării noastre, iar ministrul de externe al Franței a apreciat că OSCE a devenit din ce în ce mai puternică sub mandat românesc.

Președinția română a acționat pentru: consolidarea rolului organizației ca for de dialog politic și de cooperare în problemele securității; sporirea eficienței acesteia în domeniul diplomației preventive, al gestionării crizelor și în reconstrucția postconflict; realizarea unor progrese pe linia soluționării conflictelor care amenințau stabilitatea și pacea în spațiul euroatlantic; întărirea cooperării organizației cu alte structuri internaționale cu atribuții în domeniul securității – ONU, NATO, UE. Ca deținătoare a președinției OSCE, România

a participat, în mod direct, la negocierile pentru soluționarea crizei din Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, susținând creșterea numărului observatorilor OSCE în această zonă.

Ca urmare a angajamentelor asumate, România a participat la Forța Internațională de Pace din Kosovo-KFOR. Din luna decembrie, anul 2001 și-au început participarea la misiunea KFOR militarii ce luaseră parte la misiunile din Angola. O parte dintre aceștia au fost integrați în detașamentul belgiano-luxemburghez, BELUKOS, ce s-a redenumit BELUROKOS. Militarii au desfășurat misiuni de patrulare, de control trafic de la frontiera dintre Kosovo și Serbia, de căutare a armamentului și a muniției deținute ilegal de către populația civilă. De la începutul lunii martie, anul 2002, militarii români au acționat și la Klina, în cadrul contingentului italian unde au desfășurat misiuni similare celor din BELUROKOS.

România și războiul împotriva terorismului internațional

În urma atentatelor teroriste de la 11 septembrie 2001, SUA au lansat o campanie militară internațională împotriva terorismului, cu sprijinul partenerilor din NATO și a altor țări care nu erau membre NATO. În luna octombrie, armata americană și britanică au început Războiul din Afganistan prin declanșarea operațiunii „Enduring Freedom”, pentru a înlătura de la putere regimul taliban, a-l captura pe teroristul numărul unu al lumii, Osama Bin Laden și a distruge organizația Al Qaida.

După alungarea de la putere a regimului taliban, comunitate internațională s-a reunit la Bonn, la 5 decembrie, pentru a pune bazele noului stat afgan. Una dintre secțiunile acestui acord prevedea înființarea unei Forțe Internaționale de Asistență pentru Securitate – ISAF și dislocarea acesteia în Afganistan pentru a instrui forțele naționale afgane și a acorda sprijin în reconstrucția instituțiilor guvernamentale. Statele participante la Conferință au solicitat Organizației Națiunilor Unite să aprobe înființarea acestei forțe ce era considerată esențială pentru a face față vidului de securitate din zonele rurale, deoarece Afganistanul nu avea o armată națională sau o forță de poliție credibilă.

Consiliul de Securitate a aprobat crearea ISAF, prin Rezoluția nr. 1.386 din 20 decembrie 2001, stabilindu-i misiunea de a asigura securitatea

capitalei Kabul și a zonelor învecinate acesteia. În data de 21 decembrie, Parlamentul României a aprobat participarea în cadrul ISAF, iar pe 10 ianuarie 2002, statul român a semnat Memorandumul pentru constituirea acestei forțe. Ca urmare, armata română și-a început, pe 28 ianuarie, participarea la această misiune cu o subunitate de poliție militară, o aeronavă de transport C-130 Hercules și cu ofițeri de legătură la comandamentul ISAF, efective ce au participat la operațiunea „Fingal”, misiunea de menținere a păcii condusă de Marea Britanie, cu sediul în capitala afgană Kabul, la care au participat și alte 20 de state. La solicitarea oficială a SUA, Parlamentul României a aprobat, în luna aprilie 2002, participarea, în cadrul Coaliției Internaționale, la misiunea „Enduring Freedom”, aprobând dislocarea primului detașament românesc care și-a început misiunea, cu o durată de șase luni, la Kandahar, în luna iunie.

În noiembrie 2002 s-a desfășurat Summitul de la Praga, unde România, alături de alte șase state candidate, a fost invitată să înceapă convorbirile de aderare la NATO. Datorită eforturilor conjugate ale factorilor de decizie pentru îndeplinirea obiectivelor Planului Național de Aderare, eforturilor realizate în planul asigurării stabilității și securității Balcanilor, participării ca aliat în lupta împotriva terorismului internațional, susținerii puternice a opiniei publice pentru integrarea în NATO, a fost atins acest obiectiv major de politică externă al statului român promovată consecvent de toate guvernele postrevoluționare. România a demonstrat că poate adopta decizii dificile și poate îndeplini cerințele Alianței Nord-Atlantice. Protocoalele de aderare au fost semnate în cadrul unei ceremonii desfășurate la Bruxelles, la 26 martie 2003.

În luna aprilie, Parlamentul României a aprobat participarea cu forțe la constituirea echipelor de reconstrucție provincială din Afganistan, iar în luna mai a admis ca armata română să-și aducă contribuția și la procesul de instruire a armatei afgane. În luna august, anul 2003, NATO a preluat comanda Forței Internaționale de Asistență pentru Securitate, ISAF din Afganistan, soluția care a fost adoptată după solicitările Germaniei și Olandei, statele ce asigurau conducerea ISAF în acel moment. Această variantă a fost acceptată de către toți ambasadorii NATO, fiind totodată prima misiune a Alianței, din istoria acesteia, în afara zonei atlantice. Scopul operațiunii a fost sprijinirea guvernului local pentru exercitarea

autorității în întreg spațiul Afganistanului. După preluarea de către NATO a conducerii ISAF și după decizia Consiliului de Securitate al ONU de a extinde misiunea ISAF în tot Afganistanul, din luna octombrie 2003, România și-a sporit gradual participarea la această misiune, în paralel luând parte și la operațiunea „Enduring Freedom”.

În luna martie, anul 2006, forțele aeriene au luat în primire conducerea aeroportului din Kabul. Începând cu luna septembrie 2006, batalionul românesc din Afganistan a fost transferat din Kandahar la Qalat, iar între anii 2006 și 2008, numărul militarilor acestuia a fost dublat. În anul 2010, numărul participanților a fost mărit cu 600 de militari, prin intrarea în teatrul de operații a celui de al doilea batalion și a unui element de comandă și stat major tip brigadă, necesare în asigurarea securității regiunii Zabul. Din luna mai 2010, România a susținut activitățile de operaționalizare ale forțelor militare afgane, prin participarea la programul de pregătire „ANA Training”.

În luna iunie, anul 2003, statul român a decis să participe cu forțe la eforturile internaționale pentru stabilizarea și reconstrucția postconflict a Irakului. Desfășurarea primelor detașamente de infanterie și de poliție militară la Nasiriyah, în luna iulie, anul 2003, a marcat începutul contribuției militare românești la Operațiunea *Iraqi Freedom*. România a participat cu trupe atât în cadrul Forței Multinaționale, MNF-I, cât și în cadrul misiunii NATO de instruire a forțelor de securitate irakiene, NTM-I. Zonele principale în care au acționat militarii români au fost provinciile Al Kut, Tallil, Basra și Nasiriyah. Trupele române au participat la misiuni sub comandă americană, britanică, italiană și poloneză.

Până la retragerea trupelor italiene, din anul 2006, o parte a militarilor români au participat la operațiunea „Antica Babilonia”, desfășurată în scopul sprijinirii procesului de reconstrucție a Irakului prin menținerea unui mediu intern stabil, asigurarea securității populației locale, distribuirea ajutoarelor umanitare. Începând cu luna decembrie, anul 2008, trupele românești au luat parte la Operațiunea „Iraqi Sunset”, bazată pe un acord bilateral între guvernele român și irakian, care a permis forțelor române să efectueze misiuni umanitare până în luna iulie, anul 2009. România a fost singurul stat din Coaliție care a contribuit cu echipe medicale specializate în trei spitale militare

americane, Abu Ghraib, Camp Cropper și Camp Bucca, începând cu luna noiembrie, anul 2004. Ca urmare a solicitării ONU, un detașament de infanterie a fost dislocat la Basra în scopul de a asigura securitatea personalului ONU din regiune, din anul 2005 până în anul 2007. Activitatea desfășurată de armată română a fost apreciată în cele mai înalte foruri ale NATO, datorită resurselor materiale alocate, cât mai ales sacrificiilor militarilor români.

Locul României în arhitectura mondială de securitate

Semnarea Tratatului de aderare la Uniunea Europeană-UE, de la 1 ianuarie 2007, a demonstrat că România era pregătită să devină stat membru al acestei uniuni ce avea un rol semnificativ, la nivel global, pentru asigurarea păcii, stabilității, prosperității pentru toți cetățenii săi și ale cărei obiective fundamentale erau promovarea democrației și a statului de drept.

După aderare, România a adoptat Politica Europeană de Securitate și Apărare, prin care s-a angajat să acorde asistență prin toate metodele de care dispunea, oricărui stat membru al UE care ar fi supus unui atac armat pe teritoriul său. De asemenea, s-a obligat să susțină toate misiunile desfășurate de UE: umanitare și de evacuare, de menținere a păcii și de gestiune a crizelor, precum și cele stabilite prin Tratatul de la Lisabona, din luna decembrie 2007: acțiunile comune de dezarmare; misiunile de consiliere și asistență în domeniul militar; misiunile de prevenire a conflictelor și operațiunile de stabilizare de la sfârșitul conflictelor; misiunile ce pot contribui la lupta împotriva terorismului, inclusiv prin sprijinul adus statelor terțe pentru combaterea terorismului pe propriul teritoriu.

România fiind o punte de legătură între vest și est, dispusă într-un teritoriu de confluență între frontierele Organizației Atlanticului de Nord și Uniunii Europene putea oferi partenerilor săi o deschidere spre zona Mării Negre pentru conectarea Europei de vest la aria Mării Caspice. Această poziție geopolitică și geostrategică îi conferea o ipostază proprie, ridicându-i totodată și numeroase probleme de securitate din cauza conflictelor nesoluționate din regiune, dar și un rol de catalizator de stabilitate și dezvoltare rămânând un element important în politica Uniunii Europene.

Statul român a participat la toate misiunile și operațiunile NATO, contribuind la consolidarea

și la menținerea păcii și stabilității regionale și globale, a avut un rol activ în promovarea valorilor fundamentale comune precum: democrația, libertatea individuală, supremația legii, economia de piață, rezolvarea pe cale pașnică a disputelor, cooperarea la nivel internațional. Datorită recunoașterii eforturilor deosebite depuse în cadrul structurilor instituționale ale NATO de la momentul aderării și rolului avut în cadrul misiunilor Alianței, România a fost desemnată să organizeze, în anul 2008, Summitul NATO.

Acesta a fost un eveniment unic și pentru NATO, înregistrându-se cea mai mare participare din istoria Alianței. La eveniment au participat reprezentanții a 26 de state membre și 23 de state partenere, semnatare ale Parteneriatului pentru Pace, precum și personalități marcante ale organizațiilor internaționale de securitate: secretarul general al ONU, Ban Ki-moon; președintele Comisiei Europene, José Manuel Barroso; secretarul general al NATO, Jaap de Hoop Scheffer. Principalele teme majore care au fost abordate în cadrul summitului au fost cele referitoare la situația din Afganistan și Kosovo, extinderea organizației, scutul antirachetă din Europa și relația NATO-Rusia.

Acest eveniment extraordinar de important a constituit pentru istoria modernă a României cea mai importantă acțiune de politică externă realizată de statul român și un prilej important de vizibilitate internațională. Timp de câteva zile, Bucureștiul a fost desemnat capitala politicii mondiale atrăgând atenția întregii lumi asupra contribuției sale la promovarea securității și stabilității într-un context strategic aflat în schimbare. Statul român a reușit prin decizia NATO de a organiza Summitul la București, de a concentra atenția statelor membre asupra problemelor de securitate din regiune.

România a continuat să fie un aliat puternic ce a contribuit în nenumărate rânduri la acțiunile Alianței Nord-Atlantice, manifestând un angajament puternic față de apărarea colectivă pe care Alianța o furnizează tuturor statelor membre, sprijinind misiunile internaționale de combatere a terorismului, de sprijinire a păcii sau umanitare și implicându-se activ în toate inițiativele majore politico-militare de cooperare și de colaborare desfășurate sub egida NATO.

În luna iulie 2009, România a încheiat participarea la operațiunea din Irak, în luna martie 2011, armata română a predat comanda misiunii

din Kosovo, iar în luna iulie 2014 s-a finalizat retragerea forțelor române din provincia Zabul - Afganistan.

Acțiunile armatei în teatrele de operații au ajutat România, mai ales în plan politic. Acestea au demonstrat că statul român este un „furnizor de securitate” care respectă angajamentele asumate, un membru serios, de încredere și predictibil al NATO și care își îndeplinește toate obligațiile față de aliați, dar și față de statele membre ale Uniunii Europene. Deciziile pe care le-a luat nu au fost unilaterale, ci în deplin acord cu ale partenerilor săi.

Cooperarea României cu ONU a căpătat noi dimensiuni după ce aceasta a trecut din poziția de beneficiar de asistență, la cea de donator. Statul român a sprijinit consolidarea poziției organizației pe scena internațională, susținând activ toate acțiunile ONU și participând la numeroase operațiuni ale organizației: misiunea de administrare interimară în Kosovo (UNMIK), misiunea de stabilizare în RD Congo (MONUSCO), misiunea din Coasta de Fildeș (ONUCI), misiunea din Sudanul de Sud (UNMISS), misiunea din Liberia (UNMIL), misiunea de asistență în Afganistan (UNAMA), misiunea din Haiti (MINUSTAH), misiunea de menținere a păcii din Cipru (UNFYCIP), misiunea de stabilizare din Mali (MINUSMA), misiunea de stabilizare din Republica Centrafricană (MINUSCA).

România își menține angajamentele față de NATO susținând misiunile Alianței din Afganistan și din Kosovo participând la operațiunea „Active Endeavour” din Marea Mediterană pentru detectarea, combaterea, prevenirea terorismului și la operațiunea „Ocean Shield” cu scopul de a descuraja acțiunile de piraterie asupra rutelor maritime care traversează Cornul Africii și Oceanul Indian

Statul român continuă participarea și la misiunile Uniunii Europene din Africa, Europa, și Orientul Mijlociu: EUPM Bosnia-Herțegovina, EUFOR Althea, EUJUST LEX Irak, EULEX Kosovo, EUPOL Afganistan, EUMM Georgia, EUNAVFOR ATALANTA, EUPOL și EUBAM Rafah.

Între anii 1991 și 2000, România a participat cu preponderență la misiuni de tip umanitar, fiind și o etapă de familiarizare și de însușire a noilor reguli și proceduri de către militarii români. După anul 2001, participarea la misiuni în afara teritoriului național a căpătat dimensiuni sporite atât prin nivelul de angajare, cât și prin tipul de operații desfășurate. Armata română a participat cu o gamă

variata de forțe: terestre, speciale, aeriene și navale, iar spectrul larg de misiuni executate, de la cele umanitare și de reconstrucție, până la cele de luptă, a contribuit în mod direct la dezvoltarea instruirii și implementarea standardelor de interoperabilitate cu forțele NATO.

Concluzii

Parcursul geografic în care au fost prezenți militarii români evidențiază rolul României ca furnizor de securitate și stabilitate, din Africa până în regiunea Balcanilor și din zona Mediteranei până în Asia. Prin misiunile îndeplinite sau în curs de desfășurare, statul român și-a onorat obligațiile asumate ca membru al NATO, UE și al comunității internaționale.

Statul român a contribuit la creșterea puterii Alianței într-o perioadă în care au apărut pericole și amenințări noi, demonstrând că nu este numai un consumator de securitate, ci și un generator de stabilitate. Intrarea României în NATO a reprezentat consecința procesului complex de reformă și de modernizare a statului, în mod deosebit, a armatei. Politica de securitate s-a schimbat trecând la un model ce vizează susținerea intereselor naționale și prin acțiuni în afara granițelor, desfășurate sub coordonarea organizațiilor internaționale și a structurilor NATO.

Pentru adaptarea societății românești la noile realități, statul român a realizat reforme în plan politic, economic, social și militar ale căror costuri nu au fost nici mici și nici ușor de suportat, cu toate acestea România a reușit, în condiții extreme de dificile, să contribuie la stabilizarea zonei central și sud europene, de la Marea Baltică la Marea Neagră.

Statul român a sprijinit total războiul împotriva terorismului, dovedindu-se și un partener important în toate acțiunile de gestionare a crizelor sau conflictelor, pentru rezolvarea cărora și-a oferit sprijinul când a fost solicitat. El a inițiat multe proiecte la care a participat cu expertiza sa pentru promovarea valorilor și modelelor democratice în Balcani și în aria Mării Negre, contribuind la dezvoltarea cooperării și a schimbului economic în această zonă importantă a Europei. În continuare, va trebui să exercite o influență constantă în această regiune pentru soluționarea diverselor probleme și să fie conștient că acest lucru implică anumite costuri.

România a fost un partener de încredere, un furnizor de securitate în zona ei geografică, ea a acționat cu promptitudine și responsabilitate, alături de comunitatea internațională, pentru a combate noile amenințări ale secolului XXI. Mediul de securitate actual o obligă să se adapteze noului rol al NATO, să continue să se pregătească, alături de statele cărora le împărtășește valorile, pentru a-și aduce în continuare aportul la consolidarea securității în regiunea transatlantică.

NOTE:

1 Acordurile de la Helsinki (sau Actul Final) au fost semnate la 1 august 1975, la Helsinki (Finlanda), de 35 de state – cele două mari puteri, SUA și URSS, Canada și toate celelalte state europene, cu excepția Albaniei și Andorrei. Textul, care nu este un tratat în sensul juridic al termenului, a fost primul document al Conferinței pentru Securitatea și Cooperarea în Europa – CSCE. Acesta a fost o tentativă de îmbunătățire a relațiilor dintre statele europene din blocul comunist și Occident.

2 Tratatul cu privire la Forțele Armate Convenționale în Europa semnat de țările Tratatului de la Varșovia și NATO, la 19 noiembrie 1990, la Paris, prevedea reducerea considerabilă de către ambele părți a forțelor armate și armamentelor, încercându-se, în acest fel, eliminarea posibilei folosiri a acestora pentru un atac spontan.

BIBLIOGRAFIE

Cioculescu Șerban, Motoc Iulia, *Manual de analiză a politicii externe*, Editura Polirom, Iași, 2010.

Defarges Philippe Moreau, *Instituțiile europene*, Editura Amarcord, Timișoara, 2002.

Hentea Călin, Sfinteș Laurențiu, *Armata Română în misiuni de pace*, Editura Militară, București, 1998.

Iordache Ruxandra, *Relațiile internaționale și Academia Română*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române, București, 2012.

Oprea G., Onișor C., Timofte R., *România – integrare și securitate*, Editura Balcanii și Europa, București, 2005.

Simileanu Vasile, *Geopolitica*, Editura Top Forum, București, 2010.

Vlad Constantin, *Istoria Diplomației. Secolul XX*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2014.

Zaharia Dragoș, *Politica externă a României de la izolare la începerea negocierilor de aderare la Uniunea Europeană*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2014.

Manualul NATO, Editura Nemira, București, 1998.

România - NATO Parteneriat și Cooperare, Editura Militară, București, 1999.

România - NATO 1990-2004, Agenția Națională de Presă Rompres, București, 2004.

www.nato.int

www.europa.eu

www.mapn.ro

www.mae.ro

COMMANDO SOLO ȘI UTILIZAREA OPERAȚIILOR INFORMAȚIONALE ÎN CONFLICTELE ARMATE: OPERAȚII PSIHOLOGICE, RĂZBOI ELECTRONIC, OPERAȚII ÎN REȚELELE DE CALCULATOARE

COMMANDO SOLO AND THE USE OF THE INTEGRATED INFORMATION OPERATIONS IN THE ARMED CONFLICTS: PSYCHOLOGICAL OPERATIONS, ELECTRONIC WARFARE, COMPUTER NETWORK OPERATIONS

Drd. Marius-Aurelian TOPOLNISKI*

Înainte de a considera o informație credibilă gândiți-vă la calitatea furnizorilor. Ei sunt de foarte multe feluri. Și, gândiți-vă, că în spatele unor informații stă întotdeauna un terț. Un astfel de terț este și specialistul în influențare care adaugă informației, pe lângă obiectivitate, și intenționalitate. Cel mai periculos însă, este cel care utilizează propaganda și dezinformarea, adică patologii ale comunicării. Dacă la acestea adaugă și atacuri cibernetice sau electronice și un buget impresionant, atunci aceasta devine o adevărată mașinărie a războiului informațional. Pe baza instrumentarului descris aici, putem decela faptul că servește interese meschine care au ca fundament perfidia, minciuna, oroarea. Și poate că este cazul să aducem în atenție termenul antitetic al războiului informațional, și anume terorismul informațional. În fața unui astfel de flagel, forțele lumii occidentale trebuie să facă front comun și să elaboreze cele mai eficiente politici și instrumente de combatere a acestuia.

Before considering that a piece of information is credible, think about the quality of the providers, who are of many kinds. And also think that behind any information there always is a third party. Such a third party is the influence specialist, who garnishes the information with objectivity but also with intent. However, the most dangerous type is the one who also uses propaganda and disinformation, namely communication pathologies. Add to all that cyber attacks or electronic attacks and an impressive budget and the result will be a real machine of the information warfare. Based on the tools hereby described, we can observe that it serves petty interests, based on perfidy, lies and terror. It is high time we focused on the antithetical term of information warfare, namely information terrorism. The West must adopt a united front against this plague and must draft the most effective tools and policies to fight it.

Cuvinte-cheie: terorism informațional; influențare; dezinformare; atacuri cibernetice.

Keywords: information terrorism; influence; disinformation; cyber attacks.

V-ați întrebat vreodată care sunt consecințele pierderii controlului asupra mijloacele/canalelor de comunicare și a rețelelor informatice ale unui anumit stat asupra percepției populației? Au fost destule situații, cea mai recentă fiind situația Ucrainei care a pierdut total controlul unor importante canale mediatice și implicit asupra conținuturilor informaționale ale acestora. Dar aș dori să insist

asupra celei de-a doua ediții conflictului din Irak. În acest caz, s-au înregistrat pierderi semnificative asupra infrastructurii de comunicare a guvernului irakian. Structuri aeriene integrate de operații psihologice, afaceri civile și război electronic, nimeni altul decât *Commando Solo*, a survolat spațiul aerian irakian pentru a emite emisiuni de radio și de televiziune publicului irakian care le recepționa în proporție covârșitoare, în timp ce mijloacele de comunicare guvernamentale erau neutralizate.¹ Așadar, când capacitățile mediatice ale unui anumit stat sunt neutralizate, iar emisia

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: marius_topolniski@yahoo.com

aparține adversarului, publicul nu numai că își pierde încrederea în capacitatea de conducere, dar începe să aibă mari îndoieli în capacitatea de reacție a forțelor de securitate. Acesta este obiectul de activitate al operațiilor informaționale, dar și al inamicilor acestora, propaganda și dezinformarea.

Inserat în infinitatea mediului informațional este și domeniul conflictului, mai ales a celui armat, care nu pregetă să utilizeze în atingerea obiectivelor planificate o armă redutabilă: operațiile informaționale (Info Ops). Specifice mediului militar, cel a cărui preocupare centrală este conflictul armat, operațiile informaționale reprezintă alternativa noncINETICĂ a soluționării favorabile a diferendelor acutizate. Desigur că operațiile informaționale sunt parte integrantă a operațiilor militare în ansamblul lor, distincte fiind doar mecanismele acționale și alternativa de a contribui la obținerea victoriei fără să producă victime umane sau de altă natură. Este vorba despre ceea ce specialiștii denumesc astăzi instrumente asimilate conceptului „soft power”.

Conceptul operații informaționale vizează două dimensiuni sau mecanisme psihologice ale individului și anume gândirea și voința. Tocmai de aceea, în termeni conceptuali, operațiile informaționale vizează afectarea voinței (de a utiliza capacitățile militare) și afectarea înțelegerii (tot în a utiliza capacitățile militare).² Practicienii acestui domeniu dezvoltă acest concept, dar într-un mod confuz și chiar contradictoriu. Aceștia extind sfera de aplicare a operațiilor informaționale spre latura fizică a capacităților militare, tocmai de aceea au încorporat distrugerea fizică (physical destruction) în acest concept. Ori informațiile informaționale sunt eminent noncINETICE, de aceea putem să reformulăm teza practicienilor acestui domeniu prin operaționalizarea termenului de distrugere fizică și să enunțăm faptul că efectele produse de cea din urmă intră în sfera de interes a Info Ops, efecte de natură psihologică prin care se vizează convingerea părții adverse de a renunța la luptă. Singurele acțiuni cu caracter distructiv implică acele capacități care pot afecta capacitățile de comandă și control și care operează în mediul electromagnetic/cibernetice. Pentru că finalitățile vizate de operațiile informaționale nu sunt altele decât convingerea părții adverse de a renunța, simultan cu stimularea celor neutri și a indecișilor de a opta într-un sens dezirabil, de a menține nucleul simpatizant motivat

și de a proteja informațional forțele militare proprii. De aici putem deduce că operațiile informaționale sunt atât ofensive, cât și defensive.

În conformitate cu cele mai recente resurse bibliografice, operațiile informaționale includ un număr de zece subdomenii: operațiile psihologice (PsyOps), războiul electronic (EW), inducerea în eroare (MilDec), operațiile în rețelele de calculatoare (CNO), angajarea liderilor-cheie (KLE), protecția operațiilor (OpSec), protecția informațiilor (InfoSec), operațiile de cooperare civili-militari (CiMiC), prezența, postura și profilul forțelor militare (3P) și distrugerea fizică (PD)³. Eficiența unei astfel de arhitecturi de capacități și funcțiuni noncINETICE este dată de capacitatea de coordonare și de sincronizare a acestora, astfel încât tot acest arsenal informațional să conveargă sinergic spre obiectivele asumate.

În această ordine de idei, în conflictul dintre Rusia și Ucraina, aflat în desfășurare în ciuda semnării tratatului de pace dintre cele două părți, operațiile informaționale au fost cu intensitate utilizate. Putem decela că acestea au fost folosite unilateral de Federația Rusă atât la nivel global, cât și la nivel regional și local. Armonios coordonate și sincronizate cu operațiile militare clasice, acestea au convins specialiștii de profil să afirme că Federația Rusă a apelat la un omolog al războiului de tip hibrid conceput de lumea occidentală⁴. Dacă se poate afirma în termeni foarte facili, după cum anunță specialiștii în comunicare, că o bună parte a populației la nivel global nici nu a sesizat existența conflictului dintre cele două state, ba mai mult au perceput evenimentele din Ucraina ca o dorință majoră a etniei de limbă rusă de a se uni cu Rusia-mamă, una dintre principalele teze discursive a aparatului politic de la Kremlin, atunci cu siguranță cineva sau ceva a contribuit la formarea acestor opinii și, în final, convingeri. Ne vom întreba, probabil, cum este posibil așa ceva? Vom începe însă periplul demonstrativ prin a enunța, printre altele, că tocmai formarea unor astfel de opinii și convingeri la nivel regional și mai ales global a fost și unul dintre obiectivele strategice ale Federației Ruse. Să convingă un segment de populație cât mai însemnat că nu este decât o problemă internă, adică a cetățenilor ruși din Ucraina, care, asupriți sub noua conducere de la Kiev, au nevoie de sprijin imediat și extrem de ferm. Și iată și geneza temelor de influențare

socială ale Kremlinului: inițial respinge acuzele de implicare în conflictul din Ucraina susținând că este o mișcare socială a unei etnii oprimată, ca ulterior, când evidențele implicării sunt prea mari, admite implicarea pentru o cauză nobilă bazată pe un act pur democratic și anume decizia populației de etnie rusă de a se uni cu Rusia.⁵ Și iată cum lumea occidentală este atrasă în capcana propriilor ideologii de la care nu face rabat, deoarece tezele discursive rusești a adus-o în fața unui argument specific democrației, acela de a sprijini acțiunile sociale legitime ale unei populații oprimată de un nou regim autoproclamat democratic. Cum se poate ajunge la un astfel de rezultat?! Printr-o ofensivă informațională de proporții. Războiul informațional dus de Rusia împotriva Ucrainei și a întregii lumi occidentale are în compoziție o serie de elemente ale comunicării patologice, deoarece Rusia, în dualitatea ei, avansează idei democratice cu mare larghețe, dar acționează în sens total opus, cu o la fel de mare ușurință. Cu alte cuvinte, sprijină dreptul la autodeterminare al etniei rusești din Ucraina, în timp ce încalcă suveranitatea și integritatea teritorială a Ucrainei⁶. Propaganda și dezinformarea sunt principalele arme informaționale utilizate de Rusia, care pentru a le face cât mai eficiente, apelează la o structură specializată denumită *Divizia a 6-a Mazeta Red Army*. Aceasta are în compunere departamente de propagandă și dezinformare specifice producției de televiziune, de radio și de presă, precum și un departament care acționează în rețelele de socializare (așa-ziii trolî) și este sprijinit de o celulă de media planning care utilizează de instrumente SEO (search engine optimization) pentru creșterea traficului și, în consecință, a vizibilității⁷. *Divizia a 6-a Mazeta Red Army este sprijinită de structuri de operații în rețelele de calculatoare (CNO) și de structuri de război electronic (EW) care au folosit mecanisme de blocare a resurselor web care ar fi avut potențialul de a respinge informațiile false. Cu toate acestea, este important de menționat faptul că Rusia nu a folosit aproape deloc atacuri informatice de mare amploare (inclusiv atacuri cibernetice DdoS), deși în timpul conflictelor cu Estonia (2007) și Georgia (2008) acestea au fost intens folosite⁸. Confruntarea cibernetică scăzută dintre Rusia și Ucraina se poate datora măsurilor de consolidare a securității cibernetice luate de Ucraina în timpul mișcării sociale Euromaidan și*

faptului că guvernul de la Kiev participă la efortul euroatlantic de reducere a riscurilor de atacuri cibernetice ostile. În același spectru al războiului informațional, Rusia a utilizat o componentă fizică, care în literatura de specialitate a NATO în domeniul operațiilor informaționale este denumită distrugere fizică. Maniera de utilizare a acesteia este una clasică, astfel încât forțele speciale infiltrate pe teritoriul ucrainean au ocupat principalele rețele de radio-televiziune care, imediat, au început să difuzeze informații în conformitate cu tezele propagandistice și de dezinformare ale Federației Ruse. Războiul informațional condus de Rusia în Ucraina care a intenționat să producă reverberațiile dorite în lumea occidentală a cuprins resurse umane, organizatorice, financiare de anvergură. Rețelele mediatică, disponibile total conducerii de la Kremlin, au fost construite în timp prin lichidarea unor voci independente, precum agenția *RIA Novosti*, canalul de televiziune *Dozhd*, *Radio Ekho Moskvi*, portalul de știri *Lenta.ru*, cărora li s-a schimbat conducerea. *Vocea Rusiei* a fost desființată, în favoarea puternicei *Russia Today* și a colosului mediatic *Sputnik*, încă în pregătire, comasat cu *Rossia Segodnia*, un proiect pentru care guvernul rus a alocat 170 de milioane dolari, pentru a funcționa în 34 de țări și 30 de limbi⁹. Mobilizarea Kremlinului în susținerea propagandei nu are precedent, nici ca finanțare, vorbindu-se de peste 400 de milioane dolari alocați de stat, nici ca anvergură, astfel încât companii mediatică, site-uri în numeroase limbi, jurnaliști cu notorietate racolați în diverse țări, o impresionantă organizație de corespondenți de război destinați acoperirii mediatică, sunt aruncați în lupta necinetică cu scopul de a obține superioritatea informațională.

Un punct forte în strategia rusă de ducere a ofensivei a fost coordonarea și coordonarea aproape perfectă a tuturor elementelor compozite din arhitectura de război formată pentru ocuparea Crimeii și eventual a estului Ucrainei. Este, de fapt, plusul înregistrat de Rusia în acest conflict, în care Ucraina a reacționat informațional de o manieră sporadică, dezorganizat, necoordonat și nesincronizat. Susținerea acordată de NATO și SUA în domeniul informațional nu a fost suficientă în raport cu arsenalul utilizat de Rusia. NATO a contribuit cu serviciul său specializat de Afaceri Publice cu misiunea de a demonta informațiile false furnizate de propaganda rusă, iar SUA au utilizat

sistemul lor mediatic internațional (Radio Vocea Americii, Radio Europa Liberă și Incorporated)¹⁰ pentru a informa corect și a contracara propaganda și dezinformarea rusă. Mobilul acțiunilor informaționale a fost diferit în cazurile celor aflați în conflict, așa încât, în timp ce Rusia folosea propaganda și dezinformarea, Ucraina, sprijinită de SUA și NATO, apela la transparență și obiectivitate, ceea ce face sarcina de a convinge populația și mai dificilă, pe termen scurt sau imediat.

Occidentul se vede nevoit să elaboreze cele mai eficiente mecanisme de contracarare a unor astfel de acțiuni perfide. În acest sens, am elaborat un proiect integrat al comunicării de influențare în conflicte armate. Acesta este conceptualizat în cele ce urmează.

Modelul multinațional integrat al comunicării de influențare în situații de conflict se fundamentează pe conceptul stereotip cu care omul operează în mediul social în virtutea rezolvării de probleme, mecanism cognitiv superior înscris gândirii¹¹. Prin extrapolare, am considerat că publicul-țintă se informează continuu prin intermediul unităților informaționale la care este expus, analizează conținutul informațional receptat pe baza filtrelor cognitive proprii și decide sensul acțiunilor în funcție de acestea. Abordăm construcția modelului din perspectiva expunerii bilaterale, plecând de la considerentul că asupra publicului-țintă acționează și o a doua sursă de influențare, denumită de noi în continuare, structuri adverse de contrainfluențare (propaganda adversă). Experiența anterioară a conflictelor militare a evidențiat rolul major al operațiilor de contrainfluențare în generarea atât a unor sincopă în procesul decizional al structurilor aliate de influențare, cât și propagarea unor efecte nedorite asupra opiniei publice internaționale cu privire la gestionarea situației din zonele de conflict și posibilitatea reducerii sprijinului pentru acțiunile militare ale forțelor proprii.

Așadar, modelul propus structurează trei dimensiuni care pot duce la creșterea nivelului de influențare, două dintre acestea aparținând în exclusivitate operațiilor de influențare derulate de actori multinaționali la nivel interagenții, vizând deopotrivă mediul militar și civil, guvernamental și neguvernamental. Prima dimensiune vizează formarea de noi opinii, modificarea atitudinală și comportamentală a publicului-țintă în raport cu alternativa propusă la starea de dezechilibru apărută,

cu largi perspective în planul pierderilor produse aceluiași public-țintă. Starea de dezechilibru, conflictuală se produce, în majoritatea cazurilor, ca efect a unei guvernări deficiente, bazată pe abuz și control deplin, care afectează drepturile fundamentale, sistemele de valori, credințe și convingeri ale propriilor cetățeni (publicul-țintă al operațiilor de influențare).

Pe baza unor politici comune, coerente și armonizate, națiunile participante la efortul de război cu scopul soluționării conflictului și al reinstaurării echilibrului în zona afectată vor integra procesul de comunicare (informare și influențare) în proiectul general integrat de răspuns la criză. La nivelul cooperării internaționale, managementul de integrare a resurselor de planificare a comunicării se va proiecta încă din timp de pace prin constituirea unor rețele de experți și a unei infrastructuri de comunicații adecvate care să faciliteze schimburile de informații și dezvoltarea unor sisteme și proceduri comune de lucru. Primele semnamente ale apariției unei situații de criză va pune în mișcare un mecanism deja funcțional în spectrul informării și influențării, iar managementul organizării unui mediu multinațional integrat se va realiza pe baza unei dinamici anterior cunoscute și exersate. Schimbul de informații, colaborarea și cooperarea încă din timp de pace poate conduce la contribuții anticipative eficiente în reperarea și pregătirea combaterii unei situații de criză. Declanșarea operațiilor de răspuns, printre care se numără și operațiile militare, va cuprinde contributori din domeniile politic, economic, social, informațional, diplomatic, adică întreg mediul operațional, care vor aborda criza în mod integrat, sporind astfel rata de succes în rezolvarea conflictului. Alături de reprezentanții domeniului militar, în zona de conflict vor acționa alți actori civili, organizații guvernamentale și neguvernamentale, reprezentanți ai sectorului privat care își vor conjuga acțiunile în mod integrat în scopul soluționării crizei. Toate aceste componente se vor integra într-un mediu operațional particular care va afecta semnificativ derularea întregului proces de răspuns la criză. Pentru a echilibra astfel de deficite și a construi un mecanism suplimentar de îndeplinire a obiectivelor, prin participarea rețelelor strategice de experți în comunicare și a structurilor civile și militare de profil din zona de conflict se va elabora o strategie integrată de comunicare. Structurile partenere din

zona de conflict vor acționa pe principiul planificării interinstituționale prin angajarea resorturilor de colaborare, aplicând proceduri comunicaționale integrate, coordonate și sincronizate. Atât structurile de comunicare, cât și infrastructura de comunicații, în caz particular mijloacele mediatică ale națiunii-gazdă vor face parte din arhitectura de comunicare integrată utilizată pentru realizarea unui cadru operațional holistic. Națiunile participante vor sprijini de la distanță (*reach-back*) efortul structurilor operative de comunicare de influențare prin constituirea unui nucleu integrat de profil care va răspunde într-o manieră complementară, dar sinergică solicitărilor de natură operațională ale acestora.

A doua dimensiune se referă la managementul contracarării acțiunilor structurilor adverse de contrainfluențare, având în vedere posibilitatea acestora de a obține un avantaj strategic în condițiile valorificării efectelor informațiilor deformate în mod intenționat, a erorilor, a inconsecvenței forțelor militare euroatlantice și a capacității reduse de a reacționa a acestora.

Pentru a influența opiniile și a modifica sistemul atitudinal-comportamental al publicului-țintă, comunicatorul poate utiliza un set de opt variabile:

1. *analiza grupurilor-țintă sau documentarea*, variabilă independentă al cărei efect de sprijinire a influențării este relativ redusă, deoarece cercetarea presupune o doză mare de subiectivitate prin utilizarea unui algoritm analitic, dar mai ales prin filtrele cognitive aplicate, în special interpretarea, astfel încât nevoile publicului-țintă vor fi identificate de terți, chiar dacă aceștia sunt specialiști sau experți;

2. *corelația expunere mediatică – angajare interpersonală*, variabilă dependentă care poate spori eficiența procesului de influențare prin abordarea mai puțin convențională a producției și diseminării, astfel încât caracterul planificat și elaborat se va armoniza perfect cu controlul mijloacelor de diseminare, adică lipsa interferenței și generarea sensului real pentru interlocutor, fiind deci vorba de o adresabilitate directă, controlabilă și încărcată de semnificație;

3. *concepția integratoare resurse de producție – resurse de diseminare*, variabilă dependentă potențial generatoare de succes care vizează atât factorul adaptabilitate la nevoile de consum mediatic ale audienței, cât și viabilitatea contextului

de inserție a mesajului; în această categorie intră mijloacele proprii, dar și cele contractate de producție și de diseminare, astfel încât arhitectura operațională să se dezvolte în spiritul utilizării resurselor cu maximum de eficiență;

4. *conținutul argumentativ al mesajului*, variantă dependentă care poate concura la obținerea eficienței de influențare prin stimularea eficienței a angajării publicului-țintă în acceptarea voluntară a alternativei prin oferta de satisfacere a unor anumite nevoi sau de obținere a unor beneficii (consonant cu interesele publicului-țintă);

5. *forma mesajului*, variabilă dependentă specifică întregului suport mediatic convențional (radio, televiziune, presă, plus versiunea online a acestora) și neconvențional (*New Media*, rețele de socializare) și mesajul verbal utilizat în comunicarea interpersonală directă sau mediată prin emisiuni specifice dezbaterilor mediatică, de tip *talk show*, conferințe publice, evenimente etc.;

6. *gradul de accesibilitate*, variabilă dependentă care vizează creșterea susceptibilității la influențare a publicului-țintă prin diversitatea canalelor de comunicare, între care rețelele de socializare și capacitatea aeriană de influențare Commando Solo (operații psihologice, afaceri civile și război electronic) reprezintă necesități operaționale de maximă prioritate;

7. *rețea dislocabilă de către corespondenții de război*, variabilă dependentă care susține efortul de informare prin pregătire și exerciții comune care conduc la interoperabilitate; existența și mobilitatea rețelei este crucială pentru acoperirea mediatică și eficiența actului de informare a publicului;

8. *sincronizarea mesaj-acțiune*, variabilă dependentă care contribuie la creșterea nivelului de influențare prin angajarea unor alte structuri ale forțelor militare internaționale pentru a acționa în conformitate cu conținutul mesajului transmis, realizând în acest fel validarea fizică, palpabilă a ofertei propuse în vederea acceptării schimbării, satisfăcând în același timp nevoia de consecvență a organizației militare internaționale.

Pentru cea de-a doua dimensiune, *contracararea acțiunilor structurilor adverse de contrainfluențare*, în cadrul modelului aducem în discuție un mecanism profilactic de identificare, analiză și intervenție cu scopul de securizare ideologică a propriei populații și de prevenire a propagării unor efecte negative care să conducă la afectarea obiectivelor misiunii

și a obiectivelor politico-militare ale Alianței, în ansamblul ei. Modelul are în compoziție două planuri de realizare a intervenției:

- *managementul cunoașterii*, prin utilizarea tuturor resurselor informaționale proprii organizației militare internaționale, a actorilor civili internaționali și furnizarea de informații suplimentare prin intermediul serviciilor specializate ale națiunilor participante la conflict, la care se adaugă conectarea la nodurile de rețele ale serviciilor internaționale de informații și la fluxul agențiilor media, pe baza unor protocoale de colaborare; utilizarea capacităților de operații în rețelele de calculatoare este prioritară, deoarece se pot accesa, altera sau distruge informațiile sau capacitățile de comandă și control ale adversarului;

- *managementul conținutului mediatic și interpersonal*, având ca repere capacitatea de producție proprie, autonomă, inclusiv utilizarea capacităților informaționale de sprijin la distanță (reach-back), dar și cea externalizată, cea a națiunii-gazdă și angajarea simultană, sinergică a structurilor de Relații Publice și a celor de Diplomatie Publică ale Cartierului General NATO. La acestea se adaugă și aportul capacităților de război electronic (bruiatul emisie adverse) și protecția informațiilor proprii (InfoSec și OpSec), toate acestea integrate sub o conducere unică.

Concluzii

Capacitățile de operații informaționale în integralitatea lor constituie un instrumentar suplimentar care poate da substanță operațiilor militare. Cu cât sunt mai eficiente integrate într-o rețea extinsă la nivelul guvernelor statelor membre NATO și a celor partenere, aflate sub o autoritate unică de comandă, coordonate și sincronizate, cu atât concură la creșterea ratei de influențare care are ca finalitate schimbarea (opiniilor, atitudinilor, comportamentelor).

Conflictul actual dintre Rusia și Ucraina reliefează realități deloc favorabile statelor euroatlantice în privința confruntării informaționale. Rusia, uzând de puterea perfidă de seducție a propagandei și a dezinformării, dar și a conturării unui proiect informațional funcțional, cu impact la nivel global, deține superioritatea informațională, în timp ce Uniunea Europeană și SUA încearcă să definească noua viziune de luptă împotriva acestui colos al comunicării patologice. Reacția NATO este

firavă, dar conformă cu obiectivele informaționale limitate pe care și le-a propus. Ralierea eforturilor acestora într-un proiect unitar, integrat, de mare amploare, în angajarea în lupta împotriva patologiei informaționale și a apărării valorilor democratice, în ansamblul lor, poate constitui o alternativă eficientă de acțiune comună. Pericolul emanat de tipologia unor astfel de acțiuni se poate cristaliza în ceea ce a definit starea psihologică și dota culturală impusă statelor aflate sub dominația URSS sau a celor pe care le trăiește Cecenia astăzi: teamă, epuizare psihică, schimbarea identității naționale, confiscarea și înlocuirea istoriei și a simbolurilor naționale, asaltul asupra credințelor, valorilor, tradițiilor.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.”

NOTE:

1 NBC NEWS, *Operation Iraqi Freedom – 22 Historic Days in Word and Pictures*, Andrews McMeel Publishing, 2003, pp.77-93, <https://books.google.fr/books?>, accesat la 15 august 2015.

2 AJP 3-10, *Allied Joint Doctrine for Information Operations*, 2009, pp. 3-5.

3 *Ibidem*, pp. 8-10.

4 <http://www.gmfus.org/publications/nothing-new-hybrid-warfare-estonian-experience-and-recommendations-nato>, Maigre, M., *Nothing New in Hybrid Warfare: The Estonian Experience and Recommendation for NATO*, Policy Brief, februarie 2015, German Marshall Fund of the United States.

5 http://en.niss.gov.ua/public/File/englishpublic/Russia_aggression.pdf Department of Information Society and Information Strategies, *Regarding the information-psychological component of aggression of the Russian Federation against Ukraine*, 2014, pp. 3-7.

6 V. Usenko, D. Usenko, *New “old” Russian imperialism and hybrid wars – an historical overview*, EuroMaidan Press, 23 iulie 2014, <http://euromaidanpress.com/2014/07/23/new-old-russian-imperialism-and-hybrid-wars-an-historical-overview/>

7 Armand Goșu, *Conferința Rusia-Ucraina*, Arad, 2015, apud <http://www.revista22.ro/suntem-in-razboi-mediatic-55322.html>

8 *Regarding the information-psychological component of aggression of the Russian Federation against Ukraine, op.cit.*, pp. 2-5.

9 *Russian propaganda over Crimeea and the Ukraine: how does it work?*, <http://www.theguardian.com/world/2014/mar/17/crimea-crisis-russia-propaganda-media>

10 *USA Congress Bill on Ukraine*, pp. 8-11, <https://www.congress.gov/bill/113th-congress/senate-bill/2828>, accesat la 10 august 2015.

11 MNE 6 – Framework Concept – *Integrated communication in multinational coalition operations within a comprehensive approach*, Strausberg, 22 October 2010, pp. 45-78.

BIBLIOGRAFIE

Goșu Armand, *Conferința Rusia-Ucraina*, Arad, 2015, apud. <http://www.revista22.ro/suntem-in-razboi-mediatic-55322.html>

Maigre M., *Nothing New in Hybrid Warfare: The Estonian Experience and Recommendation for NATO*, Policy Brief, februarie 2015, German Marshall Fund of the United States, <http://www.gmfus.org/publications/nothing-new-hybrid-warfare-estonian-experience-and-recommendations-nato>

Usenko V., Usenko D., *New “old” Russian imperialism and hybrid wars – an historical overview*, EuroMaidan Press, 23 iulie 2014,

<http://euromaidanpress.com/2014/07/23/new-old-russian-imperialism-and-hybrid-wars-an-historical-overview/>

AJP 3-10, *Allied Joint Doctrine for Information Operations*, 2009.

Department of Information Society and Information Strategies, *Regarding the information-psychological component of aggression of the Russian Federation against Ukraine*, 2014, http://en.niss.gov.ua/public/File/englishpublic/Russia_aggression.pdf

MNE 6 – Framework Concept – *Integrated communication in multinational coalition operations within a comprehensive approach*, Strausberg, 22 October 2010.

NBC NEWS, *Operation Iraqi Freedom – 22 Historic Days in Word and Pictures*, Andrews McMeel Publishing, 2003, <https://books.google.fr/books?>

Russian propaganda over Crimeea and the Ukraine: how does it work?, <http://www.theguardian.com/world/2014/mar/17/crimea-crisis-russia-propaganda-media>

USA Congress Bill on Ukraine, <https://www.congress.gov/bill/113th-congress/senate-bill/2828>

CORUPȚIA, VECTOR DE AMPLIFICARE A CRIMEI ORGANIZATE TRANSFRONTALIERE

CORRUPTION, THE AMPLIFICATION VECTOR FOR CROSS BORDER ORGANIZED CRIME

Ec.drd. Virgil MANEA*

Fenomenul corupției are o istorie destul de veche, a însoțit omenirea de-a lungul existenței sale și a marcat-o negativ destul de profund. De la început, corupția, ca fenomen social, a avut conexiuni directe cu fenomenul crimei organizate, actul de corupere reprezentând un vector activ al crimei organizate transfrontaliere. În acest articol voi detalia, din punct de vedere conceptual, fenomenul corupției, dimensiunile, trăsăturile, căile și domeniile de acțiune ale acestui flagel, cu accent pe principalele modele teoretice ale corupției, practicate de unele agenții de control social.

The corruption phenomenon has an ancient history, it has come along with mankind throughout its existence and has influenced it in negative ways. From the very beginning corruption, as a social phenomenon, had direct links with organized crime, the act of corruption being a side active vector of cross border organized crime. This article will detail conceptually speaking the corruption, its dimensions, features, ways and areas of action of this scourge, emphasizing the main theoretical models of corruption practiced by some agents of social control.

Cuvinte-cheie: crimă organizată; terorism, corupție; clientelă politică; fraudă; corupător; corupt.

Keywords: organized crime; terrorism, corruption; the political clients; fraud; corrupter; corrupt.

Fenomenul corupției s-a dezvoltat pe fondul unei crize complexe generată de condiții precare de natură socială, economică, juridică, politică, morală și culturală care au favorizat perpetuarea unui ansamblu de fapte și acte ilicite, imorale și ilegale, în afara cadrului legislativ și a normelor juridice și sociale existente și acceptate de societate. Majoritatea acestor condiții și cauze au fost evidențiate și explicate de către criminologi și sociologi, dar, la nivel global, nu s-a concretizat o teorie generală cu privire la fenomenul corupției, care ar putea să fie unanim acceptată de către cercetătorii din domeniul sociologiei, științelor juridice și politologiei.

de interes global, între care și cel al flagelului corupției.

La nivel global, în scopul penetrării unor structuri importante ale statelor, s-a intensificat fenomenul corupției în rândul funcționarilor și demnitarilor publici, din majoritatea structurilor de ierarhizare a sferelor de activitate. De cele mai multe ori, aceste eforturi s-au realizat în sprijinul crimei organizate, aspecte care s-au manifestat și se manifestă și în România la un nivel destul de ridicat, în ciuda voinței guvernamentale și a unor structuri specializate din justiție de a lupta fără menajamente împotriva acestui fenomen global, nociv societății contemporane.

Sociologia problemelor sociale, o disciplină foarte dezvoltată și deosebit de prolifică în unele țări democratice europene, tratează cu mult interes marile dificultăți ale societății contemporane (le identifică, le explică și le dă o rezolvare), oferind și o serie de repere metodologice și teoretice utile pentru înțelegerea unor fenomene și procese

În ultimii ani, corupția din România a cuprins aproape toate palierele sociale importante și nivelurile de vârf ale deciziei, fiind evaluată, din mai multe puncte de vedere, de către instituții, juriști, sociologi, criminologi, politicieni, mass-media, societatea civilă etc., ca fiind o adevărată molimă a societății contemporane. Mai mult, populația simte corupția indirect sau direct ca pe o povară și o cauză a sărăciei. Sumele încasate sub formă de corupție au lărgit orizontul „găurilor

*RA-APPS, București
e-mail: manea.virgil@yahoo.com

negre” ale economiei subterane, au umflat conturile unor „băieți deștepți”, au favorizat rețelele de crimă organizată transfrontalieră și au creat condițiile finanțării unor organizații teroriste internaționale.

Definiții, dimensiuni, trăsături, direcții și domenii de acțiune ale corupției

Ca și în cazul crimei organizate și al terorismului, există, în prezent, mai multe definiții ale corupției, formulate în raport cu anumite interese și anumite atitudini ale comunităților față de fenomenul corupției. Astfel, unele state percep corupția ca un factor distructiv al relațiilor din societate, iar alte state, cu conduceri corupte, au adoptat corupția ca formă oficializată, obligatorie. Punctele de vedere diferite privind sensul corupției, au supus atenției opiniei publice două definiții ale sociologului american Donald R. Cressey. Acesta explică *corupția și fraudă* punând accent pe latura sociologică a celor două fenomene.

Prima definiție vizează corupția și este explicitată astfel: „Corupția reprezintă ansamblul de activități imorale, ilicite și ilegale realizate de diverse grupuri și organizații (publice și private) și de diverși indivizi cu funcții de conducere sau care exercită un rol public, în scopul obținerii unor avantaje materiale sau morale sau a unui statut social superior, înșelăciune, mituire, cumpărare, influență, intimidare etc. Corupția nu înseamnă numai darea și luarea de mită sau traficul de influență, ci ea înglobează acea rețea (formală și informală) de indivizi, grupuri și organizații între care există relații de complicitate, tănuire și acoperire reciprocă în scopul satisfacerii unor interese materiale și morale, publice sau private”¹.

Același sociolog, prin cea de-a doua definiție, explicitează *frauda*, încercând să identifice cauzele majore pentru care unii angajații, cu funcții de importanță, își riscă reputația pentru a se complăce în acțiuni ilegale de trădare a intereselor corporației la care sunt angajați. Astfel, definiția juridică a fraudei, prezentată de către Cressey, este următoarea: „Înșușirea prin înșelăciune, în interesul sau beneficiul personal, al bunurilor sau fondurilor bănești încredințate de altcineva, practică de către un funcționar, agent economic, administrator, oficial public sau altă persoană care exercită o sarcină de încredere”². O formă prescurtată a acestei definiții apare în rapoartele FBI, astfel: „Înșușirea ori folosirea ilicită a fondurilor bănești

sau a bunurilor încredințate în grija, custodia sau controlul unei persoane”³. Aplicând definiția juridică a fraudei la unele cazuri reale, autorul (Cressey) a observat că această definiție era prea restrictivă și nu ținea seama de unele fapte circumscrise fraudei în cauză (frauda de proporții, furturile din gestiune, falsul și uzul de fals, abuzul de putere, conspirația contra intereselor firmei, întrebuințarea de cecuri false lipsite de acoperire, furturile din proprietatea statului, falsificarea unor conturi, acte sau contracte.

În urma acestor constatări, Cressey revine cu o definiție a fraudei mai concisă și mai clară, considerând-o „o violare de natură penală a responsabilității financiare, care revine persoanelor cărora li s-a încredințat o funcție de încredere în cadrul unei corporații (firme, instituții etc.)”⁴.

Fenomenul corupției are efecte negative în mai multe domenii, astfel:

- în domeniul economic, efectele negative se referă la: realizarea de monopol asupra unor segmente de piață și eliminarea concurenței comerciale; preluarea unor pachete de acțiuni la diferite societăți economice supuse privatizării, prin documente false, prin subevaluarea activelor sau prin ascunderea datoriilor către buget; compromiterea unor proiecte guvernamentale; subminarea economiei reale prin facilitarea economiei subterane; gestionarea defectuoasă a unor fondurilor (externe și interne) și a unor investiții, precum și realizarea de achiziții publice frauduloase; control criminal de către structuri teroriste sau de către alte entități a unor capitaluri, piețe sau domenii; tolerarea unor restituiri ilicite de TVA, reeșalonări ilegale de datorii către bugetul de stat, valorificarea ilicită a unor resurse naturale etc.;

- în domeniul afacerilor, efectele negative se referă la: valorificarea fondurilor ilicite provenite din corupție folosind circuite financiare legale; utilizarea discreționară a unor informații confidențiale; lipsa transparenței în activitatea acordării de certificate și licențe în unele domenii care folosesc asemenea proceduri; protecția de către autoritățile financiare și de control a unor grupuri de contrabandă, precum și a unor producători de țigări și alcool; controlul burselor, precum și a unor piețe de valori imobiliare și mobiliare; transferul unei părți din clientela comercială de la firme private la cele de stat; transferul unor fonduri către organizații de tip terorist;

- în domeniul social, efectele negative se referă la: adâncirea inechităților și a sărăciei în rândul populației; afectarea intereselor și drepturilor legale ale cetățenilor; răsturnarea sistemului normal de valori; ineficiența și inerția unor instituții și promovarea unor sisteme tribale, închise; incitarea la revoltă prin provocarea nemulțumirilor de grup; dezorganizarea sistemului de combatere a terorismului și a crimei organizate;

- în domeniul psihologic instituțional, efectele negative se referă la: neîncrederea în valorile statului de drept și ale democrației datorită subminării instituțiilor politice, autorității justiției și administrației publice centrale și locale; compromiterea instituțiilor principale ale societății prin exercitarea atribuțiilor legale în scop partizan sau prin neexercitarea acestora; ignorarea strategiilor naționale specifice domeniilor esențiale ale luptei împotriva terorismului și a crimei organizate;

- în domeniul politic, efectele negative se referă la: activități de finanțare în avantajul unor campanii electorale, a unor grupări politice sau partide; manipularea unor consilieri, a unor funcționari politici sau administrativi; subvenționarea unor partide sau grupări politice „clientelare”; politizarea unor funcții administrative și executarea de promovări în rândul funcționarilor folosind criterii politice etc.

Prin corupție, elementele teroriste sau criminale au posibilitatea să penetreze zona/clasa politică pentru a controla sau a dirija unele decizii strategice, prin metode specifice, astfel: influențele majore la nivel legislativ și administrativ; influențarea unor decizii importante stabilite prin programe și strategiile UE sau NATO controlul insistent al grupurilor criminale asupra unor politicieni corupți, în scopul realizării de interese ilicite; finanțarea unor partide politice și obligarea acestora de a recompensa finanțatori pe timpul exercitării mandatului; finanțarea de structuri teroriste pe timpul campaniilor electorale în scopul asigurării reușitei și menținerii la putere; perceperea taxei de protecție etc.

Funcționarea sistemului corupției presupune existența și funcționarea a unor tehnici, tactici și proceduri bazate pe relații de complicitate, convergente ca motivație și roluri aparent diferite, adică: *corupătorul* (persoana sau rețeaua care corupe) reprezentat de o organizație, un individ

sau un grup sau, care are un rol sau o funcție, folosește un set de mijloace imorale, ilegale sau ilicite prin care poate influența alte grupuri sau indivizi, în scopul obținerii de avantaje morale sau materiale; *coruptul* (persoana sau rețeaua care se lasă coruptă), reprezentat/ă de o persoană, un grup sau o organizație care se lasă influențată sau acceptă această situație (abdicând de la normele deontologiei profesionale), în scopul obținerii unei poziții sociale superioare sau a unor avantaje, sub angajamentul de a utiliza, în mod abuziv, funcția publică.

Corupția se bazează pe multiple relații de complicitate și poate îmbrăca forma profesională, economică sau politică. Acest flagel poate include *forme și analize* coruptive de tipul: statistice, sociologice, psihologice, economice și prospective.

Analiza statistică se realizează prin sistemul de evidență a faptelor de corupție. Ea permite cunoașterea contextului și a specificului unor instituții, ramuri sau sectoare (private sau publice) în care se poate constata amploarea și frecvența faptelor de corupție. În final, dimensiunea statistică are un caracter pur descriptiv, deoarece ea poate reflecta eficiența diferitelor structuri ale statului în activitatea de sancționare a faptelor de corupție comise (există statistici ale ministerului public, poliției, justiției etc., fără diferențe mari între ele), sau eficiența activității de incriminare/sau dezincriminare a unor fapte care, în anumite situații sunt considerate delictive, iar în alte situații sunt considerate fapte legale.

Analiza juridică (normativă) a corupției ține cont de principalele norme și prescripții din domeniul dreptului (comercial, penal, vamal etc.) care fac referire la încălcările și la abaterile comise de către unii funcționari publici (agenți economici, persoane particulare sau instituții), la sancțiunile care se pot aplica faptelor de corupție, precum și eficiența acestora.

Analiza sociologică a flagelului corupției furnizează informații despre condițiile și cauzele care au generat și au proliferat manifestările sau faptele de corupție (activități ilicite și ilegale) comise de către indivizi, grupuri sau instituții sociale.

Analiza morală (psihologică) a corupției este reflectată prin personalitatea și structura morală a indivizilor sau a grupurilor de corupți și corupători,

prin motivațiile și finalitățile urmărite, labilitatea comportamentală și atitudinală a unor persoane implicate în fapte de corupție și prin reacția publică față de fenomenul corupției.

Analiza economică a corupției este dată de estimarea și evaluarea costurilor sociale și economice a faptelor de corupție, prin aprecierea calitativă și cantitativă a prejudiciilor morale și materiale generale ca și fenomen antisocial.

Analiza prospectivă a corupției oferă organelor specializate de analiză și control social datele și informațiile necesare privind tendințele viitoare ale unor fapte de corupție (creștere, stagnare sau descreștere), sau evidențierea posibilității apariției de noi forme de corupție (corupția în domeniul sistemelor informatice sau furturile informațiilor din bazele de date).

În scopul destabilizării sistemului gazdă și pentru un sprijin eficient acordat terorismului, corupția poate acționa pe *trei direcții*, astfel:

- *sprijin direct al structurilor teroriste* sau acordarea de suport logistic pentru structurile teroriste, prin crearea unor breșe în schema de apărare a sistemului social care urmează a fi atacat;
- *sprijin indirect al structurilor teroriste*, prin dezvoltarea unor laturi ale corupției și crimei organizate din care acestea pot obține fonduri bănești;
- *conexiuni directe* cu unele componente ale vieții politice, sociale și economice prin purtători umani care pot slăbi astfel gradul de imunitate al sistemului.

În majoritatea cazurilor/dimensiunilor detaliate vom regăsi și elemente profitoare care urmăresc să culeagă roadele traficului ilicit de resurse financiare, umane sau materiale, situația devenind deosebit de gravă atunci când acești profitori sunt teroriști.

Ca orice problemă de natură socială, fenomenul corupției este caracterizat de unele *trăsături* mai importante, cum ar fi:

- lipsa de congruență între normele sociale și situația socială a indivizilor;
- afirmarea unor modele instituționalizate de comportament social delincvent și deviant, consecință indirectă, neanticipată și nedorită a unui sistem de educație precar, lipsit de fermitate;
- orice structură socială poate genera probleme sociale diferite în funcție

de valorile, trăsăturile, interesele și raportul acesteia cu alte structuri ale statului;

- analiza și rezolvarea unor probleme sociale legate de mediul corupției pot genera alte probleme ale căror măsuri și soluții sunt greu de exprimat în politici sociale eficiente⁵.

Legat de explicitarea acestor trăsături, se poate aprecia că unele criterii de evaluare și de definire a problemelor sociale au un caracter incomplet și ambiguu, neputând fi supuse unor aprecieri reale, obiective și unitare.

În agențiile specializate de control social, problema corupției a devenit un subiect foarte mult dezbătut. De asemenea, acest subiect este continuu analizat de către politicieni, de structurile mass-media și detaliat în numeroase lucrări dedicate devianței organizaționale. În general, aceste lucrări pun un accent mai mare pe principalele *trei modele* ale fenomenului corupției structurilor de control social, astfel: *modelul dominației*, *modelul participativ* și *modelul capturării*.

Modelul „dominației” se referă la un sistem de coaliție administrativă dominantă practicat de agențiile de control social, care orientează în interes propriu majoritatea activităților instituției profitând de orice încălcare a legalității, pentru a obține avantaje de grup și beneficii personale. O astfel de dominare poate deveni mai puternică, atunci când exploataorii interni de resurse lipsesc sau sunt ignorați.

Modelul „participativ” (al cooptării subiecților) este fundamentat odată cu elaborarea politicilor de decizie a agenției respective de control social. Pe măsură ce subiecții sunt incluși în schema de control social, aceștia au posibilitatea să modifice unele activități formale ale agenției, determinând-o să adopte, în funcție de interesele lor, o serie de scopuri deviate. În acest sens, este bine cunoscută metoda tradițională de *colaborarea* a organelor de poliție cu unii spărgători sau hoți (*informatori*) în operația de urmărire și de arestare a altor spărgători sau hoți, pentru rezolvarea unor spețe mai ușoare (de exemplu, depistarea unor bunuri furate). În unele zone cu infraționalitate crescută, fenomenul racolării informatorilor este destul de dezvoltat, informatorii ajungând să se considere ei înșiși „membri” ai unor departamente de poliție, cu posibilitatea de a decide cine să fie arestat și cine

nu. Totuși există suficiente cazuri când putem vorbi despre un grad sporit de corupție al polițiștilor (sunt cazuri când unii polițiști permit spărgătorilor să lucreze nestingheriți în anumite zone, în schimbul negocierii unor sume de bani, iar în alte cazuri când polițiștii chiar i-au ajutat pe hoți să-și planifice operația, pentru ca ulterior să împartă cu aceștia bunurile furate).

Modelul „capturării” structurilor de control social în favoarea unor exploatare sau utilizatori externi. Modelul presupune exploatarea de resurse ale firmelor de control social pentru susținerea unor campanii electorale sau în beneficiul direct al unor politicieni. Aceste agenții sunt folosite precum o „marfă” de schimb pentru unele rețele sau organizații care urmăresc scopuri ilicite și care trăiesc din fraudă (mafioți etc.)⁶. Cel mai eficient „control” asupra resurselor structurilor de control social se poate exercita atunci când corupătorul extern manipulează cum vrea structura de personal a agenției respective. În agențiile unde există o autonomie sporită în privința numirii și selecției personalului, presiunile corupătorilor externi sunt mult diminuate. Teoria în domeniu a evidențiat faptul că o mulțime de departamente ale autorității (de poliție, juridice, economice etc.) statale se află sub totalul control al autorităților politice. O serie de exemple mult mediatizate au arătat faptul că, în foarte multe domenii, în special cel juridic, s-au exercitat influențe ale unor lideri politici de vârf, care au urmărit fraudarea bogățiilor statului în scopuri personale sau ale clientelei politice⁷.

Acum, în România se configurează un cadru juridic eficient. Dorim să asigurăm generațiilor viitoare și societății democratice un grad sporit de imunitate împotriva pericolelor generate de terorism, crima organizată și corupție, trei vectori nocivi ai lumii contemporane care doresc să atace, în viitorul apropiat, mediul de securitate al României.

Un rol important în lupta împotriva fenomenului corupției revine sistemului educațional. Eforturile tuturor surselor educaționale (instituții guvernamentale, familie, școală, grădiniță etc.) trebuie să fie coordonate, având la bază o platformă educațională colaborativă, novatoare și continuă de educare a tinerei generații, de la primii ani până la maturizarea și integrarea deplină a acesteia în societate. Efectul acestui deziderat se va regăsi în purificarea lumii politice și a instituțiilor statului democratic de vectorii nocivi ai lumii

crimei organizate și ai corupției, tânăra generație beneficiind de modele și exemple ale înaintașilor, opuse celor care prin acțiune, gândire și exprimare au compromis imaginea sistemului social construit pe baza principiilor democratice, libertății și justiției.

Concluzii

Analiza fenomenul corupției are un caracter multivectorial, ea trebuie făcută permanent în contextul unei construcții sociologice și juridice care poate lua în calcul o serie de factori politici, instituționali, sociali, juridici și economici, în corelație cu mulțimea de probleme și fenomene sociale care pot amplifica sau generează acte de corupție din societate.

Fenomenul corupției a reprezentat permanent un element nociv al societății care, prin formele lui de manifestare, amploarea și intensitatea sa, a determinat adevărata stare de moralitate, normalitate și legalitate a unei societăți. Consecințele distructive produse asupra stabilității structurilor (grupurilor și organizațiilor) sociale și efectele puternic demoralizatoare produse la nivelul indivizilor au definit corupția ca și etalon de măsură al stării de dezechilibru moral și normativ al societăților aflate în tranziție sau în criză.

În mod cert, fenomenul corupției va perturba și în viitor desfășurarea relațiilor sociale la toate nivelurile (interpersonale și instituționale etc.), determinând scăderea autorității și prestigiului unor instituții private sau publice, precum și a multor instanțe specializate de prevenire și control social, acest lucru fiind posibil din cauza implicării în afaceri ilicite a unor persoane de la vârful piramidei de decizie, în special, din domeniul administrației, politicului, executivului, legislativului și justiției.

Indiferent cum am aborda fenomenul corupției, aceasta nu este mai rea sau mai bună, ea reprezintă și va reprezenta și în viitor un flagel al oricărei societăți, permanent alimentat de către cei care vor să profite de pe urma slăbirii societății. Corupția se modernizează permanent transformându-se într-un sistem complicat, foarte greu de contracarat de către organele statale (depășite, uneori, de complexitatea situațiilor).

În final, consider că, în viitorul apropiat, este puțin probabil să se realizeze o platformă colaborativă coerentă și puternică care să unească eforturile structurilor specializate în planificarea operației de combaterea a corupției.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.”

NOTE:

1 Donald R. Cressey, *Criminal Organization*, London Heinemann Educational Books, Londra, 1972, p. 199.

2 Donald R. Cressey, *Other People's Money*, în „A Study in the Social Psychology of Embezzlement”, New York, Free Press, 1953, p. 77.

3 *Black's Law Dictionary*, 1933, citat în Donald R. Cressey, *op.cit.* p. 19.

4 Donald R. Cressey, *op.cit.*, p. 20.

5 Robert K. Merton, Robert A. Nisbet, *Social Theory and Social Structure*, studiul „Sociologia ca o formă a artei” (Sociology as an idea system in The sociological perspective), Little Brown Co, Boston, 1968, pp. 616-628.

6 James D. Thompson, *Organizations in Action*, New York, Mc Graw-Hill, 1967, p. 134.

7 Kirkpatrick Sale, *The World Behind Watergate*, New York, Mc Graw-Hill, 1977, p. 233.

BIBLIOGRAFIE

Bîrle Vasile, *Evaziunea fiscală și corupția în sistemul fiscal*, Editura Casei Corpului Didactic, Baia Mare, 2003.

Constantin Gabriel, *Corupția în Ministerul Internelor și Reformei Administrative* în „Considerații privind corupția din sistemul public național și European”, sinteză documentară, Anul IX, Nr. suplimentar 2008, Tipografia Ministerului Internelor și Reformei Administrative, 2008.

Din Mihaela Flavia, Bălăceanu Ion, *Managementul integrat al supravegherii și controlului frontierei de stat pentru combaterea riscurilor și amenințărilor transfrontaliere în spațiul Schengen*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2013.

Donald R. Cressey, *Other People's Money*, în „A Study in the Social Psychology of Embezzlement”, New York, Free Press, 1953.

Donald R. Cressey, *Criminal Organization*, London Heinemann Educational Books, Londra, 1972.

Kirkpatrick Sale, *The World Behind Watergate*, New York, Mc Graw-Hill, 1977.

Michael Johnston, *Corupția și formele sale: bogăție, putere și democrație*, Editura Polirom, Iași, 2007.

Merton Robert, Nisbet Robert, *Social Theory and Social Structure*, studiul „Sociologia ca o formă a artei” (Sociology as an idea system in The sociological perspective), Little Brown Co, Boston, 1968.

Ristei Mihaiela, Senic Nenad, *Corruption And European Integration: Comparative Study Of Romania And Slovenia*, Department of Political Science Western Michigan University, 2007.

Stapenhurst Rick, Kpundeh Sahr J., Polocoșer Simona, *Corupția și combaterea ei: spre un model de construire a integrității naționale*, Editura Irecson, București, 2003.

Thompson James, *Organizations in Action*, New York, Mc Graw-Hill, 1967.

Voicu Costică, Voicu Adriana Camelia, Geamănu Ioan, *Criminalitatea organizată în domeniul afacerilor*, Editura Pildner, 2006.

PERFEȚIONAREA SURSELOR DE INFORMAȚII – ELEMENT ESENȚIAL ÎN PROCESUL DE CREȘTERE A CALITĂȚII PRODUSELOR INFORMATIVE

IMPROVEMENT OF THE SOURCES OF INFORMATION – AN ESSENTIAL ELEMENT IN INCREASING THE QUALITY OF INFORMATION

Col.dr. Ilie PĂUN*

Informația poate fi privită ca unul dintre elementele de bază ale artei războiului, o armă impresionantă în mâinile celui ce o posedă, o apără sau o folosește. Cel mai adesea, cel care deține informația își depășește adversarii, ceea ce poate duce la câștigarea conflictului chiar înainte de declanșarea vizibilă a ostilităților.

Information can be viewed as one of the basic elements of the art of warfare, an impressive weapon for the one possessing, protecting, and using it. Most often, the one who own it outweighs the opponents and that can lead to winning the conflict before a visible outbreak of hostilities.

Cuvinte-cheie: informație; *art of warfare*; HUMINT; OSINT; TECHINT.

Keywords: *information; art of warfare; HUMINT; OSINT; TECHINT.*

Capacitatea de reacție la provocările actuale ale mediului de securitate este în prezent indisolubil legată de „cunoaștere”, aspect privit ca o condiție necesară și esențială pentru adoptarea deciziilor adecvate și pentru derularea în condiții optime a oricăror acțiuni pentru îndeplinirea obiectivelor propuse. Fără asigurarea unui nivel de informare adecvat și bine definit, nu se mai poate vorbi, în prezent, despre acțiuni eficiente sau despre posibilitatea utilizării optime a resurselor alocate. În contrast, lipsa informării este privită ca o situație ce nu permite atingerea obiectivelor stabilite, pe toate palierele, dar cu precădere pe cel politico-militar, în contextul mediului de relații internaționale contemporane, cu atât mai mult cu cât structura și conținutul acestora se află într-o permanentă dinamică de factură complexă, iar în context apar permanent noi valențe și interdependențe specifice acestora.

Produsele informative reprezintă, în opinia mea, suma efortului depus și se manifestă sub forma unor produse finite de informații diferite ce sunt distribuite beneficiarilor. În cadrul procesului complex de asigurare a informațiilor pentru factorii decidenți sau de comandă, produsele informative reprezintă rezultatul unui proces ciclic structurat, care cuprinde mai multe etape, astfel:

- identificarea cerințelor de informare;
- planificarea culegerii de informații;
- colectarea de informații;
- prelucrarea și analiza informațiilor;
- diseminarea produselor rezultate.

Sursele de informații

Datorită faptului că sursele de informații sunt diferite prin natura și durata de manifestare, cu valoare și importanță diferite și un randament variabil, o analiză amănunțită a unor surse multiple de informații reduce probabilitatea apariției erorilor, a interpretărilor subiective sau a dezinformării.

Din această perspectivă, structurile specializate de informații folosesc în cadrul procesului de

**Ministerul Apărării Naționale*
e-mail: joepaun@yahoo.com

culegere de informații mai multe tipuri de surse, între care cele mai importante sunt menționate mai jos:

- HUMINT – HUMAN INTelligence. Aceste surse umane de informații (HUMINT), înarmate cu tehnologii sofisticate, reprezintă mijlocul fundamental al activității culegerii de informații „...nici cei mai buni sateliți nu pot scormoni în mintea unui terorist.”¹

- OSINT – Open Source INTelligence, care au înregistrat o creștere importantă pe fondul tranziției spre societatea informațională și intensificarea gradului de democratizare și deschidere a societăților contemporane. Exploatarea acestor surse a devenit o latură din ce în ce mai importantă a activității de informații /contrainformații;

- TECHINT – TECHnic INTelligence furnizează informații rezultate din culegerea, procesarea, analiza și exploatarea datelor care se referă la echipamentele și materialele străine, cu scopul de a preveni surpriza de natură tehnologică, evaluând capacitățile științifice și tehnice ale altor entități /actori, și dezvoltând, în același timp, contramăsuri care sunt menite să neutralizeze orice tip de avantaj tehnologic al unui potențial adversar.

- GEOINT – GEOspatial INTelligence reprezintă exploatarea și analiza informațiilor geospațiale și a imaginilor cu scopul de a descrie, evalua și a reprezenta vizual caracteristicile fizice și geografice ale unor activități terestre sau navale. GEOINT cuprinde: imagistica, informațiile din imagistică și informațiile geospațiale;

- SIGINT – SIGNAL INTelligence reprezintă informații care provin de la semnalele generate în procesele de comunicații, procesele electronice și semnale instrumentale. SIGINT pun la dispoziție situații informative unice, complementând informațiile provenite din alte surse, fiind adesea folosite pentru a adăuga și alți senzori în vederea supravegherii unei potențiale ținte. De exemplu, SIGINT, care identifică o activitate de interes, poate adăuga informații geospațiale (GEOINT) în vederea confirmării respectivei activități. În mod reversibil, toate modificările detectate de către GEOINT vor fi adăugate colecției SIGINT privind noi ținte.

- MASINT – Measurement and Signatures INTelligence reprezintă informațiile obținute prin analiza cantitativă și calitativă a datelor (distanță, unghi, spațialitate, lungime de undă, dependența

temporală, modulație, plasma și hidromagnetic) care au fost obținute de la diferiți senzori tehnici cu scopul de a identifica orice caracteristică distinctă asociată emițătorului sau expeditorului și să faciliteze identificarea subsecventă și/sau măsurarea celor asemănătoare. Sistemul de colectare a MASINT include nu numai senzorii radar, spectroradiometrici, electronoptici, acustici, frecvențe radio, detectori nucleari, detectori seismici, ci și tehnicile de colectare a semnelor chimice, biologice, radiologice, nucleare și a explozivilor interziși (CBRNE) și a altor eșantioane materiale;

- IMINT – IMagery INTelligence reprezintă informațiile tehnice și geografice rezultate din interpretarea și analiza imaginilor și a materialelor colaterale. Analiza IMINT este știința transformării informațiilor extrase din imagini în informații despre activități, aspecte, obiecte, instalații și/sau zone de interes. Exploatarea imaginilor implică evaluarea, manipularea și analiza uneia sau mai multor imagini pentru a extrage informații care să răspundă la o listă de elemente esențiale. Există două categorii generale de senzori imagistici, cum ar fi: electronoptici și radar.

Dintr-o altă perspectivă a clasificării surselor, acceptăm concluzia cu privire la faptul că, din punct de vedere al direcționării, sursele de informații se pot grupa și în surse²:

- *controlate* – sunt surse cărora li se poate da misiunea de către o structură de informații /contrainformații pentru a oferi răspunsuri la întrebările sale. În această categorie intră acele surse umane care colaborează conștient cu serviciul de informații /contrainformații, furnizând informații de valoare contra unor recompense material-financiare sau din alte considerente (agenți sau spioni), sursele tehnice, precum și sistemele militare de cercetare terestră, aeriană și navală sau sistemul *ISTAR* – *informații, supraveghere, identificare și selectare a țintelor și cercetare etc.*;

- *necontrolate* – sunt surse care oferă informații, dar nu sunt sub controlul structurii de informații /contrainformații și nu li se pot da misiuni. Ziarele, radioul și posturile de televiziune, jurnalele tehnice, instrucțiunile de navigație, hărțile și graficele emise de guvernele ostile și neutre sunt doar câteva exemple de astfel de surse. De asemenea, în cadrul acestei categorii sunt incluse sistemele strategice de supraveghere operate de națiunile aliate. Apreciez

că, în timp ce produsele acestora pot fi disponibile, programarea lor se află sub controlul deținătorilor acestora și alte națiuni nu vor avea nimic de spus privind utilizarea lor;

- *ocasionale* – sunt *surse* temporare, care oferă informații (uneori chiar pentru o singură dată – “one time”). În această categorie pot intra, de exemplu, un rebel sau un refugiat, persoane cu care se intră în contact sporadic sau din întâmplare. În viziunea noastră, informațiile din astfel de *surse* trebuie privite cu multă precauție, putând fi false, deformată sau transmise intenționat, cu scop de dezinformare sau de inducere în eroare.

Se poate afirma că alegerea unei surse este necesar să se realizeze ținând seama de un set de principii și reguli specifice domeniului culegerii de informații. Printre acestea, se numără:

- *Securitatea*. Conform unui principiu de bază al muncii de informații, sursele trebuie protejate în mod corespunzător. Consider că deconspirarea unei surse poate avea ca rezultat pierderea sursei și a accesului la informațiile pe care le avea sau le putea obține, compromiterea acesteia, compromiterea serviciului însuși, care va avea, ulterior, dificultăți în recrutarea de noi surse sau posibila ei utilizare în sistemul informațional pentru a produce dezinformare.

- *Capacitatea*. Sursa selectată pentru culegerea unui anumit gen de informații trebuie să fie capabilă să-și îndeplinească misiunea. Dacă vorbim despre surse umane, acestea trebuie să aibă acces direct sau indirect la acel tip de informație cerută și să aibă competență pe domeniu pentru a furniza elemente de valoare. Dacă informațiile așteptate pot fi culese prin mijloace tehnice (audio, foto, video, radioelectronice), este necesar să se aleagă mijlocul cel mai eficient. Menționez că acesta trebuie să aibă sistemul de senzori adecvat sau capacitatea să obțină date și informații și să producă informații prelucrate, într-un format corespunzător.

- *Corectitudinea*. Sursele de informații trebuie să fie capabile să îndeplinească misiuni de culegere și să fie disponibile să facă acest lucru. Apreciez că sursele, ca și culegătorii, au obligativitatea de a furniza informațiile brute în mod cât mai fidel, fără a încerca să le prelucereze, adăugând sau eliminând anumite amănunte care par nesemnificative sau prin care se încearcă să se dea „greutate” și „credibilitate” informației.

Evoluția tehnologică incredibilă a adus în prim-plan folosirea tot mai accentuată a surselor de informații inteligente în categoria cărora amintesc UAV (aerial unmanned vehicles) și sateliții militari. Accesul la acestea însă este limitat de posibilitățile financiare ale fiecărui stat, dar în urma unor acorduri militare bilaterale se poate obține accesul la informațiile furnizate prin aceste mijloace.

Intelligence output

În contextul în care în condițiile actuale geopolitice, geostrategice și, nu în ultimul rând, economice, determinate de un volum din ce în ce mai mare al producerii de informații finite, serviciile de informații pot prezenta Informația, ca produs finit, sub următoarele forme³:

- *produse de avertizare (warning intelligence)* – informația are un rol esențial în evitarea surprinderii strategice. Decidentul dorește ca serviciile de informații /contrainformații să descopere indicii de apariție a crizelor militare, politico-militare și umanitare și să emită oportunități și cât mai exact avertizări. Pentru aceasta, în cadrul serviciului este necesară dezvoltarea continuă a unui proces de identificare – determinare de indici de avertizare pe baza cărora să poată monitoriza permanent mediul de securitate și să emită avertizări în cazul unor modificări.

- *produse de informare curentă (current intelligence)* – prezintă evoluțiile curente ale situației mediului de securitate căutând să preformuleze răspunsuri la întrebările decidenților.

- *produse de tip studii de țară /regiune /situație* – rezultatul unor studii de durată ce implică consultarea bazelor de date fiind utile decidentului în cazul dezvoltării unor politici. Are un pronunțat caracter de feedback, contactul cu beneficiarul fiind permanent până la terminarea proiectului;

- *estimări informative (estimative intelligence)* – este unul dintre cele mai importante produse de informații având un mare impact asupra beneficiarilor. Aceste produse constau în analize, dar și evaluări pe baza cărora se concluzionează judecăți de valoare privind evoluțiile în domeniu și se fac recomandări de acțiune.

- *informația brută* – devenită în ultimii ani un produs tot mai utilizat și acceptat de decidenți.

Tipologia documentelor scrise produse în cadrul structurilor specializate de informații /contrainformații cuprinde:

- *telegrame sau rapoarte informative urgente* – conțin informații perisabile, critice, foarte importante factorului de decizie ori forțelor luptătoare, fie date despre o situație punctuală, limitată în timp și în spațiu, solicitate prin cererile de informații, transmise sub forma în care au fost obținute, cu o prelucrare minimă;

- *rapoarte periodice* – conțin date și informații colectate într-o anumită perioadă de timp;

- *note informative* – conțin datele și informațiile aflate la dispoziție în legătură cu o anumită problemă sau temă (eveniment), care interesează un anumit beneficiar. De regulă, o notă informativă are maximum 2-4 pagini, și cuprinde:

- specificarea în titlu a evenimentului la care se referă nota informativă;

- perioada și locul începerii derulării evenimentului;

- împrejurările producerii evenimentului;

- participanții sau protagoniștii;

- derularea evenimentului până la data elaborării notei informative, prezentată cu sintetizare maximă;

- perspective de evoluție a situației (se poate utiliza și varianta scenariilor);

- concluzii referitoare la implicațiile posibile asupra intereselor beneficiarului;

- propuneri de măsuri (eventual).

- *analizele informative* (militare, politico-militare, tehnico-militare etc.) analizează una sau mai multe probleme de interes. Structura acestora este similară cu cea a notelor informative, dar detalierea și volumul sunt mai ample. Analizele pot fi însoțite de anexe explicative constând în grafice, tabele, hărți, scheme etc.;

- *informări* care conțin date și informații despre un domeniu de activitate (de exemplu, comunicații) care s-au petrecut într-o perioadă de timp și care răspund la anumite cereri sau întrebări ale beneficiarului sau clarifică unele probleme din documentele elaborate anterior;

- *buletine informative* conțin date și informații specifice unui domeniu mai larg de activitate, unor anumite situații (de criză, de conflict armat sau postconflict), care au avut loc într-o unitate fixă de timp (zilnice, săptămânale, lunare) și includ aprecieri sau opinii ale analistului asupra evoluției viitoare a situației;

- *sinteze* care conțin, pe lângă datele și informațiile cele mai semnificative, punctul

de vedere și aprecierile autorului, cu referiri la evoluțiile care au avut loc într-un domeniu, într-o anumită perioadă de timp;

- *studii sau documentare* se referă la probleme mai largi, pe teme separate și prezintă modul de evoluție a unei situații într-o perioadă mai lungă de timp sau starea unui sistem la o anumită dată, cu detaliile corespunzătoare;

- *lucrări informative generale* sunt documente informative de o amploare mai mare, care se elaborează periodic prin sintetizarea datelor acumulate între două apariții. Acestea sunt destinate unui număr mai mare de beneficiari și se prezintă sub denumirea de „buletine informative”.

De asemenea, se poate aminti și despre o altă clasificare a produselor informative, lansată de serviciile de informații americane care se bazează pe spectrul domeniului analizat, cum ar fi: produse de informații biografice, politice, sociologice, geografice, militare, economice sau științifice⁴.

În ceea ce privește receptivitatea factorilor de decizie la diferitele tipuri de outputuri, aceasta poate diferi de la caz la caz. Consider că produsele de informare curentă, care uneori sunt asimilate formatului jurnalistic, sunt adesea criticate ca fiind voluminoase și superficiale, însă estimările, din punctul meu de vedere, au parte de cea mai mare critică, în special în situațiile în care concluziile nu sunt pe frecvența decidenților, aceștia acuzând serviciile de subminarea procesului decizional.

În planul lecțiilor identificate în cadrul proceselor de elaborare a informației ca produs finit au fost identificate o serie de interpretări eronate și prejudecăți, precum:

- raționament evocativ – informația și preocupările care domină gândirea unei persoane, bazate pe experiență. Se tinde spre stabilirea unei legături între noua informație și evenimente mai vechi sau între noua informație și preocupările dominate prezente;

- păreri și interpretări premature – pornesc de la o dorință pentru stabilitate și simplitate și conduc la o concluzionare prematură în rezolvarea problemei;

- presupunerea că datele care confirmă o ipoteză le infirmă pe celelalte – în conformitate cu părerile preexistente, informațiile pot infirma părerile altora;

- analogii nepotrivite – percepția că un eveniment este analog cu alte evenimente mai vechi,

bazată pe interpretarea neadecvată a conceptelor sau faptelor, ori pe criterii nerelevante;

- lecții superficiale din trecut – analize superficiale ale conceptelor sau evenimentelor, cauzalității superficiale, suprageneralizarea unor factori evidenți, extrapolări neadecvate ale unor succese sau eșecuri din trecut;

- prezumția unei acțiuni unitare a structurilor și percepția potrivit căreia comportamentul celorlalți este mai bine planificat, centralizat și coordonat decât este el în realitate; acest lucru poate conduce la disfuncții în procesul informativ. De aceea, aceasta este considerată drept o eroare fundamentală de atribuire cauzată, probabil, de prejudecăți culturale;

- stereotipie organizațională – concentrarea selectivă sau aderență rigidă la raționamente anterioare bazate pe norme sau loialități organizaționale. Aceasta poate rezulta din specializarea funcțională, din gândirea de grup sau stereotipă;

- secretomanie (compartimentare exagerată) – încrederea excesivă în informații selectate. Această atitudine este bazată pe preocuparea pentru securitatea operațională și implică o considerare redusă a părerilor alternative; poate rezulta din, sau poate cauza stereotipie organizațională;

- etnocentrism – proiectarea propriei culturi, credințe ideologice, doctrine sau așteptări asupra altora. Exagerarea semnificației cauzale a acțiunii proprii. Poate conduce la autorefectare și la optimism exagerat;

- lipsa de empatie – capacități subdezvoltate de a înțelege percepțiile celorlalți, concepția asupra rolului lor în lume și definirea intereselor lor. Acest lucru are drept cauză diferențe în ceea ce privește contextele cognitive;

- autorefectare – perceperea celorlalți prin prisma propriilor atribute și convingeri. Baza sa este etnocentrismul, facilitat de sistemele închise și stereotipe;

- ignoranță – lipsă de cunoștințe. Poate rezulta din priorități anterioare limitate sau din lipsă de curiozitate și se fundamentează pe etnocentrism, stereotipie, respingerea realității și a ipotezelor raționale;

- ipoteza raționalității – presupunerea că ceilalți vor acționa într-o manieră rațională, bazată pe sistemul propriu de referință rațională. Aceasta rezultă din etnocentrism, autorefectare sau ignoranță;

- negarea raționalității – atribuirea de aspecte iraționale celorlalți, care sunt percepuți ca acționând în afara limitelor propriului standard de comportament sau de luare a deciziilor. Acest lucru se situează în opoziție cu ipoteza raționalității și poate rezulta din ignoranță, autorefectare, stereotipie sau etnocentrism;

- prejudecata proporționalității – așteptarea ca adversarul să-și extindă eforturile proporțional cu rezultatul așteptat și concluzionarea asupra intențiilor cuiva pornind de la costurile și consecințele acțiunilor inițiate;

- eliminarea conștientă a noilor dovezi – respingerea informațiilor care vin în contradicție cu credințele proprii. Aceasta rezultă din angajamente politice anterioare și/sau din urmărirea excesivă a rigorii;

- evitarea defensivă – refuzul de a percepe și de a înțelege amenințările extreme. Cauza acestei erori este nevoia de a evita alegeri dificile și a conduce la o gândire exagerat optimistă;

- încrederea excesivă în estimări subiective – stereotipuri optimiste în evaluări. Eroarea poate rezulta din închiderea rapidă sau prematură a tratării problemei sau din ignoranță;

- gândirea exagerat optimistă (complexul Pollyanna) – supercredulitate, optimism excesiv, născut dintr-un sentiment de supraîncredere;

- conservatorism în estimarea probabilităților – din dorința de evitare a riscului, se manifestă tendința de eliminare a probabilităților extrem de mari sau extrem de scăzute. Eroarea se bazează pe o gândire de tip rutinier și pe înclinarea spre analizarea noilor fenomene în lumina experiențelor trecute;

- analiza centrată pe cazul cel mai rău (complexul Cassandra) – scepticism excesiv. Reflectă pesimism și prevedere excesivă.

Concluzii

Din perspectivă instituțională, o dezvoltare excesivă atât în plan geografic, cât și în plan organizațional, generează un spectru larg pe plan informativ, corelată cu o încercare de sistematizare din perspectivă metodologică, însă limitează ansamblul instrumentelor utilizabile și impune necesitatea conspirativității, cu efecte negative în susținerea și desfășurarea adecvată a activităților comunității de informații.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.”

NOTE:

- 1 Alvin Toffler, Heidi Toffler, *Război și anti-război*, Editura Antet, București, 1995, p. 46.
- 2 Gl.bg. Dan Plăvițu, *Surse și medii de culegere a informațiilor*, în revista „Gândirea Militară”, nr. 6, 2006.
- 3 Herman, *Intelligence*, 1996, pp. 105-108.
- 4 *DIA Analyst Handbook*, 2004, pp. 47-89.

BIBLIOGRAFIE

FM2-0, Intelligence, Headquarters Department Of Army, USA, March 2010 JP2.0, Joint Intelligence, Defence Department, iunie 2007.

JP2-01, Joint and National Intelligence Support to Military Operations, Washington DC, SUA, octombrie 2004.

JP 2-01.3, Joint Intelligence Preparation of the Operational Environment, Washington DC, SUA, 2009.

Ilie Marin, *Masa Rotundă „Sensuri ale managementului integrat al apărării”*, Brașov, 23 iulie 2007, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

Nicolaescu Gheorghe, Simileanu Vasile, *Restructurarea sistemelor informaționale*, Editura Top Form, București, 2005.

Savu Gheorghe, *Metode moderne de prelucrare și distribuire a informațiilor militare obținute prin*

cercetare, destinate conducerii strategice la pace și pe timp de război, teză de doctorat, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2000.

Williams Reginald J., Kendall Rocky, *Operationalizing Effects-Based Operations*, an EBO Methodology Based on Joint Doctrine, USA, 2002.

Wilson Michael, *Towards an Ontology of Integrated Intelligence and Conflict*, Decision Support Systems Inc, aprilie 2001.

Costinel Anuța, *Studiile prospective și analiza de intelligence: de la managementul riscului la reducerea incertitudinii*, în George Maior, Ionel Nițu, coordonatori, *Ars Analitica*, Editura RAO, București, 2013.

Declarația Summitului din Țara Galilor adoptată de către șefii de stat și de guvern participanți la reuniunea Consiliului Nord-Atlantic din Țara Galilor, 4-5 septembrie 2014.

Sun Tzu, *Arta Războiului*, Barnes & Noble Inc. New-York, 2003.

<https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/index.html>

<http://www.ssu.gov.ua/sbu/control/en/publish>

<http://www.dia.mil/college/publications/>

<http://www.centerforintelligencestudies.org/>

<http://www.dtic.mil/>

<http://www.globalsecurity.org>

www.defenceandstrategy.eu

www.departmentofintelligence.com

www.nato.int

www.globalsecurity.com

www.foreignaffairs.org

www.mae.ro/node/28465

<http://www.fas.org/irp/world/index.html>

DETERMINĂRI PRIVIND FACTORII ECONOMICI ȘI SECURITATEA NAȚIONALĂ

ASSAYS FOR ECONOMIC FACTORS AND NATIONAL SECURITY

Lt.col.ing.drd. Bebe I. DIACONU*

Dezvoltarea stării de securitate depinde de capacitatea statului de a utiliza într-un mod eficient și economic resursele interne respectiv de a dispune sau de a se asigura de accesul la resursele economice externe.

Un stat puternic se bazează pe o economie durabilă și o politică integrată într-o societate democratică.

Factorii economici asociați procesului ireversibil al globalizării pot genera securitate, dar pot produce și dezechilibre la nivel social și economic.

Development of state security depends on the ability of the state to use in an efficient and economical way internal resources or to ensure access to external economic resources.

A strong state is based on a sustainable and integrated policy in a democratic society.

Economic factors associated with irreversible process of globalization can generate security but can also produce the social and economic imbalances.

Cuvinte-cheie: securitate; economie; globalizare; criză.

Keywords: security; economy; globalization; crisis.

Reconfigurarea politică a lumii a impus regândirea conceptelor de apărare și securitate națională și adoptarea unor reglementări legislative adecvate noului context politico-militar.

Sfera securității naționale este indubitabil determinată de economie prin riscurile și amenințările pe care aceasta le poate genera fiind totodată suport al acesteia în toate direcțiile de acțiune.

În ultimul deceniu, s-au conturat unele concepții de folosire a economiei ca instrument de război respectiv s-au dezvoltat „războaiele economice” precum blocada, embargoul, boicotul, dumpingul economic și valutar, acțiuni nonmilitare care pot contribui fundamental la câștigarea supremației respectiv ocuparea unui loc important pe scena politică a lumii.

Din punct de vedere al strategiei, războiul economic poate fi considerat un mijloc indirect de luptă, respectiv o strategie care poate fi folosită împotriva adversarului cu scopul de diminuare

substanțială a resurselor material, financiare și a puterii militare a statelor.

Prin urmare, economia poate reprezenta atât un suport fundamental al potențialului militar al unui stat, cât și un obiectiv de atins în cadrul luptei armate.

Este evident că, în condițiile accentuării interdependențelor economice dintre diferitele state, devin tot mai greu de îndeplinit sarcinile economiilor naționale în asigurarea securității și apărării. Relațiile economice dintre state devin astfel foarte importante, ele putând favoriza dezvoltarea pe toate liniile, sau dimpotrivă, să provoace adevărate colapsuri economice.

În acest articol sunt evidențiate câteva dintre relațiile de interdependență dintre factorii economici care influențează starea de securitate a unui stat. Acest obiectiv își are ca scop valorificarea cunoștințelor științifice relevante care să aducă un plus de valoare în evoluția activității de pregătire a economiei naționale și a teritoriului pentru apărare – componentă de bază a sistemului de securitate națională.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: ion01dcn@yahoo.com

Interdependența dintre factorii economici și securitatea unei națiuni

Dezvoltarea economică durabilă și progresul tehnologic constituie factori-cheie care contribuie atât la creșterea nivelului de securitate individuală a cetățenilor, cât și la asigurarea resurselor necesare pentru continuarea reformei și modernizarea sectorului de securitate și apărare.

Acest deziderat a condus la ideea că acțiunea majoră pentru asigurarea securității statului ar trebui să fie centrată pe siguranța cetățeanului, prin respectarea a două principii, astfel:

- politica de securitate a statului să fie corelată cu interesele societății;
- nivelul de securitate care trebuie asigurat de către stat, pentru bunăstarea populației, nu trebuie să aibă în vedere doar la problemele militare, ci și cele de ordin politic, social, economic, cultural și ecologic.

Drept urmare, o securitate a unei națiuni poate fi cuantificată prin nivelul de siguranță pe care îl poate oferi cetățeanului pentru ca acesta să se simtă protejat.

Paradigma securității a căpătat noi dimensiuni și o largă acceptare, influențată de diverse situații mai ales de cele care nu au avut de-a face cu domeniul militar.

În continuare voi defini anumiți termeni care vor fi utilizați în cadrul acestui demers, astfel: „factor economic” și „stare de securitate”.

Conform definiției din *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, prin factor se înțelege un „element, condiție, împrejurare care determină apariția unui proces, a unei acțiuni, a unui fenomen; element care contribuie la producerea unui fenomen sau proces”¹.

Folosind metoda explicației logice, se poate afirma că un factor economic sugerează existența unui element, condiție, împrejurare care/nu ajută la asigurarea securității.

Adoptând un spirit constructiv și totodată optimist, este firesc ca factorii care pot influența pozitiv starea de securitate să fie maximizați, iar cei cu influență negativă necesită identificarea unor soluții care să constituie răspunsuri pertinente pentru eliminarea cauzelor care-i generează.

Conform principiilor care stau la baza *Teoriei sistemelor*², pentru realizarea unei strategii viabile de evoluție a unui sistem în sensul dorit, ar trebui să se țină seama de starea de la care pleacă respectiv

mediul în care acesta se dezvoltă pentru a ajunge să-și atingă obiectivele. Privită din punct de vedere analitic, această interdependență dintre cauză și efect în sensul celor prezentate anterior, poate fi definită prin analogie „stare de securitate”.

În aceeași ordine de idei, se poate afirma că starea de securitate a unui sistem depinde de indicatorii factorilor existenți în cadrul dimensiunilor destul de largi ale securității, din care enumerăm pe cei mai importanți, astfel: politic, economic, militar, social, de mediu etc., factori care pot deveni perturbatori și produce insecuritate.

Mai mult, performanța unui sistem este influențată de capacitatea acestuia de a-și folosi resursele de care dispune, de asocierea într-un mod eficient și echilibrat a componentelor sale, orientate simultan în același sens.

Prin urmare, nu se poate discuta de o putere politică integrată într-o societate democratică, dacă aceasta nu are la bază o economie durabilă. Pe de altă parte, un sistem economic pentru a deveni sustenabil depinde în mare măsură de intervenția statului și implicit a factorului politic. Prin metoda deducției, respectând același principiu al interdependenței dintre factori și sistem, se poate afirma că securitatea unui stat, nu poate exista fără o economie sănătoasă, cu creșteri semnificative și care să dureze un timp îndelungat.

Analizând cele prezentate, se poate observa că aceste componente ale puterii unui sistem sunt într-o relație de dependență reciprocă, însă factorul economic pare să dețină supremația în ceea ce privește sfera de influență asupra acestuia. Puterea economică este, fără doar și poate, un „catalizator” pentru orice sistem de securitate, opinie pe care voi încerca în cele ce urmează să o să o consolidez prin utilizarea metodei descriptive și a raționamentelor logice.

Una dintre explicațiile faptului că sfera economică are o importanță din ce în ce mai mare în procesul de asigurare a securității, o reprezintă aceea că accesul, deținerea și controlul finanțelor, piețelor și resurselor constituie condiții sine-qua-non pentru o dezvoltare liberă și durabilă a acestuia și, implicit pentru asigurarea propriei stabilități și securități.

Pe de altă parte, factorii economici care pot genera securitate sunt integrați în procesul ireversibil al globalizării, fenomen ce favorizează atât competiția, cât și tendința de supremație pentru

putere, resurse, comunicații, transport, producție și desfacere de bunuri și servicii.

Globalizarea constituie un fenomen care a stimulat integrarea economică, tehnologică, culturală și politică, alături de guvernarea democratică, respectarea mediului și a drepturilor omului. Acest proces a favorizat creșterea gradului de interdependență și interacțiune în planul relațiilor internaționale, care dezvoltate printr-o politică externă adecvată, pot asigura securitate și stabilitate atât la nivel național, cât și la nivel mondial.

Dezvoltarea stării de securitate depinde de capacitatea statului de a utiliza într-un mod eficient și economic resursele interne respectiv de a dispune sau de a se asigura de accesul la resursele economice externe.

În exemplificarea celor prezentate, se enumeră principalii factori economici, care pot produce mari dezechilibre stării de securitate, precum: inflația, rata de schimb externă, rezervele valutare, șomajul, balanța comercială, datoria externă, calitatea vieții, nivelul de dezvoltare al sistemului de telecomunicații și al sistemului informațional, gradul de protecție al infrastructurii critice etc.

Dar această interdependență dintre factorii economici care pot realiza o economie durabilă și implicit asigurarea unei securități, este dependentă indiscutabil de un cadru legislativ favorabil care să vizeze în principal: creșterea investițiilor străine, reducerea inflației deficitului de cont curent, a ratei oficiale de schimb, a datoriilor externe, a datoriei publice, eradicarea sărăciei etc.

Observând la scară mai mică acest fenomen, se menționează că securitatea cetățeanului se rezumă la asigurarea unor condiții esențiale condiției umane, cum ar fi: locuința, hrana, apa, educația și un venit care să-i asigure un trai decent.

La nivel statal, starea de securitate este asigurată printr-o politică economică, care să favorizeze accesul la resurse, finanțe, liberalizarea comerțului, deschiderea pieței interne, protejarea sectoarelor necompetitive și maximizarea fluxurilor de bunuri, a serviciilor, tehnologiei și capitalului.

Aderarea și integrarea în structuri de tipul Uniunii Europene sau a Organizației Mondiale a Comerțului asigură economiilor naționale același spațiu bine delimitat ca cel al complexelor economice regionale și internaționale, acestea având toate șansele de a beneficia din plin de avantajele globalizării și ale economiei globale.

Un pericol inerent, care putem spune că se poate produce cu o oarecare ciclicitate, este starea de criză economică, care citând din teoria marelui savant american Hyman Minsky³, se datorează „instabilității financiare”. Potrivit acestei teorii, crizele economico-financiare sunt o trăsătură inevitabilă a capitalismului și se succed într-un mod previzibil.

În sprijinul celor afirmate, amintesc doar stările de recesiune care au marcat ultimul secol, și anume:

- criza din anul 1929, declanșată în Statele Unite ale Americii, denumită „Marea Depresiune” prin amploarea teritorială și durata de nouă ani (între 1920 și 1929) cu efecte severe de natură economică și politică. Aceasta a fost precedată de o perioadă de dezvoltare economică, care a avut ca suport creșterea masei monetare în circulație de către Banca Centrală a Americii – Federal Reserve (FED), precum și o politică de relaxare a creditelor și de reducere a ratei dobânzilor;

- criza din anul 1970, cunoscută sub denumirea de „Marea Stagflație”, care a durat 10 ani, caracterizată prin creșterea inflației, scăderea creșterii economice, precum și a produsului intern brut. Acest fenomen a fost declanșat de o serie de factori specifici perioadei respective: adoptarea de către SUA a unor politici macroeconomice inflaționiste, declanșarea în 1973 a primei crize a petrolului. Criza a luat sfârșit odată cu triumful băncilor centrale (americană, germană și japoneză) care au promovat politici strict antiinflație;

- o altă criză financiară de proporții internaționale s-a produs la sfârșitul anilor '90, în Asia de Sud-Est. Cauza acestei crize devastatoare a constituit-o retragerea masivă a capitalului investitorilor străini, de pe această piață ca urmare a slăbirii încrederii investitorilor în sistemul bancar și financiar al țărilor din această zonă. (de exemplu, în 1998, PIB-ul Coreei de Sud a scăzut la 33% din PIB-ul din anul 1997, PIB-ul/locuitor a scăzut în 1998 cu 42% în Indonezia, 21% în Tailanda);

- criza din Rusia din anul 1998, cauzată după părerea unor specialiști de criza din Asia de Sud-Est, prin scăderea drastică a exporturilor de petrol și gaz către această regiune (de care Rusia depindea în mare măsură), dar și de neplata taxelor și impozitelor către stat a unui număr însemnat de companii din sectorul energetic și a industriei prelucrătoare.

• criza financiară declanșată în anul 2007, în SUA. Aceasta a avut drept cauză febra investițiilor alimentată de creșterea substanțială a creditului bancar, precum și de atragerea fondurilor personale și ale firmelor, atingerea unui un punct de maxim al investițiilor, transformarea rapidă a activele riscante și supraevaluate, în active financiare, fapt care a condus la o prăbușire a prețurilor. Declanșarea crizei în investiții este urmată de o criză a creditelor prin faptul că băncile nu mai acordă credite, falimentele s-au declanșat în lanț, iar economiile au început să intre în recesiune. Efecte nocive au fost resimțite și asupra economiei românești, care în plan comercial s-au remarcat prin reducerea exporturilor, iar în plan financiar prin limitarea accesului la finanțare externă, restrângerea volumului creditării respectiv deprecierea monedei naționale.

Aceste exemple dovedesc că există o istorie a crizelor, criza din anul 2007 având o arhitectură diferită prin faptul că au fost afectate nu numai țările subdezvoltate și în curs de dezvoltare, cât și cele mai dezvoltate țări ale lumii.

Dar starea de securitate economică este pusă în pericol și de alți factori, cum ar fi schimbările demografice majore din statele dezvoltate, lupta țărilor emergente pentru ocuparea unui loc de top în ierarhia economiei globale, cât și sărăcia endemică din statele în curs de dezvoltare.

Pentru ieșirea din aceste stări critice, organizații de nivel internațional au adoptat o serie de măsuri precum: întrajutorarea țărilor sărace de către cele dezvoltate, asigurarea de către structurile multilaterale a sprijinului și consilierea în special de natură tehnică și financiară pentru autoritățile din țările în curs de dezvoltare, aplicarea de către țările sărace a unor măsuri administrative viabile de combatere a sărăciei etc.

Printre fenomenele economice, întâlnite la nivel mondial atât în cadrul statelor dezvoltate, a celor în curs de dezvoltare, cât și sărace, cum se preciza în raportul din 2004, al ONU, intitulat „O lume mai sigură: Responsabilitatea noastră comună”⁴, a fost remarcat și decalajul economic, un fenomen deosebit de nociv pentru societate, întâlnit în acea perioadă între regiunile din Nord față de cele din Sud. Această consecință având drept cauză globalizarea, care a produs dezvoltarea dezechilibrată a economiei între regiunile lumii, rezultând state tot mai bogate (de exemplu: SUA, UE, Japonia, China), iar altele care se adâncesc tot

mai mult în sărăcie sau sunt la limita recesiunii (de exemplu, Africa, Asia de Est și de Sud-Est).

Stările de recesiune economică sunt datorate prin urmare, influenței unor factori precum: deficitele financiare, măsurile de descurajare impuse de către statele dezvoltate și de marile structuri multinaționale asupra statelor în curs de dezvoltare sau instabile din punct de vedere economic și de resurse energetice, sărăcia adusă la extrem, toate acestea constituind o amenințare la adresa securității statale și internaționale.

Pentru a înțelege și mai bine societatea în care trăim, voi descrie în continuare câteva dintre cele mai importante amenințări la adresa securității economice mondiale, astfel:

- supremația economică, practică de state sau organizații transnaționale puternic dezvoltate, asupra unora în curs de dezvoltare, împiedicându-le în acest fel ca acestea să progreseze și să depășească problema sărăciei persistente în unele regiuni;

- disparitatea demografică, întâlnită în state unde numărul mare al populației este într-un dezechilibru față de cantitatea resursele de trai pe care le oferă acel teritoriu;

- managementul economic defectuos, materializat prin reale probleme legate de menținerea unor modele nesustenabile de producție, instabilitate socială cauzată de existența lipsurilor și a distribuției inegale a resurselor, neglijarea terenurilor productive și a resurselor de apă, elemente ce stopează procesul de dezvoltare a zonelor mai puțin favorizate.

În sprijinul celor relatate, prin consultarea oricărui site de specialitate⁵ se poate observa unul dintre efectele negative ale globalizării, respectiv sărăcia. Astfel, se poate constata că suma PIB-ului/locuitor al unui sfert din totalul țărilor lumii cele mai sărace, nu îl depășește pe cel al uneia dintre primele trei țări cele mai prospere ale mapamondului (SUA, China, Germania).

Nivelul mare de dezechilibru economic dintre state conduce la fragmentări sociale și la subminarea autorității statului respectiv. Eforturile internaționale în scopul diminuării acestui fenomen și de dezvoltare a capacității țărilor subdezvoltate sau sărace de a-și gestiona propriile riscuri constituie obiective prioritare pe agenda Băncii Mondiale (prin programele de asistență „Reducerea sărăciei și facilitarea dezvoltării”) a Fondului Monetar Internațional și Organizației Mondiale a Comerțului

(prin politicile de liberalizare economică), a ONU (prin Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului) etc.

Dar securitatea națională și internațională, în accepțiunea unor specialiști, poate fi afectată și de alți factori precum: creșterea demografiei, pierderea controlului asupra progreselor științei și a tehnologiei, supremația pentru deținerea piețelor, a resurselor energetice și de materii prime, globalizarea economică, culturală și politică, proasta guvernare etc.

Prin urmare, din cauza accesului diferențiat la resurse în special energetice, relațiile dintre state pot genera tensiuni și conflicte armate, efecte negative care pot pune în pericol securitatea națională și internațională.

De exemplu, petrolul este și în prezent o resursă de energie esențială pentru dezvoltarea economiei mondiale, care a schimbat arhitectura geopolitică a secolului XXI și a condus la conflicte armate, precum războiul din Golf, Angola, Cecenia etc.

Lupta pentru dominarea resurselor energetice, decăderea unor state din cauza proastei guvernări, politica economică deficitară, tulburările sociale, extinderea disputelor de tip etnico-religios, oscilația relațiilor transatlantice, constituie factori perturbatori pentru mediul de securitate actual, și care pot fi cantonați în limite controlabile, prin dezvoltarea unor noi forme de cooperare regională și locală.

Este arhicunoscut faptul că economia mondială este influențată în mare măsură de cea a SUA, care dacă ar suferi o diminuare radicală a consumului, atunci inevitabil s-ar produce un dezechilibru la nivel macroeconomic care poate genera începutul unei crize economico-financiare la nivel mondial.

Un alt factor de influență al economiei mondiale îl constituie moneda care se află în centrul vieții economice, sub toate formele sale, fiind în prezent considerat un instrument de utilitate economică pentru toți agenții economici.

Folosind un termen de comparație se poate afirma că moneda este considerată un barometru care înregistrează cu precizie și promptitudine oscilațiile apărute în viața economică a unui stat, este cauza sau efectul evenimentelor din economie.

Orice activitate desfășurată în economie are și o exprimare monetară care permite efectuarea unor comparații între diversele bunuri și servicii.

În continuare, voi descrie câteva dintre influențele pe care le au principalele monezi utilizate în spațiul european și euroatlantic.

Moneda euro, pusă în circulație în anul 2002, este moneda oficială a 19 dintre cele 28 de state membre ale Uniunii Europene. Euro este folosită însă cu acordul comunității, în Andorra, Monaco, San Marino și Vatican, iar două alte state Kosovo și Muntenegru, utilizează moneda europeană fără să aibă acordul UE⁶.

Utilizarea euro promovează comerțul și creșterea economică, prin eliminarea riscurilor și a nesiguranței la ratele de schimb, o competiție corectă dintre firme și reducerea costurilor asociate desfășurării de activități economice în altă țară.

De asemenea, consider că, printr-un management performant al monedei euro, pot rezulta efecte benefice la nivelul economiei, dintre care amintesc pe cele mai importante, precum: scăderea inflației, a ratei dobânzilor, atragerea de investiții străine, efecte care conduc la consolidarea economiei și implicit la mărirea rezistenței la șocurile externe.

Dacă ne raportăm la un eșantion reprezentativ al anilor 2014-2015, se poate opina că dolarul american și-a păstrat reputația de cea mai sigură monedă pentru economiile lumii. Acesta a fost și este susținut de economia americană care se dezvoltă din ce în ce mai bine (cu creșteri de peste 3%), iar euro este ținut pe loc de economia europeană (cu creșteri minore de 0,1% – 0,2% care abia reușesc să evite recesiunea). Este normal ce se întâmplă, având în vedere și politicile total opuse ale celor două bănci centrale: cea europeană care de-abia începe să „pompeze” euro pe piață pentru stimularea economiei (devalorizând astfel moneda proprie), iar cea americană care s-a oprit datorită tipăririi suficiente de bani.

Dar, nu în ultimul rând, stabilitatea și securitatea globală tinde să fie influențată și de alți factori, precum: epuizarea resurselor naturale, creșterea prețurilor materiilor prime, a resurselor energetice, sporirea dezastrelor naturale sau produse de om, accentuarea inflației și a șomajului etc.

Economia subterană reprezintă o altă amenințare la securitatea economiei, fiind definită ca un ansamblu al activităților economice care se desfășoară organizat, cu eludarea normelor sociale și ale legilor economice, având drept scop obținerea de venituri nefiscalizate de către stat și care nu se pot supune plăților taxelor și impozite aferente.

Sfera activităților care se pot încadra în economia subterană este destul de vastă, dar cele mai semnificative componente ale acesteia care

vor fi analizate în continuare, sunt: fraudă fiscală, munca la negru și activitățile criminale.

Frauda fiscală reprezintă totalitatea activităților care au drept scop eludarea parțială sau totală a impozitului către stat. Acest efect are drept cauze legislația fiscală neechitabilă, potrivit căreia contribuabilii cu venituri mici sunt supuși unor impozite riguroase, în timp ce posesorii de venituri multiple beneficiază de o serie de circumstanțe (morala și toleranța).

Munca la negru este o practică întâlnită la mai multe categorii sociale, începând cu șomerii și finalizând cu persoanele în etate, bolnave sau aflate în alte situații particulare.

Reglementările legale care guvernează societatea stabilesc, în principal, limitele dintre ceea ce este acceptat și ceea ce societatea respinge (de exemplu, limite de vârstă în exercitarea unor meserii, ocrotirea și interzicerea exploatării copiilor, normele de siguranță și sănătate în muncă, timpul de muncă, odihnă, condițiile de lucru, protejarea forței de muncă din fiecare stat sau, după caz, de atragere a forței de muncă din alte state etc.).

Însă situația economică concretă, la un moment dat (de exemplu, perioadele de recesiune economică, tranziția economică, reorientările și remodelările economice), a impus cetățenilor o reacție imediată pentru asigurarea supraviețuirii, datorită ajutoarelor financiare insuficiente de la stat (de exemplu, ajutoare sociale, de handicap, de șomaj etc.) și care sunt sub limita existenței condiției umane. Dar acest fenomen, generează o serie de consecințe grave, unele chiar cu rezonanță pe termen lung atât pentru cetățenii implicați, care pot răspunde contravențional și penal pentru încălcarea legii, respectiv privați de dreptul de a beneficia de asigurările sociale, cât și pentru stat, care evident va trebui să aloce fonduri pentru asistența socială a multora dintre aceste persoane.

Activitățile criminale reprezintă componenta cea mai periculoasă a economiei subterane și cuprinde: corupția, traficul de materiale nucleare, activități de producție, distribuție și consum de droguri, traficul de arme, prostituția, traficul de carne vie și furtul de automobile.

Crima organizată, are la baza uneori motive de natura politică, religioasă, dar, chiar și în aceste cazuri, este vorba despre o interfață, crima organizată identificându-se cu economia subterană care de această dată are un caracter organizat,

cu scopul de a absorbi anumite disponibilități financiare și oportunități create de alte activități componente.

Este important de menționat că sumele importante de bani, obținute ca urmare a activităților criminale, se transferă în economia oficială, activitate cunoscută sub denumirea de spălare a banilor. Acest fenomen a cuprins în jocul său importante segmente ale sistemului financiar bancar internațional, reprezentanții criminalității organizate putând deturna în acest fel anumite decizii importante care pot conduce spre un dezastru în ceea ce privește funcționarea economiei mondiale.

Prin urmare, contactul cu formele de manifestare a economiei oficiale produce dezechilibre economice similare efectelor devastatoare ale poluării pentru natură, cu efecte ireversibile sau care necesită cheltuieli uriașe de combatere a fenomenului în sine sau a efectelor sale.

Concluzii

Prin acest articol se poate evidenția faptul că, la începutul mileniului III, factorii de natură economică au un rol din ce în ce mai important în procesul de realizare a stării de securitate. Asigurarea unei securități naționale, regionale și respectiv internaționale, nu poate exista fără asigurarea unei securități economice adecvate.

Desigur că mulți dintre factorii economici identificați pot constitui atât surse de securitate, cât și de perturbare a acesteia, însă starea de securitate a unei societăți depinde de capacitatea statului de a domina cât mai performant acești factori, prin promovarea celor pozitivi și atenuarea sau chiar eradicarea celor distructivi.

Legislația ambiguă, economia subterană, migrația inteligenței și a forței de muncă, reprezintă aspecte ce perturbă procesul de realizare a securității. De asemenea, competitivitatea economică dusă până la extrem de către corporații transnaționale, prin acțiuni de natură agresivă ce folosesc numeroase elemente specifice (de exemplu, pregătirea tehnologică și managerială, politica și legislația economică, organizarea economică etc.) poate duce la perturbarea economică a statului vizat și, implicit, a securității naționale.

Gradul de implicare în economică internațională de către fiecare stat este stabilit în funcție de rațiuni de securitate economică, motiv pentru care existența

unor autorități internaționale cu atribuțiuni de reglementare în domeniul piețelor, de mediere a disputelor economice dezastruoase, precum și de integrare a economiilor statelor lumii, ar asigura cantonarea factorilor economici perturbatori, în limite controlabile.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin proiectul „Securitate prin cunoaștere – Rețea integrată/ educațională de formare, consiliere și orientare a doctoranzilor pentru o carieră în cercetare în domeniile securitate, apărare, ordine publică și siguranță națională – SECNETEDU” cofinanțat prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.

NOTE:

1 Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 364.

2 https://ro.wikipedia.org/wiki/Teoria_sistemelor, accesat la 18.10.2015, ora 18.00.

3 https://en.wikipedia.org/wiki/Hyman_Minsky, accesat la 18.10.2015, ora 18.10.

4 *United Nations, A more secure world: Our shared responsibility*, Report of the Secretary-General's High level Panel on Threats, Challenges and Change, 2004, www.un.org/secureworld, accesat la 18.10.2015, ora 18.20.

5 *International Monetary Fund*, World Economic Outlook Database, September 2015, www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2006/02/data/weoselgr.aspx, accesat la 18.10.2015, ora 18.30.

6 <https://ro.wikipedia.org/wiki/Euro>, accesat la 18.10.2015, ora 19.00.

BIBLIOGRAFIE

Boncu Simion, *Securitatea europeană în schimbare. Provocări și soluții*, Editura Amco Press, București, 1995.

Dolghin Nicolae, *Geopolitica. Dependentele de resursele energetice*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2004.

Dumitru Nica, *Sistemul de Mobilizare a Economiei*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2003.

Dicționarul Explicativ al Limbii Române, ediția a II-a, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.

United Nations, A more secure world: Our shared responsibility, Report of the Secretary-General's High level Panel on Threats, Challenges and Change, 2004.

International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, september 2015.

Legea nr. 477/2003 privind pregătirea economiei și a teritoriului pentru apărare.

Legea apărării naționale a României nr. 45 din 1 iulie 1994.

Constituția României, republicată publicată în Monitorul Oficial Nr. 767 din 31 octombrie 2003.

Strategia de apărare națională, 2008.

Carta Albă a Securității și Apărării Naționale, 2015.

Strategia de transformare a Armatei României, 2007.

Legea nr. 473 din 4 noiembrie 2004 privind planificarea apărării.

Legea nr. 95/1998 privind stimularea cercetării, dezvoltării și inovării.

Strategia națională de apărare a țării, 2015.

https://ro.wikipedia.org/wiki/Teoria_sistemelor

https://en.wikipedia.org/wiki/Hyman_Minsky

www.un.org/secureworld

www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2006/02/data/weoselgr.aspx

<https://ro.wikipedia.org/wiki/Euro>

MECANISME MEDIATICE ALE ACȚIUNILOR TERORISTE

MEDIA MECHANISMS OF TERRORIST ACTIONS

Lt.drd. Daniel PÎSLARIU*

Terorismul este unul dintre cei mai uzuali termeni folosiți în cadrul diverselor conferințe și summituri internaționale și naționale care au ca temă securitatea și nu numai. Utilizarea frecventă a acestui termen sălășluiește în faptul că acest fenomen a pornit la începutul secolului XXI ca o adevărată provocare, o provocare în fața căreia șansele reale de diminuare și de înlăturare a sa nu s-au concretizat încă. Odată cu evoluția acestui flagel internațional, armele, mijloacele, precum și modurile sale de manifestare s-au diversificat. Astfel, grupările teroriste, pe lângă atacurile fizice clasice executate asupra unei ține, utilizează o „armă” a cărei eficiență crește concomitent cu expansiunea, modernizarea și utilizarea din ce în ce mai accentuată a rețelilor de socializare și informare, precum și a inovațiilor tehnologice. Impactul acestei „arme”, chiar dacă nu este unul direct, fizic, este unul vast, reușind să propage efectele acțiunilor teroriste pe întreg mapamondul.

Terrorism. One of the most commonly used terms in various international and national conferences and summits on the security and others. The frequent use of the term resides in the fact that this phenomenon started in the early twenty-first century as a challenge, a challenge in the face of which real chances of reduction and removal have not materialized yet. With the development of this international scourge, the weapons, means and modes of manifestation diversified. So, the terrorist groups, in addition to traditional physical attacks made on a target are using a „weapon” whose effectiveness increases with the expansion, modernization and increasing use of social networks and information, as well as technological innovations. The impact of this „weapon”, though it is not a direct, or physical one, it is wide and managed to propagate the effects of terrorist activities around the world.

Cuvinte-cheie: terorism; mass-media; terorismul mediatic; mecanisme mediatice; efectele acțiunilor teroriste mediatizate.

Keywords: terrorism; media; media terrorism; media mechanisms; the effects of terrorist acts mediated.

La începutul secolului XXI, omenirea a avut de-a face cu unul dintre cele mai dramatice evenimente din istoria sa. Atentatul terorist de la World Trade Center a evidențiat faptul că inclusiv statele cu o securitate stabilă și puternică pot fi surprinse. Ceea ce este important de reliefat este efectul acestui atentat și modul cum acesta a reușit să fie propagat în doar câteva momente pe întregul glob.

Prin simplul fapt că o parte dintre acțiunile teroriștilor la acea dată au fost transmise în direct, datorită tehnologiilor moderne, infrastructurii media bine dezvoltate, precum și rapiditatea de

propagare a datelor, evenimentul mediatizat a reușit să capteze atenția întregului glob. Efectul tragicului eveniment nu s-a resimțit doar în orașul New York, ori doar în Statele Unite ale Americii, ci în întreaga lume. Singura diferență a constat în modul în care acest impact a fost înregistrat: direct și indirect.

Impactul direct a fost resimțit în zona în care a avut loc atentatul efectiv, precum și statul care a fost vizat, în timp ce impactul indirect a fost resimțit de către întreaga opinie publică. Diferența principală dintre cele două impacturi în urma unui atentat terorist constă în spațiul de acțiune în care acestea ajung. Dacă în cazul impactului direct am menționat că zona afectată de efectul acțiunilor organizațiilor teroriste este cea în care a avut loc atentatul, aceasta înregistrând pagube fizice, cum ar fi: pierderea de vieți omenești, înregistrarea

***Regimentul 30 Gardă „Mihai Viteazul”
București
e-mail: pislariu.daniel@myunap.net**

unui număr mare de persoane rănite, distrugerea unor obiective ori clădiri strategice de importanță deosebită, în cazul impactului indirect pierderile fizice sunt inexistente. Impactul indirect al unui atentat terorist este constituit și propagat către public prin intermediul mijloacelor media, iar în urma procesului de mediatizare a acțiunilor organizațiilor teroriste acesta afectează sfera publică.

Pentru a forma o paralelă și a genera un exemplu care să consolideze ideile din paragraful anterior, în vederea reliefării impactului indirect al unei astfel de acțiuni, vom alege atentatul cunoscut sub denumirea de 9/11¹, unul dintre cele mai recente acțiuni teroriste, cel înregistrat în data de 07.01.2015 la Paris² și atentatul executat în perioada 03-07.01.2015 la Baga³. În privința primelor două atentate menționate, cel din New York și Paris, există diferențe vizibile referitoare la numărul de persoane decedate, respectiv numărul de persoane rănite, precum și la pierderile suferite din punct de vedere al obiectivelor pierdute sau avariate.

Cu toate acestea, diferența majoră constă în impactul indirect pe care fiecare dintre cele trei exemple l-a avut asupra opiniei publice. Chiar dacă numărul victimelor variază de la 2,996 la 12, respectiv 2.000 de persoane decedate, în ordinea menționării atentatelor, impactul indirect a fost resimțit doar în cazul primelor două atentate. În ciuda faptului că ultimul atentat, cel din Baga, Nigeria, a înregistrat un număr de victime considerabil de mare, atentatul terorist „s-a bucurat” de impactul direct înregistrat în urma executării atentatului.

Cauza principală a acestei diferențieri privind modul de formare a impactului indirect constă în nivelul în care aceste atentate sângeroase sunt mediatizate. Formarea, prelucrarea și transmiterea imaginilor către public formează la nivelul mentalului fiecărui individ o serie de reacții care pot afecta inclusiv starea de fapt⁴ a persoanei sau persoanelor respective, după caz.

Această mediatizare a unui eveniment tragic a reușit să fie resimțită, recunoscută și urmărită de către grupările teroriste care urmăresc ca acțiunilor lor să fie resimțite de un număr tot mai mare de persoane, acoperind un teritoriu cât mai extins.

Tendențele fenomenului terorist în era informațională

Pentru a observa vectorul spre care se îndreaptă fenomenul terorist în era informațională trebuie să plecăm de la obiectivele sale fundamentale,

precum și de la scopurile care stau la baza acestui flagel internațional. Pentru aceasta este necesar să ne focusăm asupra definițiilor, asta datorită faptului că încă nu există o definiție concretă care îmbrățișează toate aspectele caracteristice acestui fenomen, adoptată de principalii factori decidenți ai securității internaționale, care descriu, într-un volum cât mai complet și mai amplu, fenomenul terorist.

Chiar dacă o definiție concretă încă nu a fost adoptată, fenomenul terorist înregistrează un număr de aproximativ o sută nouă definiții, în principal, termene, precum violență într-un procent de 83,5%, interese politice, ori factorul politic într-un procent de 65%, inducerea sentimentului de frică, teroare și nesiguranță într-o proporție de 51%, iar 47% reprezintă diverse amenințări, precum și elemente de legătură între cele menționate anterior.⁵

Așadar, plecând de la aceste aspecte, fenomenul terorist reprezintă un ansamblu de acțiuni violente și distructive care prezintă pericol public, menite a afecta și forța factorul politic în vederea luării unor anumite decizii în urma implementării la nivelul populației afectate starea de nesiguranță și teroare, urmând atragerea atenției scopurilor acestora⁶.

În funcție de modalitățile și de mecanismele oferite de către societate, de fisurile existente în sfera securității internaționale și de efectele create de fenomenul globalizării, organizațiile teroriste au capacitatea de a specula și folosi aceste mici avantaje pentru a obține rezultatele dorite și pentru a-și îndeplini scopurile urmărite.

Astfel, de la începuturile mileniului în care ne aflăm putem observa diverse activități specifice acestui flagel care, indiferent de modul în care acestea s-au manifestat, toate au ținut spre îndeplinirea principalelor scopuri și anume: afectarea factorului politic, implementarea stării de nesiguranță și, nu în ultimul rând, propagarea mesajului teroriștilor la un nivel internațional.

Urmărind aceste trei aspecte constatăm că ele se întrepătrund în sensul că este imposibil ca în urma unui atentat terorist factorul politic să nu fie afectat atâta timp cât la nivelul populației este indusă starea de panică, frică și teroare, concomitent cu propagarea mesajului teroriștilor.

Un lucru este cert. Datorită faptului că societatea în care trăim traversează un proces dinamic, continuu și complex, aspectele și elementele componente ale mediului social, politic, economic și militar, aduc

la suprafață apariția de noi tehnologii, concepte și măsuri care să facă față amenințărilor probabile și posibile și, nu în ultimul rând, să permită evitarea elementului de surprindere.⁷

Plecând de la aceste aspecte, la nivelul fenomenului terorist sunt înregistrate anumite schimbări permanente care sunt reliefate în diversitatea referitoare la modurile de manifestare, precum și în scopurile pe care organizațiile și grupurile teroriste le au. Modificările prezente în cadrul fenomenului au rolul de a menține un nivel ridicat al modului de execuție al atentatelor, precum și menținerea unui tempo asemănător cu cel înregistrat de evoluția societății. Datorită acestui proces continuu, terorismul a reprezentat în permanență o sursă de confuzie⁸, un element surpriză care de fiecare dată când scopurile sale au fost atinse acesta a reușit să implementeze, propage și să mențină starea de panică și de teamă în aria în care a avut loc atentatul, urmând ca această stare să fie preluată, prelucrată și propagată prin intermediul mijloacelor media în diverse zone ce au acces la mijloace de comunicare în masă.

Pornind de la evoluția și apariția noilor tehnologii, transformările la care este supus mediul în care trăim, precum și noile necesități care sunt din ce în ce mai evidente în cadrul societății, putem afirma faptul că în prezent traversăm o nouă eră, una a informației, a mediului virtual, cibernetic, unde accesarea, transmiterea și, nu în ultimul rând, stocarea informațiilor reprezintă un pachet impetuos necesar unei societăți, organizații sau stat în lupta continuă pentru obținerea și menținerea puterii.

Utilitatea informației, ca resursă inestimabilă, necesară împlinirii diverselor scopuri stabilite, a fost sesizată de fenomenul terorist. Modificarea aspectelor sale, precum și a mijloacelor și metodelor de acțiune în vederea îndeplinirii scopurilor vizate reprezintă un proces complex și continuu care urmărește să atragă și să asimileze elementele de noutate cu care era informațională reușește să revoluționeze societatea precum și elementele care îi sunt derivate.

Organizațiile teroriste au ajuns astfel să vizualizeze și să conștientizeze faptul că informația, în general, este o resursă nelimitată, dar și inestimabilă, prin intermediul căreia scopurile urmărite de acestea să fie îndeplinite.

Prin urmare, pornind de la principalele sale scopuri, organizațiile teroriste urmăresc să propage

prin intermediul informațiilor mesajele fenomenului terorist, și anume dominația lumii occidentale față de celelalte civilizații⁹. Prin intermediul acestor mesaje, nu numai că în urma atacurilor executate teroriștii se fac auziți, dar reușesc să atingă și să influențeze factorul politic, să creeze panică și să amplifice valul de teamă și de frică la nivel internațional.

Pe lângă aceste scopuri reliefate în paragraful anterior, prin intermediul resursei noului mileniu organizațiile teroriste acționează nu doar pentru a propaga anumite mesaje, ci și pentru a promova acest fenomen internațional.

Un alt scop pe care organizațiile teroriste îl au în vizor este de a recruta noi membri. Utilizând mijloacele social media aceștia urmăresc să obțină încrederea în rândul simpatizanților precum și a celor care își doresc să facă parte sau să se alăture unei grupări teroriste.¹⁰ În schimb, organizațiile teroriste promit un mod de viață mai bun, posibilitatea de a accesa un nivel de educație superior, sau chiar obținerea simplei răzbunări asupra Occidentului, aceasta din urmă fiind deseori unul dintre motivele pentru care simpatizanții aleg să se alăture unei astfel de grupări.

Astfel, după cum se poate observa, tendințele fenomenului terorist în era informațională sunt diverse. Cu toate acestea, promovarea imaginii terorismului, crearea unui model etapizat privind căutarea, recrutarea și pregătirea de noi membri și, nu în ultimul rând, soluționarea necesității de a fi auziți la nivel internațional reprezintă în prezent principalele aspecte pe care terorismul urmărește să le îndeplinească.

În era informațională organizațiile teroriste au în atenție difuzarea informațiilor necesare într-un mod rapid, prin orice mediu electronic, în maniera în care atentatele executate nu doar că imprimă și răspândesc un val de teroare, dar formează un mesaj de amenințare la adresa Occidentului. Pe lângă acestea, actorii unui atentat terorist vor executa direct atentate teroriste, fără a mai forma și a propaga o amenințare sau o avertizare. Prin producerea de atentate care au la bază efectul surprinderii teroriștii¹¹ își ating scopurile.

Pe lângă atacurile dificil de prevăzut, în era informațională grupările teroriste și-au creat un nou mod de organizare de tip rețea. Aceasta constă în existența unor microcelule care sunt răspândite în majoritatea statelor occidentale. Microcelulele

teroriste dau o nouă formă grupărilor acestui flagel și anume o masă amorfă, greu de depistat de către structurile de securitate ale statelor. Majoritatea acestor microcelule sunt la rândul lor constituite dintr-un număr scăzut de activiști, din anumiți simpatizanți sau fanatici ai acestui fenomen, de obicei de ordinul a 3 la 4¹², care după momentul executării atentatului se scufundă în fluxul cotidian.

Organizațiile teroriste nu conștientizează că prin intermediul informației propagate și promovate de mijloacele media creează un joc de domino care, la final, produce un impact indirect, care va fi înregistrat la nivel internațional, așa cum s-a întâmplat în atentatul înregistrat la începutul acestui an, cel din Paris¹³, dar și atentatul înregistrat la maratonul din Boston, în anul 2013¹⁴.

Aspectele care interesează în cazul executării unui atentat terorist în era informațională nu mai țin neapărat de numărul ridicat de victime, clădiri sau obiective importante distruse sau avariate. Pentru a nu solicita și a apela la baza logistică și resursa umană mai mult decât este nevoie, organizațiile teroriste caută să își facă simțită prezența, în vederea incomodării factorul politic, prin intermediul unor răpiri de persoane, atentate cu detonări de bombe de nivel mic sau atentate care au la bază utilizarea unor arme. Astfel se urmărește ca mesajul, imaginea și valul de teroare să fie propagat la nivel internațional. Astfel, grupările teroriste nu numai că vor obliga factorul decizional politic din statul afectat să adopte o anumită poziție, dar vor forța la rândul-i ca și factorul politic din alte state, în special cele care s-au poziționat împotriva acestui fenomen sau cele care au o colaborare activă pe plan economic, politic, militar, cultural etc. cu statul direct afectat, să efectueze același demers.

Mass-media și fenomenul terorist

În societatea actuală, mass-media a devenit un centru gravitațional la care sunt raportate toate elementele societății, elementul politic, militar, economic, cultural etc.¹⁵ Modelarea activităților noastre, stilul nostru de viață, dar și modul de percepție a realității se datorează de cele mai multe ori mass-media.

Prezența continuă în viața noastră zilnică a media, atracția față de nou în domeniul tehnologiei ne-au adus într-o etapă în care suntem interconectați la absolut toate aspectele societății, pe de o parte, iar pe cealaltă parte am devenit dependenți de

extensiile noastre create, fără a fi conștienți de ele¹⁶. Această dependență conduce la modificarea stării noastre de spirit în momentele în care suntem lipsiți de aceste tehnologii moderne.

Diversele modalități prin intermediul cărora informația este produsă, prelucrată și receptată, precum și efectele care sunt produse în urma consumului de informație creează o fereastră virtuală prin intermediul căreia poate fi observată societatea reală¹⁷. Această fereastră virtuală este întreținută prin consumul ridicat și continuu de media, consum care reprezintă un proces silențios la care suntem expuși, însă fără a conștientiza acest aspect. Astfel culegerea de informații din mediul virtual referitoare la mediul real a devenit o obișnuință, iar fiecare dintre noi a ajuns să își modeleze propriile medii.

La o primă vedere, aceste caracteristici pe care viața cotidiană ni le oferă prin intermediul media aduce cu sine un număr considerabil de avantaje direct proporțional cu dezavantajele create. Pornind de la o analiză empirică și de moment, suntem înclinați în a oferi afirmații pro media. Cu toate acestea, informarea asupra evenimentelor de pe întreg mapamondul aduce și aspecte negative. Unul dintre ele îl reprezintă transmiterea și implementarea stării și a trăirii inconștiente ce fac referire la evenimentul mediatizat. Un alt aspect îl reprezintă modificarea și reducerea nivelului de percepție asupra realității¹⁸.

Practic, extinderea cunoștințelor prin absorbția informațiilor oferite de către mijloacele media, atrage după sine modificarea propriului mediu, a stării de spirit, precum și limitarea folosirii unei percepții clare asupra evenimentului mediatizat.

Pornind de la aceste aspecte legate de mecanismele media, organizațiile teroriste reușesc să își ducă la bun sfârșit scopurile urmărite. Implementarea stării de panică și de nesiguranță reprezintă unul dintre principalele scopuri pe care organizațiile teroriste le vizează.

Mediatizarea atentatelor poate fi privită precum o sabie cu două tăișuri. Pe de o parte, opinia publică este informată de evenimentul tragic produs, însă pe de altă parte, jocul domino al teroriștilor este în desfășurare.

Așa cum am specificat anterior, teroriștii urmăresc să producă un șoc în rândul opiniei publice. Atragerea atenției presei, televiziunilor, radioului etc. urmată de difuzarea pe o perioadă

de câteva zile, săptămâni sau poate chiar luni duce la implementarea unui val de frică la nivelul populației. Astfel, ultima piesă de domino are impactul cel mai puternic, și anume mediatizarea repetitivă care reprezintă unul dintre principalele scopuri urmărite de către organizațiile teroriste.

Faptul că un atentat ce a avut loc într-un stat dezvoltat s-a bucurat de o mediatizare puternică, în timp ce o acțiune a unei grupări teroriste într-o zonă modestă, din punct de vedere al dezvoltării sale pe toate planurile, este o certitudine. În cazul de față, paralela evidentă și incontestabilă este între atentatul din Paris și cel din Nigeria, ambele efectuate la începutul acestui an, exact în aceeași perioadă, începutul lunii ianuarie. Desigur, suprapunerea dintre cele două evenimente ar putea fi o simplă coincidență, deși aceasta a ridicat anumite semne de întrebare¹⁹. Atentatul din Paris a marcat începutul anului curent, șocând practic lumea internațională, în timp ce acțiunea grupării Boko Haram a rămas sub umbra tăcerii.

Conștientizarea importanței media, ca punte pentru a ajunge la îndeplinirea scopurilor propuse, a determinat ca organizațiile teroriste să acționeze în statele occidentale, dezvoltate, prin intermediul unor ramificații ale rețelei, care consta în grupuri restrânse de indivizi. Anumite secvențe cu focuri de armă în plină acțiune pot ajunge mult mai ușor la nivelul maselor decât un atentat cu detonări masive de clădiri care nu vor fi supuse mediatizării.

Pentru a exemplifica modul în care organizațiile teroriste își îndeplinesc scopurile în era informațională, putem descrie formula clasică a comunicării.²⁰ În cazul de față emițătorul este reprezentat de organizația teroristă, mesajul reprezintă atentatul comis, iar receptorul publicul. Din această formulă lipsește canalul prin intermediul căruia mesajul ajunge la receptor. Aici este vorba despre media sau despre mijloacele sale. Excluderea canalului din formulă duce ca un atentat să rămână în umbră, lucru care s-a întâmplat în Nigeria. Pe de cealaltă parte, existența unui canal puternic aduce cu sine nu numai mesajul în fața publicului, dar este prezent riscul de a amplifica efectul mesajului. Astfel se explică mediatizarea solidă a atentatului înregistrat la Paris. Însă circuitul nu a fost închis. Aici facem referire la feedbackul pe care organizația teroristă, emițătorul, îl așteaptă din partea maselor, receptorului. Feedbackul procesului comunicațional are loc indirect, în sensul în care publicul așteaptă din parte politicului luarea unei decizii legate de atentatul comis, aspect care este vizat de către organizațiile teroriste.

Cu toate acestea, simbioza dintre media și terorism are un caracter complex, de completare reciprocă indirectă. Pornind de la rolul pe care media îl are, acela de a informa publicul²¹ și continuând cu necesitatea mediatizării acțiunilor întreprinse de organizațiile teroriste, realizăm că această legătură dintre cele două componente este una reciprocă, dar indirectă. Fac excepție media care promovează terorismul nu prin prezentarea efectelor unui atentat, ci prin propagarea directă a mesajelor teroriștilor precum și mediatizarea tuturor aspectelor care derivă din acest flagel.²² Dacă organizațiile teroriste obțin mediatizarea atentatelor, media reușește prin intermediul acestora să atragă și să capteze atenția maselor, reușind să prospere, accentuând creșterea factorului său economic. Un singur aspect merită subliniat în această ecuație și anume dacă ajutorul reciproc este unul într-adevăr indirect, sau dacă cele două componente conștientizează aceste beneficii ce derivă din acțiunile fiecăruia.

Concluzii

Prezentul ne arată faptul că avem acces la informație, ca putem fi în permanență informați și astfel ne putem crea un mod de viață mai plăcut. Prezența pe piața a diverselor tehnologii moderne reprezintă nu altceva decât o extensie a noastră și o apropiere către un alt mediu, difuz.

Mediatizarea evenimentelor șocante, în cazul de față atentatele grupărilor teroriste, creează pentru public o altă viziune asupra societății, o lume diferită, nesigură. Repetitivitatea imaginilor referitoare la efectul produs de un atentat, perioada îndelungată de consum media și dependența de tehnologie reprezintă un mecanism bine construit ce scoate publicul din perimetrul tradiționalului și îl așază în cel al tehnologiei, al vitezei și al abundenței informaționale. Astfel publicului îi este indusă o stare de amorțeală, care ajută la propria creare a unui alt mediu, diferit față de cel real.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.”

NOTE:

- 1 http://en.wikipedia.org/wiki/September_11_attacks, accesat la 13.02.2015, 13:21.
- 2 http://en.wikipedia.org/wiki/Charlie_Hebdo_shooting, accesat la 13.02.2015, 13:29.
- 3 http://en.wikipedia.org/wiki/2015_Baga_massacre, accesat la 13.02.2015, 13:31.
- 4 Sebastien Bohler, *150 de Experimente pentru a înțelege manipularea mediatică – Psihologia consumatorului de mass-media*, Editura Polirom, Iași, 2009, p. 13.
- 5 Alex P.Schmid, J. Albert, *Political Terrorism*, Editura North Holland Publishing Company, Amsterdam, 1988.
- 6 <http://www.sie.ro/Legi/535.html>, accesat la 13.02.2015, 19:04.
- 7 Mircea Mureșan, Gheorghe Toma, *Provocările începutului de mileniu*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2003, p. 9.
- 8 Olga Dănilă, Visarion Neagoe, *Terorismul, o abordare psihologică*, Editura Militară, București, 2011, p. 17.
- 9 Cristian Barna, *Al-Qaida vs. Restul lumii – după 10 ani*, Editura Top Form, București 2011, p. 10.
- 10 http://www.unicri.it/special_topics/cyber_threats/cyber_crime/explanations/terrorism/, accesat la 17.03.2015, 21:15.
- 11 Olga Dănilă, Visarion Neagoe, *op.cit.*, p. 91.
- 12 *Ibidem*, p. 91.
- 13 http://en.wikipedia.org/wiki/Charlie_Hebdo_shooting, accesat la 18.03.2015, 17:27.
- 14 http://en.wikipedia.org/wiki/Boston_Marathon_bombings, accesat la 18.03.2015, 17:30.
- 15 Dorin Popa, *Mass-media, Astăzi*, Seria Comunicare, Iași, 2002, p. 10.
- 16 Marshall McLuhan, *Să înțelegem media-extensiile omului*, Editura Curtea Veche, București, 2011, p. 47.
- 17 Remy Rieffel, *Sociologia Mass-media*, Editura Polirom, București, 2008, p. 8.
- 18 Marshall McLuhan, *Să înțelegem media-extensiile omului*, Editura Curtea Veche, București, 2011, p. 11.
- 19 <http://www.theguardian.com/world/2015/jan/12/-sp-boko-haram-attacks-nigeria-baga-ignored-media>, 20.03.2015, 17:30.
- 20 Delia Balaban, *Comunicare mediatică*, Editura Tritonic, București, 2009, p. 11.
- 21 http://www.cna.ro/IMG/pdf/LEGEA_AUDIOVIZUALULUI_CU_MODIFICARI_SI_COMPLETARI_DIN_2014.pdf, accesat la 14.08.2014, 15:55.
- 22 <http://www.rightsidenews.com/us/islam-in-america/al-jazeera-still-promoting-gun-violence-and-terrorism/>, accesat la 17.02.2015, 15:55.

BIBLIOGRAFIE

- Balaban Delia, *Comunicare mediatică*, Editura Tritonic, București, 2009.
- Barna Cristian, *Al-Qaida vs. Restul lumii – după 10 ani*, Editura Top Form, București, 2011.
- Bohler Sebastien, *150 de Experimente pentru a înțelege manipularea mediatică – Psihologia consumatorului de mass-media*, Editura Polirom, Iași, 2009.
- Dănilă Olga, Neagoe Visarion, *Terorismul, o abordare psihologică*, Editura Militară, București, 2011.
- McLuhan Marshall, *Să înțelegem media – extensiile omului*, Editura Curtea Veche, București, 2011.
- Mureșan Mircea, Toma Gheorghe, *Provocările începutului de mileniu*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2003.
- Popa Dorin, *Mass-media, Astăzi*, Seria Comunicare, Iași, 2002.
- Rieffel Remy, *Sociologia Mass-media*, Editura Polirom, București, 2008.
- Schmid P. Alex, Albert J., *Political Terrorism*, Editura North Holland Publishing Company, Amsterdam, 1988.
- http://en.wikipedia.org/wiki/September_11_attacks
- http://en.wikipedia.org/wiki/Charlie_Hebdo_shooting
- http://en.wikipedia.org/wiki/2015_Baga_massacre
- <http://www.sie.ro/Legi/535.html>
- http://www.unicri.it/special_topics/cyber_threats/cyber_crime/explanations/terrorism/
- <http://www.theguardian.com/world/2015/jan/12/-sp-boko-haram-attacks-nigeria-baga-ignored-media>
- http://www.cna.ro/IMG/pdf/LEGEA_AUDIOVIZUALULUI_CU_MODIFICARI_SI_COMPLETARI_DIN_2014.pdf
- <http://www.rightsidenews.com/us/islam-in-america/al-jazeera-still-promoting-gun-violence-and-terrorism/>

INTELLIGENCE-UL LA NIVELUL NATO ȘI AVERTIZAREA TIMPURIE

THE NATO'S INTELLIGENCE AND EARLY WARNING

Cdor.ing. (Av) Stelian TEODORESCU*

Dinamica evoluțiilor în plan geopolitic și geostrategic demonstrează pe deplin că avertizarea timpurie cu privire la iminența unor crize sau conflicte armate este vitală.

Rolul structurilor de intelligence în cadrul sistemului de avertizare timpurie este unul major, mai cu seamă în susținerea și în eficientizarea ciclului decizional și a activităților derulate în cadrul sistemului NATO de răspuns la crize.

Argumentul principal care poate fi adus în sprijinul acestei aprecieri este faptul că gestionarea eficace și eficientă a unei situații de criză presupune ca pe baza unei imagini fidele a situației să se adopte soluția decizională optimă, să se planifice cel mai bun curs de acțiune pentru a ști când și cum trebuie implicate resursele necesare realizării celui mai bun rezultat care să asigure îndeplinirea integrală a obiectivelor stabilite.

The dynamics of geopolitical and geostrategic developments fully demonstrates that early warning of impending crises or armed conflicts is vital.

The role of the intelligence structures in the early warning system is a major one, especially in supporting and streamlining the decision-making cycle and the activities carried out under NATO crisis response system.

The main argument that can be made in the support of this assessment is that effective management and efficient implementation of a crisis supposedly based on a true and fair view of the situation needs to adopt the optimal solution of decision for planning the best course of action and to know when and how involved the necessary resources to achieve the best result to ensure the full achievement of the objectives set.

Cuvinte-cheie: intelligence; avertizare timpurie; prevenire; criză; decizie; incertitudine.

Keywords: intelligence; early warning; prevention; crisis, decision; uncertainty.

„Angajarea în prevenirea conflictelor, fără un sistem de avertizare timpurie, este ca intrarea într-o peșteră fără o torță”.

William G. Nhara

La nivel strategic, avertizarea timpurie și prevenirea constituie o problemă foarte importantă atât pentru state, cât și pentru organizațiile internaționale care reflectă și se află în deplină concordanță cu interesele lor.

Când vorbim despre avertizare timpurie și de prevenire, în mod normal, avem de a face cu patru clase de evenimente, și anume:

- dezastrele naturale cu consecințe umane;
- dezastrele umanitare provocate de către om;

- conflictele interne violente sau război civil care necesită intervenție internațională;
- conflictele violente interstatale.

Prevenirea conflictelor, managementul crizelor și posibilele opțiuni de răspuns constituie preocupări majore și la nivelul NATO, mai ales în contextul actualului mediu de securitate marcat de profunde și surprinzătoare schimbări la nivel geopolitic și geostrategic.

În acest context, sunt de remarcat eforturile făcute la nivelul majorității organizațiilor internaționale de a dezvolta capacitățile de avertizare timpurie. Astfel, la nivelul Organizației Națiunilor

**Ministerul Apărării Naționale*
e-mail: teosanwell@yahoo.com

Unite există un sistem propriu de avertizare timpurie pe segmentul crizelor umanitare, dar și la nivelul Uniunii Europene și, mai ales, la nivelul NATO s-au pus la punct sisteme proprii și unice de avertizare timpurie și de gestionare a crizelor în contextul diversificării, fără precedent, a tipologiei riscurilor și amenințărilor de securitate.

autoritatea politică directă a CNA și care acționează ca o interfață între nivelul decizional politic și nivelul structurilor militare de execuție.

Astfel, la nivel strategic, în subordinea Comitetului Militar se află Statul Major Militar Internațional/SMMI care are în structura sa Divizia de Intelligence/DI, structură care are în atribuții

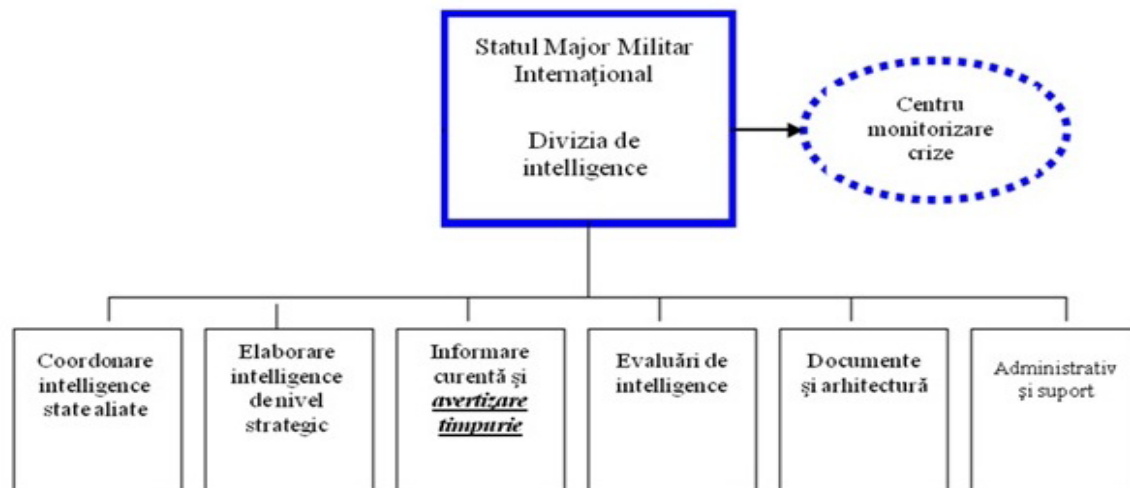

Fig. 1 Angajarea Statului Major Militar Internațional în coordonarea activității de intelligence și avertizarea timpurie de nivel strategic la nivel NATO¹

Este foarte evident faptul că principalul beneficiu generat de sistemele de avertizare timpurie este crearea cadrului favorabil realizării superiorității informaționale și a fi proactiv prin oferirea resursei de timp necesare pentru analiza posibilelor scenarii de evoluție a situației, adoptarea unei soluții decizionale optime și planificarea unei acțiuni de răspuns potrivite care să contribuie la creșterea nivelului probabilității de obținere a succesului. Tocmai din acest motiv, procedurile de gestionare a situațiilor de criză, în fază incipientă, presupune desfășurarea unor activități specifice domeniului intelligence de planificare, culegere, procesare, analiză a informațiilor.

Sistemul de intelligence la nivelul Alianței Nord-Atlantice

Când facem referire la „Strategia NATO” este necesar a face distincție între politici și strategii, pe de o parte, și strategii militare și operații strategice, pe de altă parte. În acest context, la fel de clar este și faptul că organul suprem decizional la nivelul NATO este Consiliul Nord-Atlantic/CNA, în plan militar cea mai înaltă autoritate decizională fiind Comitetul Militar/CM, structură care se află sub

elaborarea intelligence-ului de nivel strategic și a prognozelor, fiind susținut procesul de avertizare timpurie și management al crizelor. În acest context, Divizia de Intelligence diseminează propriile evaluări către celelalte structuri din cadrul Statului Major Militar Internațional, sprijină Centrul de Monitorizare a Crizelor/CMC și Comitetul de Planificare a Apărării/CPA și este, în principal, angajată în coordonarea structurilor de intelligence din statele aliate și susține avertizarea timpurie de nivel strategic a Comitetului Militar și SHAPE/ACO/J2 (*Supreme Headquarters Allied Powers Europe / Allied Command Operations/J2*) așa cum reiese și din figura nr. 1:

Este semnificativ de subliniat faptul că structura J2 de la nivelul SHAPE are atribuții în domeniul intelligence-ului militar și elaborează produse de intelligence strategic și operativ pentru toate tipurile de operații de răspuns care implică NATO. Mai mult, J2 gestionează baza de date și informații, supraveghează activitatea structurilor de intelligence de la nivelurile inferioare și a forțelor dislocate și este implicată în procesul de diseminare de produse de intelligence către aliați prin rețeaua *Battlefield Information and Collection Exploitation System* (BICES).

La nivel operativ, NATO are asigurate structuri de intelligence specifice categoriilor de forțe dislocate sau angajate în operații militare (forțe terestre, maritime sau de aviație), caracterul multinațional a unor astfel de forțe impunând existența unei structuri comune de intelligence.

La nivel tactic, chiar dacă exploatarea surselor deschise de informații constituie o activitate esențială, nevoile informative ale comandanților în sprijinul adoptării deciziilor în timp real este un proces esențial care include activități de colectare, analiză și estimare.

- implementarea cunoștințelor și estimărilor curente;
- anticiparea viitorului;
- urmărirea acțiunilor și mișcărilor adversarilor;
- menținerea unui contact permanent cu desfășurarea evenimentelor de interes.

Cu siguranță că o mare parte din necesarul de date și informații în faza de început este, în mod obligatoriu, necesar a se găsi în baza de date și informații sau să fie furnizată de intelligence-ul curent și să cuprindă:

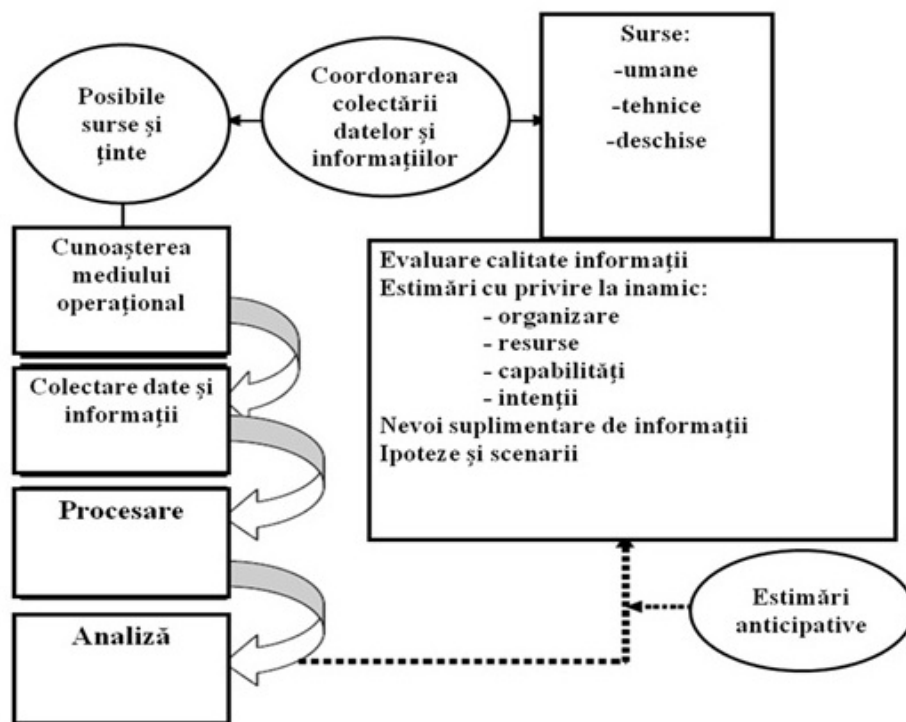

Fig. 2 Procesul de monitorizare permanentă a situației și evaluare a datelor și a informațiilor²

Drept consecință, se apreciază că la toate nivelurile, tactic, operativ și strategic, procesul de adoptare a deciziilor poate fi afectat de direcționarea și planificarea greșită a colectării datelor și informațiilor, insuficiența informațiilor și cunoștințelor și eșecul procesului de analiză, prognoze greșite și erori decizionale.

Cu toate acestea, pentru leadershipul militar o provocare semnificativă o constituie monitorizarea permanentă a evoluțiilor evenimentelor, în timp de pace, criză sau război, proces care constă în activități de:

- evaluări, estimări și previziuni;
- produse de intelligence de avertizare timpurie;
- informații de bază, informări curente și cu privire la selecția țintelor;
- intelligence în sprijinul altor zone de conflict.

Nu trebuie omis însă faptul că apariția conceptului de război hibrid a generat schimbări semnificative în ceea ce privește prioritățile și colectarea de informații, activitățile specifice fiind focusate pe acele grupări și acțiuni care se înscriu în

panelul fanatismului etnic și religios, terorismului, gherilelor și clanurilor, comunităților reduse și acelor structuri sociale care se constituie în forțe ostile securității individului, regionale sau globale.

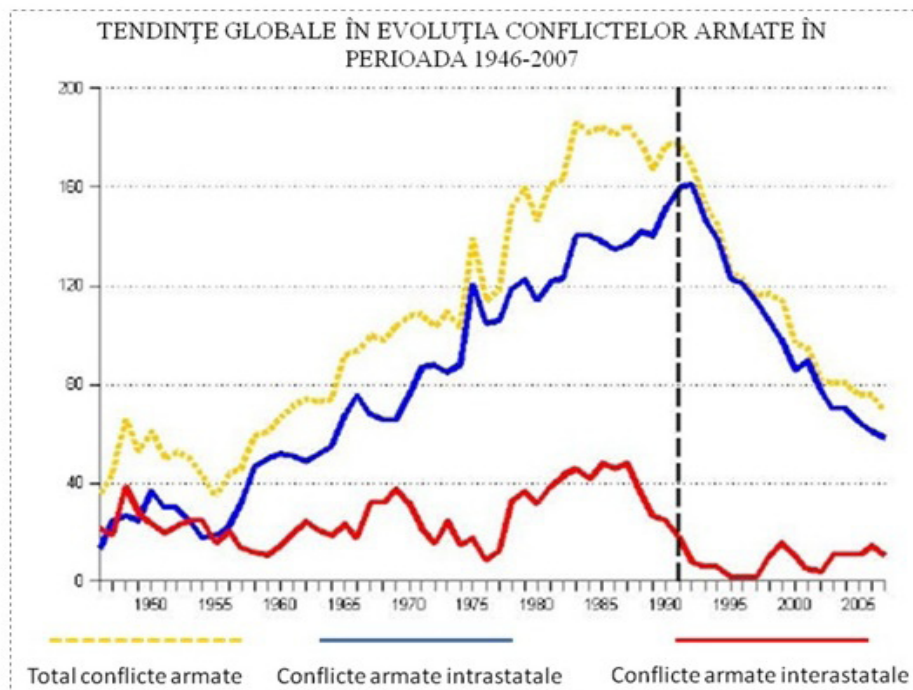
În acest context, partajarea informațiilor dintre națiuni și structurile centrale ale Alianței, dar și în mod direct dintre statele aliate a devenit o necesitate.

Avertizarea timpurie, element primordial al activității de intelligence la nivelul NATO

În perioada Războiului Rece, la nivelul NATO, procesul de avertizare s-a bazat, în cea mai mare parte, pe indicatori militari care aveau cu preponderență un caracter cantitativ. De fapt, pe

timpurie a decidenților politici și militari cu privire la iminența unor crize sau conflicte este vitală pentru gestionarea situației de securitate la nivel regional și global. Acest lucru generează cadrul favorabil planificării și desfășurării unor acțiuni preventive, dar trebuie să recunoaștem că încă rămâne foarte dificil a stabili unde și cum să interviu ca să se obțină efectele scontate.

Schimbările survenite în mediul de securitate la nivel regional și internațional care au avut ca principal efect reducerea riscului unui conflict armat între state și creșterea riscului declanșării unor crize sau conflicte armate în interiorul unor state instabile, au consfințit necesitatea modificării

Fig. 3 Tendința globală a de evoluției a conflictelor interstatale și intrastatale în perioada 1946-2007³

baza sistemului de indicatori utilizat se putea face o avertizare cu privire la schimbările ce survineau în evoluție situației la nivel strategic, făcându-se referire, în mod special, la acțiunile unui adversar care constituiau pași în pregătirea unui posibil atac împotriva Alianței și care devenea vizibil la un moment dat. Drept consecință, se executa alertarea oficială a decidenților politici și militari cu privire la o potențială criză sau atac și, implicit, pentru adoptarea unei decizii care să stea la baza planificării și punerii în operă a unui răspuns adecvat.

Atrocitățile și lecțiile învățate din conflictele din Balcani au demonstrat pe deplin că avertizarea

și perfecționării sistemului de avertizare timpurie de la nivelul NATO. Astfel, gama riscurilor și amenințărilor a fost extinsă dincolo de cele directe și cu caracter militar punându-se un accent deosebit pe riscurile și amenințărilor indirecte și cu caracter nonconvențional sau mai bine zis pe cele din categoria celor asimetrice. Edificator în sensul confirmării celor afirmate anterior este graficul din figura nr. 3 care reliefează scăderea ponderii conflictelor interstatale și creșterea accentuată a ponderii conflictelor intrastatale.

Drept consecință, probabilitatea sau improbabilitatea este într-adevăr esența problemei, pentru că

a previziona ce se va întâmpla în viitor este foarte dificil în comparație cu a elabora diverse estimări curente cu un nivel de incertitudine greu de cuantificat. Un argument important în acest sens este faptul că o importanță la fel de mare ca și previziunea este și răspunsul la întrebarea „ce se întâmplă dacă”, mai cu seamă în cazul în care lanțul de evenimente va conduce în mod inevitabil la utilizarea forței.

Necesitatea menținerii unei capacități de apărare colectivă a NATO eficiente și eficace în condițiile dezvoltării unei palete largi de riscuri și amenințări specifice acțiunilor asimetrice și hibride sau domeniului cyber, cât și în contextul reducerile bugetare la nivelul statelor membre, a generat proiectele „smart defense” și „pulling and sharing”, care au ca scop principal responsabilizarea statelor națiune în ceea ce privește gestionarea în comun a tuturor resurselor utilizate inclusiv pentru avertizarea timpurie cu privire la posibile acțiuni ostile îndreptate împotriva Alianței Nord-Atlantice.

În acest context, NATO a căutat să perfecționeze permanent sistemele de avertizare timpurie și a dezvoltat unul nou, *NATO Intelligence Warning System (NIWS)*, ce are la bază procese analitice ce conferă produselor elaborate în sprijinul decidenților un pronunțat caracter calitativ.

Încă de la întrunirea Consiliului Nord-Atlantic, din 23-24 aprilie 1999, la Washington, când a fost adoptat Conceptul strategic al Alianței⁴ s-a pus serios problema dezvoltării parteneriatelor și cooperării NATO cu alte state în sensul dezvoltării capabilităților de management al crizelor încă din faza incipientă a acestora. În aceeași măsură și Conceptul strategic adoptat la Summitul NATO de la Lisabona, din 19-20.11.2010, a reconfirmat angajamentul Alianței în prevenirea crizelor și gestionarea conflictelor și stabilizarea situațiilor postconflict, inclusiv prin dezvoltarea colaborării cu partenerii internaționali, în acest sens fiind subliniată importanța Organizației Națiunilor Unite și Uniunii Europene.

Mai mult, s-a stabilit foarte clar că dezvoltarea capabilităților de gestionare proactivă și anticipativă a crizelor este o atribuție de securitate fundamentală la nivelul Alianței care implică, atât adoptarea unor măsuri militare, cât și a unora nonmilitare, întregul proces fiind unul integrat și care se sprijină pe patru elemente principale:

- NATO Intelligence Warning System (NIWS);

- NATO's Operational Planning System;
- NATO Civil Emergency Planning Crisis Management Agreements;
- NATO Crisis Response System (NCRS).

Drept urmare, este foarte important a se înțelege că avertizarea timpurie nu este un eveniment singular, ci este un proces ciclic care se desfășoară continuu și în care, pe baza unei liste cu indicatori critici, se analizează un risc, o amenințare sau o criză identificată. Astfel, dezvoltând NIWS, NATO are la dispoziție un mecanism riguros de prevenire a unei crize sau conflict sau chiar de planificare a unei acțiuni de răspuns în locul și la momentul cel mai potrivit, astfel Alianța consolidându-și rolul de actor important în gestionarea crizelor la nivel regional sau global.

Acțiunile militare surpriză sau declanșarea unor războaie nedecarate anterior nu sunt fenomene noi, ci ele au existat încă din cele mai vechi timpuri și vor continua să existe pe agenda decidenților politici și militari, dar mai ales pe cea a structurilor de intelligence. Dacă până la sfârșitul Războiului Rece, serviciile de intelligence au investit foarte multe resurse în colectarea și în analiza informațiilor privitoare la planurilor și intențiile statelor inamice într-un efort de a le identifica posibilele viitoare intenții, schimbările semnificative ce au intervenit în planul securității regionale și globale au generat o paletă foarte diversificată a riscurilor și a amenințărilor nonmilitare, făcând din procesul de avertizare timpurie a decidenților o responsabilitate aproape fără limite pentru structurile de intelligence al căror potențial poate fi depăși în unele cazuri. Nu trebuie să ometem faptul că, indiferent dacă a fost sau nu a fost generat un risc, o amenințare sau o criză, sistemul de avertizare timpurie trebuie să funcționeze permanent și, mai mult decât atât, este necesar ca o serie de resurse să fie pregătite pentru situațiile care impun planificarea și punerea în operă a unor acțiuni de răspuns adecvate (figura nr. 4).

Cu toate că evoluțiile în planul securității au impus schimbări fundamentale în organizarea sistemelor de avertizare timpurie cu privire la posibili factori de risc și amenințări, dar și în ceea ce privește prevenirea și managementul crizelor, lecțiile istoriei demonstrează pe deplin că nu aceleași schimbări profunde au avut loc în ceea ce privește reducerea erorilor sau reducerea numărului acelor factori care influențează negativ cuantificările cu

privire la riscurile și amenințările care pot genera declanșarea unor crize ce pot deveni foarte greu sau chiar imposibil de controlat.

Astfel pot fi observate, în continuare, perpetuarea unor erori deja cunoscute, cum ar fi:

- influența prejudecăților care acționează asupra modelelor mentale ale culegătorilor și analiștilor;

ipoteză sau scenariu de evoluție a unei situații, dar care are la bază un model mental construit pe baza unor date, informații și cunoștințe acumulate și care poate avea un grad de subiectivitate foarte greu de cuantificat. Tocmai din acest motiv, avertizarea nu poate fi confirmată sau infirmată decât de evoluțiile ulterioare în ceea ce privește problema definită pentru care a fost emis avertismentul. Mai mult, o

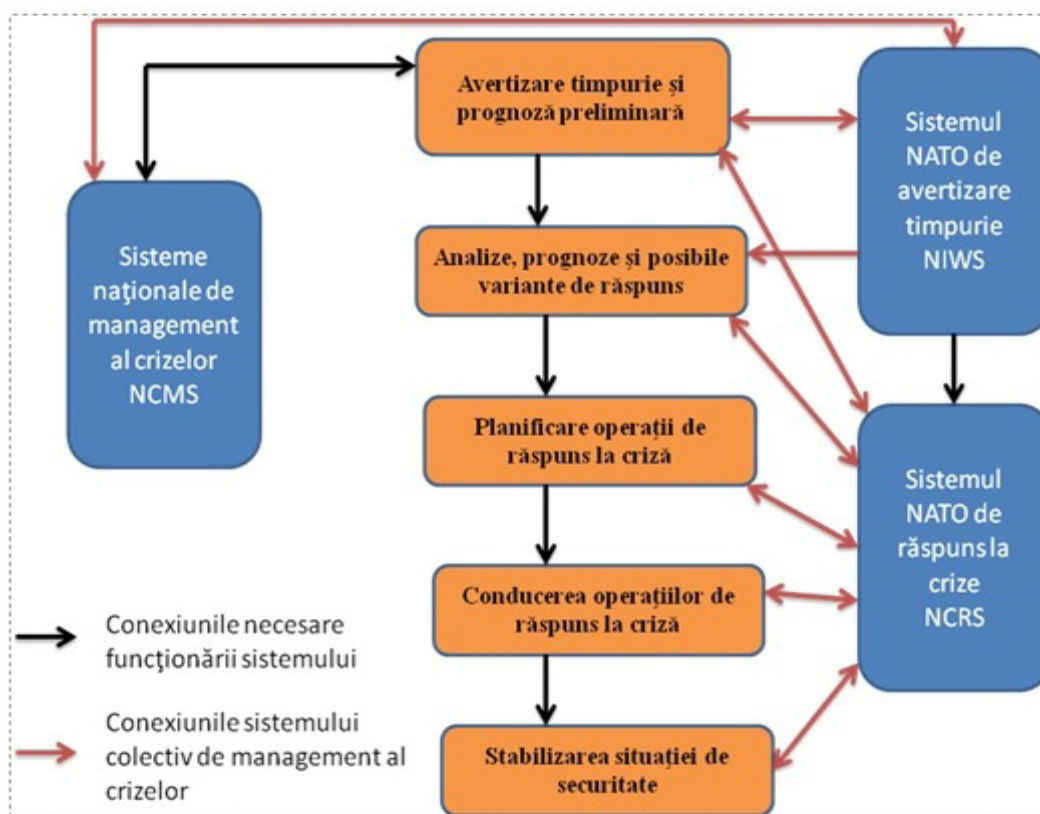

Fig. 4 Diagrama procesului de management al crizelor la nivel NATO⁵

- percepția deformată (supraestimare sau subestimare) a probabilității riscurilor și amenințărilor identificate la un moment dat, dar și a prioritizării acestora în funcție de efectele care ar putea fi generate și gradul de urgență pe care îl prezintă;
- prezența zgomotelor de fond care afectează procesul de comunicare în cadrul ciclului informațional, dar și între structurile de intelligence și decidenții care beneficiază de avertizarea acestora pentru a adopta soluția optimă de răspuns.

Drept consecință, este semnificativ de subliniat faptul că avertizarea timpurie poate fi definită ca fiind un raționament sau o logică cu privire la o

avertizare emisă este înțeleasă și percepută în multe alte diverse moduri și sub imperiul unui nivel de incertitudine sau certitudine diferit cuantificat.

Într-un astfel de context, apare întrebarea firească dacă informarea curentă este același lucru cu avertizarea timpurie a decidenților. Se poate afirma cu deplină convingere că răspunsul poate fi și da și nu cu condiția ca structurile de intelligence să monitorizeze permanent evoluția factorilor de risc și a amenințărilor identificate și să cuantifice cât mai exact indicatorii stabiliți.

Cu toate acestea, cel mai important lucru este ca structurile de intelligence să identifice foarte exact momentul când trebuie să transmită avertizarea timpurie către decidenți cu privire la acțiuni

ostile sau la iminența unei crize și să facă dovada că avertizarea transmisă se află în conexiune cu informațiile curente anterioare pe marginea aceleiași probleme definite.

Concluzii

Sistemul de avertizare timpurie al NATO este un sistem dezvoltat și foarte bine pus la punct, dar care poate fi permanent perfecționat și adaptat la realitățile curente generate de dinamica de securitate regională și globală. Este foarte important de înțeles că, în cadrul acestui proces care se derulează continuu, structurile de intelligence ale statelor membre asigură și pune la dispoziția decidenților politico-militari nivelul de cunoaștere și de înțelegere necesare planificării și punerii în operă a unor acțiuni politice, diplomatice sau militare proactive, care să contracareze anumite acțiuni ostile Alianței sau să limiteze la maxim consecințele generate de acestea.

Rareori, iminența declanșării unor crize sau a intențiilor ostile este atât de evidentă încât structurile de intelligence să poată transmite decidenților avertizări cu nivel de certitudine foarte ridicat. Nivelul de incertitudine există permanent și va crește odată cu reducerea cantității și calității informațiilor colectate și procesate.

Chiar și într-un astfel de context, este de dorit a se încuraja structurile de intelligence în sensul transmiterii oportune a avertizării către decidenți chiar dacă, implicit, este declanșată punerea în mișcare a unor resurse semnificative pentru pregătirea unui răspuns adecvat. Procesul de avertizare timpurie se impune a fi un proces în care să se identifice și să se cuantifice foarte rapid riscurile și amenințările și posibilele consecințe ale acestora prin analiza unui spectru larg de indicatori în acest sens.

Este foarte important să conștientizăm faptul că, în activitățile desfășurate pentru avertizarea timpurie a decidenților, prin validarea sau invalidarea nivelului de certitudine și de incertitudine al produselor livrate, structurile de intelligence își pot identifica limitele cunoașterii și, implicit, pot adopta oportun acele măsuri de regândire a capacităților și a potențialului deținut și de creștere a eficacității și a eficienței activităților viitoare.

Într-un astfel de context, structurile de intelligence ale NATO pot contribui la creșterea nivelului de fermitate în cadrul procesului decizional

dar, în același timp, și la evitarea acțiunilor de răspuns exagerate în comparație cu nivelul riscului sau amenințării identificate.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.”

NOTE:

1 Friedrich W. Korkisch, *NATO Gets Better Intelligence*, Centrul pentru Politică Externă și Apărare, Viena, 2010.

2 *Ibidem*.

3 Bradley E. Perry, *Fast and frugal conflict early warning in Sub-Saharan Africa: The role of intelligence analysis*, 2008.

4 *Conceptul strategic al Alianței aprobat de către șefii de stat și de guverne participanți la adunarea Consiliului Nord-Atlantic*, Washington, 23-24.04.1999.

5 20150311055641_NATO_And_National_CRMS_EN_Report_Annex_B.pdf

BIBLIOGRAFIE

Glantz H. Michael, *Early Warning Systems: Do's and Don'ts*, Shanghai, China, octombrie 2003, <http://www.karmayog.org/redirect/stred.asp?docId=24177>

Grabo M. Cynthia, *Anticipating Surprise: Analysis for Strategic Warning*, decembrie 2002, http://www.ni-u.edu/ni_press/pdf/Anticipating_Surprise_Analysis.pdf

Healey Jason, Van Bochoven Leendert, *Strategic Cyber Early Warning: A Phased Adaptive Approach for NATO*, <http://www.atlanticcouncil.org/publications/issue-briefs/strategic-cyber-early-warning-a-phased-adaptive-approach-for-nato>

Lt.col. Iffert G. Roland, *NATO Response Force, Briefing to “NATO METOC Orientation Course” M3-05-A-12*, Oberammergau, mai 2012, <https://www.diils.org/.../01%201030%20-%>

Korkisch W. Friedrich, *NATO Gets Better Intelligence*, Viena, 2010, http://natowatch.org/sites/default/files/NATO_Gets_Better_Intell_April_PDP_0.pdf

- Kriendler John, *Anticipating crises*, NATO Review, <http://www.nato.int/docu/review/2002/issue4/english/art4.html>
- Kriendler John, *NATO Intelligence and Early Warning*, Centrul de Cercetări și Studii Conflicte, martie 2006, kms1.isn.ethz.ch/.../Files/.../06_Apr.pdf
- Last David, *Prevention, Early Warning and Intelligence*, <http://ssrn.com/abstract=2459426>
- Leitao Antonio, *Some considerations on crisis management within NATO*, http://www.bundesheer.at/pdf_pool/publikationen/leit01.pdf
- Lundin Henrik, *Crisis and conflict prevention with an Internet based early warning system*, Institutul Regal al Tehnologiei, Suedia, http://www.sipri.org/databases/first/early_warning/hl_report
- Mr. Nelson H. Gail, *US Strategic Early Warning: A Case Study in Poland (1980-1981)*, 2010, www.afio.com/publications/NELSON_Gail_US_Strategic_Early_Warning_Poland
- Peters D., *Conflict prevention and crisis management the role of NATO*, http://www.ipw.uni-hannover.de/fileadmin/politische_wissenschaft/Dateien/luise_druke/peters_529_540.pdf
- Sullivan P. John, Bauer Alan, *Terrorism Early Warning Group*, Los Angeles, 2008, <http://shq.lasdnews.net/Content/uoa/SHB/publications/TerrorismEarlyWarning.pdf>
- Treverton F. Gregory, *Comparing Early Warning Across Domains*, Stockholm, 2011, <https://www.fhs.se/Documents/Externwebben/forskning/centrumbildningar/CATS/publikationer/Comparing%20Early%20Warning%20Across%20Domains.pdf>

SCURTĂ INTRODUCERE ÎN CULTURA AFGANĂ

SHORT INTRODUCTION IN THE AFGHAN CULTURE

Drd. Rita PALAGHIA*

Intenția mea în acest articol are drept scop captarea interesului cititorului asupra unei zone a lumii mai puțin cunoscută din perspectivă culturală, de o valoare inestimabilă în nota generală a patrimoniului cultural mondial, și mai mult dintr-una de conflict permanent, Afganistan.

Scopul este de a prezenta categoriile principale ale patrimoniului cultural afgan urmată de o trecere de la vestigiile arhitectonice, la centrele urbane parțial conservate, la sculpturi, picturi murale, meșteșuguri, arta dramatică, literatura, muzica, filmul și dansul, la instituții ale statului cu rol în protejarea culturii în toate formele sale.

This article is aimed to capture the reader's interest in a less known area of the world from the cultural perspective, of a priceless value, in the general tone of the world's cultural heritage, than from a war zone that is permanently watched by the international community, Afghanistan.

My intention in this article is to present the main categories of the afghan national cultural heritage, followed by a short overview of the architectural landmarks and urban centres that are partially preserved, the sculptures, mural paintings, handicrafts, dramatic art, literature, music, movies and dance, towards the State Institutions that are to protect all the shapes and forms of manifestation of the culture.

Cuvinte-cheie: cultură; afgan; interacțiune directă; musulman; Bamiyan; pictură; dans.

Keywords: culture; afghan; direct interaction; muslim; Bamiyan; painting; dance.

Aspectul de noutate al subiectului este dat de faptul că cercetarea documentelor s-a împletit cu datele colectate în urma interacțiunii directe cu populația locală, în special cu cea din zona Kabul.

Evenimentele geopolitice recente au avut ca rezultat o creștere a interesului față de viața musulmanilor obișnuiți. Percepția greșită sau greșelile de comunicare, în special cele întreținute de mass-media, rămân fenomene comune, iar termenul „musulman” este deseori folosit într-un mod neadecvat. În zilele noastre, în actualul context de securitate este uzuală exprimarea conștientă sau inconștientă a credinței că mulți musulmani sunt religioși extremiști, uitând sau necunoscând faptul că majoritatea lor sunt, de sute de ani, moderați. Pentru clarificarea termenului, folosim

„musulman” cu referire la comunitatea care aderă la Islam ca religie și se află răspândită pe întreg globul. Această comunitate nu constituie o țară sau o rasă separată, ci include indivizi din orice rasă și de orice etnie. În ciuda diversității, musulmanii sunt conectați de o credință comună, care continuă să fie greșit interpretată sau greșit reprezentată. A cincea¹ parte a populației globului o are Islamul, ca tradiție etică, iar musulmanii sunt populație majoritară în aproximativ cincizeci și șapte de state. În total, musulmanii vorbesc aproximativ șaiszeci de limbi diferite.

În opinia mea aș considera Afganistanul o țară musulman moderată, dacă influența talibană nu ar fi fost atât de puternică în ultimii ani. Afganistan a fost tradus ca „Pământul Afganiilor” sau „Locul Afganiilor” în limbile oficiale, paștună și dari. Este o societate preponderent rurală de tip tribal, iar în ciuda unor diferențe, majoritatea populației respectă aceleași tradiții și obiceiuri. În regiunile

***Misiunea „RESOLUTE SUPPORT”,
Kabul, Afghanistan
e-mail: rpalaghia@yahoo.com**

din sud-estul țării, ca și în vestul Pakistanului de altfel, care a fost parte a Afganistanului, populația trăiește în acord cu cultura paștună, urmând codul de conduită „Pasthanwali”.

Analizii statelor în devenire apreciază că, după conflicte, țările au nevoie de armată, forțe de poliție, școli, constituție și legi, alegeri și un nou guvern, însă pot să afirm că, pentru a deveni elemente eficiente, acestea nu pot doar exista fără o legătură între ele, iar această legătură este reprezentată de „cultura națională”. Problema este că aceasta însăși nu iese neafectată din această succesiune a conflictelor, ci din contră, războaiele generează puternice stricăciuni atât simbolurilor tangibile, clădirilor și monumentelor aparținând patrimoniului național, cât și celor intangibile, cum ar fi tradițiile, normele etice, literatura, muzica și arta.

Apreciez că în momentele extreme, când însăși supraviețuirea fizică este un risc, cultura poate părea un aspect de lux al vieții sociale. Dar ea reprezintă mai mult decât a merge la operă sau la expoziții, reprezentând totalitatea calităților, credințelor, valorilor, simbolurilor și practicilor care împreună, reflectă un mod de viață al unui grup, țară sau populație. Pentru aceste entități sociale, aceasta reprezintă supraviețuirea pe linia timpului, o legătură cu trecutul și o viziune a viitorului.

Națiunea afgană are trecutul unei culturi extrem de bogate cu multiple epoci de glorie, cum ar fi cele zoroastriene, budiste și islamică, suferind nenumărate războaie. A fost casa unor mari imperii, a îmbrățișat ideile reformelor democratice a lui Atatürk și a altor reformatori sociali radicali.

Din cercetarea efectuată a rezultat că patrimoniul cultural afgan se încadrează în două categorii principale, și anume:

1. *patrimoniul istoric și cultural imobil*, incluzând: orașe, forturi și palate, minarete și monumente, table de piatră, gravuri, inscripții, moschei, școli religioase (madrassas), mănăstiri (Khaaneqahs) și palate adăpost pentru caravane. Multe dintre acestea însă au suferit pagube importante din cauza cutremurelor, inundațiilor, incendiilor, a războiului, a neglijenței și a abuzului public.

2. *patrimoniul istoric și cultural mobil* format din: monede, ceramică antică și ornamente, statui, manuscrise, cărți vechi, ziare, reviste, calendare, avize, declarații, sigilii, ștampile, decrete, documente oficiale istorice importante, titluri formale și informale, tratate, abonamente publice,

scrisori și multiple documente care dovedesc arborele genealogic al familiilor, desene istorice și fotografii, înregistrări, caligrafii, picturi, lucrări miniaturale și alte elemente vechi conservate în muzeele și arhivele oficiale ale țării. Din nefericire, o mare parte din patrimoniul mobil al Afganistanului, de-a lungul existenței sale, a fost folosit ca obiect de contrabandă.

Afganistanul conține izbitoare mărturii arhitecturale mai vechi sau mai noi fiind influențate, în special de cultura greacă și budistă (altare și mănăstiri, arcade, monumente), minarete islamice complicate (turnuri, moschei), temple și forturi. Printre cele mai renumite locuri unde au fost descoperite vestigii arheologice sunt cele din Herat și Mazar-e Sharif, minaretul și moscheeade de la Jam, Arca lui Qal’eh-ye Bost, veche de 1.000 de ani, Chel Zina (Patruzeci de pași) și Inscriptiile în piatră realizate în timpul împăratului Mughal Babur în Kandahar, statuia Marelui Buddha de la Bamian „Turnurile victoriei” din Ghazni, mormântul împăratului Babur și marele fort Bala Hissar din Kabul.

UNESCO a realizat cu mult timp în urmă potențialul de creștere economică a țărilor care folosesc vestigiile culturale, nu doar ca sursă directă pentru locuri de muncă ci, în același timp, ca și cale indirectă de generare a unui venit continuu din comercializarea acestor simboluri. Un exemplu elocvent de o astfel de locație este Valea Bamyian, care oferă locuri de muncă pentru aproximativ cinci sute de muncitori locali, la care se adaugă poziții permanente pentru echipele care asigură protecția celor care realizează cercetarea, restaurarea picturilor murale și managementul întregului proiect.

Ca o manifestare fizică a culturii, bunurile de patrimoniu sunt deseori ținte directe în timp de război datorită faptului că au semnificație psihologică, religioasă sau economică și pentru că distrugerea lor produce demoralizarea populației.

Încă din anul 2002, pe lista Patrimoniului Mondial UNESCO sunt incluse două obiective extrem de importante din punct de vedere cultural, cum ar peisajul cultural și vestigiile arheologice din Valea Bamyian și minaretul și vestigiile arheologice de la Jam / Djam. Astăzi, chiar în absența unor drumuri sigure sau a unor aeroporturi funcționale și sub amenințarea constantă a siguranței personale, mai există totuși turiști care se aventurează în aceste locații.

Apreciez că cele mai semnificative reprezentări artistice ale stilului artistic „Gandara” pe teritoriul Afganistanului, se aflau în Valea Bamiyan – cele două statui reprezentându-l pe Buddha, săpate direct în stâncă, care au străjuit valea începând cu secolul al VI-lea și până în anul 2001, când au fost dinamitate și complet distruse de către talibani. În același context, islamiștii radicali afgani au început o campanie de distrugere a elementelor nonislamice existente în societatea afgană.

Talibanii au interzis toate formele de imagini, muzică, sport și televiziune, în conformitate cu ceea ce ei au considerat o interpretare strictă a „Shariei”. Un exemplu elocvent l-a constituit faptul că delegației americane, care a vizitat Afganistanul imediat după acest eveniment, i s-a explicat că această acțiune de distrugere intenționată a reprezentat un act de protest împotriva acțiunilor de reabilitare a acestor statui, în timp ce populația țării murea de foame. Consider că islamiștii extremiști au înțeles semnificația acestor monumente și acesta a fost motivul pentru care au încercat să distrugă tot ceea ce a fost clădit înainte de Islam, iar distrugerea statuiilor cioplite în stâncă a lui Buddha din Valea Bamiyan nu a fost o întâmplare a războiului, ci un act intenționat îndreptat împotriva unui simbol și a un motiv de mândrie națională, deoarece cea mai înaltă dintre statuile lui Buddha de la Bamiyan era portretizată pe bancnotele afgane.

Foarte puțini știu că, până la distrugerea ei, era cel mai mare exemplar din lume a unei statui a lui

mai mult de o mie de călugări budiști”³. El nota, de asemenea, că statuile lui Buddha erau „decorate cu aur și pietre prețioase” și a afirmat că ar exista în Valea Bamiyan o a treia statuie a lui Buddha, având o lungime de 304,8 metri, construită în poziție culcat, statuie căutată în prezent de echipe franceze și japoneze de arheologi.

Directorul general al Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO), Koichiro Matsuura⁴, a declarat distrugerea statuiilor de la Bamiyan „... crimă împotriva culturii. Este abominabil să asistăm la distrugerea rece și

calculată a bunurilor culturale care au fost moștenirea poporului afgan și a întregii omeniri”. Ulterior, după anul 2011 au existat mai multe proiecte de reconstruire a celor două statui, dar s-a renunțat treptat la ele din diverse motive. După paisprezece ani de la distrugerea statuiilor, la 7 iunie 2015, un cuplu de chinezi temerari au organizat un spectacol de proiecție „3 D”, în cavitățile goale ale muntelui, ceea ce a făcut posibilă din nou apariția imaginii celor doi Buddha, eveniment organizat cu permisiunea UNESCO și a guvernului afgan.

La puțin timp după distrugerea statuiilor, au fost descoperite aproximativ cincizeci de peșteri dintre care doisprezece conțin picturi murale, cele de la Bamiyan fiind estimate că au fost realizate între secolele al V-lea și al IX-lea.

Se crede că acestea sunt cele mai vechi picturi în ulei, mai vechi cu aproximativ șase secole decât cele din Europa. În una dintre aceste peșteri de la Bamiyan a mai fost descoperită și traducerea unei secțiuni de început a scrierii sanscrite „Pratītyasamutpāda Sutra”, traducere realizată de către pelerinul Xuanzang, unde sunt precizate preceptele budismului și care, ca filozofie de bază a budismului, accentuează faptul că toate lucrurile sunt trecătoare.

Buddha, poziționat în acest mod și săpată în stâncă. Pelerinul budist chinez Xuanzang², după vizitarea locului, în 30 aprilie anul 630 d.H., a descris Valea Bamiyan în „Da Tang Xiyu Ji” ca fiind un înfloritor centru „cu mai multe zeci de mănăstiri budiste și

Minaretul, unul dintre monumentele de o excepțională creativitate artistică și măiestrie inginerescă a timpului și vestigiile arheologice de la Jam / Djam, se presupune că marchează locul orașului antic Firuzkuh, capitala dinastiei Ghurid care a condus Afganistanul și o parte a nordului Indiei, de la Kashgar la Golful Persic, în secolele al XII-lea și al XIII-lea. Pe acest minaret, denumit uneori și „Turnul Victoriei”, au fost descoperite inscripții care certifică anul 1194, ca dată a construcției, și numele sultanului Ghiyas ud-Din (1157-1202). Se presupune că această construcție a fost ridicată cu scopul de a comemora Victoria de la Delhi, din anul 1192 contra imperiului Ghaznavid, fiind și probabil utilizată ca reședință de vară a Regelui Ghurid. Orașul Firuzkuh a fost distrus de mongolii conduși de către Ogodai, în anul 1222.

Arhitectura și ornamentațiile minaretului sunt deosebite atât din punct de vedere istoric, cât și al stilului arhitectonic. Acest tip de arhitectură de tip islamic a exercitat o influență puternică asupra stilului construcțiilor din regiune din perioada următoare. El are o bază octogonală și patru coloane cilindrice, construite din cărămizi arse, legate între ele cu mortar. Exteriorul este complet acoperit cu decorațiuni geometrice în relief. Rămășițe ale castelului și turnurilor aparținând așezării Ghurid se găsesc în partea de nord a minaretului, iar în partea de est a acestuia se află fortificații, ceea ce a dus la concluzia că tot acest conglomerat arhitectonic era înconjurat de un teren folosit în scop militar. Rămășițele arheologice au fost analizate și catalogate în secolul XX, dar fără intenția de restaurare sau de reconstrucție.

O alta comoară națională cu potențial de a atrage mulți turiști în viitor, dacă va supraviețui, aflată la doar patruzeci de kilometri de capitală și având drumuri accesibile, este Mes Aynak. După ce a îndurat războaie, schimbări climatice și religioase, jafuri și deteriorări stadiale datorate trecerii veacurilor, acum are alți dușmani: indiferența și incompetența guvernamentală.

Acest vestigiu arheologic este un conglomerat spectaculos de mănăstiri budiste, centre rezidențiale și comerciale datând din epoca bronzului, înconjurate de ziduri fortificate și turnuri de apărare, fiind comparabil cu cel de la Pompei, cu condiția să fie excavat și conservat în mod adecvat. Geografic, acest site arheologic este situat pe vechiul „Drum al Mătăsii”, având elemente caracteristice chineze,

indiene și iraniene. În opinia mea, Mes Aynak poate reprezenta o completă schimbare de imagine a Afganistanului, mărturie a unei ere în care a fost centrul global al industriei, tehnologiei, inovațiilor, arhitecturii, artei și a comerțului. Din nefericire, în subsolul aceleiași regiuni a fost descoperit cel mai mare depozit de cupru din lume, iar guvernul afgan a ales să sacrifice vestigiile arheologice de dragul banilor.

Războaiele îndelungate au făcut din Afganistan un câmp minat pe care vizitatorii îl evită. Împreună cu agricultura și comerțul, turismul, cu forma sa primitivă numită pelerinaj, a fost pentru afgani o importantă sursă de supraviețuire. În secolul al VII-lea, călugărul călător Xuanzang⁵ a întocmit primul ghid al țării. Acesta include descrieri „colorate” ale veșmintelor, mâncarea și comportamentul populației din provinciile Bamyān și Kapisa, cât și descrieri ale impozantelor monumente ale acestei țări. Ulterior, pelerinajul la statuile budiste a continuat, un număr mare de călători indieni venind aici să ofere ofrande.

Astăzi este evident că în nicio altă parte a lumii importanța conservării vestigiilor culturale nu este mai acută acum decât în Afganistan, o țară cu un trecut bogat și divers, dar distrus în prezent de corupție, insecuritate și violență, singurele speranțe într-un viitor mai bun fiind oferite până acum poporului afgan de către forțele coalitiei multinaționale.

Un alt element esențial al oricărei culturi este arta. Într-un sens larg, termenul artă desemnează orice activitate, care se bazează pe cunoștințe, exercițiu, percepție, imaginație și intuiție⁶. În acest articol mă voi referi doar la câteva aspecte ale acestui mare capitol cultural: arta plastică, cu genurile clasice pictură și grafică, sculptură, arhitectură și meșteșugurile artistice, sau ceramica de Herat, în culori albastru și verde care este foarte renumită în Asia.

La aceasta se adaugă ilustrația de carte, lucrările în bronz, aur, argint, broderie decorativă și diferite produse tradiționale lucrate în piele. Cea mai răspândită formă de artă în Afganistan sunt covoarele țesute manual în stil afgan tradițional. Colecții de artă sunt păstrate la Muzeul Național Afgan, Galeria Națională și în Arhivele Naționale ale Afganistanului, toate localizate în Kabul. În ciuda limitărilor, arhivele naționale au făcut permanent eforturi pentru colectarea manuscriselor

și a documentelor istorice, promovând cercetarea în domeniu.

Muzeul Național Afgan din Kabul, fondat în anii 1920, este locul de păstrare și de valorificare a articolelor afgane vechi, de interes național și cultural. În anul 1996, muzeul a fost devastat de către talibani, fiind reinaugurat în anul 2004, cu numai 2.500 de articole, din 100.000 cât existaseră anterior. Printre piesele de mare valoare păstrate în acesta sunt cele din fildeș, alături de antichitățile din Cușmir ale budismului primar și mai apoi ale Islamului primar. Interesant este faptul că, în noiembrie 2004, arheologii au descoperit un tezaur compus din peste o sută de lăzi, conținând articole istorice ale muzeului, îngropate probabil de personalul acestuia, sub palatul prezidențial și în alte zone din apropiere, pentru a le feri de jaf. Între aceste articole se află și o bogată colecție de monede vechi de mii de ani, aproape din toate epocile și civilizațiile, măturie clară a importanței comerciale și a antichității Kabul-ului.

Galeria Națională de Artă a Afganistanului și-a început activitatea în anul 1983, cu numai două sute de tablouri, majoritatea provenind din muzeul și palatul prezidențial. Până în 1991, numărul de tablouri și alte obiecte de artă a crescut la peste opt sute. Din păcate, în timpul războiului civil, aproape jumătate dintre aceste picturi au fost fie distruse, fie furate. În ultimii ani, aproximativ cea mai mare parte din artefactele și picturile deteriorate sau furate au fost recuperate. Colecția include picturi în ulei și acuarelă, reprezentând stilurile realism, impresionism și cubism, caligrafii, broderii de mână, mozaicuri, sculpturi și diferite lucrări în lemn.

Există o lungă tradiție și în pictura miniaturală, care își are începuturile recunoscute odată cu lucrările pictorului afgan Kamalul din Behzad, contemporan cu perioada în care Leonardo da Vinci picta pentru regii Europei.

O nouă formă de artă afgană este arta stradală graffiti, prin care artiștii își exprimă trăirile și crezurile proprii și ale generației pe care o reprezintă. O figură neobișnuită pentru acest loc este prima femeie afgană artist de graffiti, care exprimă lupta pentru drepturile femeilor. Artă vizuală în Kabulul postconflict, este percepută de către grupul tinerei generații, ca o încercare de a dovedi că arta este mai puternică decât războiul.

Un element important al artei pe care doresc să-l trec în revistă este *arta dramatică*. Este un

puternic interes pentru artele vizuale, afganii fiind un popor foarte sensibil și reactiv. Artele vizuale fac parte din sistemul educațional din cadrul studiilor universitare și preuniversitare, dar încă axându-se pe pregătirea clasică. Încet, sistemul educațional are tendința de a se îmbunătăți, utilizând diferite forme de artă contemporană.

În 1977, regimul taliban a interzis dansul, filmele și fotografiile. Din cauza unei rate crescute a analfabetismului, transmiterea culturală s-a realizat îndeosebi pe cale orală. Nuvelele sunt rare, poezia fiind considerată cea mai înaltă formă a expresiei artistice.

Afganii celebrează sărbătorile naționale, religioase și toate cele care țin de familie, însoțindu-le de manifestări teatrale și dansuri publice. Teatrul are originile și rădăcinile în ritualuri religioase, în conflictele etnice, obiceiuri și tradiții. Teatrul, în concepția vestică, a fost introdus în Afganistan la începutul anilor '30, în timpul regelui Amanullhah Khan. Primul teatru a fost construit în parcul Pagnaman și avea structura identică cu a teatrelor Greciei Antice. Poeți și scriitori, cum ar fi Kohgadai și Saewar Goya și-au prezentat pe scena acestui teatru unele dintre creațiile lor. Inițial, s-au prezentat doar piese ale unor dramaturgi vestici, precum Shakespeare, Brecht, Cehov, Moliere, dar cu timpul locul acestora a fost luat de piese ale scriitorilor locali, prezentate în dari, paștună sau farsi. În anul 1940 a fost creat Teatrul Național, iar apoi Teatrul Municipal din Herat și Teatrul din Kabul. În toate aceste grupuri de artă dramatică, bărbații erau cei care jucau toate rolurile. Zece ani mai târziu au fost acceptate și femeile în trupele de teatru. Doamnele Zainab Saraj și Sayed Muqadas Negah au înființat teatrul doar cu și pentru femei, în anul 1958.

Majoritatea pieselor de teatru modern aveau ca subiect tema libertății și a luptei împotriva corupției conducerii statului, iar cel mai popular stil este acum „monodrama”, monologul, care presupune prestația artistică a unui singur actor, de obicei vorbind despre experiențe proprii. Situația actuală a Afganistanului încă ridică îngrijorări cu privire la educația tinerilor actori și a managerilor de teatru, fiind necesar ca aceștia să fie pregătiți de profesori de artă dramatică, străini. Adevăratele probleme nu țin de repararea teatrelor existente, ci de unele mai grave, cum ar fi punerea bazelor teatrului atât în ceea ce privește partea fizică, cât și cea privind

educația tinerilor actori, încurajarea scriitorilor și a producătorilor. În opinia mea, teatrul afgan există doar ca o consecință a tradițiilor populare și a tradiției transmițerii orale, fiind văzut oricum doar ca un promotor al tradițiilor populare și nu ca pe un mod de stimulare intelectuală. Există însă semne puternice de revigorare a teatrului afgan, într-un climat de libertate de creație.

Alte două elemente ale culturii pe care vreau să le detaliez, pe scurt, sunt literatura și radioul. Prima carte de poezii moderne a fost publicată în anul 1957, cinci ani mai târziu fiind publicată, în Kabul, o întreagă colecție de poezii moderne. În timpul ocupației sovietice, pentru prima oară în istoria literaturii afgane, s-a format Uniunea Scriitorilor Republicii Democratice Afganistan, fiind o sursă de propagandă pentru guvern, armata națională afgană și armata de ocupație. În anul 1978, uniunea a devenit Uniunea Scriitorilor Afgani, eliberată de comenzi politice. În cei doisprezece ani de existență s-au publicat aproximativ două sute de cărți de poezii și nuvele, însă începând cu anul 1992 talibanii au închis toate centrele literare și de cultură.

Proza a fost influențată atât de diferitele curente culturale europene și asiatică, cât și de forțele guvernamentale, aflate la putere. În zilele noastre, poezia și proza poate fi descrisă ca fiind, de asemenea, una politică. Cu titlu de noutate, pe lângă tradiționaliști și moderniști au apărut poezii „versurilor libere”, o formă de poezie fără rimă. Astăzi, literatura afgană și-a pierdut coerența, evoluând în multiple direcții.

În anul 1979, toate tipografiile au fost naționalizate, tipografia guvernamentală devenind unicul loc unde se tipăreau ziare, reviste și periodice profesionale. Agenția Baihaqi este cea care se ocupa cu tipărirea cărților. Tot atunci s-a înființat Academia de științe a Afganistanului, care include Societatea de Istorie și Academia de Paștună. În anul 1992, paisprezece ziare, tipărite în diferite limbi, apăreau pe teritoriul țării.

Emisiunile radio se limitează doar la Radio Afganistan care transmite muzică, știri și programe educaționale în limbile locale și din cauza ratei crescute a analfabetismului, fiind cel mai important mijloc de comunicare culturală.

Un al patrulea element al culturii pe care vreau să-l prezint pe scurt este muzica. Muzica afgană tradițională a fost influențată de către arabi, persani, indieni, mongoli, chinezi și alte popoare migratoare,

muzica locală fiind un amestec al acestora. În perioada talibană, instrumentele muzicale, muzica, în general, au fost interzise și distruse. Nicio măsură nu a împiedicat continuarea acestor practici.

Conceptul afgan, despre ceea ce înseamnă muzica, este strict asociat cu instrumentele, Rubab fiind instrumentul tradițional cu coarde, denumit și „leul instrumentelor”, confecționat din lemn de dud și care are un timbru deosebit.

Recitarea Coranului, practicile „Sufi” și „Shia” nu sunt considerate muzică religioasă chiar dacă unele sunt însoțite de acompaniament instrumental.

Muzica clasică „klasik”, cuprinde muzica vocală, cea instrumentală și dansul. *Ustads*, profesioniștii ai muzicii, au învățat muzica clasică în India folosind teoria și terminologia hindustani, fiind mult mai concentrată pe ritm și pe folosirea unor instrumente specifice de percuție.

Când „Radio Afganistan” a devenit activ în toată țara, muzica a devenit mult mai cunoscută. În 1951, Parwin a fost prima femeie afgană care a cântat „live” la radio, iar Farida Mahwash este una dintre cele mai faimoase cântărețe de muzică pop. Anii 1970 au fost „anii de aur” ai industriei muzicale afgane. În perioada guvernării talibane, când orice formă de artă și cultură era interzisă, industria muzicală afgană s-a mutat în Pakistan. Cântăreții afgani aveau spectacole televizate și susțineau concerte pe teritoriul Pakistanului, pentru cei aproximativ trei la patru milioane de afgani care trăiau acolo. În ultima decadă însă, industria muzicală afgană a început să se revigoreze, grupuri ca „Ansamblul Kabulului” ajungând să fie recunoscut internațional.

Muzica rock este cunoscută, dar prea puțin acceptată, iar „Visul Kabulului”, un grup rock care

a luat ființă în 2008, se pare că este primul grup de acest gen din țară.

Următorul element al culturii cu relevanță pentru afgani este filmul. Cinematografia a pătruns în Afganistan la începutul secolului al XX-lea, dar schimbările politice au fost nefavorabile pentru perioade lungi acestei forme de artă. Instituția care se ocupă de film în Afganistan este Organizația Națională de Film a Afganistanului (AFO), companie de stat, iar primul film produs în Afganistan a fost „Iubire și prietenie” (1946). În faza incipientă a producției de film, majoritatea producțiilor erau documentare, iar primul film produs în Kabul, de AFO, cu artiști afgani a fost „Asemeni vulturilor”, urmat de o succesiune de filme producție alb-negru. În același context, primele filme color s-au produs doar după anul 1960 și, deși nu erau producții la nivelul profesionalismului celor de peste hotare, au atins o coardă sensibilă a afganilor, deoarece acestea reflectau viața lor. Cinematografele existau doar în marile orașe.

După 1960, programele de ajutorare a națiunii afgane susținute de către ruși au stimulat interesul tinerei generații în studiul artei filmului. Oricum, războiul civil după 1990 nu a creat un mediu creativ, astfel încât mulți artiști și producători au părăsit țara emigrând în Iran și în Pakistan. După 1996, când talibanii au preluat puterea, cinematografele au fost distruse, iar peliculele arse, dar după înfrângerea lor, producătorul afgan Mohsen Makhmalbaf atrage atenția Comunității Internaționale asupra Afganistanului prin producția „Kandahar”, film prezentat la Cannes. De asemenea, în anul 2003, filmul lui Sadiq Barmak „Osama” a câștigat multiple premii la festivalurile de film de la Cannes și de la Londra.

La începuturile cinematografeii, accesul femeilor în industria cinematografică era permisă. Aceasta s-a schimbat în timpul regimului taliban, iar după căderea acestuia, s-a reintrat în normal. Ulterior, companii internaționale au realizat filme în și despre Afganistan, cum ar fi: „Kabul Express”, „Evadarea de la talibani”, „În această lume” și „Mânuiitorul de zmeie”. Filme documentare multiple, având ca subiect luptele și viața socială precum „16 zile în Afganistan”, „Băiatul care se joacă la statuile lui Buda de la Bamiyan” și „Cărți poștale din Tora Bora”, au fost premiate la festivaluri internaționale de film. Trebuie să remarc, în același timp faptul că afganii care trăiesc în marile orașe,

cum este de exemplu Kabulul, sunt influențați de cultura indiană, datorită casei de producție de film Bollywood, agreată de către afgani.

Ultimul element al culturii afgane la care vreau să fac referire este dansul. „Attan” este dansul popular tradițional național afgan, având originile în regiunile populate de triburile paștune din Afganistan și Pakistan. Într-o traducere aproximativă, „Attan” înseamnă ritm, fiind un dans ritmat, desfășurat pe ritm de tobe Dhol – un tip special de tobă cu două capete. Inițial se pare că a fost parte a unei ceremonii religioase sau asociat dansurilor războinicilor, care mai târziu a fost modificat într-un dans islamic, cu intenția de a-i aduce pe dansatori mai aproape de creator. O formă modificată a acestui dans poate fi întâlnit în diferite părți ale Turciei, cunoscut de către europeni ca „dansul Rumi”. Attan are, de obicei, o lungime între cinci și treizeci de minute. Cu timpul, această formă de dans a devenit o parte nu doar a războaielor, ci și a nunțiilor, a logodnelor, a diferitelor celebrări și a festivalurilor.

Îmbrăcămintea este una tradițională, specifică. Femeile poartă rochii colorate, iar tinerele minore au un tip special de îmbrăcăminte, rochițe viu colorate, cu bucățele rotunde de oglindă cusute pe material, care le conferă o strălucire deosebită în timpul mișcărilor de dans. Bărbații au o ținută numită „regalia”, acompaniată de o vestă (*waskata*) și de o căciuliță subțire din lână (*pakol*). Părul lung, purtat mai ales de către bărbații din Paktia, este o parte importantă a mișcărilor de dans în care bărbații își rotesc capul. În acompaniament de tobe, dansul începe prin poziționarea dansatorilor în cerc, uneori se prind de mâini, dar în cea mai mare parte a regiunilor dansatorii evoluează fără a se ține de mâini, individual, respectând ritmul, pașii și mișcărilor. Ritmul inițial este încet, iar apoi se accelerează treptat și poate continua de-a lungul a trei, patru ore, cu schimbări de ritm sau melodie. Există o varietate de forme ale dansului Attan, în funcție de regiune. Cele mai cunoscute forme sunt: Kochai, Logarai, Paktiawal sau Khostai, Shenwari, Wardag, Warziro, Khattak, Quetta, Kumbhar și Kabuli.

Attan este un dans care se desfășoară separat. Femeile dansează într-o parte, iar bărbații în alta, de obicei, în camere sau spații separate. Doar în rare ocazii pot fi văzuți bărbații dansând cu femeile, iar în această situație aceștia sunt rude de gradul întâi, soț-soție, frate-soră. În mediile

internaționale, la festivaluri, dansatorii de attan pot fi văzuți și în grupuri mixte. În perioada conducerii comuniste prosovietice s-au încurajat dansurile mixte, dar această atitudine s-a schimbat odată cu ascensiunea la putere a regimului taliban în anul 1994. Talibanii au instituit un regim bazat strict pe preceptele Coranului. Dansul și muzica atât în spațiile publice, cât și în spațiile private au fost interzise sub amenințarea unor pedepse grele, atât fizice, cât și cu privire de libertate. Chiar după instalarea la putere a președintelui Hamid Karzai, în unele provincii mai conservatoare, atitudinea cu privire la participarea femeilor la dans nu s-a schimbat. Totuși, populația afgană de vârstă a doua și a treia nu a uitat, și este încă cantonată în regulile impuse de talibani, iar consecințele grave care pot surveni în urma unui comportament neadecvat din acest punct de vedere, considerat ca fiind unul absolut normal în cea mai mare parte a lumii.

Studentii au manifestat de-a lungul timpului dorința de schimbare, constituiți în grupuri semiorganizate care au avut ca scop promovarea acestui dans în rândurile generației tinere, dar nu au fost încurajați și susținuți la nivel guvernamental. La nivel statal, nu există în prezent, instituții, cursuri, cluburi, unde cei interesați să poată învăța acest dans tradițional. În capitala țării, singura formă în care dansul este promovat este prin artiști ambulanti, care își susțin efortul artistic din banii câștigați dansând la diferite evenimente. Nu există cluburi de dans, locuri special dedicate acestui act artistic. Este o societate conservatoare în care religia islamică este aplicată cu strictețe.

Concluzii

Eforturile Comunității Internaționale de conservare a vestigiilor culturale deși sunt foarte active se lovesc de lipsa de constanță în aplicarea legilor naționale, pe de o parte, de slabul sprijin guvernamental la nivel local, pe de altă parte, și foarte important pe lipsa de securitate a echipelor internaționale, trimise să evalueze și să restaureze ceea ce a mai rămas din cultura națională afgană în urma războaielor prelungite de pe acest spațiu.

Apreciez că, atunci când se dorește analiza, evaluarea și aprecierea unei culturi nu trebuie să rămână la nivelul unor discuții academice interminabile. Toate acest conflicte armate au devastat țara și au redus eficiența sau chiar existența instituțiilor la limita minimă și chiar sub aceasta.

Economia țării a fost devastată, cauzând suferințe incomensurabile la nivelul populației. Comunitatea internațională face eforturi constante și susținute pentru reintroducerea și/sau facilitarea funcționării instituțiilor democratice ale statului.

Dacă conflictele nu vor mai dura mult, „dacă stricăciunile nu vor depăși capacitatea țării de a le repara, dacă populația va putea menține coeziunea și speranța, atunci țara va putea renaște⁷. În aceste condiții, toate distrugerile produse la nivelul statului afgan impun operații ample de normalizare, de stabilitate, de reconstrucție și de reintegrare.

Consider că este greu de înțeles cum este posibil ca un popor, cu un tezaur și un trecut cultural atât de valoros să-și găsească atât de greu calea spre pace și liniște.

NOTE:

1 http://www.adherents.com/Religions_By_Adherents.html, accesat la 02.10.2015, ora 12.30.

2 <https://ro.wikipedia.org/wiki/Xuanzang>, accesat la 04.10.2015, ora 20.00.

3 Sally Hovey Wriggins, *The Silk Road Journey With Xuanzang, Paperback*, Westview Press, Revised edition November 27, 2003, p. 27.

4 Koichiro Matsuura, *Discurs la Adunarea Generală a Națiunilor Unite*, 20 decembrie 2002.

5 <https://ro.wikipedia.org/wiki/Xuanzang>, accesat la 04.10.2015, ora 20.00.

6 <https://ro.wikipedia.org/wiki/Art%C4%83>, accesat la 02.10.2015, ora 17.00.

7 Cheryl Benard, Eli Sugarman, *The perils of development, Afghanistan's Threatened Treasures*, World Affairs Journal, june 2013, p. 74.

BIBLIOGRAFIE

Benard Cheryl, Sugarman Eli, *The perils of development, Afghanistan's Threatened Treasures*, World Affairs Journal, june 2013.

Matsuura Koichiro, *Discurs la Adunarea Generală a Națiunilor Unite*, 20 decembrie 2002.

Wriggins Sally Hovey, *The Silk Road Journey With Xuanzang, Paperback*, Westview Press; Revised edition november 27, 2003, p.27.

http://www.adherents.com/Religions_By_Adherents.html, accesat la 02.10.2015, ora 12.30.

<https://ro.wikipedia.org/wiki/Xuanzang>, accesat la 04.10.2015, ora 20.00.

<https://ro.wikipedia.org/wiki/Art%C4%83>, accesat la 02.10.2015, ora 17.00.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Redactor-șef: Laura MÎNDRICAN

Corector: Mariana ROȘCA

Tehnoredactare: Gabriela CHIRCORIAN

Grafica: Elena PLEȘANU

ISSN (on line) 2065 - 8281

Lucrarea conține 112 pagini.

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București

e-mail: *buletinul@unap.ro*

Tel. 319.48.80/0215; 0453